

**R. P. Ildephonsi Peñafiel E' Societate Jesu, Quondam In
Cusquensi Collegio Sacrae Theologiae Primarij
Antecessoris ... Theologia Scholastica Naturalis**

Peñafiel, Alonso

Lugduni, M.DC.LXXIIX.

Qvæstio Vltima. Vtrùm Deus concurrat cum causis secundis aliquid
imprimendo illis prævium ad actionem illarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95871](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95871)

Quæst. II. In quo consistat actus liber Dei. 423

cognosci aliqua ratio congruentis boni; esse enim negationem rei nullo modo necessitatem ad diuinam perfectionem propter fines, quos sibi Deus potest talis negationis proponere, est sufficiens ratio boni, ut voluntas velit cessare à productione talis rei. Nam sicut ea est sufficiens ratio libere cessandi ab operatione, ita est congruens ratio volendi cessare.

SUBSECTIO VLTIMA.

*Argumentum à priori contra nos positum
sectione prima dissoluitur.*

AD vltimum argumentum dico, ibi bene respondere esse illi ad vltimam replicam respondendo aliquid esse in secundo signo virtualiter additum, quod in primo signo virtualiter, & æquivalenter deficiebat, licet semper ab æterno, & à parte rei formaliter fuerit, quod in secundo signo virtualiter de nouo est, & hoc sufficit, ut prædicetur in secundo signo de Deo id, quod in primo non prædicabatur.

Vbi aduerte, Deum in indifferentia partim conuenire cum creatura, partim differre ab illa, conuenit cum creatura in hoc, quod sicut creatura formaliter ita est indifferens ut in eodem instanti, in quo determinatur per amorem, & amat per illum, poterit nolle amare; ita similiter Deus ab æterno ita semper voluit creare mundum ut poterit ab æterno velle non creare illum formaliter & in hac potestate, seu indifferentia formali consistit formalis libertas diuina, & sicut in toto illo instanti, quo amat creatura, ita formaliter est amor ut minime sit, aut in toto illo, aut in aliqua prioritate naturæ sit formaliter negatio, & carentia illius; quia ut in physicis late demonstro, non possunt esse in eodem instanti pro priori, & posteriori naturæ forma, & priuatio, quia prioritas, & posterioritas naturæ non sunt in quo sed à quo. Ita similiter formalis amor seu volitio creandi mundi ita fuit ab æterno in Deo, ut neque pro priori naturæ formaliter fuerit negatio amoris, quia libertas, & indifferentia, quæ ab æterno se determinat ad amandum non petit, imò neque potest habere prius negationem, seu carentiam formalem illius amoris, quem ab æterno habet; nam negatio, & forma, ut existant in eodem subiecto petunt necessarium successum durationis, quia simul in eadem duratione existere repugnat, & implicat contradictionem, alias idem simul esset, & non esset; quod est contra euidentissimum, ac maximum metaphysicum principium.

Exemplo declaratur, si Deus ab æterno produxisset aliquam creaturam, ut potuit, nunquam possemus dicere pro priori aliquo naturæ, fuisse negationem, aut priuationem formalem talis productionis, quia ex suppositione, quod productio est ab æterno, nullo modo potuit antecedere priuatio illius, quia priuatio si antecedit, non solum debet antecedere prioritate naturæ, sed etiam prioritate durationis, quæ ante rem existentem ab æterno non potest dari, alias non fuisset ab æterno, ut data opera demonstro in physicis disp. de duratio-
ne, questione Vtrum successum, ut successum potuerit esse ab æterno; sed Deus ab æterno libere voluit creare hunc mundum: ergo pro nullo priori præcessit in Deo indifferentia, seu libertas cum negatione, seu carentia formali eiusdem volitionis, quia hoc non petit volitio libera ab æterno neque potest compati cum illa; tum propter rationes supra

positas, quibus probauimus, non posse dari in Deo puram omissionem, aut carentiam actus positiui; tum etiam quia nulla prioritas est ut dixi, in qua possit præcedere talis carentia ad volitionem æternam. Itaque libertas, & indifferentia formalis, ut libere se determinet ad volendum, non requirit ut ante præcesserit cum carentia seu priuatione formali talis priuationis, ut videre est in Angelo qui libere voluit, imò secundum probabiliorē opinionem in primo instanti suæ creationis potuit peccare, & nihilominus in eodem illo primo instanti, nunquam præcessisset cum priuatione, seu carentia illius libere volitionis, siue bonæ, siue peccaminosæ.

Solum igitur indifferentia, seu libertas formaliter petit, siue ab æterno, siue in instanti, ut ita velit voluntas, ut poterit velle oppositum, quod sufficit ad exercitium propriū, & rigorosum libertatis & in hoc conuenit libertas creata cum increata; differt autem libertas creata ab increata, in hoc quod increata (ex eo quod ab æterno decreuerit, & non possit de nouo decernere in tempore, ut supra demonstrauimus) nunquam habuerit oppositū actum huic, quem nunc habet, neque habuerit carentiam formalem illius, libertas autem creata, quæ in tempore incipit amare, si talis inceptio non sit in primo instanti suæ creationis, siue dubio habuit carentiam formalem talis amoris; si vero, ut dicitur de Angelis, libere voluerunt in primo instanti suæ creationis, etiam conueniunt cum Deo in hoc, quod nunquam habuerint indifferentiam cum carentia formali illius primæ volitionis; Itaque hoc quod est habere, vel non habere prius priuationem, quæ actum positiuum per accidens est ad formalitatem libertatis; formale autem illius est, quod ita se determinauerit ad vnum, ut ad oppositū poterit pro suo libito determinari, quia hoc exigit dominium seu indifferentiam formalem circa suos actus, quæ sunt prædicata formaliter constituentia libertatem.

In alio autem maxime differt libertas creata ab increata, & indifferentia vnius ab indifferentia alterius, quod liberas increata ex eo quod immutabilis sit, ita physice, quæ moraliter ex suppositione quod semel ab æterno habuit decretum creandi hunc mundum, & conseruandi illum &c. nunquam mutatur sit tale decretum, ut iam supra explicui, quod aliter contingit in creata libertate, quæ quotidie mutat decreta, ex quibus omnibus euidenter solum manet argumentum à priori aduersariorū deceptioque esse illos dicendo indifferentiam Dei aliquando esse sub negatione actus positiui, quem semel habet, ut liquet ex dictis, quæ sufficiunt ad lucem offundendum sufficientem huic tractatui de libertate diuina, quæ æque difficilis est ac necessaria ad exactam doctrinam huius disputationis de voluntate Dei.

QVÆSTIO VLTIMA.

*Vtrum Deus concurrat cum causis secundis
aliquid imprimendo ipsis præuium ad
actionem illarum.*

SECTIO I.

Sententia aduersaria ponitur.

Prima sententia est Thomistarum, asserentium Deum concurrere cum omni causa secunda, siue libere operanti siue naturaliter aliquid præuium imprimendo in ipsam.

ipsam causam secundam quod antecedit operationem eiusdem causae secundae; sed quia hic modus concurrendi potest dupliciter contingere bifariam suam sententiam explicant aduersarij. Primo enim modo dicunt ipsi moueri causam secundam à prima ad suam operationem per veram actionem in ipsam imprimendo ei aliquid quo formaliter determinatur ad talem operationem, sicut lapis per impressum impetum ad motum suum determinatur; hoc autem quod imprimitur intrinsecum causae secundae à prima. Ferrara, & alij asserunt esse qualitatem veram productam ex vi actionis diuinæ ad complendam & determinandam causam secundam, vt possit hanc potius, quam illam operationem elicere causa sic determinata.

Alij vero asserunt hoc impressum nihil aliud esse quam actionem diuinam immediate terminatam ad actionem causae secundae, ratione cuius elicitur actio causae secundae, & vt ita dicam producit à causa à prima actione propria ipsius primae causae, & hoc sensu dicunt causam primam prius natura influere ad actionem causae secundae quam ipsamet causa secunda, quia videlicet priusquam voluntas humana v. g. exeat in actum, Deus aliquid praeuium agit in ipsam, quod est esse causam suae actionis, idque generale esse dicunt in omnibus actibus cauiarum omnium creaturarum propter subordinationem essentialem harum respectu primae causae; ex quo vltius inferunt voluntatem neque agere vnquam, nec posse aliud agere, nisi id ad quod Deus illam praemouet hac impressione.

Deinde inferunt, posita hac Dei impressione siue per actionem siue per qualitatem in voluntate creata, necessario voluntatem ipsam exire in actum, ad quem efficiendum praemota est, quia cum illa actio Dei sit per modum actualis motionis, & sit efficax procedatque ex efficaci voluntate qua decreuit Deus creatam potentiam indifferenter ad actum determinare, non potest hac voluntas resistere; sed necesse est vt Deo illam mouente ipsa talem actum eliciat. Deinde asserunt ex vi illius praeuiae motionis determinari voluntatem formaliter, & prius natura quam operetur manere determinatam ad illud vnum agendum, ad quod promotio illa diuina tendit.

Secundo inquirunt non per aliquid intrinsecè impressum praeuium ad actionem, sed solum per antecedentem voluntatem seu actum efficacem voluntatis diuinæ determinari, quo actu vult Deus causam secundam, aut voluntatem humanam agere, ad quam Dei volitionem statim sequitur actio causae secundae propter naturalem subordinationem & quasi sympathiam harum causarum; nam sicut ad nutum nostrae voluntatis mouetur brachium aut pes & potentia motiua existens in his membris efficit illum motum, non quia aliquid praeuium intrinsecum per illam volitionem in potentia motiua fiat, sed propter naturalem sympathiam & subordinationem talium potentiarum, ita aequè imò à fortiori contingit in nostro casu propter maiorem sympathiam & subordinationem quae reperitur inter causam primam & secundam.

Itaque omnes, siue intrinsecè siue extrinsecè asserunt praemoueri causam secundam, in hoc vnum conueniunt quasi collatis signis, vt posita siue intrinseca, siue extrinseca impressione per modum qualitatis, aut actionis, siue extrinseca praemotione non possit vilo modo non operari

voluntas siue causa secunda id ad quod praemouetur à causa prima: haec sententia sic explicata probatur.

Primo ex diuinis litteris *Proverb. enim 21. dicitur: cor Regis in manu Dei est, & quocumque voluerit inclinabit illud, & Ieremia. 10. non est in homine via eius, & à Domino gressus hominis diriguntur & Job. 11. qui mutat cor Principum, in quibus omnibus locis aperte dicitur creaturas mutari à Deo praemoueri & praedeterminari ad actiones, quod adeo verum est vt non solum hac praemotio in Scriptura verificetur de homine recte operante, sed etiam de homine peccante actualiter, vt patet ex 2. Regum, cap. 16. Dominus praecipit Semei &c. & capit. 24. commouitque David, & Psalmo 104. declinasti semitas nostras à via tua, huc spectat, quod saepe dicitur Deum indurare corda hominum *Exodi 7. Iosue 11. ad Romanos 8. & item ex Caelare Ista 83. decipere.**

Addi etiam solent contra nos generales locutiones, quibus omnia opera creaturarum Deo tribuuntur 1. *Corinth. 12. qui operatur omnia in nobis, ad Roman. 11. ex quo omnia per quem omnia. Item Ieremia 10. & ad Ephes. 1. qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae, etiam ad Philippens. 2. Deus est qui operatur, & ex Canisio 1. trahe me post te, & ad Roman. 1. tradere dicitur in reprobam sensum supra quae August. lib. 5. contra Iulianum, capit. 3. referens sententiam Iuliani sic ait. Quid est, quod dicis, cum desideriis suis traditi dicuntur relictis per diuinam patientiam, intelligendi sunt non per potentiam in peccata compelli, ipse sic ponit, quasi non simul posuerit haec duos, idem Apostolus, & patientiam, & potentiam vbi ait; sic autem volens Deus offendere iram & demonstrare potentiam suam attulit in multa patientia vala irae, quae perfecta sunt in perditionem, sentit ergo August. Deum non tantum per patientiam expectare, sed etiam per potentiam in peccata compellere, & ad illa determinare.*

Alia aequè difficilia vel obsecutiora verba habet idem August. lib. de gratia & libero arbitrio, vbi cap. 20. sic ait ita esse in Dei potestate non solum bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis, sed etiam illas, quae conferunt saeculi creaturam, vt ea, quae voluerit & quando voluerit faciat inclinari, & ibidem ait voluntatem proprio vicio malam in hoc peccatum iusto suo iudicio inclinavit, & cap. 21. operatur Dominus in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates, quocumque voluerit siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum.

Secundo probatur haec sententia ex Aristotele 8. *Phys. capit. 5. & sequentibus, vbi probat vnum esse tantum primum motorem immobilem; alia vero omnia mouere illum, vt mota agant: at si causae secundae non mouerentur actualiter à prima omnes essent mouentes, immotae, & ita non posset perveniri ad vnum primum motorem immobilem.*

Tertio probatur ex Diuo Thoma 1. p. q. 105. 12. art. 1. ad 3. qui aut primam causam mouere causas secundas, & applicare illas ad operandum & q. 3. de pot. art. 7. ad 7. declarat hoc, quod additur, causae secundae à prima esse entitatem quandam 1. p. q. 109. art. 5. vbi sic ait causa quae est contingens oportet quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectum: ecce causam contingentem per

Quaest. II. In quo consistat actus liber Dei. 425

perhibet Dñus Thomas ab aliquo exteriori determinari, vt efficiat absque prauitio sua contingentia, & libro primo *Perky. lect. 13.* inquit quandiu aliquid est futurum nondum est in seipso; est autem aliquoties in sua causa, quod quidem contingit tripliciter, vno modo vt sic sit in sua causa vt ex necessitate ex ea proveniat, & tunc determinate habet esse in sua causa vnde determinate potest dici de eo quod existit, alio modo est aliquid in sua causa, &c. vbi D. Thomas expresse distinguit illum duplicem modum prae-determinationis in actu primo, vnum per modum naturae, alium vt denotet promotionem intrinsecè inhaerentem voluntati habentem intrinsecam virtutem realem ad inclinandam illam vt infallibiliter Deo vocanti consentiat, vt iuxta hunc modum concedit causam in actu primo vere dici determinatam, quae est doctrina ab eodem Angelico Doctore tradita 1. 2. *quaestione 9. articulo 6. ad 3.* Vbi sic ait, sed tamen interdum specialiter Deus mouet aliquos ad aliquid determinate volendum, quod est bonum sicut in his, quos mouet per gratiam.

SVBSECTIO I.

Rationibus probatur.

11 Prima sic se habet, quia omnia haec axiomata recipiuntur communi consensu; totius Scholae: causa secunda applicatur ad operandum à prima, causa prima excitat secundam ad operandum, causa secunda determinatur à prima, & sine tali determinatione non potest operari, causa secunda non agit nisi mota à prima, causa secunda subordinatur primae, vt instrumentum subordinatur artifice quae principia non possunt esse vera, nisi asseramus concursum diuinum esse aliquid impressum secundis causis actioni earum praesuppositum, secundum prioritatem naturae per modum principij ad operandum: ergo necessario ponendum est ita.

12 Probatur minime, quia non potest causa secunda applicari ad operandum à prima, neque excitari ab illa, vel ab ea determinari nisi per aliquid ei impressum, & prauum actioni; nam si nihil nouum in ea ponatur, quod prius non habebat, nec dicitur determinari à prima causa neque applicari ad operandum ab ea, nec excitari ab illa de nouo, sed eodem modo se habebit, quantum ad haec omnia, nunc, & prius, & illud, quod necessario ei debet imprimi, debet etiam praecedere operationem eius, secundum prioritatem saltem naturae, quia excitatio ad operandum determinatio, & motio prior natura est operatione: ergo id, per quod excitatur, mouetur & determinatur ad operandum prius debet esse operatione ipsa.

13 Secundo sic probatur, quia causae secundae non solum producant proprium effectum & propriam operationem secundum speciem, sed etiam effectui tribuunt ultimam actualitatem, & esse determinatum, quod habet, quicquid enim reperitur in effectui producit effectiua sua causa efficiente, sed istam ultimam actualitatem

L. P. Tom. II.

non possunt effectiue causae secundae tribuere suis effectibus nisi eadem causae compleantur in sua virtute actiua per motionem actualem primi agentis: ergo oportet quod prauia motione moueantur ab illo vt illam ultimam producant actualitatem: minor probatur, quia omnis forma, & virtus operatiua, cuiuscumque entis creati est admixta potentiae, atque adeo non habet secundum se tam perfectam actualitatem quantum habet operatio, quae est actus secundus; ergo non potest esse principium effectiui talis operationis, quantum ad suam ultimam actualitatem, nisi prius natura compleatur in sua virtute operatiua, per actualem motionem primi agentis; principium enim efficiens non debet habere minorem actualitatem, quam habeat effectus, quia vnumquodque operatur in quantum est actus.

Tertia ratio sit, quia vt ostendit ex professo S. Thom. 3. *contra Genes cap. 66.* esse est actus vniuersalissimus & proprius effectus solius Dei vnde in libro de causis dicitur, quod neque intelligentia dat esse nisi in quantum est diuina: ergo causae secundae quatenus attingunt esse proprii effectus formaliter loquendo sunt instrumenta Dei; ergo oportet quod moueantur ab illo prius natura quam attingant ipsum esse cuiuslibet effectus; patet consequentia, nam vt instrumentum attingat effectum principalis agentis oportet quod prauia motione ab illa moueatur.

Quarto sic probatur ab eo, quod se habet indifferens ad vtrumlibet consequitur aliqua actio determinata, nisi ab aliquo alio moueatur, & inclinatur ad vnum determinate, vt dicit Commentator 2. *Physicorum. tex. 48.* ab eo enim quod est in potentia, & indifferens in quantum huiusmodi non potest esse determinatus actus, quia non est maior ratio quare exeat iste actus, quam oppositus, cum talis potentia secundum se, sit indeterminata, & indifferens ad opposita: sed causa libera & contingens, se habet indifferenter ad opposita: ergo non exibat ab illa determinata operatio, nisi prae-moueatur à primo agente, & praedeterminetur ad vnam particularem determinatam operationem.

Quinta ratio sit, quia applicatio causae secundae ad opus est aliquid creatum distinctum à virtute operatiua talis causae, & distinctum etiam à Deo, immo necesse est factum esse à solo Deo sine ipsa causa secunda cum illa applicatio antecedit actionem.

Sexta ratio, quia ex hoc influxu nihil sequitur libertati contrarium, tum quia ad efficaciam efficientis diuinæ voluntatis spectat vt possit voluntatem nostram mouere prout voluerit; imo ait Aug. in *Enchirid. cap. 96.* hoc spectare ad omnipotentiam Dei: ergo potest Deus talem entitatem imprimere voluntati nostrae quae illam efficaciter determinet, ad vnum, & tam suauiter modo vt ipsam liberam relinquat, hoc est enim quod diuina prouidentia praedicat, quod attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.

Tum etiam quia necessitas, vel determinatio ex suppositione non repugnat libertati simpliciter: ergo licet voluntas sit determinata, per impressionem talis prae-motionis, illa necessitas solū erit consequentiae, & suppositionis, & non evertet libertatem: antecedens patet, nam iudi-

H H h cium

tium vltimum, & practicum intellectus determinat voluntatem, ita vt non possit hæc ab illo discordare, alias posset voluntas deficere sine errore vel defectu intellectus, & tamen tale iudicium relinquit illam libertatem simpliciter.

- 19 Item ex suppositione diuinæ scientiæ non potest voluntas aliter operari quam Deus præscierit, & tamen libere operatur. Item voluntas Christi ex suppositione vniõis hypostaticæ non potest peccare, & tamen libera est; ergo.

SVBSECTIO II.

Aliqua certa notantur.

- 20 PRIMO aduertendum est esse potentiam liberam nihil aliud esse nisi potentiam, quæ positis omnibus ad agendum potest agere & non agere, hæc enim descriptio traditur à Nemefio lib. de natura hominis. cap. 35. dicente esse autem liberum si eisdem positis causis in nobis esset aliquando appetere, aliquando refugere, quam etiam definitionem approbat D. Thom. quæst. 24. de veritate art. 2. vbi sic ait in brutis est quædam similitudo liberi arbitrij in quantum possunt agere, vel non agere, vnum & idem secundum suum iudicium: sed quia eorum iudicium est determinatum ad vnum, per consequens eorum appetitus, & actio ad vnum determinatur. Item agens 1. 2. de libertate hominis, quæ necessaria est ad meritum, asserit esse indifferentiam ad operandum & non operandum, & lib. 6. contra gentes, cap. 3. idem docet, desumit etiam hæc definitio ex Aristotele 9. Met. cap. 3. alias text. 12. & duodecimo Metaph. cap. 6. & tertio de anima cap. 2.

- 21 Admittiturque ab vniuersa schola Theologorum, cuius sensus est vt de ratione liberæ potentiæ sit vt in potestate sua habeat tam actum suum exercere, quam continere vel suspendere, id vero non ex defectu alicuius conditionis requisitæ ad operandum; illa enim non esset potestas ad suspendendum actum, sed impotentia potius ad agendum tali conditione deficiente; vnde ille modus cessandi à propria actione agentibus etiam naturalibus communis est, ignis namque non calefacit si deficit aliqua conditio, vel requisitum ad calefaciendum, vt v. g. si deficiat passum, vel approximatio, sicut contingere potest in voluntate ipsa si esset à volendo ex defectu obieci, eo quod illud ignoretur, tunc enim carentia actus non erit ex potestate libera, seu dominio indifferentiæ, sed potius ex naturali defectu, est ergo de ratione liberæ potentiæ vt ex intrinseca vi, & potestate sua completa & sufficienti ad operandum possit, & actum suum exercere, & suspendere quando voluerit, & quia interna vis facultatis non exercetur nisi adhibitis omnibus requisitis ad agendum, ideo recte dicitur optimèque explicatur vis huius facultatis sufficientis, & complete in eo, quod positis omnibus requisitis ad agendum possit agere, & non agere, sed hæc prærequisita iure optimo explicantur de his conditionibus, quæ in actu primo requiruntur, seu quæ sunt aliquomodo causa actionis; non enim est actio ipsa; nam licet nemo agat sine actione, & ideo etiam actio dici possit requisita ad agendum, non tamen vt principium agendi, vel aliquid pertinet ad principium actio-

nis, sed potius vt ipsum formalissimum agere; quo formaliter constituitur potentia in esse agentis, & determinatur potius ad agendum quam ad non agendum, & ideo non est componenda actio cum potentia, ad hoc vt ipsa potentia dicatur indifferens, quia in hoc involuitur repugnantia, sed sumenda est potentia cum omnibus prærequisitis ex parte eius, seu per modum actus primi, & antecedentibus ipsam actionem.

SVBSECTIO III.

Prima conditio ad libertatem positur, & Pater Arriaga oppugnatur.

PATER Arriaga disput. 6. de anima, num. 48. & ex professo disput. 8. à num. 4. docet, posse dari actum liberum voluntatis, quem nullo modo efficiat ipsa, dum modo recipiat illum solum passive se habendo per influxum causæ materialis, vel subiectivæ; verbi gratia si Deus poneret in me qualitatem amoris quam vocat actum elicium à Petro, dummodo mea potentia volitiva reciperet ipsum per verum concursum materiale, posset esse liber ille actus respectu mei, non minus, quam ille, quem nunc elicio.

Iam sine controuersia pro certissimo habetur, actum liberum, vt liberi rationem induat respectu alicuius debere non solum materialiter, & pure passive; sed etiam active, & efficienter elici ab ipso, respectu cuius liberum exercitium est. Itaque de ratione potentiæ formaliter liberæ est, vt quatenus talis sit potentia actiua: hæc conclusio est ita certa hac tempestate, vt oppositum ab aliquibus grauibus Doctores erroneum in fide, ab aliis temerarium ad minus iudicetur: ego autem, vt abstineam ab omni censura iudicium hoc remitto sapientibus, fideique iudicibus, contentus solum muneri meo satisfacere; quod in hoc situm, ac collocatum est, vt præsentem veritatem, quæ immediate opponitur Lutheri & Caluini doctrinæ efficaciter quantum in me fuerit probem, atque confirmem, quia multa nostræ fidei mysteria ab ipsa sine dubio pendunt: probatur.

PRIMO ex scriptura; Petrus enim Apostolus 2. epist. cap. 2. ita ait: [fatagite vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis, vbi S. Apostolus optimè explicat D. Augustinus, & Hieronymus, tradens doctrinam infallibilem, & certam de mediis necessariis ad beatitudinem consequendam; secundum prædestinationis decretum, & diuinæ vocationis beneficium ait, nulla alia esse talia media, præter bona opera; vbi pro contradictione necessaria in mediis ad beatitudinem petit duo, & rationem operationis & rationem bonæ operationis, vt patet ex illis verbis: [fatagite vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.] Vnde D. Augustinus hæc verba profert; [non aliter certi sumus de itinere ad beatitudinem electis promissam, nisi dum bene operando in tempore exequimur id, quod sine tempore, quia ante omnia tempora]

Quæst. II. In quo consist. actus liber Dei. 427

tempora, & secula decretum est à Concilio voluntatis diuinæ,] quid clarius, & euidentius ad nostram veritatem confirmandam poterat excogitari; tunc sic, media infallibilia ad beatitudinem consequendam sunt bona opera, vt inquit Petrus, quæ bene operando facimus, vt explicat Augustinus; sed hæc media sunt actus liberi, quia sine libertate nihil meremur, aut demeremur; vnde D. Paulus Apostolus *epist. 1. ad Corinth. capite septimo*, docens medium, quo homines possint ad libertatem gloriæ, seu ad brauium beatitudinis, & coronam æternæ felicitatis per media congruentia se disponere; asserit exercitium liberæ voluntatis requiri, ibi [non habens necessitatem; sed potestatem habens suæ voluntatis.]

Ergo actus libertatis ex mente Petri, & explicatione Augustini in operando operatione, seu actione & non in sola passione, seu receptione consistit.

Clarius hoc exprimitur ab Ecclesiastico, *capite 31.* ibi, qui potuit facere mala, & non fecit; ecce libertatem manifeste explicat per potentiam faciendi, & non faciendi, cuius exercitium est facere, vel non facere: ergo qui dixerit, exercitium libertatis consistere in sola & pura passione sine actione & operatione, sine dubio immediate opponitur Scripturæ, quæ, vbiunque libertatem arbitrii declarat, verbis virtutis ad propriam potestatem agendi pertinentibus; & dum explanat exercitium illius, decernit esse per operationem, & actionem; vt patet clarissime ex locis nuper adductis; quibus consonat illud *Ecclesiast. 15.* [Ad quod volueris, porrigere manum tuam,] & illud; [quæ enim odit, ne feceris.] Item locus ille *Zachar. 4.* [conuertimini ad me,] per quæ verba, [libertatis nostræ admonemur,] vt Concilium Tridentinum explicuit; nemo autem se ipsum conuertit, nisi agendo, vt ipsum Concilium decernit, ac definit; Tandem simile est dictis illud *Apocalyp. 3.* [si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum;] Verbum enim apertendi efficientiam includit; vnde his verbis Ioannes Euangelista videtur pulchra comparatione explicare locum Zachariæ; propheta enim *cap. illo 4.* ait: [conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.] Quæ propositio, vt docent Diuus Thomas, & D. Anselmus æquiualeat conditionali huic, si ad me conuertamini per contritionem, dolorem, & amorem, ad vos conuertar per gratiam habitalem; quapropter si huiusmodi actuum clauibus referatis ianuam cordis, mihi que aditum parentem offeratis, introibo ad vos, vt animas vestras diuinis muneribus gratiæ adornem, atque impleam; quod idem est, ac dixit Ioannes, [si quis aperuerit mihi ianuam intrabo ad illum:] alia multa breuitatis causa relinquo, quæ passim in Scriptura occurrunt.

Secundo aperte, & manifeste probatur hæc veritas, ex Concilio Tridentino, *sess. 6. capite quinto*, vbi cum dixisset, homines vocari à deo per gratiam [vt eadem gratiæ libere assentiendo, & cooperando in ipsum Deum conuertantur,] explicat illam liberam cooperationem dicens: [ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem; neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui & illam abijcere

I. P. Tom. II.

potest. Neque tamen sine gratia mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit.] Et ideo in *Canone 4.* damnat dicentes, [liberum arbitrium nihil cooperari, assentiendo Deo excitanti, aut nihil omnino agere, merereque passivè se habere;] atqui si homo non ageret, sed reciperet actum ab alio factum merere passivè se haberet: ergo hic dicendi modus est contra Concilium.

Respondet Pater Arriaga hoc, quod est passivè se habere, dupliciter sumi posse: primo, sine vilo prorsus vero concursu, vt se habet materia respectu anime rationalis, in quam nullo modo influit? Secundo per verum concursum, & influxum, qualem, verbi gratia, exhibet materia prima in formas materiales, & quodlibet subiectum in sua accidentia: ait ergo Pater Arriaga à Concilio damnari, qui dixerit, liberum hominis arbitrium passivè se habere primo modo non secundo; nam in secundo modo vere causa passiva influit, atque adeo sufficere hunc influxum ad rationem voluntarij, & liberi, & ne voluntas dicatur operari mortuo modo.

Sed contra est, quia hæc noua expositio, & distinctio sine vilo fundamento excogitata est à Patre Arriaga contra communem modum intelligendi Philosophorum, & Theologorum; atque adeo vel ex eo capite solum est reiicienda in re tam graui. Nam in primis passivè se habere respectu alicuius physice loquendo ex communi vsu huius vocis, idem est ac præbere concursum tantum passivum; in animam vero rationalem, sicut materia prima proprie loquendo nullum exhibet concursum positum, ita neque passivè se habet ad illam secundum substantiam, sed solum ratione vnionis, vel informationis, quæ dependet à materia. Deinde quia quidquid sit de anima rationali; negari nequit, materiam, & quodlibet aliud subiectum ad formas, quæ ex illo educuntur, merere passivè se habere; neque alius vniquam aliud somnauit: sed voluntas per se se potest habere in actu libero, sicut materia ad formas, & vt lignum ad calorem: ergo se habebit merere passivè, quod est contra Concilium. Præterea quia Concilium loquitur iuxta subiectam materiam, & excludit concursum merere passivum, qui voluntati tribui potest, non illum, cuius voluntas non est capax, & de quo non agitur, vt verbi gratia, si ego dicam, animam respectu potentiarum non merere passivè se habere, quis intelligit aliud, nisi animam, præter verum concursum passivum, habere etiam alium concursum actiuum, neque cuiquam venit in mentem, me excludere concursum passivum vel passionem similem illi, quam corpus exercet circa substantiam anime rationalis: sed illum, qui opponitur concursui merere actiuo: ergo similiter cum Concilium excludat concursum merere passivum voluntatis, tantum illum excludit, qui opponitur concursui actiuo, & quem voluntas potest habere, & habet circa motionem diuinam, scilicet per verum influxum subiectiuum.

Confirmatur primo hæc propositio, [voluntas non se habet merere passivè, sed præterea agit,] quæ expresse habetur in Concilio, est similis, & eiusdem rationis cum hac: anima respectu

suarum potentiarum non se habet mere passive, sed præterea agit: sed in communi sensu & acceptione Philosophorum in hac secunda propositione intelligimus per passionem veram causalitatem causæ materialis, & per actionem causalitatem efficientis: ergo similiter in prima, sed Concilium dicit voluntatem non se habere mere passive, sed agere: ergo utrumque intelligendum est iuxta proprietatem scholæ, & communem usurpationem.

Confirmatur secundo & clarius, quia Concilium non omnino excludit concursum passivum voluntatis; sed tantum ait, voluntatem non se habere mere passive, quod idem valet, ac si diceret, non se habere tantum passive, sed etiam alio modo; ut cum dico, homo non est mere animal; sensus est non est tantum animal; sed aliud præterea, scilicet rationale; sed voluntas in suo actu non se habet mere, & tantum passive: ergo aliquid aliud habet, præter pati scilicet agere, quia hi ter nini mutuo se respiciunt, & excludunt; unde sicut cum ego dico, Deus respectu effectus creati se habet mere active, significat nullo modo recipere illum, sic cum dico voluntas, vel alia causa non se habet mere passive respectu effectus, significat, præter veram passionem habere veram actionem circa illum.

Secundo impugnatur P. Arriaga ratione deducta ex inconvenientibus, quæ ex illius sententia manifeste sequuntur: nam primo sequitur, posse Deum v.g. me nihil agente, sed concurrente passivo adducere ex mea voluntate actum vel qualitatem amoris, qui tamen liber sit; quod necessario concedet P. Arriaga, nam in illo casu erit aliquis concursus voluntatis; atqui hoc pugnat cum communi Theologorum, & fere cum ratione naturali; nam actus liber, ut talis debet esse in potestate mea aliquomodo, sed iste actus nec est in potestate mea quoad actionem; quia voluntas divina, ad quam actio pertinet, non mihi subordinatur: neque etiam quoad receptionem; quia supposita voluntate Dei operandi talem actum in me; ego nequeo resistere illi, neque non recipere talem qualitatem; quia Deus in suis creaturis, & dependenter ab illis ut à subiectis potest producere quaslibet formas, quæ non implicant contradictionem: ergo non est unde ille actus sit in mea potestate: ergo neque potest esse liber.

Dices, esse liberum quia vere anima, & voluntas influit per verum concursum.

Sed contra, quia iuxta hunc dicendi modum etiam productio gratiæ & habituum super naturalium voluntatis erit libera in se ipsa immediate, & procedens à libertate humana, quod nullus dixit cum in pueris dentur hi habitus infusi sine libertate. Patet consequentia; quia per te ad libertatem sufficit verus concursus voluntatis etiam in genere materialis causæ, sed hic concursus intervenit etiam, cum producitur gratia, & habitus charitatis, quæ cum sint accidentia, non fiunt nisi cum influxu physico voluntatis ut subiecti: ergo.

Secundo sequitur Deum non posse neque de absoluta potentia ponere in me aliquam qualitatem volitivam, vel actum voluntatis circa obiectum indifferenter propositum, quin ille actus sit liber; eo ipso quod vere dependeat à voluntate, ut à vera causa subiectiva, ut patet, quod tamen est contra communem, & certam doctrinam præcipue nostræ societatis, asserentem, quod si Deus vellet necessitatem inferre potentie meæ li-

beræ, etiam circa obiectum indifferenter propositum, non alio modo id efficere, quam producendo aliquam qualitatem in mea voluntate, quæ licet dependeret ab ea, ut à subiecto, nihilominus non esset absolute in potestate voluntatis.

Tertio denique sequitur ipsam physicam prædeterminationem, quam impugnamus in Thom. non tollere libertatem; neque enim Thomistæ ponunt illam sine concursu passivo vero ipsius voluntatis, eo ipso quod talis prædeterminatio sit qualitas, vel modus; unde vltimus vix remanet nobis aliquod principium stabile iuxta doctrinam Societatis & modum tuendi libertatem humanam, ut consideranti patet.

Adde si semel ponatur voluntatem posse absolute velle formaliter sine actione non esse ullam rationem, quæ probetur, nihil esse volitum, quin sit præcognitum, hoc est ante omnem actum voluntatis præcedere actum intellectus, ut ipsi aduersarii volunt; nam ideo ponitur actus intellectus, ut determinet principium volitivum, sed cognitione existente in solo principio elicitive actionis volitivæ, quod iuxta istam sententiam potest esse Deus, vel aliud suppositum sufficienter determinatur actus voluntatis præsuppositus ut manifeste patet: ergo cum nihil sit, quod urgeat ad tot inconvenientia, non est cur recedamus à communi opinandi modo propter solum pruritus innovandi, atque adeo fatendum est, actum voluntatis vitalem præcipue liberum necessario includere actionem.

Deinde urgetur ex ponderationibus, quas fecimus disput. 20. de anima, q. 1. sect. 2. a num. 7. usque ad 15. circa locum nuper adductum Concilij Tridentini sess. 6. de iustificatione. Canon. 4.

Tertio sic probatur auctoritate Sanctorum; D. enim Augustinus lib. 1. retr. actionum cap. 1. recognoscens verba, quæ in quest. 1. lib. 1. ad Simplic. posuerat: [quamvis sit in cuiusque potestate quid possit,] ait ideo illa dixisse [quia non dicimus esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus, sit, ubi primum, & maximum est ipsum velle sine vilo quippe intervallo temporis; præsto est voluntas ipsa, cum volumus.] Unde etiam lib. 83. questio. quest. 8. inquit, [moveri per se animam sentit, qui sentit in se esse voluntatem, nam si volumus, non alius de nobis vult; & iste motus animæ spontaneus est;] quibus verbis trifariam demonstrat D. Augustinus contra adversarios, actum liberum voluntatis necessario includere actionem, prima demonstratio continetur illis verbis, [moveri per se animam sentit] &c. quæ demonstratio sumit pro medio definitionem actus vitalis, vivere enim est à se, & per se moveri: sed actus liber, inquit Augustinus, est vivere: ergo est motus à se & per se; sed motus à se, & per se includit essentialiter actionem, nihil enim potest à se ipso moveri quin motum in seipso producat; nam si passive solum se habeat respectu motus, non movebitur à se, sed ab alio: ergo actus voluntatis liber dicit essentialiter operationem. Ecce prima demonstratio Cherbici Doctoris. Secunda demonstratio continetur illis verbis; [nam si volumus, non alius de nobis vult] quæ sic efformatur quia quando aliquis libere se exercet volendo, ipse est qui vult, & non alius pro ipso, sed si ipse non produceret suum amorem, non veller ipse: ergo dum vult producit amorem, & operatur active illum: tertia demonstratio continetur in illis verbis, [& ille motus

Quaest. II. In quo consist. actus liber Dei. 429

motus animae spontaneus est; formator enim sic à D. Thoma, quia actus voluntatis liber est essentialiter voluntarius; & spontaneus; sed omne voluntarium eo modo quo voluntarium, & spontaneum est, ut patet ex definitione illius, quam amplectitur tota schola tam Theologica, quam Philosophica; quod est à principio intrinseco cum cognitione; id est à principio intrinseco se reducens ad actum primo, vel quasi primo ad actum secundum per formalitatem intrinsecam existentem in ipso Principio se reducens: ergo actus liber voluntatis includit essentialiter actionem.

Videatur à nobis dicta disput. 20. de anima supra citata de natura, & essentia intellectus; quaest. 1. Verum intellectus formaliter consistat in actione: per totam, ubi late de hoc negotio agitur; & omnia ibi allata facili negotio possunt accommodari praesenti negotio; videatur praeterea disputatio prima de anima, & in ea quaestio. 6. Vtrum aliquod intellectuale vivere possit, passivum tantum se habendo, ubi data opera de hoc eodem negotio agitur in tota illa quaestione.

Idem docet ipse Augustinus lib. 12. de civitate cap. 6. & 7. ubi agens de causa actus mali dicit ad voluntatem ipsam reduci; tanquam ad causam efficientem, & deficientem; idemque docet lib. 1. de libero arbitrio à capite 12. & lib. 3. cap. 1. & 2. additque cap. 3. illud esse in potestate nostra, quod cum volumus, facimus; quapropter nihil tam in nostra potestate, quam ipsa voluntas est. Quod repetit, & confirmat lib. 1. retractationum cap. 9. & 22. ex quibus verbis hanc rationem conficio; nam potentia libera ut inquit D. Augustinus est, quae in manu, & potestate sua habet mutari vel non mutari, operari vel non operari nam hoc est esse dominam sui actus, vel mutationis, in quo dominio libertas consistit, haec autem potestas, seu dominium non consistit in potentia passiva, non enim dicitur aliquid esse in potestate nostra propter potentiam passivam solam, sed propter activam quam ipsum nomen potestatis significat, praecipue quando agitur de potestate, cui imputatur ad praemium, vel ad poenam actus secundus, seu exercitium, eodem, quo imputatur libertati actus liber qui minime imputaretur ad malum, vel ad bonum, nisi ipsa voluntas produceret, & faceret talem actum, ut evidenter docuit ipse D. Augustinus lib. 8. quaestio. quaestione 24. his verbis: [nec peccatum, nec recte factum imputari cuiquam iuste potest, qui nihil fecerit propria voluntate], & hoc modo ait, utrumque esse in libero voluntatis arbitrio: ergo oportet, ut sit in potentia activa quatenus activa est: ergo actus liber formalissime dicit exercitium potentiae activae, quatenus activae: ergo est actio, ut actio, seu includit actionem. Minor probatur, quia non est in potestate, ac dominio patientis, ut tale est, quod patitur, nec ne, hoc enim pendet ab agente, quia patiens ideo patitur, quia agens in illud agit, actio enim infert passionem & ordine naturae, vel rationis illam praecedat, & ideo talis est passio, qualis est actio, & non e converso, loquendo causaliter, & à priori: ergo actio non est in potestate patientis, ut patiens est, id est in dominio eius; sed agentis, quod expressis verbis docuit ipse Augustinus, lib. 3. de libero arbitrio, cap. 2. ibi: illud esse in potestate nostra quod volumus, facimus, & lib. 1. retractationum. cap. 1. quia non dicimus esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus facimus, & quod cum ap-

petimus, fit; ubi primum, & maximum est ipsum velle.

Quid clarius, & evidentius: ergo libertas solum est in potentia activa ut activa est, & liber actus in actione ut actione, & non solum pure in Passione, quia alias liber actus non esset in dominio, & potestate illius, qui libere vult; nam actio non est in dominio patientis, ut dixi, sed agentis, quia prius non est in potestate posterioris sicut praecipuum non est in potestate subditi, sed superioris: ergo etiam passio non est in potestate patientis, ut tale est, sed in potestate agentis, quia posita actione, necessario sequitur Passio, & ideo eareus tantum potest Passio esse aut denominari libera in quantum actio fuerit libera: ergo utrumque est in potestate, & dominio agentis: ergo libertas principaliter est in potentia activa ut activa est, & in actione, quapropter licet voluntas sit receptiva sui actus, & sub ea ratione sit potentia passiva, non est tamen principaliter libera nisi quatenus potestatem habet eliciendi, & non eliciendi actum suum; & in tantum receptio eius potest esse libera ipsi voluntati in quantum efficere est illi liberum; si enim ab alio agente reciperet actum, ipsa nihil efficiente ex parte sua necessario illum reciperet; quod si esset in potestate alterius agentis non immittere in voluntatem talem actum alteri agenti esset liber ille effectus, non ipsi voluntati.

Dices: passum interdum determinat actionem agentis, vel ad illam confert, vel illam impedit: ergo eadem ratione potest ex parte potentiae passivae pronenire, ut agens illam immutet: ergo etiam poterit libertas esse in potentia passiva ut passiva est; antecedens patet in causa superiori, & univ ersali necessario agente, determinatur enim ad hanc vel illam actionem ex parte passi ut patet in sole exsiccante lutum, & liquefaciente ceram. Item in causis particularibus actio est maior, vel minor iuxta dispositionem passi, & interdum omnino impeditur propter resistantiam eius. Ac denique in moralibus, & supernaturalibus, quando Deus infundit habitum voluntati, ipsa voluntas mere passive se habet, & nihilominus receptio est illi libera; quia ex eius pendet dispositione.

Respondeo negando secundam consequentiam, quia passum ut tale est, si sit omnino idem non potest determinare actionem agentis, nec magis iuvare, vel impedire actionem unius agentis, quam alterius; si vero sit diversum, seu diverso modo dispositum, tunc determinatio, resistantia, vel similis effectus erit omnino necessarius, aut si participet aliquam indifferentiam necessario pendebit aliquomodo ex potentia activa libera. Declaratur: nam si agens sit naturale, & potens ad plures effectus efficiendos propter univ ersalem virtutem, non potest circa idem passum eodem modo dispositum ad certum effectum determinari, nisi passum illius tantum sit capax, nam si passum sit de se indifferens ad plures, non est cur ab illo determinetur tale agens ad unam actionem potius, quam ad aliam, si autem passum sit capax unius tantum effectus, tunc determinabit quidem actionem agentis, determinatio autem erit omnino naturalis, seu necessaria, ut per se constat, & eodem modo si passum sit diverso modo dispositum, determinat quidem actionem talis agentis, necessitate tamen naturali, ut patet in

illo exemplo de sole liquefaciente geram, vel exsiccante lumen; vtrumque enim facit necessitate naturali; & ratio est quia ex parte recipientis ut sic non provenit determinatio actionis, nisi propter incapacitatem naturalem, vel limitationem capacitatis ab aliqua dispositione proveniente, & ideo si limitatio illa, vel dispositio naturalis sit, etiam determinatio est necessaria; nec potest ex parte passi esse libera; idemque est de resistentia, vel impedimento aut carentia illius proveniente ex naturali dispositione recipientis, intercedit enim eadem ratio; at vero si agens sit liberum, tunc potest determinare suam actionem & consequenter etiam passionem circa idem passum de se indifferens, & capax plurium actionum, & tunc quidem determinatio libera est; provenit autem ab eminentia potentie activae & dominio, quod habet in suam actionem; nec potest aliunde provenire. Interdum etiam passio aliqua, seu receptio potest pendere ex dispositione libera passi; & tunc licet receptio proxime non possit esse libera ipsi recipienti, quia ab illo non fit, remote potest denominari libera, quatenus ab eius libera dispositione pender; illa autem libertas in eo posita est, quod effectio talis dispositionis est libera; & ita semper manet ex potentia activa, in qua residet, & hoc modo receptio primae gratiae sanctificantis potest dici homini libera remote in quantum efficere contritionem est homini liberum, & in naturalibus potest dici esse homini liberum calefieri à sole in quantum libere potest ad solem accedere, vel ab illo recedere; propria ergo libertas in potentia activa consistit, ac per consequens propriae libertatis actus consistit in actione, quatenus actio est; licet etiam quia actus virtualis est, minus tamen principaliter includat passionem; quia cum actus vitalis ex sui natura sit immanens, petit necessario actionem, & passionem, & ideo necessario vtrumque petit, praecipue actionem.

Deces, tamen voluntas non fit libera agendo, poterit tamen esse libera resistendo, saepe enim aliqua non possunt quidem agere ipsa in se, sed possunt resistendo impedire actionem aliorum.

Respondet, si voluntas sit potentia passiva non posse illam resistendo impedire actionem alterius, illa enim resistendo impediunt, quae habent contrariam qualitatem; voluntas autem non habet contrariam qualitatem, cum sit indifferens ad contraria. Itaque non habet unde resistat, si ex natura sua solum est apta pati, quod si potentia sit activa, & ab obiecto moveatur, tanquam à fine, non tanquam ab agente, tum vere resistere poterit, ut re ipsa etiam saepe resistit, cum variae rationes in eodem obiecto, vel varia obiecta illi demonstrantur.

Ade quod libertas voluntatis non in eo solum posita est, quod possit resistendo prohibere, ne obiectum agat amovendo obiectum ipsum, sed etiam in eo, quod praesente obiecto, & agente, quod suum est, voluntas possit libere consentire, vel dissentire ut perspicuum est ex illo exemplo, quod S. Augustinus proponit in libro 12. de civitate Dei, cap. 6. v.g. si duo sint aequae affecti animo & corpore, & occurrant eidem rei, quae sua pulchritudine allicere possit affectum, & eadem Diaboli tentatione uterque tentetur; & tamen unus tentationi consentiat, alter non consentiat, non potest reddi alia causa, nisi quia unus vult, alter non vult: at si voluntas solum pateretur, & non operaretur, aut ageret, non consentiret, aut dissenteret: ergo agit ex D. Augustino quando

libere movetur; quod etiam expresse docuit Damascenus lib. 2. de fide, cap. 25. ideo hominem esse liberi arbitrij, quia in sua potestate habet eas actiones, quas libere operari dicitur; & ideo omnem deliberationem actionis causa suscipi] & addit in cap. 26. [in nostra potestate sunt ea quae liberum nobis est facere, vel non facere,] idem sumitur ex Anselmo libro de conceptu Virginis, cap. 6. Bernard. lib. de gratia, & libero arbitrio ex Nizeno libro 9. philosophia.

Ultimo omnes Thomistae cum D. Thoma 1. p. q. 82. art. 4. & quest. 8. in corpore; item 1. 1. quest. 9. art. 1. 3. & 9. 2. 2. de veritate, art. 9. in corpore, & ad primum. & q. 24. art. 4. in corpore, & omnes Scotistae cum Scoto in 2. dist. 25. in argumentis ad oppositum; & in toto discursu questionis, Durandus dist. 24. q. 2. num. 10. 19. & 34. & omnes Doctores Societatis Iesu; ut videre est in Patre Suarez tom. 1. de gratia prolegomeno 1. cap. 2. Bellarmino lib. 3. de libero arbitrio.

Secundum requisitum: ad libertatem est habere indifferenciam per eminentiam quandam dominatam excellentissimi cuiusdam dominij ad operandum opposita, seu ad operandum, & non operandum; quae indifferencia duplex est, prima quoad exercitium, secunda quoad specificationem; prima consistit in hoc, quod possit voluntas se exercere circa contradictoria, operandum, vel non operandum; secunda est, ut possit se exercere circa speciem distinctos actus vel fines; & ideo vocatur quoad specificationem.

Probat per primo de indifferencia quoad specificationem ex dictis, quia libertas est propria & immediata proprietates potentiae activae ut activa est: ergo si talis indifferencia sit respectu plurium actuum, necesse est ut in tali facultate sit vis effectrix omnium illorum actuum; nam si tali virtute careat, ad alium illorum efficiendum respectu illius, non erit libera cum respectu illius non sit activa.

Non sufficit autem ad libertatem circa tales actus, vis superior, & quasi universalis effectrix plurium actionum, vel effectuum, quia in agente naturali potest similis virtus inveniri, ut in sole videre licet, cuius virtus per universalitatem, quandam indifferens est ad plures effectus & actiones; ergo ad indifferenciam libertatis vitia illam quasi universalem vim actum necessarium, est, ut illa sit coniuncta cum quadam eminentia, ratione cuius potest inter ipsas actiones eligere, aut se ad hanc potius, quam ad illam fidere, quia ipsa vult à se ipsa sine eo quod ad hoc ab alio determinetur, propter quod merito dixit Divus Thomas in 2. dist. 28. q. 1. art. 1. hominem non fore liberi arbitrij, nisi ad eum determinatio sui operis pertineret, & Damascenus lib. 2. de fide, cap. 25. ideo hominem esse liberi arbitrij, quia in sua potestate habet eas actiones, quas libere operari dicitur, & ideo omnem deliberationem actionis causa suscipi, & addit in cap. 26. in nostra potestate sunt ea quae liberum nobis est facere, vel non facere, & August. lib. 3. de libero arbitrio, cap. 1. 2. & 3. sic ait illud esse in potestate nostra, & dominio quod cum volumus fecimus, quapropter nihil tam in nostro dominio, & potestate quam ipsa voluntas est, quod repetit, & confirmat lib. 1. retractationum, cap. 9. & 22. unde cap. 1. recognoscens verba, quae in q. 1. lib. 2. ad Simplicium ponerat, quamvis sit in cuiuslibet potestate, quod possit, ait ideo illa dixisse, quia potestate esse in potestate nostra, nisi quod non dicimus esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus sit, ubi primum, & maximum est ipsum

Quaest. vlt. De concursu Dei cum creaturis. 431

ipsum velle sine illo quippe intervallo temporis praesto est voluntas ipsa cum volumus, quod etiam confirmant loca omnia, quae in primo requisito adduximus.

30 Nam ab omnibus indifferentia haec per modum habitus dominij declaratur, & ideo ait D. Thomas *prima secunda, quaestione prima, articulo primo*, liberam arbitrium esse facultatem voluntatis, & rationis per quam homo est dominus suorum actuum, quid clarius? & ratio evidens est, nam si quæram a te cur sol non habeat libertatem quoad speciem, cum certum sit habere universalem quoad operationes effectus oppositos, verbi gratia, ad producendum frigiditatem, & producendum calorem, & ad liquefaciendum, &c. innumera effecta; sine dubio, si rationabiliter respondeas dicendum tibi erit ideo nulla gaudere libertate, solem, quia non habet indifferentiam cum domino ad suas operationes; itavt illas operetur habendo illas in sua potestate, quia vult hanc potius quam illam, etiam si sit sufficiens, & completus ad operandum utrumque effectum, sine eo quod ad hoc potius effectum quam alium ab alio determinetur: ergo libertas hominis in hoc consistit, quod sit indifferentia, quædam ad oppositos actus, cum dominio circa illos; itavt operetur hunc potius quam illum, non quia determinetur ab aliquo extrinseco agente, ad hunc potius effectum, quam ad illum, sed quia ipsa voluntas adhuc existens completa, & sufficiens ad utrumque actum, solum, quia vult ipsa sine eo quod ab alio cogatur, vel determinetur, producit hunc effectum potius quam illum.

31 Secundo probatur de indifferentia, quoad exercitium, quia imprimis ad illam necessaria est potentia activa, hoc enim satis aperte demonstratum manet in primo requisito, & per se evidens est, quia nisi supponatur vis agendi in tali facultate semper carebit actione, quia actio esse non potest nisi ab habente vim agendi, eritque illa carentia non per modum privationis, sed per modum simplicis negationis, sicut potest esse in qualibet re inepta ad agendum.

32 Deinde probatur de potentia ad non agendum, quia si potentia careat actione ex aliqua impotentia agendi, tunc non est libertas in carentia actionis: sed necessitas ut videtur est in lapide, in quo datur carentia videndi non ex potentia videndi, sed potius ex impotentia videndi, & sic illa carentia est ex necessitate, & non ex libertate, quia impotentia dicit impossibilitatem, & impossibilitas agendi æquivalere necessitati non agendi: ergo ut carentia actionis libera esse possit, supponit in ipsa facultate talem potentiam agendi, quæ vi sua possit non agere non ex impotentia, sed ex eminentia virtutis, quam recte vocarunt Theologi dominium actus; carere enim actione ex impotentia, non est dominium, cum de ratione dominij sit potestas faciendi & non faciendi: ergo ut potentia sit vere domina sui actus quoad exercitium eius, oportet ut non ex impotentia, sed ex interna, & eminente potestate actionem possit suspendere, & ob hanc causam non potest talis indifferentia inveniiri immediate in potentia passiva ut passiva est respectu passionis, quia licet possit interdum pati, & interdum non pati in utroque pender ab agente; unde si adsit agens necessarius paritur vel absolute, si agens sit naturale, vel ex suppositione actionis, si agens sit liberum, & velit, si vero agens absit vel cohibeat actionem, tunc etiam non libere, sed necessario

non patitur ex quadam impotentia; quia ut passiva est non potest se ad actum reducere.

33 Tertium requisitum ad libertatem proximam, & absolutam arbitrij est ut virtus facultatis in ordine causæ proximæ habeat completam vim activam, & dominativam illorum actuum, id est omnia sufficientia principia in actu primo, quæ sufficientem & completam reddunt potentiam activam ad effectus, ad quos dicitur simpliciter, & proxime libera: hæc assertio sequitur ex præcedentibus, & probatur; quia alias si facultas ipsa, seu voluntas haberet vim agendi, tantum dimidiatam, & incompletam non posset simpliciter velle aut nolle: ergo simpliciter non habebit in sua potestate actum suum actum: ergo nec habebit dominium eius, neque proximam, & absolutam libertatem.

Declaratur, quia si proposito sufficienter obiecto voluntas non habeat sufficientem vim activam ad volendum, & nolendum tale obiectum, sed tantum partialem, seu inchoatam erit impotentia passiva ad recipiendum complementum potestatis activæ: ergo ex ea parte, quæ est impotentia receptiva talis complementi virtutis activæ, non est libera, quia non habet illud complementum in sua potestate activa, sed in receptiva: ergo etiam non est proxime libera ad ipsum effectum, seu actum secundum, donec in sua virtute agendi compleatur; unde est attente considerandum quod licet potentia libera etiam supposita integra libertate possit, ut dixi, esse passiva; hæc potentialitas potest supponere in eadem facultate, integram vim activam, nihilominus non potest esse integrè libera si sit in sola potentia passiva ad totam, vel aliquam partem virtutis activæ suorum actuum, quia sine integra virtute activa nondum habet actum in manu sua.

Ultimum requisitum est, ut detur immunitas a necessitate operandi in ea potentia quæ est formaliter libera, tam in statu remoto, quam in statu proximo, quod quidem in statu remoto per se notum est; nam ideo, qui dormit, vel non considerat, liber nihilominus est, quia voluntatem retinet, quæ de se est facultas potens operari sine necessitate, si enim talem potentiam vel illam proprietatem eius amitteret, iam nullo modo posset habere libertatem, imo interdum non videtur esse satis solam potentiam retinere; nam puer ante usum rationis, vel ament non dicitur habere libertatem, etiam si potentiam de se liberam habeat, quia est intrinsecè impotens, & indispositus, ad multa præcisè, & necessaria ad usum libertatis, qui autem est intrinsecè aptus ad usum libertatis non tamen ex parte voluntatis, sed etiam ex parte aliarum potentialitatum, & intrinsecè dispositione organorum, licet actus sit impeditus; verbi gratia, per somnum minus remotam facultatem habet utendi libertate, & ideo communi usu liber vocatur, quia & facultatem habet de se indifferentem ad agendum & non agendum, & intrinsecè impeditus non est ad usum illius, licet quoad cætera requisita adhuc illa libertas remota sit.

34 Altera pars de libertate proxima in actu primo, & quasi immediato est difficilior, sed tamen verissima, quæ sic probatur, quia illa etiam est potestas vere libera: ergo in illo etiam statu retinere debet indifferentiam activam in operando, quia hæc est de intrinseca ratione libertatis vere ostensum est.

Deinde, quia alias nunquam potentia libera in actu primo remoto esset proxime libera ad agendum.

dum vel non agendum, quod est contra omnem rationem potentia actiua, & plane contra vsum libertatis. Paret sequela, quia potentia per se, ac formaliter libera in se non vtitur nec valet vti sua libertate, & indifferentia, nisi proximè disposita ex parte sua, & ex parte intellectus, & obiecti & ex omni alia parte necessaria ad opus: ergo si postquam est proximè disposita, iam non manet cum plena indifferentia, profecto nunquam in se ipsa libere operatur, nec vtitur innata libertate.

36 Deinde probatur, quia libertas formalis & quasi essent alis voluntatis duplicem potestatem inadæquatam seu ratione distinctam includit circa idem obiectum eodem modo hic & nunc propositum, vna est potestas volendi, alia est potestas non volendi seu nolendi illud quod potest velle; si ergo voluntas iam expedita, & proximè disposita ad operandum circa tale obiectum, non est indifferens ad vtramque partem illius potestatis, sicut erat per se pæcise ac remote & nude expectata: ergo ad vnam partem illarum manebit proximè, & simpliciter potens; ad alteram vero non nisi remote ac subinde proximè impotens: ergo de facto voluntas tunc non operatur tanquam domina vtriusque potestatis, sed perinde se habet ac si alteram tantum potestatem haberet, ac proinde non libere operatur.

37 Ut declaremus & probemus consequentiam, constituamus, & consideremus voluntatem dicto modo proximè dispositam, ac præparatam, seu applicatam ad primum vsum libertatis suæ prius natura quam libertate vtatur: aut ergo etiam tunc retinet indifferentiam ad vtramque partem, & hoc est, quod intendimus, aut alteram tantum potestatem exercere potest v. g. volendi, & tunc profecto sequitur ut sit hic, & nunc simpliciter, & proximè impotens ad nolendum, quia ut possit nolle, deberet aliter præparari seu disponi, quod iam non est in potestate illius, nec antea fuit, quia nondum via fuerat libertate sua ut supponitur: ergo illa libertas remota nunquam ad vsum applicatur.

38 Ex quibus concluditur necessario esse contra rationem liberæ facultatis ut ad agendum requiratur aliquam conditionem præuiam ad actionem, qua posita tollatur vel impediatur hæc immunitas, seu differentia ad agendum, & non agendum, quia cum libertas formaliter sit posita in indifferentia; si hæc tollitur, vel impeditur ante actionem, iam actio non procedit à potentia indifferente & expedita ad agendum secundum vtramque partem suæ indifferentiæ: ergo si talis potentia huiusmodi conditionem requireret ad agendum tunc, vel illa in se non esset indifferens & ita non esset libera etiam in actu primo, & remoto, vel ad agendum postulari conditionem repugnantem suæ indifferentiæ: ergo si talis potentia huiusmodi conditionem requireret ad agendum; tunc vel ipsa in se non esset indifferens, & ita non esset libera, etiam in actu primo, & remoto, vel ad agendum postulari conditionem repugnantem suæ indifferentiæ suæque libertati & connaturali operandi modo, quod plane repugnat, & in hunc modum id ipsum vltius declaratur, nam vel illa conditio præuia ad actionem, qui posita tollitur indifferentia quatenus iam cum illa non potest voluntas agere, & non agere sed tantum agere, aut tantummodo non agere; vel inquam illa conditio ab alio agente extrinseco adhibenda est, vel ab ipsa voluntate: si ab alio sequitur aperte voluntatem non esse indifferentem actiue, sed passiuè tantum,

scilicet ut hanc, vel illam conditionem ab alio recipiat, qua posita semper est determinata ad vnum agendum, seu non agendum; si vero conditio illa ab ipsa voluntate adhibenda est, aut libere eam adhibebit, aut necessario; si necessario etiam petit indifferentiam; tum quia ex necessaria connexion sit determinatio voluntatis ad vnum; tum etiam quia ut illa connexio ex necessitate adhibeatur à voluntate, necesse est ut sub ea ratione ad vnum determinata supponatur; si tamen illa conditio adhibeatur, libere iam supponitur actus liber & de requisitis ad illam redibit eadem questio, an positis illis omnibus integra maneat indifferentia facultatis; nam si non manet perit libertas, si autem manet ibi est proprie libertas, & reliqua, quæ inde manant; si necessario manent, sunt libera solum per denominationem & dependentiam ab illo primo actu; igitur fieri non potest, ut libera facultas natura sua requiratur conditionem præuiam ad omnem vsum suorum actuum quæ tollat, vel impediat indifferentiam eius.

Nunc autem intelligitur ex dictis, quo modo 39 supradicta descriptio ad actum liberum seu actum liberæ voluntatis vsum applicanda sit, sicut enim de ratione liberæ facultatis est vtrique illa potestas agendi, & non agendi ut supra dixi, ita ad liberum vsum eius necessarium est, ut ipsa facultas quatenus proximè applicatur ad agendum cum omnibus requisitis conditionibus hanc indifferentiam retineat, & secundum vtramque potestatem adhuc expedita sit ad vnumquemque actum exercendum.

Nomine autem actus comprehendimus etiam 40 liberam negationem actus, seu omissionem illius, siue pura sit, siue non pura, siue in nolendo, siue solum in non volendo, cum humana aduertentia consistat, ea vero requiritur ad agendum eodem modo, quo de facultate ipsa libera diximus. Hæc autem omnia sumenda sunt scilicet prout sunt conditiones ad operandum prærequiritæ, quæ in actum aliquomodo influunt, quia si ex aliqua conditione præueniente actum impediretur voluntas ab alterius potestatis vsum, siue dubio ex necessitate & non libere tali vsum caret, & ex consequenti absque libertate, & ex necessitate haberet vsum alterius potestatis, quia ablati vno vsum necessario, alius consequitur, cum non possit vtroque simul, eo quod immediatam oppositionem includat.

SVBSECTIO IV.

Secundum notabile ponitur.

Secundo aduertendum est dari duplicem necessitatem, ut ait sanctus Anselmus lib. de concordia, cap. 1. & 2. & lib. 2. Cur Deus homo, cap. 18. vnam quam ipse Anselmus vocat præcedentem, & est, quæ facit rem esse alteram subsequenter quam facit ipsemet operans, & priorem dicit repugnare libertati, non tamen posteriorem, similique modo distingui potest duplex sensus compositus, vnus, qui fit ex suppositione præueniente vsum libertatis, qui absolute antecedens dicitur, alius, qui ex subsequente, quando autem necessitas est in sensu composito priori modo per talem sensum compositum non saluatur, sed potius destruitur libertas, quia illa suppositio omnino antecedens est & inducit necessitatem simpliciter, ac proinde libertati contrariam iuxta doctrinam eiusdem Anselmi. Quando vero suppositio est consequens, tunc

tunc optime accommodatur distinctio sensus compositi & diuisi, quia necessitas in tali sensu composito non repugnat libertati iuxta eandem doctrinam.

42 Idemque dicendum est de alia duplici necessitate consequentiae videlicet, & consequentis, quae sumitur ex D. Thom. 1. p. q. 14. art. 13. & q. 19. art. 8. in solutionibus argumentorum, & q. 22. art. 4. tandem q. 23. art. 1. ad 3. nam posterior necessitas dicitur contraria libertati, quia est absoluta necessitas rei, prior vero dicitur non tollere libertatem quia non est absoluta necessitas, seu indefinite accipiendum est ut sit verum; unde aliqua necessitas consequentis repugnat libertati qualis est haec, homo videt Deum: ergo amat illum, quare sensus illius membri est necessitatem consequentiae, non semper repugnare libertati, vel solum necessitatem consequentiae non sufficere ad destruendam libertatem, nisi adiungatur necessitas consequentis, & ideo membrum illud subdistingendum est iuxta distinctionem Anselmi, nam si consequentia sit necessaria ex suppositione antecedenti repugnat libertati; si vero sit ex suppositione consequenti non erit libertati contraria.

43 Totum enim hoc negotium eo tendit, huncque scopum collimat, ac tandem eo reuoluit ut intelligamus, quae suppositio antecedens dicenda sit, quae omnino tollit libertatem inducendo necessitatem simpliciter, quae vero consequens, unde hic est cardo totius difficultatis; unde hoc opus hic labor est, quod negotium sic explicatur.

44 Suppositio inducens necessitatem in sensu composito, si talis sit ut per usum libertatis fiat, vel talem usum liberum involuat, seu comitem habeat inducit tantum necessitatem consequentiae, & secundum quid, & ideo non pugnat cum libertate; si vero talis sit suppositio, ut omnino anteuertat usum libertatis, & necessitatem operandi in voluntatem inducat ex tali suppositione, & in sensu composito talis suppositionis tollitur libertas, ita ut impossibile sit componi simul in voluntate talem suppositionem, cum carentia actus, exempla prioris sunt haec.

45 Nam suppositio praescientiae, praedestinationis, & praedestinationis diuinae infallibiliter inferunt effectum liberum praesentium praedestinatum, aut praedestinatum, ita ut impossibile sit, effectum sic praedestinatum non euenire, & tamen illa suppositio non obstat, quominus actus praescitus libere fiat. Imo ex illa suppositione aequae infertur libere futurum esse effectum, ac futurum esse quia non solum praescitur ac praedestinatur ut fiat, sed etiam ut libere fiat, ideoque ad veritatem scientiae & efficaciam praedestinationis, non minus necessarium est ut libere fiat quam ut fiat, quae est doctrina Anselmi lib. de concordia, cap. 1. & 2. in principio, & Vulgaris apud Diuum Thomam 1. p. q. 19. art. 8. & q. 22. art. 4. 1. contra gentes cap. 85. & saepe alias, & ratio evidens est, quia quando Deus praescit ab aeterno actum charitatis ab homine praedestinato in via factum, & reliquos actus virtutum supernaturalium, simul cognoscit Deus tales actus esse meritorios: atqui non possunt esse meritorij, nisi sint liberi; omne enim meritum in libertate fundatur, & ideo Beati in patria augmentum premij & gloriae non merentur per actum charitatis quem perfectissime exercerent, quia talis actus charitatis non est liber, sed

I. P. Tom. II.

necessarius: ergo Deus sua praescientia cognouit ab aeterno actus virtutis ab homine supernaturaliter factos in via non solum esse futuros, sed etiam libere futuros: ergo de facto futuri erunt liberi adhuc praecedente scientia Dei ab aeterno: ergo antecedentia, & praecedentia seu suppositio praescientiae ab aeterno non tollit villo modo libertatem.

Item ex suppositione absoluta intentionis finis sequitur necessario electio mediorum, & nihilominus illa necessitas stat simul cum libertate si intentio illa libere fiat; denique voluntas in eo momento, in quo actum elicit libere operatur, & tamen dum operatur vniui non potest contrarium simul operari, nec in eodem momento non operari ponendo vtrumque simul, scilicet operationem, & non operationem, quia hoc involuit apertam repugnantiam, & contradictionem; res enim quando est necesse est esse, ut Arist. dixit 1. Perhyer c. 6. ergo prima necessitas quae ex suppositione vocatur stat cum libertate.

Secundam autem necessitatem haec exempla demonstrant, nam in patria suppositio luminis gloriae, & visionis beatificae necessitatem simpliciter inducit amandi Deum, quae necessitas libertatem excludit circa illum amorem.

Item motus voluntatis, qui dicuntur primo primi sunt necessarii simpliciter, ac proinde nullo modo liberi, quamuis non sine aliqua suppositione ex parte cognitionis illam necessitatem habeant, & simili modo actus gratiae excitantis sunt ita necessarii in nobis, ut non sint liberi, & ideo actus gratiae praeventis vocantur, & tamen non sunt necessarii nisi ex aliqua suppositione diuinae motionis, seu immisionis efficacis, vel ex parte subita apprehensionis.

Ratio autem a priori huius secundae partis est, quia non obstante naturali libertate potest voluntas multis modis necessitari, ita ut non sinatur libere operari; ergo potest aliquid supponi ad volendi actum, quod eius libertatem impediat: ergo est aliqua suppositio, quae tollat libertatem, & consequenter poterit esse necessitas aliqua in sensu composito contraria libertati.

De priori suppositione nulla est controuersia apud Catholicos, ut late materia de praedestinatione, materia de scientia materia de gratia discipulos meos docui, & iam typis mandandas quantum potui perfecti quod sic patet, quia si suppositio praescientiae Dei, & praedestinationis tolleret libertatem nulla daretur libertas in creaturis neque vllum opus liberum a creatura eliceretur, quia omne opus, quod a creatura in tempore elicitur a Deo ab aeterno euidentissimo praescitur: ergo si suppositio praescientiae, & praedestinationis tollit libertatem nulla erit libertas in creaturis. Deinde inductione est evidens, quia voluntas in eo instanti, in quo libere operatur, licet prius natura quam eliciat actum sit indifferens ad vtrumque, & ideo neque actus, neque carentia eius habeant vllam necessitatem, tamen supposito, quod eliceret actum iam non potest in eodem instanti carente actu, sed habet illam necessitatem, de qua dixit Arist. quando est omne quod est necesse est esse illa: ergo non repugnat libertati, cum in quocumque actu libero necessario inueniatur; unde si tolleret libertatem talis suppositio, nulla daretur libertas, quia semper reperitur in omni actu elicto a voluntate talis suppositio.

Idem est de concursu Dei, concomitante imbibitioni in actu libero nostrae voluntatis, nam si illa

III esse

esse supponitur eo ipso usus libertatis supponitur, ideoque necessitas composita inde sequuta, non repugnat libertati actus: ratio denique in promptu est, quia usus libertatis non destruit libertatem respectu eiusdem; nihil enim destruit se ipsum, neque formalis constitutio, & existentia alicuius est destructio eiusdem formaliter, alias idem esset, & non esset simul, quod est contra evidentissimum omnium dignitatum axioma: ergo necessitas quæ sequitur ex suppositione ipsius usus libertatis non potest esse contraria eidem libertati.

52 Posterioriorem autem suppositionem certissimum est tollere libertatem, quia quoties suppositio omnino præcedit usum libertatis, & inter prærequisita ad agendum ponitur, & talis est ut illa stante voluntas tantum possit agere, vel tantum possit non agere compositiue, ut ita dicam, illa suppositio sine ulla dubitatione tollit libertatem, & usum liberum voluntatis in agendo vel non agendo.

53 Ratio autem huius evidens est, quia quando suppositio est antecedens in sensu dicto, id est non facta per usum libertatis, neque supponens talem usum liberum sed præueniens illum: effectus ex tali suppositione proueniens, & cum tali suppositione necessario connexus libertatem tollit, quia necessitas ex tali suppositione non est fundata in illo principio, impossibile est idem simul esse, & non esse, quia non sunt idem id, quod supponitur, & quod necessario sequi dicitur: ergo fundatur in alio principio, videlicet impossibile est poni talem causam sic affectam & prædeterminatam, & ex illa non sequi talem effectum distinctum ab ea conditione, vel affectione quæ in causa supponitur: ergo hæc non est necessitas secundum quid quæ dici solet consequentia: sed necessitas simpliciter & consequentis, quia est necessitas effectus ex sua causa, quæ est propria necessitas physica quæ in ipsa eff. ctione rei inuenitur, & non est tantum illationis, & quasi ex mentis comparationes, qualis est in necessitate eiusdem rei ex sui ipsius suppositione.

54 Deinde, si suppositio illa antecedit omnino usum libertatis in eius positione non interuenit exercitium libertatis humanæ, neque etiam interuenit in ea manatione effectus à tali suppositione quia fit cum tanta necessitate ut non subdatur dominio eiusdem voluntatis, nec ipsa possit illam dimanationem impedire: ergo ille effectus in re ipsa non fit cum vi libero voluntatis humanæ: ergo non est liber: ergo sensus impositus ex tali suppositione non sufficit ad saluandam libertatem.

55 Denique posita huiusmodi suppositione voluntas etiam spectata prius natura quam operetur tantum potest vnum agere illud, scilicet quod ex tali suppositione sequitur cum necessitate quoad exercitium: ergo non agit ut potens agere & non agere positis omnibus prærequisitis ad agendum, ac proinde non agit cum libertate, quia libertas est posse agere, & non agere.

56 Nec satisfacit responso quod voluntas etiam tunc agit ut potens agere, & non agere, quia sub illa suppositione retinet totam suam potestatem ad vtrumque indifferentem.

Hoc inquam non satisfacit, quia illa potestas est ibi quasi sopita, & impedita quoad omnia alia præter illud vnum quod ex tali suppositione necessitatio sequitur, & ideo est tantum potentia remota ad plura, non vero est potentia proxima qualis ad usum libertatis exigitur: ergo sensus compositus ex tali suppositione tenetia tollit li-

bertatem. Debet ergo in illo accipi suppositio consequens non antecedens in sensu à nobis declarato & de conuerso potentia in sensu diuino, tunc deservit libertati tuenda quando illa intelligitur proxima in ipsa voluntate prius natura, quam se ad alteram partem determinet: tunc enim diuino ipsa ut sic dicam est in potestate simpliciter ipsius voluntatis, alias in diuino non est in potestate voluntatis, id est si aliquid in illa ponitur quod ipsa impedire aut remouere non potest, ut alterum ex duobus operetur tunc sensus ille diuinus inutilis est ad libertatem tuendam; nam in potentijs naturaliter operantibus talis potestas in sensu diuino reperiri potest.

SVBSECTIO V.

Nostri sententia ponitur, & probatur.

Prima conclusio: concursus Dei cum causis. 17
Pberis non est aliqua entitas physice prædeterminans voluntatem ad vnum operandum. Hæc conclusio est communis inter Doctores Societatis, probatur hæc conclusio.

Primo ex Concilio Trid. sess. 6. Can. 5. ubi sic ait: [si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, immo titulum sine refigmentum denique anathema sit:] explicans autem ipsum Concilium Can. 4. quid sit hominis liberum arbitrium & quomodo libere operetur cum Dei concursu sic ait: [si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo exeitanti atque vocanti quoad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque posse dissentire si velit, sed velut in animæ quodam nihil omnino agere merereque passivè se habere anathema sit:] & cap. 5. eadem pene verba repetit ibi: [ut qui per peccata à Deo auersi sunt per eius excitantem atque adiuvantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando disponantur, ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat in inspirationem illam recipiens quippe illam, & abijcere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit; unde in sacris litteris cum dicitur conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos libertatis nostræ admonemur, cum respondemus: conuerte nos Domine ad te, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri confitemur.]

Accedit Concilium Zenonense in decreto 15. 59
fidei definiens: [non esse tale Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit.] Aduerto Concilium Zenonense, licet non sit generale, neque à Romano Pontifice confirmatum, habere tamen magnam auctoritatem in Ecclesia, quod adeo verum est, ut merito censetur temerarius qui ei contradicere auderet, ut bene probat P. Suarez tom. 1. de gratia, Prolog. 6. cap. 5.

In his enim verbis vtrumque Concilium manifeste docet duo. Primum esse de ratione libertatis potestatem ad resistendum cuius motioni præuenienti consensum eius. Secundum nullam motionem antecedentem ita determinatam liberum arbitrium, ut non relinquat in illo potestatem resistendi motioni.

Hanc

61 Hanc vero esse mentem Concilij patet imprimis ex illis verbis Canonis IV. [neque possit dissentire si velit] & ex verbis capitis 5. [neque homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui illam, & abicere potest.] Vbi confidero verbum illud agat in omni proprietate, & rigore sumptum esse à Concilio prout est in usu apud morales philosophos ad indicandum modum agendi, quem vocant, à proposito, idest ex proprio arbitrio, & ratione, quo loquendi genere vsus est Aristoteles lib. 1. *magnorum moralium. cap. 12.* ubi sic ait: [neque enim inanimatum aliquid aliquid agere dicimus, neque etiam animalium circa hominem, quidquam. Manifestum igitur actionum hominem esse progenitorem,] sic etiam Damascenus lib. 2. *cap. 27.* dixit: [inanimata non agere se ad agi,] quem locum ita citat D. Thom. *quæst. 5. de veritate art. 9. ad 4.* ut ibi asserat *ro agere* ibi significare operari cum dominio sui actus, quamvis littera Damasceni iuxta aliam versionem aliter se habeat.

62 Quod igitur Concil. in hac proprietate loquatur, colligo imprimis ex substantia ratione ipsius Concilij, probat enim hominē non omnino nihil agere, seu non posse dici omnino nihil agere quando inspirationem recipit (tribuit rationem) quia illam abicere potest & illi potest resistere: loquitur ergo de propria actione cum dominio, nam ad solam effectiōem physicam, non erat necessaria potestas non agendi.

63 Deinde idem colligo ex errore quem Concil. damnare intendit scilicet hæreticorum huius temporis, qui dicunt, [hominis voluntatem ita ex necessitate moveri à Deo ut sic mota non possit non agere id ad quod movetur, neque possit abicere talem motionem, aut illi resistere,] cum tamen non negent voluntatem efficere suum actum, & ad illum tanquam ad actum vite physice concurrere, quia neque ad suum errorem id erat necessarium, neque ex verbis eorum id colligi potest, sed oppositum potius, ut aperte constat ex his, quæ refert Cardinalis Bellarminus; vnde eodem sensu accipienda est definitio Canonis IV. eiusdem Concilij decernentis liberum arbitrium dum assensum præbet gratiæ aliquid agere, & non mere passivè se habere scilicet quoad determinationem ad unum, ergo doctrina Concilij etiam si definiat actionem physicam præcipue tamen ita agere ut cum dominio agat, ac proinde ut ipse non deatur moraliter mere passivè se habere in suis determinationibus, necessariam esse potestatem resistendi motioni cuiusque antecedenti, & abiciendi illam, adhuc quando Deus illam tribuit, aliquin non esset potestas ad resistendum motioni, vel ad abiciendam illam, quia resistentia est respectu illius, quod est, & actu reperitur, & non respectu illius, quod non est. Item quia abicere aliquid supponit aliquid, quod abiciatur. Vnde irridetur ille, qui diceret se actu abicere lapidem, qui actu non est productus neque à parte rei est.

64 Denique constat hanc esse mentem Concilij, quia non ex natura motionis supernaturalis ut talis excitat colligit potestatem resistendi illi, sed ex eo quod illa motio non aufert libertatem, sed potius tribuitur libero agenti ut libere, & non coacte agat: ergo saltem implicite docet hanc potestatem semper relinqui in homine, siue motio naturali siue supernaturali, antecedenti, quia libertatem non tollit.

65 Ergo è contrario præmotio, quæ hanc potestatem tollit, non est.

statem aufert impedit libertatem siue sit motio excitans siue quacumque alia ratione prædeterminans physicè, verba enim Concilij in rigore sumpta generalia sunt, scilicet liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum &c. nam sub nomine motionis ex vi vocis comprehenditur omnis actio diuina gratiæ, quæ consensum hominis antecedit & ad illum præstandum hominem inclinât, idque nemo negare audebit qui legerit, quæ referuntur accidisse in secunda parte actorum eiusdem Concilij Tridentini sub Paulo III. anno M. D. XLVI. nam ut habetur *fol. 1. 4.* quidam ex Theologis proposuit expediens sibi videri, ut illis generalibus verbis canonis IV. [neque possit dissentire si velit] hæc adderentur [communis vocatione] renuit tamen Concilium, neque enim expedire sensit ut aliquid adderetur, quo limitarentur verba, quæ data opera, ac de industria posita erant, sine vlla limitatione, ut amplecterentur, & includerent sua significatione, quidquid in homine antecedit liberum consensum voluntatis.

66 Mentem hanc Concilij satis aperte declarant, (si attente perpendantur,) eiusdem Canonis verba illa [si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti &c.] ergo plane sentit inter totam diuinam excitationem, seu motionem & liberum voluntatis consensum non intercedere aliam actionem Dei: ergo, vel Concilium excludit omnem motionem antecedentem, quæ non sit per modum vitalis excitationis, seu vocationis, quod nos intendimus, vel si non excludit omnem aliam actionem, vel qualitatis impressionem necesse est fateri ex mente Concilij hanc contineri sub vocatione sufficienti & illam comitari, & talem esse, ut etiam illa posita possit voluntas resistere, & non consentire.

67 Probatur consequentia, quia alias inanis esset Concilij definitio nullaque vim contra errores huius temporis haberet; nam hæretici facile concederent non necessitari à Deo per vocationem, seu excitationem sed per aliam occultam gratiam, vel motionem ad quam liberum arbitrium solum passivè concurrat moraliter, sine vi, ac potestate abiciendi illam & resistendi ipsi: ergo huiusmodi motionem, quæ inter vocationem & liberum consensum tollens potestatem resistendi intercedat Concilium excludere intendit, & decernit nullo modo dari illam præsertim si talis sit, quæ non compatiatur cum tali potestate resistendi, quod autem Concilium loquatur de efficaci auxilio manifeste patet quia loquitur de auxilio per quod consentit de facto ut patet ex illis verbis per eius excitantem atque aduocantem gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ libere assentiendo & cooperando disponantur &c. [Can. 5.] si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti quoad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac præparet neque posse dissentire si velit &c. ubi aperte loquitur Concilium de auxilio illo excitanti quo de facto se præparato disponit, & operatur homo in ordine ad iustificationem, de quo decernit Concilium talis esse conditionis, ut licet actu moueat ad operandum ita tamen mouere voluntatem hominis, ut ipsa voluntas possit resistere illi & potuisset abicere illam non consentiendo illi, neque operando, eo modo, quo de facto operatur.

68 Sed auxilium illud per quod de facto operatur, & disponit se homo ad iustificacionem, est auxilium supernaturale efficax, quia auxilium solum sufficiens & efficax non mouet ita, vt de facto homo motus per illud operetur, alias non esset inefficax, & solum sufficiens, sed potius efficax; ab actuali enim operatione, & effectione, euidenter à posteriori colligitur auxilium præcedens illam effectionem & mouens ad illam esse efficax, & non inefficax: ergo ex decreto Concilij colligitur manifeste, auxilio efficaci, cui non resistit de facto voluntas posse resistere illam si voluisset, & abiecere ipsum si placuisset.

69 Ex his igitur omnibus, sic argumentum efformo, quia ex mente Concilij adhuc posito concursu seu motione diuina debet dari indifferentia in voluntate ad operandum, vel non operandum, itaut possit operari si vellet, quo operando motioni, & concursui, aut si vellet, possit non operari resistendo tali motioni, & non operari, nec secundum illum concursum producere: ergo conclusio aduersariorum opponitur immediate Concilio; ynde nullo modo debet subtrahi. Consequentia sic probatur, quia per aduersarios talis concursus est entitas physice prædeterminans voluntatem, ita vt non possit voluntas posita illa motione, non cooperari illi nec habeat indifferentiam, ad cooperandum & resistendum illi, sed necessario debet cooperari illi: atqui Concilium asserit adhuc posita illa motione posse voluntatem cooperari aut non cooperari, habereque indifferentiam ad vtrumque: ergo conclusio aduersariorum immediate opponitur definitioni Concilij. Quod autem aduersarij asserat posita tali prædeterminatione voluntatem necessario debere cooperari illi, patet ex his quæ docet Bannez 1. p. q. 14. art. 3. i. dub. vlt. *vers. Autem explicamus*, vbi de causa prima sic ait, quæ ita determinat omnes causas secundas ad suos effectus producendos, quod nulla causa secunda potest exire à sua determinatione, &c. q. 2. 3. art. 5. ad 7. sic ait, itaque suauiter quidem, & efficaciter Deus mouet voluntatem, nec effectus diuinæ voluntatis impediri potest à voluntate nostra, & art. 3. dub. 3. in solutione ad 6. sic ait, ipsamet concurrentia liberi arbitrij effectus est necessario consequens necessitate consequentis ex diuino auxilio efficaci, quare si necessario sequitur, non poterit voluntas resistere auxilio efficaci Dei, &c. 2. 2. q. 1. dub. 2. *documentum* 3. idem ait, eodem modo loquitur Nauarrete tom. 2. *controu.* 19. §. 1. & *controu.* 21. §. 3. quibus consentiunt omnes Thomistæ Aluarez, Ledesma, & reliqui.

70 Dices Concilium solum loqui de motione supernaturali, & non naturali.

71 Contra & primo aduersus hanc solutionem insurgunt omnia iam nuper dicta, vbi aperte demonstrauimus doctrinam Concilij circa hoc non esse particularem, sed vniuersalem de omni motione; nam licet præcipue loquatur Concilium de supernaturalibus actibus, nihilominus à fortiori procedit in quibuscunque aliis naturalibus, atque ita in genere de actibus liberis voluntatis vim habet decretum Concilij. Tunc quia ratio, quæ Concilium mouet est indifferentia libertatis, quam habet creata voluntas, & quam non destruit talis motio, sed potius ita mouet eam vt libertas ex vi talis motionis exercendo se iuxta iura & naturam virtutem indifferentem perficiatur per tale exercitium; sed eadem libertas est in omnibus motionibus, etiam naturalibus, ratione quatum nullo modo destruitur, sed potius perficitur voluntas:

ergo etiam in motionibus naturalibus tenet decretum Concilij Tridentini.

72 Tum & à fortiori etiam, quia multo maior motio, & efficacia Dei necessaria est in supernaturalibus actibus, quam in cæteris, ac proinde magis subditur voluntas talibus motionibus & Deo mouenti supernaturaliter, quam motionibus naturalibus, & Deo comouente naturaliter; nam voluntas creata operatur mota supernaturaliter per auxilium efficax supernaturale opus seu effectum supernaturale, ad quod mouetur per tale auxilium, vt causa instrumentalis eleuata omnino ex vi potentie, pure obedientialis, vt ipsi aduersarij Thomistæ fatentur; at vero, quando mouetur naturaliter ad opus naturale, non est causa instrumentalis, sed principalis, ac proinde non eleuatur à Deo, neque operatur ex vi potentie obedientialis, sed potius ex vi naturæ virtutis principalis, habendo plenum, & perfectum Dominium in talibus operationibus cum plena, perfecta & completa indifferentia ad operandum, vel non operandum ad libitum propriæ voluntatis, quia in his operationibus Deus non est causa principalis particularis, sicut est in operationibus supernaturalibus; ergo, si in operationibus supernaturalibus, vbi rationes supradictæ concurrunt, & magis subditur voluntas creata Deo mouenti fortius & efficacius quam in naturalibus, eo solum, quod conseruatur libertas, tenet id, quod Concilium decernit, videlicet quod detur potentia ad resistendum motioni, &c. à fortiori vim habebit decretum Concilij Tridentini concedentis virtutem, & potestatem resistendi & abijcendi diuinam motionem, quando vouetur naturaliter, &c.

73 Deinde certum est Concilium loqui de motione Dei præueniente nostram voluntatem, ynde cum definitio eius doctrinalis sit, erit etiam generalis, & vniuersalis, ac indefinita, ac proinde complectens omnes motiones, tam naturales, quam supernaturales, quia eadem ratio est de quacunque præueniente motione, quæ libertatem non tollat; nam ad hoc ait Concilium necessarium esse vt possit voluntas resistere Deo non obstante motione, & excitatione diuina, itaque tota hæc ratio fundatur in hoc, quod quotiescunque Scriptura, vel Concilia doctrinaliter loquuntur, sine dubio vniuersaliter, & non particulariter, verbi gratia, dum dicitur in scriptura: nisi quis tenatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto non intrabit in regnum celorum, vbi licet particularis propositio sit vtpote constante subiecto particulari, nihilominus quia doctrinalis est vniuersalis, quod clarius videtur in altera propositione videlicet, qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit, ac si diceret omnis qui perseuerauerit vsque ad mortem in gratia saluabitur. Item, quando in Concilio Lateranensi definitur hominem componi ex materia, & forma, talis propositio non solum quia est in materia essentiali, sed etiam quia est doctrinalis, est vniuersalis complectens omnem hominem. Item quando in Concilio Tridentino sess. 6. *can. 1.* sic decernitur, si quis dixerit hominem suis operibus, &c. absque diuina per Iesum Christum gratia posse iustificari coram Deo anathema sit, licet videatur propositio particularis, vtpote habens subiectum illud, quis de numero singulari; nihilominus tamen quia doctrinalis est vniuersalis; imo omnes Canones Conciliorum præcipue Concilij Tridentini, licet subiecto numeri singularis indefiniti, aut vagi gaudeant, nihilominus æquivalent in tali subiecto vniuersali, omnis, etiam si sint in materia

Quæst. II. In quo consistat actus liber Dei. 437

materia contingenti, sed etiam definitio hæc circa motiones Diuinas est doctrinalis: ergo est vniuersalis, & generalis complectens omnes motiones tam supernaturales, quam naturales.

SUBSECTIO VI.

Solutiones aduersariorum oppugnantur.

74 Respondent aduersarij Concilium non loqui in sensu composito sed in sensu diuiso, id est posse voluntatem resistere Deo, non existente Dei motione, quia si componatur motio illa prædeterminans cum voluntate creata non poterit resistere Deo mouenti.

75 Contra euidenter, quia hoc falsum esse indicant verba illa Concilij, quippe qui illam abiicere potest, & illi possit dissentire si velit: ergo stante illa motione, vel concursu potest illam voluntas abiicere; quia vt supra dixi nemo dicitur abiicere nisi id, quod habet, aut quod ei offertur, quia quod non habet quomodo abiicit, & quomodo potest resistere voluntas motioni, & excitationi quæ nõ est, resistantia enim supponit existentiam rei cui debet resisti, sicut rei quæ debet resistere: ergo si talis res, cui resisti debet non datur, nullo modo potest dari resistantia, sed Concilium aut voluntatem posse resistere vocationi, & abiicere motionem diuinam: ergo supponit Concilium existeretalem motionem, & vocationem, & potentiam resistendi illi, sicut & potentiam cooperandi illi dari supposita tali motione & vocatione, ita vt in sensu composito talis vocationis cum voluntate, & ex suppositione motionis diuinæ existentis, & vocantis voluntatem posse ipsam dissentire, si velit vocationi diuinæ & abiicere illam, & si velit posse cooperari illi.

76 Confirmatur, quia nemo etiam amens potest dicere se posse abiicere, & expellere preces, & rogationes Petri, eo quod possum ego Petro non petente non facere, quod nunc petit, postquam ego non feci, id, quod nunc petebat, hæc sane esset ridicula loquutio, quod clarius adhuc constat ex verbo resistere, quo vtitur Zenonense Concilium; quis enim dicat se posse facile resistere tentationi, tempore, quo nullo modo tentatur, resistantia enim veram tentationem supponit: ergo dum dicitur arbitrium posse resistere gratiæ trahenti, significatur sine dubio posse arbitrium humanum coniungere dissensum ex sua parte, cum illo auxilio, & vocatione ex parte Dei, ita vt quando simul Deus vocat, & excitat non obstante tali vocatione, & excitatione resistat voluntas Deo non cooperando vocationi ipsius, sed potius, aut non faciendo, secundum talem vocationem, aut faciendo contra ipsam, quia resistere formalissime est coniungere dissensum cum vocatione, & auxilio, cui resistitur: ergo posse resistere est habere integram & sufficientem potentiam, aut vocationem & motionem diuinam qua Deus actu mouet voluntatem vt abiiciat, & illi se opponat.

77 Deinde, quia si Concilium loqueretur solum in sensu diuiso non adstrueret sufficientem voluntatem arbitrij ad consensum, vt videbitur postea.

78 Præterea euidenter hoc conuincit propositio illa liberum hominis arbitrium à Deo motum, &

excitatum, nihil cooperari Deo excitanti, atque vocanti, neque posse dissentire, &c. nam sensus compositus nihil aliud est quam concretum ex libero hominis arbitrio, & motione diuina seu diuina excitatione, ita vt ex tali libero arbitrio, & motione diuina & excitatione resulteret hoc concretum motum, & excitatum, quod & habeat indifferentiam ad resistendum tali motioni, si velit, vel ad cooperandum illi: sed Concilium Tridentinum dicit expressis verbis liberum hominis arbitrium, non nudum, sed motum, & excitatum, hoc est concretum ex motione, & libero arbitrio posse resistere, vel cooperari: ergo Concilium Tridentinum definit adhuc in sensu composito ex voluntate, & motione, id est quando motio, & excitatio ita coniunguntur, & informant voluntatem, & liberum arbitrium, vt cum eo componant compositum hoc nimirum motum, & excitatum habere indifferentiam, & potestatem ad operandum, vel non operandum id, ad quod inclinatur, & mouet Deus per talem motionem & vocationem, item ad resistendum, & non resistendum illi; vnde iuxta ipsius Concilij Tridentini doctrinam non tantum in sensu diuiso, sed potius in sensu composito necesse est vt habeat in voluntate potestas ad vtrumlibet, si vera libertas voluntatis conseruanda, & tuenda sit: ergo è contrario si illa præuia determinatio non relinquit potestatem non operandi, quæ possit cum illa componi, sed potius positas, illa determinata manet voluntas ad vnum, & nullam indifferentiam habet ad operandum, vel non operandum, plane talis prædeterminatio destruit libertatem in ipso vsu iuxta doctrinam Concilij.

79 Explicatur amplius, & interrogo, quid aliud sit motum & excitatum non potest dissentire, quam præsentis & durantis illa motione, & excitatione dissentire non posse, quod etiam ex eo patet, quia cum initio Canonis ait, si quis dixerit liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, loquitur in sensu composito, vt per se patet ex illo verbo cooperari, cooperari Deo non habet locum nisi præsens sit operatio Dei, qua per excitationem ipse in nobis operatur, vt assentiatur, cooperari enim dicit respectum ad aliquem operantem simul cum voluntate, quia cooperari est duo operari, sicut coexistere est duo simul existere: ergo si cooperatur voluntas, simul operatur Deus, ac proinde cooperari voluntatem dicit sensum compositum suæ operationis cum operatione diuina: ergo etiam id, quod sequitur neque posse dissentire accipiendum est in sensu composito, alioqui ineptissime mutaretur forma loquendi, & Lectori aditus pateret vt deciperetur.

80 Quod etiam ex eo colligitur, quia non potest liberum arbitrium dissentire Deo excitanti, & vocanti; nisi adhuc sit excitatio & vocatio Dei, si enim cessauit excitatio, & vocatio, & tunc solum posset dissentire non dissentiret, nec repugnaret, aut resisteret excitanti & vocanti, sicut enim vbi nulla est Dei operatio, non datur Deo cooperari, ita vbi nulla est excitatio non potest dari Deo excitanti resistere.

81 Tandem impugatur ex intentione Concilij, quæ fecit errorem Caluini; Caluinus autem non negabat arbitrium motum à Deo posse dissentire in sensu diuiso, hoc est posse non consentire, si non efficaciter vocaretur, non erat adeo mentis inops Caluinus, vt hoc negaret, imo toto animo prædicabat deficiente hac motione efficaci

III 3 voluntas

voluntatem humanam in suis sordibus obdurecere, & ideo dixit Caluinus *in suis institutionibus* cap. 2. n. 70. & cap. 3. §. 10. gratiam efficacem non mouere voluntatem, qualiter multis sacralis traditum est, ac creditum, ut noster postea sit electi omnis motioni, aut obtemperari aut resisti: ecce loquitur aperte in sensu composito auxilij cum voluntate, non in sensu diuiso; resisti enim est auxilio iam excitanti resistere: ergo in eodem sensu composito debuit condemnari à Concilio; alioquin non damnaretur Calvinus sed alius error, qui adhuc in nullius mentem venisset.

82 Aliter autem alij respondent, dicentes posse liberum arbitrium resistere vocationi gratiæ excitantis, videlicet, illuminationi, & inspirationi secundum se, & de hac solum loqui Concilia non tamen posse resistere prædeterminationi physica.

83 Sed impugno hanc solutionem facillime primo ex verbis Senonensis Concilij, ubi vniuersaliter negatur de omni auxilio Dei trahentis esse tale, cui non possit resisti: ergo ex Concilio, vel non datur auxilium prædeterminans, vel ei etiam potest resisti; unde si posito auxilio prædeterminante non potest voluntas resistere illi: ergo tale auxilium prædeterminans, velit nolit voluntas trahit illam ad operationem, ac proinde, dum actu est in voluntate, impedit libertatem illius sicut impediret libertatem pueri, aut infantis, homo robustus, & fortis, qui ita prædeterminaret, aut impelleret talem infantem ad motum ut non posset infans resistere tali impulsui: atqui Concilia absolute decernunt omnem, & quantumque motionem efficacem Diuinam, vocantem, & excitantem voluntatem ita attemperari cum illa, & ita illam indifferentem relinquere, ut ex vi libertatis propriæ possit ipsa voluntas aut assensire tali motioni, seu cooperari, aut resistere illi, vel dissentire ipsi, si velit: ergo si prædeterminatio vestra ita cogit voluntatem, ut ipsa posita, nullo modo possit resistere tali voluntati: sed necessario rapitur ab illa sine resistentia vlla ad operandum, sine dubio talis prædeterminatio, immediate opponitur decretis Conciliorum, ac proinde non erit admittenda.

84 Secundo impugno eandem solutionem ex ipso Tridentino dicto *Can. 4.* cuius mens fuit posse arbitrium resistere omni auxilio præuenienti, ut patet ex supradictis, & deinde euidentius liquet, quia si solum loqueretur de illuminatione, & non de omni auxilio præueniente nihil egisset contra Calvinum, qui facile concederet posse arbitrium resistere illuminationi, dum tamen assignaretur ei aliud auxilium ex se ita efficax ut non possit abici, & quod traheret inenitabiliter voluntatem ad consensum: si ergo Concilium hunc Caluini errorem omnino tollere intendit de omni pro ipsius auxilio præuenienti debuit dicere esse tale, cui homo possit resistere.

85 Deinde hæc solutio solum verbis differt à præcedenti, nam licet videatur concedere potentiam in sensu composito: sed reuera eam non concedit, vel loquitur omnino inconsequenter, pro quo aduerte aliud esse arbitrium simul cum auxilio habere potentiam ad dissentiendum cessante auxilio efficaci, aliud vero quod stante auxilio habeat potentiam ad coniungendum dissensum cum auxilio.

86 Primum non facit ad mentem Concilij, nam Concilium non solum vult coniungi auxilium

cum potentia ad actum contrarium, & fieri sensum compositum auxilij, cum hac potentia, sed ulterius vult in arbitrio esse potentiam ad faciendum sensum compositum auxilij cum dissensu. Hoc enim est vt vidimus posse resistere.

Si vero concedant secundum, loquuntur inconsequenter, nam si potest coniungere libertas auxilium illud cum dissensu: ergo auxilium illud, seu concursus non est ex se efficax, nec physica prædeterminatio, vt supponunt, quia auxilium ex se efficax est illud, cui ex se repugnat carentia consensus; hoc autem auxilium per se non repugnat coniungi cum dissensu: ergo non est de se efficax, ac proinde non determinat infallibiliter ad consensum, vel saltem hæc infallibilitas non fundatur adequatè in entitate auxilij, sed in aliqua ratione morali, vt nos concedimus.

Propter hæc deuenerunt ad aliam solutionem, & concedunt liberum arbitrium posse componere, & coniungere dissensum cum auxilio si auxilium spectetur secundum suam physicam entitatem, & hoc modo loqui Concilia, si vero illud auxilium spectetur prout subest decreto efficaci Dei volentis quod arbitrium operetur, & consentiat non potest coniungi cum dissensu, ita respondent Alvarez *lib. de auxiliis, disput. 93. numer. 4.*

Sed improbat facile hæc solutio, quia vel illud decretum, & intentio Dei habet se omnino extrinsece ad entitatem auxilij, vel ponit in ipso auxilio aliquid intrinsecum reale, vel modale, ratione cuius non possit coniungi cum dissensu: si dicas hoc secundum redunt omnia argumenta supra facta, nam loquor de entitate illius auxilij prout affecta illo modo intrinseco physico, ratione cuius induit intrinsece ratione efficacis, & interrogo an cum illo possit coniungi dissensus vel non? si potest: ergo ut sic non est efficax, nec physica prædeterminatio, quia vt efficax est prædeterminatio non potest coniungi cum dissensu si non potest: ergo aliqua vis est intrinseca in voluntate ex parte auxilij præuenientis, cui voluntas non potest resistere, quod videtur contra Concilium; si vero dicas auxilium secundum totum intrinsecum, quod habet posse coniungi cum dissensu, non tamen prout subest extrinseco decreto Dei, hoc quidem non tamen esset solvere argumentum quam relinquere sententiam, & concedere illud auxilium non esse ex se efficax, sed solum extrinsece prout connotat voluntatem efficacem Dei, quia hic, & nunc tribuitur, & per consequens dicere debes hoc idem numero auxilium secundum suam entitatem physicam potuisse non esse efficax, si daretur per aliam Dei voluntatem non efficacem, quæ sententia si supponat scientiam conditionatam verissima est; si vero eam non supponat coincidit cum sententia quæ communiter tribui solet Scoto ponenti prædeterminationem extrinsecam per decretum Dei abolutum, & sic mutabatur sine dubio sententiam.

Totum id etiam confirmat idem Concilium, *sess. 6. cap. 13.* ibi: nemo sibi aliquid absoluta certitudine polliceatur, tamen in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent, Deus enim nisi illi ipsius gratiæ defuerint, sicut cepit bonum opus perficiet operans velle & perficere, at si requiritur ad singulos velle & perficere, quod non nisi actus auxilium illud efficax ex se, quod non nisi paucis ex diuina ordinatione est præparatum quomodo omnes possunt, & debent firmissimam spem

Quæst. vlt. De concursu Dei cum creaturis. 439

in Dei auxilio reponere cum omnino sint incerti, an Deus ipsis illud auxilium præordinauerit: non enim possunt firmam spem ponere in eo auxilio, quod an mihi præparatum sit ignoro. Farius esset Dux militiæ, qui firmam spem poneret in auxilio, & superis incertis, Rursus quomodo possumus deesse gratiæ Dei, si nobis præparatum sit auxilium per se efficax, & quomodo possumus non deesse si tale auxilium paratum nobis non sit?

91 Denique quomodo dicitur, quod Deus operabitur velle, & perficere nisi gratiæ ipsius desimus, cum ipse per auxilium prædeterminans facere debeat ne desimus? sane non capio, quomodo aliquid horum iuxta hanc sententiam apte dici, aut explicari possit?

92 Iuxta nostram vero omnia sunt facilia, debemus enim in auxilio eius firmissimam spem ponere, qui certi sumus nihil nobis ad salutem necessarium ex parte eius defuturum; unde si non desimus ipsius gratiæ, id est si nos ea faciamus, quæ possumus, & debemus, certissime salui erimus, quæ res homini est summo solatio.

93 Hinc patet primo cum eodem auxilio, quo gratiæ non desimus, ea vtendo posse nos illi deesse non vtendo, & cum qua illi desimus non vtendo posse nos non deesse vtendo.

94 Secundo patet Deum operari in nobis velle & perficere ex parte sua quidem, dum dat auxilium ad hoc opportunum, absolute autem, & simpliciter dum illi auxilio non desimus sequendo ipsum quocumque nos inuitat, & impellit. Tunc enim Deus per illud auxilium, tanquam per semen quoddam sacrum operatur nobiscum, & in nobis immediate ipsa bona opera, vt infra pluribus declarabitur.

95 Quibus vires maximas addit idem Concilium eadem sess. cap. 11. his verbis. Nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce vtatur dei præcepta homini iustificato ad obseruandum impossibilia esse; nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo mouet & facit quod possis: & petere quod non possis, & adiuvat vt possis, sed si præter cetera auxilia requiritur ad singula opera motio quædam prædeterminans, quam habere non sit in potestate, vt potest quam Deus pro paucis prædestinauit plurimi profecto erunt, quibus præcepta Dei erant impossibilia, non enim sine hac motione possibilia sunt, quam ipsi habere non possunt, quia mihi non magis possibilis est præcepti obseruatio, quam illa dei præmotio, sine qua impossibilis est talis obseruatio, quare cum hac motio non sit in mea potestate, neque etiam obseruatio præcepti in mea potestate erit, quibus contradicit ipsum Concilium illis verbis: deus sua gratia iustificatos non deserit, nisi ab illis prius deseratur; nam si nemo habet in sua potestate auxilium necessarium, nisi ita sit efficax vt voluntatem prædeterminet, quomodo non plurimi sunt qui deseruntur à deo antequam ipsum deserant. Deserere enim est subtrahere, seu non dare auxilium necessarium: at plurimi sunt iusti, quibus tale auxilium in tentationibus non datur, idque absque illorum culpa.

96 Prius enim est auxilium non dari quam hominem cadere, & ideo cadit quia auxilium efficax ad resistendum non habet, vt optime ait Lessius.

97 Ergo ne in ista absurda incidamus, dicendum est in nostra potestate esse auxilium necessarium, vt ait etiam Concilium Atraniense in Canone 25. his verbis. Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia,

omnes baptizati Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint, & debeant, si fideliter laborare voluerint adimplere, vt quæcumque opera meritoria faciamus; unde tale auxilium, aut talis concursus necessarius non est physice prædeterminans voluntatem prius quam operetur.

Respondent aduersarij etiam posita Dei motione, & determinatione posse voluntatem dissentire, & non operari, dicunt tamen nunquam esse non operaturam, & hoc esse infallibile.

Sed imprimis hoc non potest consistere cum his propositionibus, posita dei motione voluntas non potest non operari, vel posita motione, necesse est operari, quas dicti authores & sæpe docent & bini Thomæ autoritate confirmant, qui in prima secundæ, quæstione 10. artic. 4. ad 3. sic ait: si Deus moueat voluntatem ad aliquid impossibile, est poni quod voluntas non moueatur, vbi non solum ait semper ita euenire, sed impossibile esse aliter contingere, quod verissime dixit; nam loquutus est de motione cooperatiua, quæ facta compositione includit actum ipsum: at prædicti authores illum interpretantur de hac motione præuia, per quam dicunt deum determinare voluntatem: ergo non possunt consequenter dicere, posita illa motione posse voluntatem illam abijcere prout Concilium decernit.

Deinde, quia nulla ansa datur ad hoc vt possit talis motio dici prædeterminatio physica; nam prædeterminatio est illa vt ipsi explicant, quæ ita determinat voluntatem, prius quam operetur ad operandum id, ad quod mouentur, vt non possit voluntas non operari, neque remaneat posita illa motione præcisa indifferentia in voluntate ad operandum, & non operandum, sed potius ex vi talis motionis manet voluntas determinata ad operandum solum; sed nunc dicunt aduersarij posita illa motione esse indifferentem voluntatem ad operandum & non operandum, & ex suppositione illius vocationis efficax posse operari, & non operari resistere tali vocationi, vel cooperari illi: ergo talis motio efficax, seu auxilium non est physica prædeterminatio: ergo iam mutant sententiam, & ponunt auxilium efficax, eo modo quo nos ponimus illud vi argumentorum coacti, in quo consistit maxima Societatis victoria.

Deinde interrogo, quomodo possit esse infallibilis cooperatio voluntatis ex suppositione talis motionis; nam si est infallibilis ex eo quod deus cognoscit ab æterno, quod si ponatur talis motio voluntas operabitur, quia ipsa voluitur sit, sine eo quod necessitetur ab ipsa motione, iam aduersarij non solum admittunt scientiam mediam, seu conditionatam, quam antea nolebant concedere, sed etiam in ordine ad illam ponunt efficaciam auxilij, quæ est tota & integra sententia Societatis.

Vel infallibile est, quod voluntas sit operatura posito illo auxilio infallibiliter, quia ex vi talis auxilij, ita determinatur voluntas ad operandum vt posito illo auxilio non possit non operari voluntas, & sic est incidere in omnes difficultates, & absurda, quæ supra indicauimus, propter quæ vitanda hanc vltimam solutionem excogitarunt aduersarij, quæ si recte ponderetur non est noua solutio, qua infringantur argumenta Doctorum Societatis, sed potius est cognoscere vim illorum, & ratione illius coacti ad nostram sententiam confutgere, extra quam non possunt sese accommodari recte locis expressis Conc. Trid.

Hæc veritas non solum sumitur ex Conc. Trid. sed

sed etiam ex Conf. Bracar. 1. capite 9. & 10. & etiam ex Leone 1. epistol. 91. quæ est ad Turib. Asturienf. Episcopum, capite 11. & etiam ex Leone IX. in epist. decretalis ad Petrum Antiochenum Episcopum, (quæ habetur in fine operum Leonis Primi,) qui in explicatione fidei Romanæ ita inquit, credo Deum prædestinasse solummodo bona, præsciuisse autem bona, malaque gratiam Dei præuenire & subsequi hominem credo, & profiteri, ita tamen ut indifferentia liberi arbitrij rationali creaturæ non denegem.

104 Inter alios etiam articulos Vvicleph in Conc. Constantin. sess. 8. damnatos 27. affirmabat omnia necessitate absoluta euenire.

Inter articulos item Lutheri à Leone X. damnatos in Bulla quadam, quæ habetur rom. 3. Conciliorum, post Concil. Lateran. sub eodem Pontifice 36. habebat liberum arbitrium, post peccatum esse rem de solo titulo.

105 In Conc. denique Trident. sess. 6. cap. 1. definitur in hominibus post Adæ peccatum liberum arbitrium minime extinctum esse, & Can. 5. habetur, si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, anathema sit; sed sic est quod si posita motione Dei non daretur indifferentia in homine esse destructum liberum arbitrium: ergo concursus Dei non est ita determinans voluntatem prius quam operetur ad operationem, ut posita illa non possit voluntas non operari ut asserunt aduersarij.

SVBSECTIO VII.

Locis Sacra Scriptura probatur nostra sententia.

106 PRIMUS locus probans hanc veritatem est Matth. 11. ibi: vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent: Ex hoc enim loco constat non fuisse necessariam prædeterminationem physicam ad conversionem horum hominum; alioquin potuissent ipsi respondere Christo Domino, si in Tyro & Sydone factæ essent hæ virtutes, conuerterentur Tyri, & Sydonij, si eos simul prædeterminares physice, da nobis physicam prædeterminationem simul cum his miraculis, sicut dares illis, &c. nos etiam conuerteremur; cur ergo nobis opponis exemplum Tyri, & Sydonis, si nobis negas prædeterminationem quam illis dares ad conversionem; imo si Tyrios & Sydonios reliquisses solum cum his miraculis, cum quibus nos relinquis, non conuerterentur Tyri & Sydonij, sicut nos non conuertimur; quæ responsio optima excusatio esset sine dubio, si esset necessaria physica prædeterminatio, quæ omnino excusaret Iudæos ab increpatione & exprobratione Christi Domini, & aditum omnino occluderet alteri simili reprehensioni. Imo arguerent Christum incantum fuisse, & non prouidum, aut prudentem, in huiusmodi reprehensionibus; siquidem antequam tales tribueret Christus deberet animaduvertere responsionem tam claram, & quæ tam ad manum erat excusans Iudæos; sed hæc sunt maxima absurda, quæ ex concessione physica prædeterminationis sequuntur: ergo talis physica prædeterminatio non est concedenda.

Amplius declaro hoc & confirmo, quia Christi

dominus reprehendendo Iudæos asserit eisdem numero auxiliis quæ Iudæis tribuebantur conuertendos fuisse Tyrios, & Sydonios, si illis attributa fuissent, sed talia auxilia tam interna quam externa, tam miraculorum quam motionum, & inspirationum quæ fere semper comitantur miracula, (de his enim omnibus loquebatur Christus dum in Iudæos sua increpatione inueheretur, ut asserunt Augustin. Hieronym. Ambrosius, Cyprianus, Fulgentius, & Chrysostomus,) non erant physice prædeterminantia: ergo physica prædeterminatio non est necessaria ex Scriptura ad conuersionem hominum, verbi gratia, Tyriorum, & Sydoniorum, siquidem cum auxiliis non physice prædeterminantibus, asserit Christus Tyrios & Sydonios fuisse conuertendos.

Minor illa sic demonstratur, quia auxilium physice prædeterminans ex sua entitate physica applicata voluntati cuiusque illam prædeterminat, sine eo quod habeatur respectus ad voluntatem; itaque physica prædeterminatio dicitur quæ ex vi propriæ entitatis applicatæ voluntati, sine eo quod amplius requiratur quam talis entitas physica auxilij & applicatio illius ad voluntatem rapit quamcunque voluntatem, non expectando, consensum illius, sed potius faciendo necessarium ut tribuat talem consensum voluntas, & ut melius loquar extorquendo illum à voluntate; ita ut impossibile sit, (sic loquuntur aduersarij,) ut supposito tali auxilio, & ex suppositione sensus compositi, ut voluntas non operetur, aut non possit operari id ad quod mouet auxilium omnem voluntatem cui applicatur; itaque cum vis auxilij solum sit ex vi suæ propriæ physica entitatis sine respectu ad voluntatem cui applicatur, omnem voluntatem rapit sine discrimine, si omni applicata fuerit, alias efficacia auxilij non fundaretur in physica entitate auxilij: sed potius in congruitate quæ sumitur à scientia media & ab usu libertatis sub conditione futuro & præuiso (quod est inducere nostram opinionem, & est exuere opinionem defendentem physicam prædeterminationem, quam nunc impugnauimus,) sed illa auxilia de quibus agit Christus in loco proposito non erant huiusmodi; siquidem applicata Iudæis non prædeterminabant illos, nec faciebant ut necessario conuerterentur; siquidem positis illis & ex suppositione sensus compositi illorum cum voluntatibus Iudæorum, non conuerterebantur, & ideo reprehendit illos Christus, quod suppositis talibus auxiliis non conuerterentur, quibus sine dubio conuersi fuissent si applicata fuissent Tyriis & Sydoniis: ergo talia auxilia non erant physice prædeterminantia, alias Iudæi sine dubio conuerterentur, sicut conuersi fuissent cum illis Tyrij, & Sydonij, si eisdem applicata fuissent, ut ait Christus asserunt sine ulla dubitatione.

Maiores huius syllogismi sic demonstratur, quia 107 auxilium prædeterminans physicum est causa naturalis respectu effectus conuersionis, ita ut naturaliter rapiat voluntatem, sine eo quod possit voluntas resistere illi in sensu composito illius, sicut verbi gratia, posito impetu in lapide ducente illum sursum, non potest lapis resistere tali impulsui, & sicut si homo etiam impellatur à fortiori non potest resistere illi, & necessario debet moueri ab impellente, quia talis impulsus impressus à fortiori est causa naturalis motus; item sicut lapis à propria grauitate ductus in centrum, sine eo quod lapis possit resistere; si similiter voluntas hominis posita entitate auxilij efficacis, ita rapitur voluntas

voluntas naturaliter vt non possit resistere voluntas creata: ergo.

107 Dices exprobrasse Iudæis Christum exemplo Tyrionum & Sydoniorum, quia suis peccatis impediebant physicam prædeterminationem plusquam Tyriz & Sydoniz, quam si haberent ita raperentur ad operationem, vt non possent non operari, quid physica entitas auxilij rapit naturaliter voluntatem ad id quod mouet.

108 Sed contra, quia etiam ad euitanda peccata est necessarium auxilium efficax; vnde si auxilium efficax est physice prædeterminans ad vitanda peccata, erit necessaria physica prædeterminatio: vnde si talis physica prædeterminatio quam poterat ei dare, imo necessarium erat vt daretur ad euitanda peccata non dabatur, poterant optime respondere viri Corrozain, cur nobis exprobras, nolque reprehendis comparationem faciendo cum Tyriz & Sydoniz; siquidem non tribuisti nobis auxilium physice prædeterminans, sine quo non possumus conuerteri nec viri Tyriz aut Sydoniz conuerterentur, vnde ex solis miraculis & motionibus, non physice prædeterminantibus, quibus nos moues non debes anam sumere ad nostram reprehensionem, vt incipies nobis, quia non vitamus peccata, siquidem hæc non possunt vitari sine physica prædeterminatione quam si tribueres Tyriz aut Sydoniz conuerterentur, sicut & nos conuerteremur & vitaremur peccata, si illam nobis tribuisses, quod si noluisse tribuere physicam prædeterminationem, nobis non mirum quod nos non conuerteremur, neque euitemus peccata, neque etiam mirum est si Tyriz & Sydoniz conuersi fuissent, & vitassent peccata media physica prædeterminatione; vnde sine vlla ratione reprehendimur componendo nos ad Tyros & Sydonios; siquidem ipsi vt vitassent peccata & conuersi fuissent, tributa fuisset physica prædeterminatio præter hæc miracula, quæ solum nobis relinquuntur sine physica prædeterminatione.

109 Secundo contra, quia hæc etiam maiora facta fuerant ex defectu prædeterminationis quam Tyriz & Sydoniz habuerant ad vitanda illa peccata: ergo adhuc non esset hoc exemplum vile ad oburgandos viros Corrozain, possent enim respondere fac nos pares in prædeterminatione physica, & pares erimus in conuersione & vitatione peccatorum.

110 Tertio contra, & vrgo amplius interrogando, vnde proveniat quod Tyriz impedissent & viri Corrozain non impediant? certe nullam aliam ob causam, nisi quod illi bene vsi fuissent donis & auxiliis; Iudæi non bene vtantur: atqui quod illi bene vsi fuissent donis, & auxiliis proveniret ex eo quod Deus decreuisset, vt bene vsi fuissent & ob id eos ad hoc determinauisset vt ipsi docent; quod autem viri Corrozain non bene vtantur provenit ex eo quod non habuerint auxilium prædeterminans: potuerunt ergo se excusare viri Corrozain & dicere: Mirum non est si non siuis conuersi, aut euitauimus peccata, quia caruimus auxilio necessario, concursu nimirum prædeterminante ad conuersionem & vitationem peccatorum.

111 Quod si dicatur eos esse in culpa, quod caruerint tali auxilio eo quod impedierint ne Deus daret illis talem gratiam.

112 Respondeo id aliter fieri non potuisse, eo quod etiam caruerint auxilio necessario quo determinarentur ad vsum minorum bonorum, & ad non impediendum, quo auxilio si quis careret, necessa-

A. P. Tom. II.

rio deficeret, & non bene vteretur: imo non potest recte vti.

Deinde aut illud impedimentum libere ponebant aut non; si non: ergo non peccabant; vnde non demerebantur auxilium diuinum, nec ponebant culpabile impedimentum, ac proinde non poterat illis propter impedimentum illud adimere Deus maiora auxilia quibus solum solent homines priuari propter peccata; cum autem illud impedimentum non sit peccaminosum, nec culpabile, quia non est libere positum, inde est quod propter illud non mercantur homines priuari auxiliis diuinis.

Si autem illud impedimentum libere ponant, hoc erit quia prædeterminantur ad ponendum illud. Pater hoc primo, quia ipsi aduersarij asserunt non posse voluntatem liberam propter suam indifferenciam aliquid operando facere, nisi prius prædeterminetur physice talis voluntas ad illud opus; ita vt prædeterminatio sit causa talis operationis: atqui per vos tale impedimentum ponitur operando libere voluntas: ergo ponit voluntas illud, quia prædeterminatur à Deo, quod non poneret si non prædeterminaretur; vnde non mirum quod viri Corrozain ponant impedimentum, siquidem prædeterminantur à Deo physice, neque mirum quod Tyriz non potuissent, cum non prædeterminati fuissent.

Secundo quia ad omnem actionem causæ secundæ est necessaria physica prædeterminatio per vos, ita vt sine illa non potest causa secunda operari; sed voluntas operans illud impedimentum est causa secunda: ergo operatur illud physice prædeterminata.

Tandem quia si prædeterminarentur ad faciendum opus virtutis, non ponerent impedimentum: ergo quia non sunt prædeterminati à deo ad tale opus virtuosum, impedimentum ponebant.

Tum sic prædeterminatio illa non est in potestate libertatis, sed à deo solum ex mera sua libera voluntate ponetur, & posita illa non est in potestate voluntatis ponere illud impedimentum.

Item postquam positum est non potest voluntas abijcere illam: ergo posito talis impedimenti non est voluntati attribuenda, sed deo; vnde non deberent viri Corrozain reprehendi quod impedimenta posuerint ad hoc vt deus non tribuat auxilium efficax ad sui conuersionem; siquidem adhuc ad non ponendum illud impedimentum necesse erat vt deus physice prædeterminaret; vnde possent dicere de Tyriz & Sydoniz, illos mirum non esse conuertendos fuisse visis signis Domini, quia præter illa dominus daturus fuisset illis concursum prædeterminantem ad non ponenda impedimenta, & ad conuertendum te, quem concursum prædeterminantem nolebat Deus dare illis, quem si daret non poterant impedimenta ponere, nec minoribus beneficiis male vti, sed potius posito tali concursu conuerterentur sine dubio viri Corrozain, quapropter tota hæc differentia refertur solum in decretum dei, quo iis voluit dare auxilium determinans illis noluit.

Tandem quia Dominus aperte indicat virtutes sibi factas cum internis auxiliis coniunctas fuisse sufficientes ad agendam penitentiam sine nouo auxilio, quod non sit in eorum potestate, vnde D. Aug. c. 4. de dono perseverantie, ex hoc loco colligit quosdam habere in ipso ingenio naturaliter diuinum munus intelligentie, quo mouentur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba,

K K K

vel

vel signa conspiciant, quod nullo modo verum esset, si non possent moneri ad fidem, nisi Deus ad hoc physice eos determinet; siquidem efficaciam auxilij non ponit Christus in physica prædeterminatione, sed in congruitate ut sonant illa verba. [Si congrua suis mentibus.]

120 Et præterea, quia hæc solutio aduersariorum non coheret cum alia sententia illorum, qua dicunt hoc auxilium ante omnem præuisionem determinationis causæ secundæ esse iam ab æterno statutum & decretum; si enim possum impedire ne mihi Deus illud auxilium conferat; ergo non decreuit mihi illud absolute dare, nisi supposita præuisione, qua præuidit me non impediturum.

121 Secundus locus est Pauli 2. ad Cor. 6. [adiuantes inquit exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.] Ex quibus verbis constat, auxilium efficace, quod physica prædeterminatio dicitur, potuisse non esse efficace; ergo ex se non physice prædeterminat voluntatem, alias ex se non posset non esse efficace. Antecedens sic patet: ex sensu ipso verborum Apostoli; Paulus enim non hortatur Corinthios, ut haberent prædeterminationem physicam, cum hoc non esset in eorum potestate, sed ut non redderetur inefficax gratia, quam habebant; si illi nollent cooperari; unde hortatur illos, ut cooperentur: ergo poterant reddere inefficacem eam gratiam, quam per suasionem sua Paulus intendebat, & curabat, ne redderetur inefficax à Corinthiis.

122 Tertius locus sit *Isaia* 5. ibi: [quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci, an quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?] ex hoc etiam modo increpandi, & obiurgandi constat potuisse Iudeos sine physica prædeterminatione facere uvas, & non labruscas, id est opera studiosa & pietatis, & non mala, alioquin posset respondere; domine aliquid ultra faciendum tibi erat, ut vinea faceret uvas, & non labruscas, quod noluit facere; poterat enim prædeterminationem physicam exhibere, sine qua impossibile erat ferre fructus pietatis.

123 Tandem probatur hoc, quia *Deut.* 30. dicitur, testes inuoco hodie celum, & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem, & maledictionem, elige ergo, &c.] cui adiungitur locus ille *Prou.* 3. 1. operata est consilio manuum suarum, & Ecclesiastici *cap. ult.* [danti mihi sapientiam, dabo gloriam, consiliatus sum enim ut facerem illam;] ubi agnoscit, ut inquit Hieronymus, esse donum Dei, sed insuper opus fuisse proprio consilio deliberare, atque serio constituere de operis executione; quibus omnibus non solum facultatem, sed usum indifferentem, & cum dominio ad volendum, aut nolendum manifeste declarat Scriptura; sed si deus obtulit concursum ad vnum tantum actum physice prædeterminatum, nullus relinquitur usus indifferentis ad eligendum bonum, vel malum, neque relinquitur locus consilio ac deliberationi; quia determinatio illa omne humanum consilium, non solum ut in tempore existens, sed etiam ut ab æterno præuisum antecessit, & post illam determinationem nullum est relictum medium, nec potestas euitandi actum illum, nec alium faciendi: ergo talis concursus non est determinatus ad vnum.

Ut autem hæc pateant, fingamus hominem scire se non habere paratum concursum Dei ad ambulandum, sed omnino decreuisse Deum illi non auxiliari ut ambularet, numquid posset consulere de ambulatione, aut deliberare deambulando potius, quam non ambulando, & eligere vnum ex illis? certe non posset consulere, neque deliberare

de tali ambulatione, aut eligere illam, nisi esset amens, quia ipse cognoscebat certo non posse ambulare, quia non habebat concursum à Deo ad ambulandum: ergo quod nunc homines de suis actionibus consulunt, aut deliberant, solum est quia putant se habere potestatem indifferentem & concursum Dei in manu sua ad utramque partem; consultatio enim, & deliberatio tantum est ad eligendum aliquid ex iis, quæ habet in sua potestate; unde si non habet potestatem indifferentem ad plura, sed tantum est determinatus ad vnum homo, non potest consulere aut deliberare de tali opere faciendo, sicut verbi gratia. Beati non possunt consulere de amando, vel non amando Deum, quia ex vi luminis gloriæ, &c. physice prædeterminati sunt ad amandum, & hæc est ratio manifesta, propter quam natura negat brutis animantibus deliberandi, & consulendi perfectionem; nam cum bruta animantia sint determinata ad vnum sine ulla indifferentia, & dominio ad operandum, & non operandum, positis omnibus requisitis suæ naturæ convenientibus, ideo non indigent tali deliberandi, & consulendi ratione; unde si homines non habent in sua potestate paratum concursum ad utrumque, & dominium ad operandum, & non operandum, sine dubio decipiuntur, & existimatione tantum, ac errore libere videntur agere, non tamen reipsa, & vere, cum autem Scriptura sacra doceat hominibus datam esse potestatem eligendi, & consulendi, non falso, sed vere, & proprie: ergo euidenter sequitur, habere potentiam indifferentem ad utrumlibet, quod expresse docetur *Ecclesiæ* 3. 1. ibi, [qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit,] in quibus locis, cum sermo sit de potestate proxima, & morali, non sola potentia facultatis proxima, sed etiam indifferentis concursus Dei ad utrumque propositus, & oblatum euidentissime ostenditur sine ulla determinatione ad vnum, alias cum facit bonum, non posset facere malum; & sic impossibile esset facere illud; imo peccatori actui peccanti impossibile esset mandatum Dei adimplere; quod est contra illud *Deuteronomij* 30. [mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te, neque procul positum, ut possis dicere, quis nostrum valet ad cælum ascendere ut referat illud ad nos, ut audiamus & opere compleamus,

At quomodo hæc vera erunt, si ad singula opera mandata requiritur quædam impulsio physice prædeterminans diuinitus immissa, quam habere non est in potestate hominis, quæ non datur, nisi certis momentis, pro quibus est à Deo parata: nam supra te est hæc impulsio, id est, non est in tua potestate, tanquam in cælo posita; neque obtineri à te potest si Deus eam tibi ante præuisionem operum omnium non præparauit, quare etiam supra te est implere quodcumque mandatum, non enim magis potest implere quodvis mandatum sine illo impulsu, seu præmotione quam sine reuelatione prophetare, aut sine dono miraculorum miracula facere; utrumque enim pendet ex solo decreto Dei, & non est in tua potestate situm; ne ergo hæc sequantur, dicendum est, homines habere solutam, & indifferentem potentiam ad faciendum bonum & malum, unde Bernardus *tractatu de gratia, & libero arbitrio*, his verbis: *Ecclesiæ* 3. 1. nos hortatur, ut non abutamur libertate arbitrij, quam iam ostenderat necessitatis vinculo esse solutam.

SUBSECTIO II.

Auctoritate Sanctorum Patrum probatur

¹²⁴ **E**T primo Augustinus egregie tuetur hanc veritatem 7. de ciuit. Dei cap. 30. ibi [ita deus administrat res quas condit, vt eas motu suo agere sinat:] & hinc recte colligit ad suauem eius prouidentiam pertinuisse causas indifferentibus concursum etiam indifferentem offerre, & ideo vltus est verbo sinat, quod hoc aperte declarat.

¹²⁵ Optimum item est August. testimonium lib. 3. de lib. arbit. cap. 18. ibi: [si laboriosum est omnia mandare memoriæ, hoc brevissimum tene, quæcumque ista causa est voluntatis si non potest ei resisti sine peccato ei ceditur, certe si hæc uniuersalis sententia vera est & voluntas Dei ita nos præuenit, vt non possimus ei resistere sine peccato atque adeo sine libertate ei cedimus, quod illud etiam confirmat lib. 6. Genesis ad litteram, cap. 15. ubi idem Augustinus ait voluntatem Dei esse ferum necessitatem, scilicet quoad agentia naturalia, congruentem autem quoad agentia libera, cui consonat quod scribit libro de Spiritu, & littera, c. 31. legimus inquit non est potestas nisi à Deo, non autem legimus non est voluntas nisi à Deo, & recte non scriptum est, quia verum non est idem, 5. de ciuitate cap. 9. & 10. ex qua sententia colligimus in primis si non omnis voluntas est à Deo aliquam voluntatem ab ipso non esse. Deinde inquirimus cur dicatur talem voluntatem non esse à Deo, an quia ad illam non conuenit: non equidem quia cum reale esse habeat, non potest illud habere nisi à Deo. Dicitur fortasse ideo illam voluntatem non esse à Deo quia non compulit, nec præcepit neque ad illam moraliter mouet, vt causa particularis, sed solum cōcursu indifferenti, vt patet ex iis, quæ late diximus in materia de peccatis, in quibus August. ponit exemplum.

¹²⁶ Sed imprimis licet hoc sit in se verum, non tamen ad mentem Aug. in dictis locis præsertim de ciuit. Dei, ubi explicare intendit contra Ciceronem præscientiam Dei non impedire liberam actionem voluntatis, quia licet Deus illa præscientia videat connexionem omnium causarum, tamen in actionibus liberis causa eorum est voluntas libera, quam item deus videt, & determinationē eius & ad hoc propositum ait Deum esse auctorem omnium potestatum, nimirum sola sua efficacia, & virtute: in hoc ergo sensu subdit non esse auctorem omnium voluntatum, scilicet sola sua efficacia determinando illas ex vi sui generalis concursus, & ita erit uniuersalis propositio, quæ explicatur in malis actibus, quia in eis notior est ratio- ne suæ deformatæ, propter quā non potest deus prædeterminare, non tamen quia in eis solis vera sit alio, qui reuera non satisficeret difficultati propositæ. Et deinde etiam si admittatur ille sensus, ex illo, à fortiori sequitur Deum voluntate sua non prædeterminare efficaciter nostras voluntates ad actiones malas, & hinc vltius inferunt non esse hoc necessarium ad generalem concursum primæ

¹²⁷ causæ.

Deinde, quoties Aug. de gratia efficaci loquitur, appellat eam vocationem, suasionem, illuminationem; hæc autem omnia nomina non conueniunt prædeterminationi, quæ est qualitas mortua, & cōsentitur, sed cognitioni & affectioni, qui sunt actus vitales, & percipiuntur, sicut vocatio exterior per-

L. P. Tom. II.

cipitur, & auditur ab eo, qui vocatur sine vlla vi & coactione necessitateque, videatur Aug. *romo 4. lib. 1. ad Simplicianum*, q. 2. ubi late explicat quomodo hæc gratia sit vocatio, illuminatio, & delectatio, & tandem concludit voluntas ipsa nisi aliquid occurrat, quod delectet atque invitet animum moueri nullo modo potest; hoc autem vt occurrat non est in hominis potestate, videatur etiam eodē modo, *lib. 83. quæst. 9. 68. & 1. de Spiritu, & littera c. 34. & 35. rome 3. item rome 7. lib. 7. & 1. 2. de peccatorum meritis, & remiss. cap. 27. & passim hanc gratiam, & hoc beneficium constituit in vocatione, quod si vocatio sine prædeterminatione non est efficax, potius debuisset præponderare beneficium prædeterminationis quam vocationis.*

¹²⁸ Nec satisfacies si dicas prædeterminationem appellari aliquomodo vocationem, nam re vera vocatio de qua loquitur August. est vocatio, quæ sentitur & auditur, vt dicebam, ideo Aug. sæpe eam appellat doctrinam altam, secretam, & suauem, ita loquitur Cherubicus Doctor multis in locis præsertim libro de gratia Christi c. 13. de prædeterminatione Sanctorum c. 16. t. 7. & aliis in locis quæ breuitatis gratia prætermittis, quis autē dicat prædeterminationem physicam esse doctrinam cū nō sit actus intellectus nec percipitur ab intellectu?

¹²⁹ Præterea idem Augustinus efficaciam gratiæ in eo constituit quod vocetur homo vocatione congrua, hoc est eo modo, quo scit deus voluntati congruere vt consentiat, ita explicat late dicto libro ad Simplicianum q. 2. t. 4. & tandem concludit, his verbis: [cum ergo alius sic, alius autem sic moueatur ad fidem, eademque res sæpe alio modo dicta moueat, alio modo dicta non moueat, quis audeat dicere Deo defuisse modum vocandi, quo etiam Esau ad eam fidem mentem applicaret, voluntatemque coniungeret in qua Iob iustificatus est:] quod si efficaciam, in prædeterminatione consisteret, non exigeretur alius & alius modus proponendi obiectum, nam quocumque modo proponeretur, sequeretur consensus si adesset prædeterminatio physica.

¹³⁰ Tandem August. sæpe fatetur ex duobus hominibus æquali vocatione vocatis & pari tentatione pulsatis alterum stare, alterum cadere, & inquirere rationem lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 6. Respondet non apparere aliam, quam quod alter à castitate voluerit deficere alter noluerit, facilius diceret Aug. quia alter physice prædeterminetur ad castitatem, alter vero non, sed iam non essent æquales in actu secundo, vt supponuntur esse ab Augustino, videatur etiam dicta quæst. 2. ad Simplicianum, ubi sic ait: [quamuis multi uno modo vocati sunt, tamen quia non omnes eodem modo affecti sunt illi soli sequuntur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei.] Vi- des vocationem omnino æqualem poni ab Augustino in eo qui respondet, & in eo qui non respondet, quomodo, ergo Augustinus latissime de gratia disputans numquam prædeterminationis meminit, certe non aliam ob causam nisi quia iudicabat talem prædeterminationem libertatem funditus creaturæ labefactare.

¹³¹ Denique libro de dogmatibus Ecclesiasticis, cap. 21. manet itaque inquit ad querendam salutem arbitrij libertas, id est rationalis voluntas, sed ad- monente prius Deo, & inuitante ad salutem, vt vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est inspiratione Dei, & infra initium: ergo salutis nostræ Deo miserante habemus vt acquiescamus salutiferæ inspirationi nostræ potestatis est. Hic rursus non requiritur aliud quam

KK 2 admo

admonitio, & inuitatio, ut in nostra sit potestate consentire, nec aliud agnoscitur initium aut gratia operantis, quam vocatio qua inuitamur ad salutem.

132 Ad hoc respondent falsum esse id quod dicimus, quia Augustinus præter admonitionem & inuitationem ponit inspirationem per quam intelligit motionem efficaciter determinantem.

133 Sed contra, quia clarum est per inspirationem Augustinum nihil aliud intelligere, quam id quod antea vocauerat admonitionem, & inuitationem, quæ non solum continet cognitionem, sed etiam affectionem voluntatis, inspiratio enim est nomen generale continens cognitionem, & piam affectionem diuinitus immittam, sicut inuitatio, & vocatio, & admonitio & excitatio, hæc enim omnia æquivalent inter se.

134 Eandem sententiam clarissime confirmat Hieronimus *epistola*. 149. *ad Damasum*, ubi de filio prodigo ait, hominem ita esse liberum, ut viuatur non ex imperio Dei, sed ex obsequio suo, id est non ex necessitate, sed ex voluntate, ubi notandum est verbum illud, non ex imperio, non enim potest imperium sumi pro lege aut mandato, nam constat hominem ex imperio, & mandato viuente vivere etiam ex voluntate, & obsequio: ergo quando contraponit Hieronimus imperium, voluntati, & obsequio, significat per illud motionem quandam necessitatem & physicam prædeterminantem, eo modo quo dicimus manum moueri ex imperio voluntatis, quo necessitatur, & necessario cogitur manus ad motum, ut ita dicam. Hoc ergo sensu negat Hieronimus nos ita esse institutos & gubernatos à Deo, ut viuamus ex imperio Dei necessitante nos, quod idem Hieronimus explicuit clarissime illis verbis, id est non ex necessitate, sed ex voluntate.

135 Quibus consonant etiam verba Dini Dionisij *cap. 9. de celesti Hierarchy*, quæ sic se habent: [neque enim vita nobis data est cui vis illata sit aut imposita necessitas, neque liberi arbitrij gratia diuinitus indulta mortalibus prouidentia diuinæ luce & splendore obundatur,] ubi elegantissima vitatur metaphora ad defendenda data nostræ libertatis adhuc mota, & excitata per diuinum auxilium, qua mirabiliter docet per talia auxilia non destrui liberum usum, & indifferens exercitium voluntatis, ne inquit, intelligatis quando offendimur, & corroboramur splendore Diuinorum auxiliorum, per hanc lucem, & splendorem superiorem ita obundi, sopiri, & quasi labefactari indifferenciam libertatis, & lucem minorem potestatis indifferens voluntatis; ita ut ad præsentiam illius superioris lucis non possit fax ardentissima libertatis, & splendidissima radios suorum actuum indifferenciam diffundere: non enim ad hoc datur Diuinum auxilium ut obundet lucem libertatis, sed potius ut confortet illam ut quasi meliorata tale auxilio cooperetur, & sic cooperando libere se exerceat, ut possit tali exercitio libero se disponere ad vitam æternam; similia ferè verba habet *libro de diuinis nominibus*, *capite 4. ad finem*.

136 Sed clarius omnibus Damascenus, *lib. 2. de fide*, *capite 29.* quæ in potestate nostra inquit sita sunt non prouidentia, sed libero nostro arbitrio assignari debent; [ubi prouidentia nomen sumi necessario debet pro absoluta prædeterminatione Dei ad vnum determinante, & cogente, aut pro decreto ita prædefiniente ut tollat omnem indifferenciam ad vtrumlibet ex vi mediæ quibus utitur, & quæ applicat voluntati, ut talis prædeterminatio opere compleatur, & executioni mandetur,

& ideo subdit *cap. 30.* illud scire interest Deum omnia quidem præscire, sed non omnia prædefinire, præscit enim ea etiam quæ in nostra potestate, & arbitrio sita sunt; ut non item ea prædefinit necessario, neque enim vitium admitti vult, neque etiam virtuti vim afferat ac si dicat, si Deus prædefinit necessitando per physicam prædeterminationem, tunc ad peccata tunc ad virtutes peccata Deo attribuerentur, & illa admitteret ac proinde non deberet punire illa, quia ad ea necessitate creaturas, & virtuti vim inferret, ac proinde non esset meritoria virtus; siquidem non esset libera, ratione cuius non daretur præmium virtuti.

Eandem veritatem significauerat *lib. 1. cap. 18.* quibus consentit Diuus Gregorius Nizenus *lib. 7. de Philosophia*, *cap. 1.* & *lib. 8. cap. 4.* & *ultimo*, & *lib. de natura hominis*, *cap. 39.* *opus ad 44.* Sic etiam Iustinus *9. 8. ad orro*. Chrysostomus, *Homilia 12. ad Hebræos*, in parte morali, omnia inquit Dei sunt, sed non ita ut nostrum lædatur arbitrium, ubi non excludit gratiam excitantem, & incontinentem in nobis opera supernaturalia: excludit ergo antecedentem prædeterminationem, quæ nostrum læderet arbitrium, similia sumi possunt ex eodem. *Homilia 17. in Ioannem*, & *42. ad populum*, & *Homilia 60. ad populum*, & Cyrillus optime *lib. 9. in Ioannem c. 10.* & Gregorius *lib. 20. moralium cap. 24.*

SVB SECTIO VIII.

Authoritate D. Thomæ probatur nostra conclusio.

VENIO ad Angelicum Doctorem Diuum Thomam aduersariorum principem, & auctorem, quem maximopere miror, Thomistas non fateti esse ipsi omnino contrarium, cum nunquam hanc physicam prædeterminationem docerit læpissime, autem eius oppositum asserat, insinuabimus breuiter aliqua eius loca, quibus ex diametro opponuntur hodie Thomistæ.

Nam imprimis sanctus Doctor *3. part. q. 69. art. 8.* *ad secundum*, sic ait, etiam si æqualem gratiam deo percipiant non æqualiter ea vtuntur, sed unus studiosus in ea proficit, alter per negligentiam gratia Dei deest; hæc Sanctus Thomas ait, cui videntur manifeste aduersari Thomistæ dum dicunt ex quibus habentibus æqualem gratiam, non melius operari vnum quam alium.

Secundo Sanctus Thomas, *1. 2. quest. 9. art. 6. ad 140* *3.* sic ait: Deus mouet voluntatem hominis sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum, & sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle, sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc quod est vere bonum, vel apparens bonum: sed interdum Deus mouet aliquos ad aliquid determinate volendum, sicut in his quos mouet per gratiam; hæc ille, in quibus aperte docet Deum non mouere tam determinate ad alia obiecta volenda, sicut ad opera pietatis, Thomistæ vero contra docent Deum æquali prædeterminatione physica prædeterminare ad omnem actum voluntatis humanæ siue boni sint, siue non sint.

Tertio Sanctus Thomas *in 2. dist. 25. q. 1. art. 1. 140 ad tertium*, docet ita Deum agere cum libero arbitrio, ut determinatio actionis, & finis in potestate liberi arbitrij constituitur, quod etiam docet *quest. 3. de potentia, art. 7. ad 13.*

Thomistæ vero dicunt Deum ita cognoscere de 140 terminationem operationis ex vi sue præfinitionis, ut

Quaest. ult. De concursu Dei cum creaturis. 445

ut non relinquat causae liberae indeterminatio-
nem ad eandem actionem, verba sunt magistri
Nauarrete *1. 2. controversiar. 23. §. 1.*

143 Quarto Sanctus Thomas in eodem articulo
docet liberum arbitrium non reperiri in his, quo-
rum actiones determinantur à quibusdam aliis
causis prioribus; item ideo in Deo saluari liberum
arbitrium & verum dominium sui actus, quia
determinatio sui actus non est sibi ab alio, sed à
seipso, idem docet *2. Physicorum lect. 15.* Vbi
dicit necessitatem quae pendet, vel provenit ex
causa antecedenti esse necessitatem absolute, Tho-
mistae vero dicunt nostram voluntatem esse li-
beram, licet determinatio sui actus proveniat ab
aliqua causa priori, qualis est praedeterminatio
physica à Deo.

144 Quinto S. Thomas docet gratiam licet inclinet
subiectum in Deum, non tamen imponere ei ne-
cessitatem, quia subiectum potest ea gratia non
uti, aliqui necessitaret talis gratia; ita D. Thom.
1. part. q. 26. art. 3. ad 2.

145 Thomistae vero è contra docent praedetermina-
tionem non necessitare ad actum, licet non se ha-
beat, sicut habitus quibus possumus uti & non
uti: sed sit talis natura, ut semel posita non de-
pendeat à voluntate quod operetur vel non ope-
retur verba sunt Nauarrete *Tomo 2. controver-
siarum contro. 24. §. 3.*

146 Sexto S. Thomas docet, ideo nobis esse libe-
rum arbitrium, quia omnes qualitates subiacent
arbitrio in quantum est in nobis; eas acquirere
vel à nobis excludere, aliqui non maneret li-
bertas, ita docet *1. part. quaest. 83. art. 1. ad ul-
tim. & q. 6. de malo art. unico.*

147 Thomistae vero è contra docent, non sibi sub-
jicere qualitatem auxilii, sed potius è contra au-
xilium sibi subiacere voluntatem; ita Nauarrete
passim dicto *tomo. 2. praesertim contro. 9. §. 2. con-
troverfia 19. §. 1. & com. 2. §. 9.* & ceteri Thomi-
stae, quibus commune axioma est voluntatem
subdi auxilio, non vero auxilium subdi nostrae
voluntati in operando.

148 Septimo, Divus Thomas affirmat causam illam
quae facit voluntatem velle posse à voluntate im-
pediri, quod si impediri non possit necessitate vo-
luntatem, ita docet *q. 6. de malo art. unico ad 13.*

149 Thomistae vero dicunt praedeterminationem
non posse impediri à voluntate humana quomi-
nus effectum consequatur, ita Navarrete, ubi su-
pra *contro. §. 6. col. 2. & Bafiez. 1. part. q. 23.
art. 5. ad 7. argum. Tabelli &c.* Tamen docent
hoc non opponi cum libertate arbitrij, quod
utrumque est contra S. Thomam, qui etiam *quod
libet. 1. art. 7. ad 2. arg.* docet aperte Deum ita mo-
vere humanam mentem, ut possit huic motioni
resistere, Bafiez autem è contra docet ita efficaci-
tem moveri, ut ei resisti non possit sic *1. part.
art. 17. & alibi saepe.*

150 Octavo docet S. Thom. concursum causae pri-
mae specificari, & determinari per concursum
causae secundae, ita docet *q. 1. de potentia 1. parte
& 3. contra gentes, & cap. 66. art. 5.*

151 Thomistae vero dicunt concursum causae primae
non modificari nec determinari per concursum
causae secundae, quia haec esset maxima imperfectio
in causa prima, ita Bafiez *1. part. q. 109. art. 8. &
Navarrete contro. 16. conclus. 5. vbi appellat
Chimericum oppositum.*

152 Nono S. Thom. docet effectus contingentes
non posse cognosci certo in suis causis, sed solù
conjecturaliter, ita docet *1. part. q. 14. art. 13.*

153 Thomistae vero inter causas nostrae operationis

liberae ponunt praedeterminationem physicam,
in qua certo & infallibiliter cognoscitur effectus
futura.

Denique S. Thom. *lect. 5. Super caput. 6. 154*
Joann. in illa verba: omnis qui audiuit, &c.
explicans gratiae efficaciam ponit illam in con-
gruitate, & non in determinatione physica,
modum inquit attrahendi est congruus, quia
trahit reuelando, & docendo, cur non dixit
praedeterminando, sane dubio quia abhorruit
D. Thom. talem physicam praedeterminationem,
quae omnia satis aperte patent ex iis quae ipse
Angelicus Doctor *q. 22. de veritate, art. 5. & 6.*
docens necessitatem ac determinationem ad unum
repugnare voluntati ut voluntas & ut rationalis
est, additque voluntatis propriam vim esse, ut
dominetur suorum actuum, & se ipsam determi-
net quo voluerit, sine eo quod ab alio determi-
netur ad unum, quia si determinetur ab aliquo ex-
trinseco ad unum non operabitur libere; sed ne-
cessario, & sic *in corpore articuli sexti:* haec herba
formalia ponit [ex hoc dicitur aliquid esse ne-
cessarium, quod est immutabiliter determinatum
ad unum.] Vnde hanc determinationem omnino
reiecit à voluntate, asserens illam esse indeter-
minatam triplici indeterminazione: prima est
posse velle vel non velle; secunda posse velle hoc
obiectum, vel illud obiectum; tertia posse vel-
le bonum, vel malum, quarum ultima solum mo-
do in via reperitur: ergo ex sententia D. Thomae
nullo modo determinata est voluntas ab alio ex-
trinseco per physicam praedeterminationem; si-
quidem quando operatur voluntas omnimodo est
indeterminata, videlicet indeterminazione contra-
dictionis & contrarietatis; omnis enim indeter-
minatio his duabus concluditur: atqui si aliquo-
modo esset determinata, verescerentur duae con-
tradictiones, videlicet quod nullo modo esset de-
terminata & aliquomodo esset determinata, quod
non debet concedi: ergo nullo modo physice pra-
determinatur à Deo; soluens autem D. Thomas
quasi propheticae difficultates Thomistarum (qui-
bus nunc moti sunt ad introducendam physicam
praedeterminationem, videlicet quod potentia in-
determinata non potest se ipsam determinare) doc-
et dari duplicem indeterminationem, aliam in-
digentiae & necessitatis, aliam dominij & perfe-
ctionis; secundum primam asserit D. Thomas
non posse potentiam indeterminatam se determi-
nare ad unum, nisi ante praedeterminetur ab alio,
quia huiusmodi indeterminata potentia, quia ex
indigentia est talis, indiget aliquo à quo reduca-
tur ab indifferentia ad determinationem, ut vi-
dere est in potentia v. sua respectu speciei im-
pressae, & in materia prima respectu forma-
rum.

Si autem aliqua potentia ait D. Thom. fue-
rit indifferens, & indeterminata, ratione domi-
nij, quod habet circa suas operationes, à seipsa
potest determinari, quia est domina suarum
operationum; vnde *articulo 5. in solutione 5. di-
cit* ratione huius dominij posse se reducere ad de-
terminatam operationem, ac proinde non indi-
gere alio praedeterminante, ibi: [voluntas in
quantum est rationis ad opposita se habet, hoc
enim est considerare ipsam secundum hoc, quod
est ei proprium, hoc est proprium voluntatis, in
quantum voluntas quod sit domina suorum ac-
uum.] & addit *art. 9. ad 1.* [voluntas potest
seipsam immutare respectu aliquorum directe,
cum sit, domina suorum actuum.] & sic Div.
Thom. ponit discrimen inter potentiam loco-

motivam, & voluntatem, in hoc quod potentia loco motiva, non potest se determinare ad unum, nisi ante determinetur à voluntate, quia est indeterminata indifferentia indigentiae & necessitatis seu imperfectio, cum voluntas non habeat talem determinationem, sed potius indeterminatorem dominij & perfectionis; verbae p[re]sse D. Thom. sic se habent, *quest. 6. de malo, a medio corporis*: [hoc modo voluntas movet se ipsam, & omnes alias potentias, intelligo enim quia volo; sic ergo ad ostend[en]d[u]m, quod voluntas non ex necessitate movetur, oportet considerare motum voluntatis, & quantum ad exercitium actus, & quantum ad determinationem actus, qui est ex obiecto; quantum ergo ad exercitium actus primo quidem manifestum est quod voluntas movetur à se ipsa, sicut enim movet alias potentias, ita & se ipsam movet.] Quid clarius & evidentius, exemplum habemus in voluntate divina, quae licet indifferens & indeterminata sit, nihilominus potest se determinare quia talis indifferentia non est indigentiae & necessitatis, sed dominij & libertatis: si ergo voluntas non indifferentia necessitatis & indigentiae, sicut potentia manus, sed indifferentia libertatis & dominij gaudet, bene poterit se movere & determinare sine aliquo praedeterminante extrinseco, ac per consequens poterit determinare & movere reliquas potentias, quae quia ex imperfectio[n]e indeterminatae sunt, indigent praevio praedeterminante, & ideo concludit D. Th.] sicut enim movet alias potentias, & se ipsam movet.

256 Occludere autem volens aditum argumentum cuidam nobis à Thomistis nunc obiecto, quod ex tunc consequutus est parens Thomistarum D. Th. sic ait: [nec propter hoc sequitur quod voluntas secundum idem sit in potentia, & in actu; sicut enim homo secundum intellectum in via inventionis movet se ipsum ad scientiam in quantum ex vno noto in actu venit in aliquid ignotum, quod erat solum in potentia notum, ita per hoc quod homo aliquid vult in actu, movet se ad volendum aliquid aliud in actu, sicut per hoc quod vult sanitatem movet se ad volendum fumere potionem.] Ecce quomodo D. Thomas ita veritatem nostram tuetur, ut defendat illam à calumnijs adversariorum, quod idem confirmat toto sequenti contextu.

257 Praecipue vero demonstrat in eo articulo voluntatem nostram à Deo moveri tanquam à primo principio per instinctum movente ad primam volitionem sed non determinante ad unum; sed relicta indifferentia voluntatis ut ipsa se moveat & reducat de potentia ad actum circa ea quae sunt ad finem, cum potestate agendi & non agendi, eligendi aut refutandi; notanda sunt illa verba solutionis; ad tertium [Deus movet quidem voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis moventis, quae deficere non potest; sed propter naturam voluntatis motae, quae indifferenter se habet ad diversa, non inducitur necessitas, sed manet libertas.] Oblerna divina motione non induci necessitatem; unde probatur necessitatem nullam esse in sensu composito cum divina motione, nam si divina motio induceret necessitatem illa foret in sensu composito cum inducente; hanc autem necessitatem opponit indifferentiae convertitque cum determinatione ad unum; unde si ex aliqua motione divina sequitur determinatio ad unum in voluntate sequetur in sententia D. Thom. necessitas opposita indifferentiae, ut patet ex illis verbis de potentia qu. 1. art. 3. [potest

enim agere & non agere sic, vel sic facere velle, vel non velle, voluntas in quantum voluntas est cum sit libera ad utrumlibet se habet, & si respectu alicuius voluntas sit determinata, hoc non est in quantum voluntas, sed ex inclinatione naturali quam habet ad finem ultimum quem non potest non velle.]

Ecce quomodo D. Thom. docet tunc esse liberam voluntatem quando habet indifferentiam ad utrumlibet, & tunc esse necessitatem & non esse liberam quando est determinata ad unum, quapropter docens voluntatem esse liberam adhuc in sensu composito, cum motione divina docet ex vi talis motionis non determinari voluntatem ad unum, sed potius ita moveri à Deo ut supposita tali motione possit voluntas operari & non operari & resistere tali motioni non obediendo illi: formalissima verba D. Th. *quodlibet 1. art. 7. ad 1.* haec sunt: [Deus movet omnia secundum modum eorum, & ideo divina motio à quibusdam participatur cum necessitate vel determinatione, à natura autem rationali cum libertate propter hoc quod virtus rationalis se habet ad opposita, & ideo sic Deus movet mentem humanam ad bonum quod tamen potest huic motioni resistere.] Vbi duo docet in sensu nimirum composito, cum tali modo movendi posse resistere voluntatem. Deinde hanc potestatem resistendi requirit ut servetur libera indifferentia ad opposita.

Sed ex vera physica praedeterminatione ita determinata manet voluntas, ut nec possit resistere tali motioni, nec relinquitur illi indifferentia ad utrumlibet: sed posita illa necessario voluntas operatur, quia non potest ex suppositione illius voluntas non operari id ad quod movetur: ergo illa physica praedeterminatio tollit indifferentiam libertatis, & inducit necessitatem in tali voluntate secundum verba, & mentem D. Thomae: ergo ex D. Thoma non est admittenda talis physica praedeterminatio, unde *quest. 24. de veritate* his verbis destruit illa: [non oportet quod mentes humanae sint determinatae ad effectus, licet respectu eorum efficaciam habeant, ratione cuius convenit eis libertas]; unde toto art. 1. & sequenti docet hanc libertatem hominis consistere in eo quod homo se ipsum moveat, non ex necessitate, aut determinatione sed cum potestate indifferenti ad agendum, & non agendum, ita ut ipse sibi principium sit, & causa sui motus, & non sit determinatio ad unum, ratione dominij, quod habet circa suas actiones, quod his autem verbis docet *prima parte, quest. 19. art. 12. ad tertium* [creatura rationalis est domina sui actus, & ideo circa ipsam specialia quaedam signa divinae voluntatis assignantur, in quantum creaturam rationalem Deus ordinat ad essendum per se: sed aliae creaturae non agunt nisi motum ex operatione divina]: ergo ex dominio voluntatis supra suum actum recte colligitur, quod agit aliquid ad quod non movetur ex operatione divina, alioquin foret sicut aliae creaturae, quae non agunt nisi motae ex operatione divina, & ideo articulo. 1. concludit: [ad opposita se habet in quantum velle potest hoc esse vel non esse, sicut & nos non precando possumus velle sedere & non velle sedere]: sed clarius 1. 2. art. 3. in corpore hoc docet ibi: [ad hoc quod agens determinatum effectum producat, necesse est quod determinetur ad aliquid certum, quod habet rationem finis. Hae autem determinatio sicut in rationali natura per rationem fit appetitui, qui dicitur voluntas; ita in aliis sic

sic per inclinationem naturalem, quæ dicitur appetitus naturalis; tamen considerandum est quod aliquid sua actione vel motum tendit in finem dupliciter. Vno modo, sicut se ipsum ad finem movens, ut homo: illa ergo quæ rationem habent se ipsa movent in finem, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium: ergo motio, & determinatio ad determinatum effectum est à libero arbitrio.

159 Præterea 1. 2. quæst. 9. art. 3. ad primum, docet quod voluntas per hoc quod vult finem, movet se ad volendum ea, quæ sunt ad finem, & insequentis art. 4. expresse definit, quod indiget motione exterioris momentis scilicet, Dei, solum modo ad primam volitionem finis; cæterum ad sequentes volitiones non indiget, sed ipsa seipsam movet, & alias non esset libera.

160 In eadem quæstione 9. art. 6. fine, ait: [Deus movet voluntatem hominis, sicut universalis motor ad universale obiectum voluntatis, quod est bonum; & sine hac universalis motione homo non potest aliquid velle: sed homo per rationem se determinat ad volendum hoc vel illud, quod est vere bonum, vel apparet bonum]: ergo Dei non est determinare hominem ad volendum, quod est vere bonum vel apparet bonum: rursus velle illud quod est vere bonum, est elicere volitionem honestam, & velle illud, quod est apparet bonum, est elicere volitionem turpem: ergo Deus non determinat, sed homo per rationem se determinat ad elicendam volitionem honestam, vel volitionem turpem, quia si Deus determinaret non relinqueret indifferentem, ac proinde necessitaret voluntatem, & tolleret libertatem illius, ut docet ipse Angelicus doctor eadem 1. 2. quæst. 10. art. 4. corpore ibi: [quia voluntas est principium non determinatum ad unum, sed indifferentem se habens ad multa; sic Deus eam movet, quod non ad unum determinat, & ideo non ex necessitate movet, sed manet eius motus contingens & non necessarius, nisi in his ad quæ naturaliter movetur.] Ecce quomodo Divus Thomas docet Deum ita movere voluntatem ad unum, ut relinquat eam indifferentem ad utrumlibet, & tribuit rationem, quia si determinaret ad unum necessitaret talem voluntatem & sic tolleret libertatem illius.

161 Sed per vos quando Deus movet auxilio efficaci, quia tale auxilium est physica prædeterminatio determinat ad unum, ita ut in sensu composito motionis cum voluntate non possit voluntas non operari id ad quod movetur: ergo vestra physica prædeterminatio necessitat voluntatem, ac per consequens tollit libertatem illius, quod est contra Divum Thomam; unde ipse tertio contra Gentes. cap. 73. ratione 1. dicit [alia agentia secundum suam naturam esse determinata ad unum; sed voluntatis virtutem non esse limitatam, & determinatam ad unum, sed habere in potestate hunc effectum vel illum propter quod est contingens ad utrumlibet.] Unde infert ad Dei providentiam pertinere conservare, & tueri hanc indifferentiam voluntatis, etiam si efficaciter moveat ad quodcumque opus, etiam supernaturale, ut mereatur per illud; unde cap. 112. ratione 2. ait: [quod dominium sui actus habet liberum est in agendo: liber enim est, qui sui causa est. Quod autem quidam necessitate ab alio agitur, & determinatur ad operandum servituri subiectum est; omnis autem alia creatura naturaliter servituri subiecta est, sola vero natura intellectualis libera est.]

Vnde sic argumentor, creaturæ rationales non

aguntur ab alio nisi à prima causa, Deo nimirum primo movente: ergo ab hoc ut sic non determinantur ad unum creaturæ rationales ne ex necessitate quadam moveantur à Deo (quia Divus Thomas pro synonymis reputat determinare ad unum, & necessitare ad unum), & auferatur ab eis libertas, sed ex vi physica prædeterminationis ita moventur ut determinentur ad unum, (quia à determinatione determinatum aliquid dicitur sicut ab actioni actum, & ab albedine album): ergo creatura quæ sic movetur necessitatur, & privatur libertate, quod est contra fidem nostram; unde talis physica prædeterminatio omnino rejicienda est, & ponenda loco illius motio quædam, cum qua ita cooperetur voluntas, ut possit non operari, ac proinde resistere tali motioni conservando propriam indifferentiam libertatis, quam habet voluntas creata ut aperte decernit Concilium Tridentinum sessione de iustificatione. Canone 4. ibi: [Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti quoad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque posse dissentire si velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere mereque passivæ se habere anathema sit.]

In quo Canone loquitur Concilium de auxilio efficaci, & non solum de sufficienti, quia cum illo auxilio decernit voluntatem efficere, & cooperari, sed cum auxilio solum sufficienti, & non efficaci non efficit, & cooperatur voluntas licet possit efficere & cooperari (nam auxilium efficax in hoc distinguitur à sufficienti, quod auxilium efficax ita moveat voluntatem, ut non solum sit potens, & sufficiens ad operandum, sed etiam operetur, & efficiat, quia ab efficiendo efficax dicitur, sufficiens autem solum licet sufficiat non ita movet, ut efficiat voluntas cum illo effectum cooperando actualiter tali auxilio moventi): ergo tale auxilium de quo loquitur Concilium non est solum sufficiens, sed etiam efficax: maior pater ex illis verbis, si quis dixerit, usque ad illa atque vocanti: minor ex terminis patet, quam ut à me profertur ab adversariis admittitur.

Deinde loquitur Concilium de auxilio supernaturali, ut patet ex illis verbis [quoad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac præparet], quia per solum auxilium supernaturale potest voluntas se disponere, ac præparare ad obtinendam iustificationis gratiam, ut ipsum Concilium decernit, & contra Pelagium à multis Conciliis decretum est, & definitum, loquendo itaque de auxilio supernaturali efficaci decernit sancta Synodus Tridentina ita movere voluntatem, ut non determinet illam ad cooperandum, & assentiendum adhuc in sensu composito, ut patet ex illis verbis Deo excitanti atque vocanti, sed potius ita indifferentem relinquendo illam sic motam, & excitatam, ut possit dissentire cui assentit, & non cooperari cui cooperatur, ut patet ex illis verbis, neque posse dissentire si velit, quod ante docuerat ipsum Concilium decernens posse voluntatem motam, & excitatam à Deo efficaciter abijcere talem vocationem, & motionem de quo supra late, sed per vos vestra physica prædeterminatio ita movet ac determinat voluntatem ad assentiendum & cooperandum, ut in sensu composito talis motionis non possit voluntas dissentire & abijcere talem prædeterminationem, ac per consequens non possit non cooperari, & assentire: ergo vestra physica prædeterminatio ex diametro opponitur Concilio Tridentino, & Divo Thomæ, cuius pene verba formalia transcripsit Concilium Tridentinum.

Tridentinum, ad tuendam nostram libertatem, & dominium quo gaudemus circa nostras operationes etiam quando actu mouemur à Deo efficaciter, ut per operationem ad quam mouemur mereamur, alias non mereremur si ita moueremur, ut prædeterminaremur ad unum, & sic Divus Thomas in 2. senten. dist. 25. quest. 1. art. 1. ad 3. inquit: [in libero arbitrio hoc modo agit Deus, ut virtutem agendi ministret, & ipso operante liberum arbitrium agat, sed tamen ita mouetur à Deo, ut determinatio actionis, & finis in potestate liberi arbitrij constituantur; unde remanet sibi dominium sui actus.]

Quod dominium docuerat Angelicus Doctor consistere in hoc, ut possit voluntas velle, & non velle resistere, & non resistere motioni; verba eius quest. 9. de potentia, art. 1. ad 3. hæc sunt: [solæ substantiæ rationales habent dominium sui actus, itaque in ipsis est agere, & non agere;] & quodlibet 1. art. 7. ad 2. hæc verba profert: [et ideo diuina motio à quibusdam participatur cum necessitate, à natura autem rationali cum libertate propter hoc, quod virtualis se habet ad opposita, & ideo sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere.] Quid darius poterat loqui Divus Thomas ut directe huic opinioni potius antithomitarum quam Thomistarum se opponeret, neque locus ille quo se protegunt adversarij ad tuendam suam physicam prædeterminationem, sumptus ex commentatio ad Dionysium de divinis nominibus cap. 5. sect. 3. alicuius momenti est verbum Divi Thomæ hæc sunt: [et huiusmodi ratione sacra Scriptura vocat prædeterminationes, seu voluntates sunt distinctiue entium, & effectiue ipsorum: quia & huiusmodi rationes super substantialis Dei esse prædeterminavit omnia, quæ produxit.] neque ille ex prima parte quest. 25. art. 1. ad 1. aliquid illis faveret ubi sic ait Angelicus Doctor [fieri non posse ut Deus aliqua faciat quæ non præsciunt & præordinaverit se facturum, quia ipsum facere subiaceret præscientiæ, & præordinationi Dei.]

163 Hæc inquam nullius momenti sunt, ut faveant adversariis, primo quia ut bene nota. II. Ruit, quoties Divus Thomas nomina prædefinitionis, prædeterminationis, præordinationis, & prædeterminationis extendit ad liberos actus voluntatis humanæ non includit, sed potius excludit tale causalitatis genus, quæ rebus imponat antecedentem illationis necessitatem, sed includit formalem rationem præscientiæ atque decreti, ex qua deriuetur necessitas consequens seu infallibilitas præsupponens actualem libertatis usum, saltem conditionaliter præcognitum, alioqui sanctum Thomam refutare frequenter necessitatem antecedentem constat ex locis pro nobis adductis ad probandam nostram conditionem,

164 Sed contrariæ sententiæ Doctore hanc solutionem redargunt primo, dicentes, huiusmodi prædeterminationem, quæ à nobis conceditur non esse absolute prædeterminationem, seu prædefinitionem, sed esse conditionalem, & valde imperfectam. Respondemus, negando antecedens: quamvis enim præsupponatur præscientia liberæ actionis, ut conditionaliter futuræ; nihilominus ea scientia præsupposita, prædefinitur actio, ut sit absolute, & non conditionaliter futura, nullaque conditio apponitur huiusmodi prædefinitioni, sed præsupponitur prius iam cognitua. Quemadmodum inter homines, qui certo scit sui-

mentum sibi esse vendendum à vectoribus, si tot argenteos in pretium offerat absolutum, & non conditionatum decretum habere potest emendi prædictum frumentum.

Redargunt secundo, quia hæc quæ nobis 165 conceditur non est prædeterminatio, seu prædefinitio, sed potius post determinatio, & post definitio. Respondeo id non esse verum, quia non solum tempore, sed etiam causalitate prædefinitio diuina præcedit absolutam existentiam actus liberi, licet non præcedat conditionalem illius præcognitionem, de quo late egit. tractatum de prædeterminatione.

Vnde ad lucum primum D. Thomæ, Respon- 166 tur constare non solum auctoris, sed etiam expositoris scopum esse, quod Deus non solum producat res secundum communem rationem entis, sed etiam secundum propriam uniuscuiusque rationem atque naturam, ideoque rerum omnium secundum peculiarias sibi naturas atque rationes, certa & determinata exemplaria sunt in mente diuina, iuxta quæ producit ad extra propriam uniuscuiusque rei quidditatem atque rationem, quando vult. Sed utrum actiones liberae in particulari producere velint dependent, à præcognitione nostræ libertatis usu, saltem conditionaliter futuro, & utrum hæc voluntas solam consequentem necessitatem, vel potius antecedentem asserat, nec Divus Dionysius nec sanctus Thomas ibi tractat, neque ad rem erat tractare ut constabit legenti contextum.

Miror etiam in prædicto testimonio scribi 167 [prædeterminationes] quod nomen non invenio in correctioribus codicibus, quos legerem: neque probatur ex testimonio scripturæ, quod protinus subiicit sanctus Thomas ad probandas appellationes, quas præmisit videlicet Rom. 8. [quos prædestinavit hos & vocavit;] unde tamen recte probatur prædeterminationis appellatio.

Neque obstat prædeterminandi verbum, quod 168 postea subiicitur à Divo Thomæ. Nam illud refertur ad rationes rerum, siue exemplaria, quæ supersubstantialis Dei esse prædeterminavit. Nec dubium quin naturaliter, & absque ulla prorsus libertate fuerit hæc prædeterminatio, sicut & tota scientia simplicis intelligentiæ.

Similiter respondetur ad locum adductum ex 169 prima parte, ubi sanctus Thomas solummodo asserit Deum præsciuisse atque præordinasse suam ipsius Dei operationem. Sed quo discrimine præsciatur, atque præordinet suam operationem concurrenti cum causa naturali, aut cum causa libera; & utrum hanc præordinet dependentem à præscientia libere applicationis nostræ, saltem conditionaliter futuræ, Divus Thomas ibi: neque attingit neque argumentum, quod soluebat postulabat attingi. Illud enim satis erat, Deum præsciuisse, præordinasse, ac voluisse rem quamlibet facere eomodo quo de facto eam facit. Vnde effectus à solo Deo vel per naturales, & necessarias causas producendos Deus præordinavit, & voluit facere determinando ad illos per antecedentem necessitatem, sed relinquendo arbitrium in manu bonis illi sui dataque potestate, ut seipsam determinet.

Alium locum nobis opponunt sumptum ex pri- 170 ma parte quest. 10. art. 1. ad 3. ibi: [hoc ipsum quod causa secunda determinatur ad determinatos effectus, est illis à Deo.] Respondetur facile,

à Deo tribuitur causis naturalibus, quod determinentur ad determinatos effectus, quatenus illis confert potentias necessario determinatas ad vnum & omnia, quæ requiruntur ad operationem. Sed longe aliter causis liberis Deus tribuit, ut seipsas determinent ad determinatos effectus tribuendo potentias intellectus, & voluntatis, & totam collectionem motuorum, causarum, & circumstantiarum, quæ ad libere operandum requirantur: minime vero conferendo, sed potius subtrahendo physicam prædeterminationem, ut patet ex loco supra adducto ex quodlibet 1. art. 7. ad 2. ibi: Deus, usque ad illa verba, resistere quæ solutio amplius confirmatur ex alia obiectione, quam nobis opponunt, videlicet à Diuo Thoma, etiam operationes liberas in Deum, sicut in causam reduci; ex hac enim obiectione, ut dixi, confirmatur solutio dicta, quia ipse Angelicus Doctor suam mentem circa hoc negotium manifestavit aperte in 2. dist. 37. q. 1. art. 1. ad 5. argumentum, quod probare intendebat non esse reducendas ad Deum operationes agentium, quæ per se agunt, quoniam habent dominium suarum operationum, cui Sanctus Thomas respondet eis verbis: operatio illius agentis, qui per se agit oportet quod in primum agens, sicut in causam reducatur. Quamvis enim huiusmodi entia per se agant, quia per propriam naturam, & proprium iudicium actus suos determinant, non tamen à se habent quod agant, sed à primo agente, quod eis esse, & posse & agere confert. Nota simul verificari hæc duo, & alterum alteri non repugnare, videlicet, agentia libera determinant suos actus per proprium iudicium; & nihilominus Deus illis non solum esse, & posse, sed etiam ipsum agere confert.

SVBSECTIO XI.

Scripturae sacrae testimonii refellitur physica prædeterminatio.

171 PRIMUS locus est Ecclesiast. 15. ibi: Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Adjecit mandata, & præcepta sua. Si volueris mandata servare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit tibi aquam, & ignem, ad quos volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita, & mors bonum, & malum, quod placuerit ei dabitur illi. Quod testimonium merito Divus Augustinus lib. de gratia, & libero arbitrio, cap. 2. allegans ait: [Ecce apertissime videmus expresse liberum humanam voluntatis arbitrium.]. In quo scriptura sacra liquiddissime, & manifestissime viuis coloribus depingit humanam libertatis indifferentiam solutam quocumque vinculo prædeterminationis ad vnum. Vnde Cyrillus Alexandrinus ad confirmandam libertatis indifferentiam solutam omni determinatione, & S. Thomas de malo quaest. 6. quaest. 1. in sed contra ex hoc loco infert hominem habere liberam electionem, ita ut eius voluntas se habeat ad opposita, & non ex determinatione moveatur ad vnum, & sit Dominus sui actus, ita ut in ipso sit agere, & non agere omnia, sunt verba S. Thomæ, quod ex ipso contextu verborum patet manifeste, & primum illa, reliquit illum in manu consilij sui, clare denotant indifferentiam necessitate atque determinatione solutam secundum illa verba Eccl. 3. 3. [quasi lutum figuli in manu ipsius plasmare illud, & disponere:

J. P. Tom. II.

omnes viæ eius secundum dispositionem eius sic homo in manu illius, qui se fecit.] Psalmo 30. [in manibus tuis sortes meæ.] Gabaonitæ sua iam fraude resecta, Iosue potestati & arbitrio se totos committunt illis verbis: [in manu tua sumus, quod bonum tibi, & rectum videtur sic nobis;] & clarius constat conferendo illa duo testimonia, quæ idem prorsus significant Ioann. 13. [omnia dedit ei Pater in manus;] & Matthæi 28. [data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.]

Huius argumenti robor, & efficacia conspicua cernitur Iob. cap. 1. ubi Dominus ad Satan: [Ecce (inquit) universa, quæ habet in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum] & cap. 2. [Ecce in manu tua est, verum tamen animam illius serva.] Quæ verba explicans Sanctus Philastrius ait Dæmonis libertati permittit omnia bona Iob.

Sed notanda sunt exceptiones ut firment regulam in contrarium. Prius enim solummodo res externa, & non ipsa Iobi persona; postea vero ipsius persona, & non anima relicta sunt in manu Satanæ, ex quibus sic argumentor. Satan multo magis appetebat potestatem in animam, quam in corpus, & multo magis in corpus, quam in divitias. Insuper idem inimicus retinebat adhuc liberum, & radicale arbitrium quidditativæ sui Dominum. Cæterum, quia impediatur à Deo ne auderet efficereque aliquid mali nisi quando, & quo usque, & quibus in rebus Deus permitteret, ideo non erant in manu Satan omnia quæ habebat Iob, neque corpus Iob quousque Deus permettendo rupit vincula, quibus detinebatur: ergo esse in manu alicuius significat non solum radicalem potestatem voluntatis, & propensionem spontaneam, sed etiam solutam esse vinculis necessitatis, & determinationis ad vnum, & proinde positum omnibus requisitis ad operandum esse indifferentem ad utrumlibet, quas condiciones significavit Ecclesiasticus quando dixit: [reliquit illum in manu consilij sui.] Vnde Auctor Hypog. apud Augustinum lib. 3. propt. initium, exponens prædictum testimonium ait: [quid est autem reliquit illum in manu consilij sui: nisi dimisit illum in possibilitate liberi arbitrij sui; in manu enim possibilitas intelligitur, quapropter Anastasius Episcopus Nicænus quaestionibus in scripturam, quaest. 16. prope medium ait: [Est in nostra potestate, & libero nostro arbitrio salus nostra, & interitus, ut scriptum est; Deus ab initio fecit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui; & ante hominem vita, & mors, quod ei visum fuerit dabitur ei.] Præpositio enim in maxime significat potestatem indifferentem solutam ab omni determinatione ut operetur, & non operetur, veluti quando dicimus quod in nobis est quantum in te est, &c. quam significationem probat non solum vulgaris sermo, sed maxime philosophorum, sanctorum Patrum, imo etiam scriptura sacra loquendi modus ut Iob cap. 6. non est auxilium mihi in me, Rom. 1. quod in me promptum est, &c. Damascenus lib. 1. de fide cap. 26. definit: in nobis sunt ea, quorum sumus liberam adepti potestatem, & facere, & non facere. Quod idem constat ex Aristotele lib. 2. Ethicor. cap. 3. & aliis multis locis, & S. Thom. lib. 2. sent. distinct. 38. q. 1. unica, articulo 4. fin. & Nemesio de natura hominis, cap. 32. & 40. aliisque Patribus.

Itaque in hoc loco scriptura sacra docet per illa verba hominem habere libertatem, & indifferentiam ad utrumlibet, eo quod habeat potestatem expeditam ab omni determinatione ad vnum, &

L L I dominium

dominium, ita solum ab omni determinante ad vnum, ut posito quocumque requisito ad operandum possit agere, sed vestra physica prædeterminatio, ita determinat voluntatem ad vnum, ut non sit in potestate eius facere, & non facere, sed potius supposita tali determinatione necessario debet operari id ad quod determinatur: ergo vestra physica prædeterminatio tollit libertatem humanam: ergo abijcienda omnino est.

175 Confirmatur ex illis verbis: [si volueris mandata servare conservabunt te, appositum tibi ignem, & aquam, ad quod volueris porrigere manum tuam,] quæ verba satis manifeste demonstrant habere hominem potestatem ita indifferentem ad volendum, & nolendum, ut nulla ratione determinetur ad vnum, ut docuit Augustinus de Gratia, & libero arbitrio, capite 15. fin. explicans hunc locum his verbis: [Ad hoc valet quod scriptum est, si volueris conservabis mandata ut homo, qui voluerit, & non potuerit nondum se plene velle cognoscat, oret, ut habeat tantam voluntatem quantum sufficit ad implenda mandata. Sic quippe adiuvatur ut faciat, quod videtur: Tunc enim velle est velle cum possumus, & tunc vtile est posse cum volumus; nam quid prodest si quod non possumus volumus, aut si quod possumus nolumus?] ubi plane supponit contingere, ut de facto nolumus id ipsum quod possumus velle.

176 Et toto sequenti capite 16. ostendit ea ratione nos posse mandata servare si volumus, quia si volumus perfecte iam absolute, & immediate possumus; si autem imperfecte volumus per hanc voluntatem, licet imperfectam virtute fidei, possumus orando impetrare dei operemur perfecte velimus, & possumus, & conservemus mandata; unde semper in nostra potestate est, ut quando cum divina gratia servamus mandata, possumus ex nostra libertate non servare illa, ex quo hoc argumentum fumo.

177 Adiecta conditio voluntatis suspendit assertionem, denotaturque illius euentum esse contingentem, & quod rem conferat in arbitrium alterius tale; quapropter supponit liberum esse solutam omni determinatione ad vnam partem, & in sua potestate habentem actualiter ponere vel non ponere, conditionem propriam voluntatis; alioqui si prædeterminationis præveniente vinculo ligatur voluntas, ita ut actualiter non velle sit illi impossibile, supposita tali prædeterminatione, iam ipsam velle non est ponendum quasi conditio suspensa contingens, & indifferens ad utramque partem, sed tanquam firmiter, & immobiliter adhærens vni parti declaratur; nam in conditione appositæ contineri prædictam vim suspendendi agnoscunt non solum Dialectici, & Iurisperiti atque Theologi, sed etiam indocti atque vulgares, præcipue quia servare, verbum est quod semper confertur in liberam voluntatem quoties ad mandata refertur indicans potestatem quandam indeterminatam, & indifferentem, ut Matthæi 19. [si vis ad vitam ingredi serva mandata,] denotat igitur potestatem servandi, & non servandi, Ioan. 14. si diligitis me, mandata mea servate, & iterum, si quis diligit me sermonem meum servabit, & Pater meus diligit eum; ac rursus, si præcepta mea servaveritis manebitis in dilectione mea.

178 Quod sapientissime colligit S. Thomas, prima parte, questione 22. articulo secundo, ad quartum ex prædicto loco Ecclesiast. 15. ibi: [hominibus non præfigi à Deo virtutem operativam determinatam ad vnum, sed potius seipsos agere, & movere & eligere,] & prima secunda questione 10.

articulo quarto, in corpore, ex eodem loco inferat, & ait: [quia voluntas est principium actuum non determinatum ad vnum, sed indifferenter se habens ad multa; sic Deus ipsam movet quod non ad vnum determinat, sed remanet motus eius contingens, & non necessarius.] Nota remanere contingentem, & non determinatam ad vnum, etiam ex suppositione quod Deus illam sic moveat, & ideo ait Ecclesiasticus appositum tibi, &c. ad quod volueris porrigere manum tuam, quibus datur libera optio nulla determinatione determinata ad vnum, neque enim deus determinatione imposita hominis manum arripens extendit ad aquam, neque ad ignem, sed concedit homini ut ipse suam manum extendat, & porrigat vel ad ignem si voluerit vel ad aquam, quod est ad bonum vel ad malum, ut quod ei placuerit datur illi; unde Chrysostomus, in sermone secundo, de fato, seu de providentia, sic argumentatur: [Deus dicit posui ante te vitam, & mortem, ad quod volueris extende manum tuam; Demon dicit non est in te quod extendas manum tuam; sed determinatione quadam, & vi id agis; unde necessitate, agis videntur tibi hæc fide digniora:] Ex quibus manifestum sequitur ideo Deum fecisse liberum hominem quia ei dedit indifferentiam ad volendum, & nolendum sine ulla determinatione; unde si deus ita determinatam redderet potentiam ad vnum, vel ita creavisset determinatam voluntatem, non haberet in sua potestate velle, vel non velle, non dedisset homini libertatem, sed supposita vestra physica prædeterminatione voluntas non manet indifferens ad volendum, & nolendum; ergo supposita illa non datur libertas in homine.

Quæ omnia corroborantur ex illis verbis: Ioan. 1. 179

[dedit eis potestatem filios dei fieri:] ubi indifferentia omnino expedita ad utrumlibet denotatur, quoniam apud Philosophos quoties dicitur hominem habere potestatem ut aliquid faciat, eo ipso significatur etiam habere potestatem ut non faciat; unde Arist. lib. 1. Ethic. c. 5. initio, ait: nostra igitur in potestate virtutes, & identidem vitia collocantur. Quibus enim in rebus nostra in potestate situm est agere in iis, & non agere, & in quibus non agere, in iis est & agere.

Quod S. Th. ibi: lib. 1. initio, exponit his verbis: 180 si operari est in nostra potestate, oportet etiam quod non operari sit in nostra potestate: si enim non operari non esset in potestate nostra; impossibile esset nos non operari: ergo necesse esse nos operari; & sic operari non esset ex nobis, sed ex necessitate. Et similiter dicit, quod in quibus rebus non operari est in potestate nostra, per consequens etiam operari sit in potestate nostra. Si enim operari non esset in potestate nostra, impossibile esset nos operari; & sic nos operari non esset ex nobis, sed ex necessitate; sic ergo dicendum est, quod in quibuslibet rebus affirmatio est in nobis & negatio, & de converso, videtur autem argumentum amplius ex eodem Arist. S. Th. 9. Metaph. text. 10. quia quoties dicitur hominem habere potestatem ut aliquid faciat, intelligitur habere penes se omnia prorsus, quæ ad agendum requiruntur, & nullo impedimento retineri nisi forte, quod ipse libere admittat, quod idem colligitur ex omnibus doctoribus, quoniam apud Sanctos Patres, & omnes Theologos eadem est significatio potestatis, quam nuper ex Aristotele retulimus; unde Augustinus de spiritu, & littera, capite vigesimo primo, à princ. ex professo, disputans utrum fides sit in nostra potestate, ut questionem soluat, 181

in medio capitis, sic loquitur unde hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult facit, si non vult non facit: exiit autem ergo Augustinus in potestate credendum includi utriusque partis potestatem indifferentem, siue ut credat, siue ut non credat; unde subdit [sed cum potestas datur non necessitas imponitur, ut cum David Saulis occidendi potestatem accepisset, maluit parere quam ferire, vide nunc utrum quisque credat si voluerit, aut non credat si voluerit?] Quibus consonant alia Scripturæ loca, in quibus potestas operandi eo ipso est etiam potestas non operandi, vel operandi contrarium; itaque potestas omnimodum indifferentiam continet omninoque expeditam ab omni determinatione, ut Ioann. 10. [Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.] Rom. 9. [non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam:] & prima Corinth. 7. [non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis] Ecce quomodo. Diuus Paulus contraponit necessitatem potestati, quia sicut necessitas determinat ad vnum, ita è contra potestas tribuit indifferentiam ad vtrumlibet expeditam ab omni determinatione ad vnum, & Marci. 13. dicitur dedit seruis suis potestatem cuiusque operis.

81 Quapropter Augustinus retrahit. l. 1. cap. 22. ad finem, ait: in potestate hominis est, mutare in melius voluntatem: Sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur, de quo dictum est: Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Cum enim hoc sit in potestate, quod cum volumus, facimus, nihil tam in potestate, quam ipsa voluntas est: Sed præparatur voluntas à Domino. Eo modo ergo dat potestatem. His consonat, quod in lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 2. sine, ait: quid est, quod iste libero arbitrio vult bene viuendi retribuere potestatem, cum hæc potestas non detur, nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum: dicente Euangelio: quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri (& paulo inferius cap. 3. in medio, ait:) datur ergo potestas, ut filij Dei fiant, qui credunt in eum cum hoc ipsum datur, ut credant in eum: quæ potestas, nisi detur à Deo, nulla esse potest ex libero arbitrio. Recte igitur Augustinus copulauit necessitatem gratiæ, potestatemque indifferentem arbitrij.

82 Peculiaris autem vis, & clarior est in illis verbis Iob. 34. Neque enim vltra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in iudicium. Quod propterea dicitur quia non poterit, non venire, sed necessario veniet. Unde potestas, ut veniat, ponitur pro potestate, ut non veniat; quia eadem potestas est veniendi & non veniendi. Id quod Hieronymus ibi solita breuitate notauit dicens: Id est, si habuerit potestatem, ut veniat, potes habere, ut non veniat. Gregorius autem lib. 25. moral. c. 6. ait: quia ergo nunc in potestate est, internum mentis nostræ contra nos subire iudicium; recognoscendo accusamus nos ipsos: neque enim vltra in hominis potestate est, &c. In eundem locum Iobi Nicetas ait: Hoc quidem tempore bonum, & malum in nostra est potestate, verum in eo, quod sequitur auro, eius rei erit nobis erepta facultas. Neque enim rei gerendæ optionem daturus est amplius. Eadem prorsus verba Olimpiodorus habet apud Comitolium in catena Græca.

83 Idem probatur quarto, quia potestas, ut fiant

filij Dei, per Christum Dominum conceditur non tantum his hominibus, qui de facto filij Dei, sed etiam iis hominibus, de quibus in eodem capite dicitur: [In propria venit, & sui eum non receperunt:] ita ergo potestatem habebant utriusque partis, ut quando poterant fieri filij Dei ex auxilio Spiritus sancti possent ex voluntate propria resistendo tali auxilio fieri filij Demonum se se in plagas peccatorum induendo.

84 Ergo ex hoc loco manifeste colligitur liberum hominis arbitrium, ut integrum perseueret debere ita esse in differens ad vtrumlibet, ut nullo modo sit determinatum ad vnum, sed vstra physica prædeterminatio ita mouet, ut tollat indifferentiam ad vtrumlibet determinando voluntatem ad vnum: ergo ita mouet ut tollat libertatem; nam id, quod tollit definitionem alicuius tollit essentiam definiti, sed physica prædeterminatio tollit indifferentiam, quæ est definitio libertatis: ergo tollit ipsam libertatem.

SECTIO VLTIMA.

Rationibus probatur conclusio.

85 PRIMA sit, quia tali concursu physice prædeterminante destruitur libertas: ergo non est concedendus talis concursus Dei in causam secundam antecedens, sic probatur: universaliter de omni usu libero, quia respectu illius concursus prædeterminantis non datur libertas: atqui post concursum, & ex vi illius, & in ordine ad operationem, quæ sequitur ad talem concursum tollitur indifferentia ad vtrumlibet: ergo tollitur, & destruitur libertas posito illo concursu Dei ad actionem causæ secundæ: maior sic probatur, quia respectu illius concursus solus se habet voluntas mere passivæ cum non operetur illum nec actiue se habeat respectu illius, ac proinde solum recipit voluntas physicam illā prædeterminationem à Deo fluentem; ideoque dicunt aduersarij Deum solum concurrere pro illo priori in causam secundam, ut in posteriori natura operetur causa secunda in finem: que in suum effectum; unde actiuitas causæ secundæ post illum concursum incipit, quia sine illo concursu nullo modo potest operari, quia illo completur, excitatur, mouetur, & determinatur, quæ omnia sunt necessaria simpliciter ut causa secunda operetur, quia nihil operatur antequam completur ad operandum, v. g. potentia visiva non potest operari antequam completur per speciem impressam, neque potest operari pro illo priori, pro quo completur per talem speciem, sed potius incipit tota operatio potentie visivæ post productionem speciei impressæ in ipsa, ac proinde species impressa non est effectus potentie visivæ efficienter, sed potius mere passivæ se habet respectu speciei impressæ; alias aliquid operaretur antequam posset operari, quod est absurdum.

86 Sed entitas illa, quæ mere passivæ se habet respectu alicuius, & non actiue non potest esse causa libera respectu illius, ut in notabili satis clare demonstrauimus: ergo respectu illius concursus non datur libertas in causa secunda viget quia causa secunda non potest habere dominium ut ponatur, & non ponatur talis prædeterminatio, & sic non est in manu eius, ut producat, & fiat illa; unde independentem à voluntatem humana ponitur physica prædeterminatio

natio tribuiturque illi cui vult Deus & non cui vult creatura, quia ad hoc vt velle creatura necessario deberet poni alia physica prädeterminatio, cum sine physica prädeterminatione nihil possit voluntas velle, quapropter vt voluntas vellet prädeterminari, necessario indiget prädeterminatione, & sic procederet in infinitum; sed quod non habet dominium circa aliquod non habet libertatem circa illud: ergo voluntas non habet libertatem circa physicam prädeterminationem.

187 Consequentia sic probatur, quia posito illo concursu non manet indifferentia in voluntate ad operandum, & non operandum, quia ex vi illius concursus determinatur voluntas ad operandum, ita vt posito illo non possit non operari, sed indifferentia ad operandum, & non operandum est libertas formaliter: ergo posito illo concursu non manet in voluntate libertas formalis in ordine ad operationem, ac proinde ex vi talis motionis destruitur libertas ad operandum.

188 Minor in qua est difficultas sic demonstratur, quia indifferentia tunc datur formaliter, quando datur posse operari, & non operari, id est quando voluntas ita est domina sui actus; vt quando facit illum, posset non facere faciendo oppositum: sed posito concursu prädeterminante in voluntate non datur posse operari, & non operari: ergo posito illo concursu in voluntate non datur indifferentia formalis ad operandum, & in ordine ad operationem. Minor sic probatur, quia post illum concursum non potest non operari voluntas, nec potest non esse principium talis operationis, quia causa, quæ physice prädeterminata operatur, & est principium alicuius operationis, ita necessario influit in illam, vt non possit non influere in eandem, alias si non necessario operaretur, & influeret in operationem, ita haberet vt nō esset prädeterminata ad operandum: sed non posse non operari est non habere posse ad non operandum: ergo posito illo concursu prädeterminante, licet in voluntate detur posse operari, nihilominus non datur in ea posse non operari: ergo falsum est dicere quod posito concursu physice prädeterminante, detur hoc totum posse operari & non operari, quia deficit pars illius totius scilicet posse non operari, remanente duntaxat altera parte, scilicet posse operari: atqui ablata vna parte non manet totum, licet maneat alia pars: ergo si posito concursu non manet posse non operari, licet maneat posse operari, non manebit totum hoc voluntas potest operari, & non operari.

189 Tunc sic indifferentia formalis ad operandum, & non operandum non est solum posse operari, sed posse operari, & non operari: atqui posito concursu non datur adæquatum illud posse: ergo non manet indifferentia formalis, quia ablata quacunque parte definitionis auferretur totum definitum, etiam si maneat alia pars, verbi gratia si auferatur à definitione hominis animal, etiam maneat rationale, non manet homo: sed posito prädeterminante auxilio, tollitur pars definitionis indifferentiæ: ergo tollitur tota indifferentia formalis. Minor patet ex dictis, quia definitio totalis indifferentiæ est posse operari, & non operari, ita vt vna pars sit posse operari, & altera pars sit posse non operari: atqui posito concursu efficaci prädeterminante tollitur posse non operari, quia posito illo non potest non operari: ergo tollitur pars definitionis indifferentiæ, ac proinde

de tollitur definitum per illam definitionem, in differentiam nimirum.

190 Vergetur, quia posito vno opposito respectu alius non potest dari simul alterum oppositum, v. g. posita albedine vt octo in pariete non potest dari simul nigredo, vt octo in eodem pariete: sed determinatio ad operandum est opposita indifferentiæ ad operandum, & non operandum, quia indifferentia est indeterminatio ad operandum, &c. indeterminatio autem ad operandum, & non operandum opponitur determinationi ad operandum, sicut ratio cinatio, & irrationatio corporeum, & incorporeum opponuntur: ergo posita determinatione physica ad operandum in voluntate tollitur indeterminatio, & indifferentia ad operandum, & non operandum in ipsa voluntate: sed per vos posito vestro auxilio efficaci ponitur in voluntate physica prädeterminatio: ergo tollitur indifferentia ad operandum, & non operandum, v. g. quia appetitus equi est determinatus ex sua natura simpliciter & absolute, simpliciter & absolute non est indifferens; sed potius caret indifferentia: atqui per vos supposito auxilio efficaci est determinata voluntas: ergo supposito auxilio efficaci non est indifferens voluntas ad operandum. Consequentia patet, quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter ita se habet ex suppositione ad ex suppositione: sed quod est simpliciter determinatum non est indifferens simpliciter: ergo quod ex suppositione est determinatum ex suppositione non est indifferens, v. g. quia suppositio lumine gloriæ est determinata voluntas supposito tali lumine non manet indifferens: sed supposita physica prädeterminatione manet voluntas physice determinata: ergo supposita illa non manet indifferens talis voluntas.

191 Vergetur, quia ante prädeterminationem non potest voluntas operari, ac proinde non habet potentiam ad operandum, quia determinatio per concursum est necessaria ad operandum, & sine necessario non potest dari posse, alias non esset necessarium ad posse.

192 Et post prädeterminationem non potest non operari: ergo semper habet impeditam alteram partem illius potestatis, quæ ad indifferentiam & liberum modum operandi necessaria est, & ita tollitur vsus libertatis ad quem necessario utraque; illa potentia simul & actu expedita debet esse ad actum sibi proportionatum, sed sublato vsu libero voluntatis destruitur libertas: ergo posito illo concursu destruitur libertas voluntatis create.

193 Dices voluntatem quidem posito concursu Dei, & in sensu composito, vt aiunt, non posse non operari, retinere tamen nihilominus suam potestatem ad non operandum in sensu diuiso, & hoc satis esse vt eius libertas non tollatur.

194 Sed contra primo euidenter, quia si in sensu composito, id est postquam voluntas mota est excitata à Deo est, vel posito concursu Dei in voluntate non datur posse operari, & non operari, sed potius necessario operatur, & necessitatur ad operandum voluntas, & sine aliqua differentia manet: ergo sequitur nunquam habere voluntatem libertatis perfectionem. Patet hæc consequentia, quia voluntas non potest concipi, aut esse nisi in sensu composito, id est cum concursu, aut in sensu diuiso, hoc est sine concursu, isti enim status sunt contradi-

etorie oppositi, inter quos non potest dari medium, esse enim cum concursu, & non cum concursu excitata, & non excitata mota, & non mota voluntas à Deo contradictorie repugnant, ut non detur medium inter illa; unde necessario voluntas debet esse in aliquo ex his statibus sine dubio secundum illud evidentialissimum axioma quodlibet vel est, vel non est.

195 Sed per vos in sensu composito non habet voluntas libertatem, ex eo quod non possit non operari, & in sensu diuiso non habet libertatem, quia in tali sensu non potest operari quia in tali sensu est sine concursu, atqui libertas non datur, ubi deficit potentia operandi, & datur non posse operari: ergo in sensu diuiso non datur indifferentia, quæ petit necessitatem posse operari, & non operari, ac proinde non dabitur libertas, quæ essentialiter est indifferentia ad operandum, & non operandum.

196 Quod autem in sensu diuiso, id est sine concursu, seu diuisa voluntate à concursu non possit ipsa operari, patet euidenter; nam in sententia vestra, & in omnium etiam placito voluntas creata ita dependet & subordinatur diuinæ potentiae, ut non possit vilo modo operari quin adiuvetur à Deo, quod inuicem in hoc consistit, ut Deus tribuat concursum suum creatæ voluntati ad operandum, in quo nulla controuersia datur, alias si creatura posset operari sine concursu illo superflueret talis concursus, & non diceretur à vobis sine concursu diuino physice prædeterminante non posse voluntatem operari, ut patet ex vestra sententia, & ex argumentis omnibus, quibus illam probare contenditis: ergo sine concursu diuino physice prædeterminante, non potest voluntas operari, ac proinde in quocumque statu defecit aliqua pars indifferentiæ & libertatis, quia in sensu composito deficit posse non operari in sensu diuiso deficit posse operari, quæ sunt duæ partes complementes, & integrantes indifferentiam, ita ut si non sunt simul ambæ, non dabitur indifferentia quæ ex illis formalissime constat, ac proinde neque libertas, quæ est idem cum indifferentia, sicut v.g. quia homo petit necessario materiam & formam simul unitas, si non dentur ambæ partes simul unitæ, non dabitur homo, neque animal rationale: ergo.

197 Confirmatur libertas pugnat & destruitur quacumque necessitate antecedente, quamvis sit tantum in sensu composito talis necessitas, sed physica prædeterminatio inducit necessitatem antecedentem in voluntate: ergo quamvis physica prædeterminatio sit tantum in sensu composito tollit libertatem: maior ex notabili nostro constat, & ab omnibus scholasticis recipitur, & euidenter demonstrabitur confirmationibus huius rationationis: minor vero probatur, quia necessitas antecedens est, quæ provenit à suppositione antecedenti, suppositio autem antecedens est illa cuius existentia nullo modo pendet ab usu nostræ libertatis, neque fuit vnquam in potestate & manu nostra, quod in nobis poneretur talis suppositio, vel ut possimus à nobis expellere illam, præcipue quia ex tali suppositione per illationem & consequentiam simpliciter necessariam sequitur noster actus, ita ut in sensu composito impossibile sit suppositionem existere sine actu: sed physice prædeterminationi conuenit hæc vtraque conditio: ergo dicit necessitatem antecedentem & inducit illam in voluntate, minor hæc sic demonstratur.

Quia in primis existentia physica prædeterminationis nullo modo pendet ab exercitio, & usu nostræ libertatis, neque fuit in nostra potestate attrahere ad nos, neque à nobis arcere talem physicam prædeterminationem, ut ipsi aduersarij fatentur: deinde ex physica prædeterminatione per consequentiam simpliciter necessariam inferunt noster actus, ita ut in sensu composito impossibile sit posita physica prædeterminatione actum nostrum non existere ut fatentur illius auctores: ergo illi conueniant omnes supradictæ conditiones necessitatis antecedentis.

Confirmatur, quoniam suspendere consensum, seu dissentire non est nobis possibile, nisi adhibito altero ex duobus remedijs. Primum est impedire ne detur nobis prædeterminatio physica, & hoc non est in nostra potestate sed solius Dei. Quapropter hac via non possumus nos libertatem exercere. Secundum remedium est manente prædeterminatione physica simul cum illa in sensu composito ponere omissionem consensu vel actum dissentendi. Hoc remedium si concedas esse possibile, iam ad nostram sententiam accedis. Si tamen negaueris esse possibile nullum remedium superest libertati, quo possit omittere consensum aut dissentire. Vergetur, quia homini non manet libera potestas impediendi vel expellendi physicam prædeterminationem, neque manet libera potestas omittendi actum manente physica prædeterminatione, & in sensu composito, quia suppositio illa antecedens impedit ne possibile sit omittere actum: ergo indifferentiam libertatis non relinquit expeditam, & solutam sed ligatam, & determinatam ad vnum, & omnino impeditam.

Amplius declaro, nam consequens necessitas, etiam illa quæ diuinam scientiam, & providentiam respicit, est similis ponderi, quod potest homo quod voluerit mouere. Quapropter quamvis huiusmodi ponderi sit homo indissolubiler alligatus, nihilominus absolute liber est, atque solutus, ut quo voluerit pergat: è contra vero, necessitas antecedens siue à diuina præscientia, vel providentia, siue à quacumque alia causa proveniat, similis est monti, aut ingenti saxo, quod loco mouere superat humanas vires; cui proinde qui fuerit alligatus absolute non manet liber ut emoveat quod voluerit, etiam si penes eum maneat radicalis potentia, quæ posset in sensu diuiso ab alligatione mouere se ipsum, quo vellet.

Item ex communi doctrinâ Theologorum circa ignorantiam hoc ipsum conuincitur, nam ignorantia consequens non excludit voluntarium, neque liberum, idque propterea quia huiusmodi ignorantiam exuere & scientiam acquirere seu inducere fuit in nostra potestate: è contra vero ignorantia antecedens excludit voluntarium, & liberum, quia in nostra potestate non fuit eiusmodi ignorantiam expellere comparando scientiam; in super in sensu composito manent ignorantia non fuit in nostra potestate euitare actum eo titulo, quoniam prohibitus esset ac turpis, quamvis alio titulo vitare potuerimus.

Vnde consequens est ut talis malitia actus, neque in se formaliter, neque in sua causa, quæ est ignorantia fuerit nobis imputabilis: ergo suppositio physica prædeterminationis excludit libertatem ab actu, quia neque auferre prædeterminationem neque illa supposita auferre actum fuit in nostra potestate, ac proinde neque in se ipso formaliter, neque in sua causa quæ est prædeterminatio.

natio physica fuit nobis imputabilis: inter ignorantiam antecedentem, & physicam prædeterminationem inuenies plurimas rationes disparitatis quoad alios effectus, sed quoad præsentem impediendi libertatem nulla est ratio disparitatis, quoniam illis non obstantibus permanet semper eadem ratio formalis exclusiua libertatis.

203 Dices, ignorantia tollit modum naturalem, & proprium, quem requirit voluntas in operando libere scilicet: ex cognitione, aduertentia, & ductu rationis. Hoc non absolute, sed quoad modum, & secundum quid verificatur, quando est ignorantia, consequens: sed contra, quia tunc simpliciter, & absolute tam ignorantia, quam peccatum ex illa procedens euitari potest etiam si non cognoscatur esse peccatum, quapropter illa doctrina simpliciter, & absolute verificatur solummodo quando ignorantia est antecedens, quoniam tunc in potestate voluntatis non est habere naturalem, & proprium modum operandi ex cognitione, aduertentia, & ductu rationis, ac subinde non esse in potestate voluntatis cauere sibi ab obiecto turpi eo quod turpe sit. Sed similiter physica prædeterminatio tollit modum naturalem, & proprium, quem requirit voluntas imperando libere quia licet non tollat cognitionem vtriusque partis, efficit tamen ut cognitio vnius partis nihil concurrat ad potestatem non eliciendi volitionem, perinde ac si non esset talis cognitio, & prorsus ignorarentur rationes non eliciendi talem volitionem, & rursus hanc suppositionem auferre non est in potestate voluntatis.

204 Denique tota hæc demonstratio probatur à contrario; nam suppositio consequens propterea non impedit libertatem quia supponit liberum vsum, & sicut liber vsum seipsum non impedit; ita etiam quidquid supponit liberum vsum, non impedit libertatem, ut circa præscientiam dei ex multis patribus, & scholasticis ostendit grauius P. Ruiz. *Tom. de scientia, tota disputatio 33.* sed physica prædeterminatio non supponit, sed antecedit, & causat liberum vsum: ergo tollit libertatem.

205 Dices quando suppositio antecedens tenet se ex parte primæ, & vniuersalius causæ, scilicet dei, bene potest aliquid esse necessarium ex suppositione respectu creatæ voluntatis, & liberum illis simpliciter, quamuis non sit in potestate illius tollere vel ponere suppositionem, ex qua necessario necessitate infallibilitatis consequuntur. Secus autem contingit quando suppositio antecedens se tenet ex parte alicuius causæ creatæ extrinsece & à voluntate.

206 Sed contra hanc solutionem insurgit P. Ruiz, sapienter quidem his verbis: nos ingenue fateamur eam vni peculiarem esse primæ causæ, ut possit immutare voluntatem creatam conformiter ad suam naturam excitando illam, & simul cum illa producendo liberam volitionem; Id quod fufius ostendimus alibi. Cæterum simul asserimus implicationem contradictionis inuolui in eo, quod prima causæ creatæ voluntati antecedentem necessitatem imponat, quam tollere non sit in potestate voluntatis: & nihilominus eandem voluntatem immutat conformiter ad suam naturam, seruetque modum libertatis; id quod ex D. Thoma variis in locis ostendimus *disp. 33. sect. 7. & infra disp. 50. sect. 6.* Neque oppositum docet S. Thom. in iis locis, quæ referuntur pro solutione nuper adducta, neque alibi vspiam.

207 Probatur primo, quoniam necessitas antecedens formaliter directe, & æquate est forma ex-

clusiua libertatis, eo quod cum ipsa necessario, & inseparabiliter cohereat impossibilitas omitendi actum, quæ pugnat cum altera parte libertatis, sicut priuatio cum habitu; quod fufius ostendimus *tota sect. præcedenti.* Quapropter quemadmodum simul cum tenebris manere lucem implicat contradictionem, siue tenebræ inducantur à prima causa, siue inducantur à causa secunda; & quantumcumque prima causa per infinitam sapientiam, atque potentiam exquirat modum inducendi tenebras, qui suauissimus sit corpori diaphano, & lucet ita etiam simul cum necessitate antecedenti vnius partis, & antecedentem impossibilitate alterius partis, implicat contradictionem manere eiusdem partis possibilitatem. Nam impossibilitas, & possibilitas quasi priuatio, & habitus opponuntur: siue impossibilitas à prima causa, siue à causa secunda inducatur. Et quantumcumque prima causa per infinitam sapientiam atque potentiam exquirat modum inducendi impossibilitatem alterius partis, qui suauissimus inueniri possit, & maxime conformis naturæ, & libertati voluntatis adhuc opponuntur sicut priuatio, & habitus. Porro sublata vnius partis potestate claudicat ex altero pede, imò tota corruit libertas, quia formaliter consistit in potestate vtriusque partis.

Vergetur, quoniam Anselmus quando necessitatem antecedentem libertati omnino repugnare docuit, & solam necessitatem consequentem cum libertate consentire primario, agebat de diuina præscientia, voluntate, ac prædestinatione, quapropter contra illius mentem limitatur eius doctrina, ut verificetur solummodo in necessitate antecedente, quam asserunt causæ secundæ, non vero in necessitate antecedente, quam prima causa asserre potest.

Peculiariter notanda sunt illa verba Anselmi, *lib. de concordia, capite 1. ibi:* [cum dico si præsit aliquid necesse est illud esse futurum, idem est ac si dicam, si erit, ex necessitate erit: sed hæc necessitas non cogit vel prohibet aliquid esse aut non esse. Ideo enim quia ponuntur res esse dicuntur ex necessitate esse, aut quia ponuntur non esse affirmantur non esse ex necessitate, non quia necessitas cogat, aut prohibeat rem esse aut non esse; nam cum dico si erit ex necessitate erit, hic sequitur necessitas, quæ rei positionem non præcedit. Idem valet si sic pronuncietur quod erit ex necessitate erit, non enim aliud significat hic necessitas, nisi quia quod erit non poterit simul non esse,] in illis quippe ut præscientiam cum libertate componat, recurrit, [ad necessitatem quæ rei positionem non præcedat,] quam dicit oriri ex ea necessitate, quæ omne quod est quando est, necesse est esse.

Aduertendum etiam est quod circa præscientiam, prædestinationem, & gratiam non aliam admittit Anselmus cum libertate consentire necessitatem, nisi [quam facit voluntas, & quæ descendit ex libera voluntate: [cui consequens est quod dixit ipse *lib. cur Deus homo, cap. 18. circa medium,* ubi inquit: [est necessitas præcedens quæ causa est ut sit res, & est necessitas sequens, quam res facit:]] Hanc autem solam admittit ad consiliandam dei præscientiam, & prædictionem cum libertate nostra.

Vbi non de secundis causis, sed de prima loquitur, & nihilominus Anselmus simul, & Augustinus, & cæteri Patres quando negant antecedentem necessitatem à diuina præscientia, & prouidentia

dentia provenire, non loquuntur de causis secundis, sed de Deo; hoc enim significant quando dicunt non propterea liberas actiones fieri, quia Deus eas prævidit, sed potius contra idem Deum prævidere ac præscire, quoniam illæ actiones in aliqua differentia temporis erant futuræ in qua Deus eas cernit ut præsentis.

212 Confirmatur, quoniam ad explicandam concordiam libertatis cum præscientia primæ causæ ab Augustino, Boëtio, aliisque Patribus, insuper à S. Thoma adducitur exemplum de nostra visione aut scientia, quæ præsentibus actionibus liberis nullam imponit necessitatem: ergo si suppositio est antecedens, tollet sine dubio libertatem, etiam si sit à prima causâ, & non à secunda, nam lumen gloriæ à Deo, & non à creatura infunditur, & nihilominus tollit libertatem, & indifferentiam voluntatis beati, quia est necessitas antecedentis rei ad usum libertatis: ergo quod necessitas sit à Deo vel à creatura non facit quod non tollat libertatem.

213 Alij asserunt eam solummodo necessitatem, quæ sumitur ex intrinseca connexionione prædicati cum subiecto libertatem excludere; aliam autem necessitatem, quæ non provenit ex intrinseca connexionione prædicati cum subiecto, etiam si fuerit necessitas antecedens posse cum libertate cōvenire.

214 Sed hæc solutio minime solvit argumentum, quoniam quadrupliciter potest intelligi hæc solutio, primo ita ut requiratur intrinseca connexionio inter operationem & personam, seu voluntatem operantem secundum se consideratam, præscindendo à suppositione necessitante, quomodo alter eorum Doctorum intelligere videtur, quando ait quantumcumque ponatur efficax auxilium, & prædeterminatio divina, semper actio mea est simpliciter libera, & contingens, quoniam non est intrinseca connexionio inter me & illam operationem, sed potius est in me principium intrinsecum corruptionis illius operationis.

215 Ita explicatam solutionem absolute falsam esse probatur, quoniam ex illa sequitur antecedentem necessitatem, quæ ad diligendum Deum nascitur ex visione beatæ, posse cum libertate illius dilectionis convenire; siquidem huiusmodi intrinseca connexionio non reperitur inter animam Beati Petri, & amorem beatificum, sed potius in illa sancta anima est principium intrinsecum corruptionis illius operationis, quod ex se est si præscindatur à visione beatifica.

216 Confirmatur primo, quia inde sequitur, nullam suppositionem esse possibilem, quæ asserat necessitatem absolutam alicuius volitionis, excludatque illius libertatem, quia nulla suppositio potest efficere, ut inter volitionem, & meam voluntatem sit intrinseca connexionio, si voluntas mea secundum se consideretur, præcisa tali suppositione.

217 Erit secundus sensus, si prædicta distinctio intelligatur de intrinseca connexionione inter operationem, & personam, seu voluntatem operantem, non secundum se consideratam, sed simul cum suppositione antecedente. Quomodo iam est ab intrinseco necessarium, ut anima Beati Petri ex suppositione, quod Deum clare videt, eundem perpetuo, & inseparabiliter diligit.

218 Ita intellecta solutio veram doctrinam tradit in generali, sed falso illam applicat in particulari, nam inter volitionem, & hominem viatorem propter physicam prædeterminationem affectum est necessaria connexionio ab intrinseco, quoniam intrinseca quidditas physice prædeterminationis neces-

sario infert talem volitionem ad quam determinat. Et usque adeo inseparabilis, & intrinseca est prædicta connexionio, ut etiam de potentia absoluta contradictionem implicet talem prædeterminationem existere, & non existere, volitionem ad quam determinat.

Tertius sensus talis solutionis connexionem intrinsecam volitionis non refert ad voluntatem, siue secundum se consideratam, siue prædeterminatione affectam, sed ad Deum; dicunt enim anthores citati, si Deus ab intrinseco necessario moueret voluntatem non relinqueret in illa indifferentiam, vel libertatem, quia tamen necessitas, quæ mouetur voluntas à Deo est ex suppositione, quatenus supposito, quod mouetur necessario mouetur, sit ut hæc motio nullam tollat libertatem.

Quartus sensus, quo incidit cum hoc ac proinde non est repetendus, sed solum breuitatis causa ne diutius immoremur vniuersali oppugnatione omnes solutiones in hunc modum oppugnandæ sunt, quoniam Anselmus à præscientia, voluntate, & prædeterminatione, Dei atque etiam à divina gratia relegat quamcumque necessitatem antecedentem, ne libertatem perimat: ergo siue necessitas antecedens proveniat ab intrinseco, siue ab extrinseco; si tamen vere est necessitas antecedens, semper libertatem tollit, alias scientia & prædeterminatio, quæ extrinseca sunt, etiam si necessitatem antecedentem ponerent non tollerent libertatem, quod est falsum, ut patet ex dictis; è contra vero Anselmus solum modo consequentem necessitatem admittit consiliiari posse cum libertate, quam definit esse, [necessitatem, quæ rei positionem non præcedat] & rursus: [quam facit voluntas & quæ descendit ex libera voluntate;] itaque sola necessitas, quæ hac ratione consequens fuerit, siue proveniat ab intrinseca connexionione prædicati cum subiecto, siue ab extrinseco potuerit provenire (quod nihil attinet ad præsens argumentum) consiliiari poterit cum libertate.

SVBSECTIO X.

Secundum argumentum ponitur.

Quia dilectio beatifica, licet non sit necessaria in sensu, diuiso hoc est seclusa visione beatifica & lumine gloriæ, sed tantum sit necessaria in sensu composito supposita visione beatifica, nihilominus eiusdem dilectionis necessitas est simpliciter & absolute talis, repugnans libertati: ergo licet necessitas amoris Dei proveniens à physica prædeterminatione, non sit talis in sensu diuiso, sed solum in composito, nihilominus erit necessitas simpliciter repugnans libertati; patet consequentia, quia tota ratio quare datur in dilectione beatifica necessitas simpliciter repugnans libertati, est quia beatus neque potest à se visionem beatificam abijcere, neque illa existente in intellectu suam voluntatem potest à dilectione continere: sed in nostro casu datur eadem ratio formalis, quia physice prædeterminatus, neque potest à se prædeterminationem physicam abijcere, neque illa existente in voluntate suam voluntatem potest à dilectione continere: ergo datur idem effectus, vel quasi effectus formalis, scilicet quod hæc dilectio sit necessaria simpliciter, sicut illa, quia ubi datur eadem

eadem ratio formalis &c. Nam in utroque casu dilectio provenit à necessitate antecedente.

- 222 Ratio à priori huius demonstrationis est, quia in bona consequentia si antecedens est necessarium consequens non potest esse contingens; sed omnino debet necessarium esse. Hanc ita scripsit Aristoteles lib. 1. *Posteriorum*, cap. 6. *post medium text.* 17. Quando autem medium ex necessitate, & conclusio ex necessitate: quemadmodum & ex veris verum semper, & post pauca, quando autem non necessaria sit conclusio, neque medium necessarium potest esse. Vnde S. Thomas 1. *p. q. 14. art. 13. in argumento secundo* supponit, tanquam certum, & indubitabile in quacumque materia, siue creata, siue increata quod ex principiis necessariis non sequitur conclusio nisi necessaria. Similiter S. Bonaventura, & reliqui scholastici communiter locis citatis in *disp. precedenti sect. 6. & sequentibus*.

- 223 Huius demonstrationem à priori attingit Aristot. illis verbis: quemadmodum, & ex veris verum semper videlicet, quia contingens potest non esse, ac proinde potest esse falsum. At vero necessarium non potest esse falsum, ac proinde si ex antecedenti necessario sequitur consequens contingens; foret possibile, ut antecedente necessario manente semper vero, consequens contingens non esse verum. Quapropter dari potuisset antecedens verum, & consequens falsum; quod repugnat quidditati consequentiae simpliciter necessariae, non minus, quam animae nostrae repugnat, esse mortalem. Quapropter in omni materia etiam divina repugnabit.

- 224 Huius demonstrationis confirmatio sumitur ex discursu Aristot. in eodem loco citato, quia nisi lex illa innolabilis sit, nullius conclusionis erit possibilis scientia certa. Nam licet praemissae fuerint evidentissimae, & certissimae, & consequentia evidentissima; debitor tamen poterimus, an consequens possit esse falsum; si consequens contingens potest inferri ex antecedenti necessario.

- 225 Ex eisdem principiis deducitur impossibilem esse consequentiam simpliciter necessariam, cuius antecedens nullo modo pendet à tua libera electione, & nihilominus consequens sit tibi liberum & à tua electione dependens. Nam huiusmodi consequens eo ipso non erit necessarium, sed contingens comparatione tui arbitrij, quod poterit facere, ut non sit consequens, ac proinde poterit reddere consequens falsum: & nihilominus antecedens permanebit adhuc verum; quia eius veritas nullo modo pendet à tua libera electione, quapropter dabitur antecedens verum, & consequens falsum.

- 226 Confirmatur, quia si tua libera electione redderes falsum praedicatum consequens; inde necessario sequeretur vnum à duobus, aut enim antecedens etiam redderetur falsum; & tunc antecedens penderet à tua libera electione, siquidem in tuo arbitrio est illud reddere, vel non reddere falsum: cuius contrarium supponitur in casum, quem tractamus; aut permaneret adhuc antecedens verum, & nunc darentur simul antecedens verum, & consequens falsum; quapropter si antecedens non pendet à libero arbitrio, nihil potest libertas circa consequens, ne committat vnum ex duobus impassibilibus nuper explicatis.

- 227 Hæc ad physicam prædeterminationem applicare promptum est; quoniam physica prædeterminatio est antecedens nullo modo dependens à

tua libera electione *sup. num. 2. & 3.* & tamen per consequentiam simpliciter necessariam inferre volitio, ad quam determinat, ita ut simpliciter impossibile sit manente isto antecedente, non existere illud consequens; ergo istud consequens nullo modo dependet à tuo libero arbitrio; nam si dependet, atque in tua potestate positum est consequens, videlicet volitio potens efficere ut non sit, ac proinde ut consequens sit falsum, & nihilominus antecedens permanebit verum, manet namque physica prædeterminatio, quam auferre non est in tua potestate, quapropter S. Thomas 1. *part. quest. 14. art. 13.* multo fusius quam pro more dilucienti solutiones varias, ad eam tandem recurrit, in qua divina scientia supponit necessitatem liberi ex suppositione quod iam sit existens, & præiens, ut ea ratione volitio libera provet est formaliter consequens necessario illatum ex divina scientia sit necessarium, sicut antecedens est necessarium, in qua veritate conveniunt cæteri scholastici.

Dices maximum discrimen reperi inter physicam prædeterminationem in ordine ad distinctionem viæ, & inter visionem beatificam in ordine ad dilectionem patriæ, quoniam beatus fertur in Deum medio iudicio, quo intellectus indicat summum illud bonum habere necessariam connexionem cum bono in communi, ad quod naturaliter determinatur voluntas, ac per consequens esse necessario amandum. Vnde voluntas videns Deum per essentiam, ex necessitate diligit illum, & non libere. Addunt primo in statu beatifico expletam manere totam capacitatem intellectus naturalis. Vnde non solum non habet actum contrarium visioni aut dilectioni beatificæ; sed nec etiam poterit illum habere: sicut materia cæli non solum non habet aliam formam ab ea, quam actu habet; sed neque potest illam habere; quia per formam, quam habet expletur tota capacitas illius. Addunt secundo in voluntatem beati respectu amoris Dei non manere libertatis indifferenciam quoniam eius radix est intellectus, potest habere diversas conceptiones boni; at vero intellectus videns Deum non potest concipere ut bonum, cessare à dilectione Dei.

Has alias disparitates inter amorem beatificum & quascunque volitiones hominis viatoris reperire promptum est, cæterum vim argumenti non enervant quia non auferunt formalem; & adæquatam rationem exclusivam libertatis: sicut enim libertas formaliter, & adæquate consistit in eo, quod voluntas, positis omnibus requisitis ad operandum, possit operari, & non operari, ut ex communi sententia Philosophorum, & scholasticorum ostendimus *disp. 39. & multis sequentibus*, & *disp. 49.* præsertim vero *disp. 50. sect. 3. & 4.* ita etiam formalis, & adæquata ratio exclusivæ libertatis consistit in eo, quod impediatur ne voluntas, positis omnibus requisitis ad operandum, possit operari, & non operari: eo quod faciat, ut actualiter operari simpliciter necessario sit: unde actualiter non operari absolute sit impossibile.

Sed quamvis hæc sit ratio à priori, vtiliter tamen vigetur exemplis nuper adductis, ut ostendatur in presenti controversia non satisfacere sensum compositum; si quidem in visione beatifica, & in alijs exemplis necessitas non est in sensu diviso, sed in sensu composito: cum tamen absoluta sit & libertati repugnans, idque propter hanc rationem

rationem formalem, quoniam efficit ut voluntas non possit agere, & non agere, sed necessario determinat ad agendum. Quod propterea praestat, quia voluntas nec potest subducere a visione beatifica, nec in sensu composito cum illa potest actionem omittere. Quae rationes formales, & adaequatae verificantur in physica praedeterminatione.

231 Respondent alij rationem discriminis esse, quoniam ex intrinseca connexionione inter lumen gloriae, visionem Dei, & dilectionem provenit illa necessitas. Sed refutantur, quoniam inter physicam praedeterminationem, & volitionem ad quam determinat, est connexio ita illarum quidditati intrinseca, ut neque de potentia absoluta possit impediri, ut fufius dicemus in sect. 3.

232 Confirmatur primo, quoniam physica praedeterminatio aufert possibilitatem alterius formae, & inducit necessitatem unius, perinde ac si satia- ret appetitum voluntatis: ergo quod attinet ad libertatem huius actionis excludendam, perinde se habet, atque visio beatifica satians appetitum beati: sicut humores noxii, aut quodlibet aliud impedimentum stomachi, si omnino reddunt impossibile quemlibet alium cibum trahere praeter hunc determinatum, perinde se habet capacitas stomachi, ac si talis cibus plene satiarer appetitum stomachi.

233 Confirmatur secundo, nam absolute falsum est, quod postremo additur in praedicta solutione, quoniam Beati etiam in Deo per visionem beatificam, & per scientiam insulam perfectissime cognoscunt quamlibet rationem apparentis boni, quae mouere potuit angelos, aut homines, ut diuina praeccepta violando, deponerent illius amorem. Quapropter Beatis non deficit cognitio, ex se sufficiens ad libertatem, sed adest alia cognitio antecedenti necessitate rapiens.

234 Confirmatur tertio, quia quando voluntas ita determinatur ad unam partem, ut sit impossibile actualiter se mouere in contrariam partem; tunc iudicium, quo intellectus iudicat bonum particulare non habere necessariam connexionem cum bono in communi, sed in opposito illius reperiri aliquas rationes boni, hoc inquam iudicium in eo casu nihil concurrit, aut influit ad potestatem sequendi eam partem quam actualiter sequi est impossibile, ut ostendimus, disp. 52. sect. 3. & 4.

235 Confirmatur quarto ex verbis S. Thomae de malo, quaest. 6. artic. unico in fine corporis. Secundum philosophum, qualis vnusquisque est talis finis videtur ei vnde aliter mouetur ad aliquid voluntas irati, & voluntas quieti, quia non idem est conueniens vrique, sicut etiam aliter accipitur cibus a sano, & aegro. Si ergo dispositio per quam alicui videtur aliquid bonum, & conueniens, fuerit naturalis, & non subiaccens voluntati ex necessitate naturali; voluntas praeligit illud sicut omnes homines naturaliter desiderant esse, viuere, & intelligere.

236 Hic nota primo naturale accipi, non ut opponitur supernaturali; sed ut opponitur libero, cui propterea subiungitur illa explicatio, non subiaccens voluntati. Secundo notanda est significatio illius phrasos, videtur bonum, ne-
I. P. Tom. II.

que enim significat iudicium intellectus, sed complacentiam voluntatis: hoc enim loquendi modo non solum Scriptura, & Patres; sed etiam docti omnes & indocti asserunt sibi non videri bonum, quod suae voluntati non placeat, quamvis iudicium intellectus dicat esse bonum. Confirmatur, nam S. Thom. agit de peccato ex passione, ut constat ex ipsis verbis citatis; hoc autem peccatum ex passione supponere in intellectu cognitionem malitiae saltem in communi idem D. Thom. docet 1. 2. q. 77. art. 2. & nos ibi fufius.

Quibus suppositis arguitur accipiendo quasi maiorem propositionem, quam ex D. Thomae nuper retulimus, & addendo minorem, & conclusionem sic: Physica praedeterminatio est dispositio per quam alicui videtur aliquid bonum, & conueniens insuper est naturalis, & non subiaccens voluntati: ergo ex necessitate naturali voluntas praeligit illud, quod sibi propter physicam determinationem placet.

Praecipue, quia haec est ratio adaequata formaliter excludens libertatem, cum quotiescumque ponitur haec ratio formalis excludatur libertas, ut constat ex verbis nuper adductis, & quotiescumque deficit haec ratio formalis, consequenter libertas deficit, ut constat ex verbis, quae S. Thomas continuo subiicit: [Si autem sit talis dispositio, quae non sit naturalis, sed subiaccens voluntati, puta cum aliquid disponitur per habitum, vel passionem ad hoc, quod sibi videatur aliquid vel bonum, vel malum in hoc particulari; non ex necessitate mouetur voluntas, quia poterit hanc dispositionem remouere, ut sibi non videatur aliquid sic, ut scilicet cum aliquis quierat in se iram ut non iudicet, sed aliquo tanquam iratus.]

Aliter alij asserunt antecedentem necessitatem physicam praedeterminatione inductam non repugnare libertati, etiam si actualiter illi non consentire sit in sensu composito impossibile, rationem autem esse dicunt eius auctores, quoniam praedeterminatio physica non tollit cognitionem indifferentiae mediorum, quapropter eo ipso voluntatem mouet suauiter, & conformiter ad suam naturam; vnde inferunt Deum per illa eodem modo voluntatem nostram determinare, ut libere operetur, sicut ipsa voluntas se determinat ad libere operandum.

Sed contra, quia haec solutio non enervat argumentum, quia supponendo praedictam cognitionem plurima testimonia sacrae Scripturae, Consiliorum, & Sanctorum Patrum ad libertatem ulterius requirunt potestatem dissentendi in eo, qui consentit, & potestatem consentendi in eo, qui dissentit, insuper requirunt hanc potestatem nullius necessitatis vinculo ligari, aut determinari ad unam partem, quia etiam si ex parte intellectus detur indifferentia, si voluntas est ligata & determinata, talis indifferentia se habet, quasi non esset ad libertatem, & indifferentiam voluntatis, sicut si aliquis qui manibus, & pedibus ligatus esset, ac proinde determinatus, ut non moueretur, etiam si cognosceret in spatio plures vias, per quas posset se mouere, nihilominus talis indifferentia, & indeterminatio plurimum locorum, & viarum nullo modo con-
M M m duceret

duceret ad indifferentiam mouendi se hac, & illac quia talis cognitio, si haberet quasi non esset, ex eo quod potentia motiva esset determinata ad carentiam motus; ergo pari modo cognoscere rationes indifferentes boni, & mali in vtraque parte contradictionis, non sufficit ad libertatem voluntatis; si aliunde ipsa voluntas necessitatis vinculo determinetur ad vnam partem; ita ut fuerit impossibile actualiter dissentire motioni illi primae causae, cui de facto consentit, & similiter fecerit impossibile consentire illi motioni, cui de facto dissentit ex suppositione quod tales motiones datae fuerint, & non alia ratio à priori est, quia omnes rationes quibus supra persuasimus, antecedentem necessitatem esse directe contrariam libertati, eadem omnes vni suam integram retinent, etiam si supponatur intellectum recte cognoscere rationes ex se sufficientes, ut voluntas amplectatur vtramque partem contradictionis. Quapropter etiam hac cognitione supposita, si aliunde necessitas antecedens voluntatem ad vnam partem determinat, eo ipso libertatis usus est impossibilis. Peculiariter vero recolenda est, & huic conclusioni applicanda illa primaria ratio, quoniam nec potest voluntas repellere à se necessitatem antecedentem, neque potest illa necessitas suppositis, non agere ac proinde absolute non potest non agere id quod agit per antecedentem necessitatem. Quae ratio nihil profus enervatur, etiam si supponatur ex parte intellectus, quaecumque cognitio dictans rationes vtriusque partis, dummodo ex illa non sequatur potestas abijcendi necessitatem, vel illi resistendi.

240 Probatur, quoniam in Christo Domino, Beatissima Virgine, ceterisque confirmatis in gratia, tam in patria quam in via indubitabilis erat cognitio intellectus ostendens rationes boni veri, vel apparentis, quaecumque possent excogitari in obiecto suarum volitionum, nihilominus hac veritate praesupposita, & nunquam indubium vocata Doctores Scholastici communiter in Christo D. ceterisque sanctissimis personis varias vias, & rationes excogitarunt, ut retineant potestatem vtriusque partis, exclusa necessitate qualibet, quae antecederet determinaret ad eorum actiones meritorias: ergo supponebant non satis facere libertati praedictam cognitionis indifferentiam, nisi etiam ex parte voluntatis seruetur indifferentia vtriusque partis electiva sine ullo vinculo necessitatis.

241 Deinde quia quidditas libertatis postulat positum omnibus praerequisitis ad operandum, posse operari, & non operari: sed vnum ex praerequisitis ad libere operandum, est cognoscere aliquam rationem boni, quae ad operandum inuitet: similiterque ut libere omitatur eadem operatio, praerequiruntur cognoscere aliquam rationem boni, quae ab operatione reuocet animam, & inuitet ad non operandum: ergo libertas vtrumque simul postulat, ex quibus primum praerequisitum ex parte intellectus est, cognoscere duas saltem rationes boni, alteram quae inuitet ad operandum, alteram quae inuitet ad non operandum; secundum vero praerequisitum ex parte voluntatis, eiusque libertatem constituens, est, praedicta cognitione posita, & ceteris omnibus praerequisitis adhuc nulla necessitate impediri quominus possit operari, & possit etiam non operari. Quam rationem confir-

mant omnia, quae dicta sunt in *disputatione* 50. *secunda*, & *sequentibus*.

Confirmatur, quia quamuis radicalis, & primaria libertas in eo consistat formaliter quod voluntas ex natura sua sit potens eligere alteram partem contradictionis ex his, quas intellectus proposuerit, proptereaque inter conditiones requisitas ad usum libertatis, vna ex praecipuis conditio sit intellectio proponens bonum, ostendensque rationes pro vtraque parte contradictionis, nihilominus haec omnia non sufficiunt ad libertatis usum, si aliunde conijcitur voluntas in vincula necessitatis antecedentis, provenientis ex praedeterminatione physica: sicut manum esse sanam, & integram, nec non cerebrum, & cor, à quibus mouenda est perfecta sanitate gaudere, non sufficit, ut expediat manum moueas, si à potentiori agente constringeris vinculis ne moueas manum, nisi propius mouerit potentius agens.

SUBSECTIO XI.

Aliud argumentum ponitur.

Nam supposita vestra sententia, non solum sequitur voluntatem creatam habere ligatam & impeditam formalem libertatem, ratione physicae praedeterminationis, eo modo quo beati habent impeditam, ratione visionis beatificae, sed quod magis est, neque radicalem libertatem habere, quod sic probo; quia illa potentia, quae in nullo statu habet plenam indifferentiam ad vtrumlibet, sed semper est determinata, non solum non habet libertatem formalem, sed neque radicalem, ut videre est in potentia visiva, quae quia in omni statu illi connaturali est determinata ad non videndum, quando deficiunt requisita ad videndum; ad videndum quando habet omnia requisita ad visionem, quia tunc non potest suspendere visionem, sed necessario videt, non solum non habet formalem libertatem, sed neque radicalem.

Tunc sic, potentia volitiva, supposita vestra sententia, semper & in quocumque statu sibi connaturali est determinata, siue ad non operandum, siue ad operandum, quia voluntas solum in duplici statu potest reperiri & considerari, nimirum in statu sensus diuini, in quo est diuisa, & separata à physica praedeterminatione, quando non habet illam, & in hoc statu est determinata ad non operandum, quia sine physica praedeterminatione nullo modo potest operari, quia physica praedeterminatio est omnino necessaria ad operandum; unde in hoc statu nullo modo habet indifferentiam sed potius oppositum illius, videlicet determinationem ad carentiam actus.

Item in alio statu potest voluntas existere connaturaliter, scilicet in statu in quo habet physicam, praedeterminationem, & in hoc statu, est etiam determinata ad operandum, quia physica praedeterminatio ex eo, quod sit determinatio vnita voluntati, redit ipsam determinatam ad operandum, quod propter supposita physica praedeterminationem non

non potest voluntas non operari : ergo in isto statu nullam habet indifferentiam, sed omnimodam determinationem; sed praeter hos status non datur alius, quia esse cum physica praedeterminatione & esse sine physica praedeterminatione, contradictorie opponuntur, ac proinde non datur medium inter illa: ergo nullus est status connaturalis voluntati, in quo habeat plenam indifferentiam ad operandum, & non operandum; sed potius in omni statu est omnino determinata, sicut potentia visiva, siue ad carentiam actus, quando deficiunt requisita ad actum quando concurrunt requisita: ergo neque formalem, neque radicalem libertatem habet voluntas nostra, & sic est sicut potentia visiva supposita vestra sententia: declaratur, quia ideo in nostra sententia voluntas Beati, licet habeat impeditam libertatem formalem, habet radicalem, quia talis voluntas potest esse in statu sibi connaturali scilicet extra patriam in via, & sine visione beatifica a qua ligatur eius libertas, in quo statu habet plenam indifferentiam ad amandum, & non amandum Deum, sed ut iam demonstrauimus supposita vestra sententia, in nullo statu potest reperiri voluntas cum indifferentia plena ad operandum, & non operandum, positis omnibus requisitis ita ut possit operari, & non operari, & quando operatur possit non operari, & quando non operatur possit operari: ergo voluntas neque formalem, neque radicalem libertatem, & indifferentiam habet Domini & perfectionis, sed potius habet indifferentiam indigentiae & necessitatis similem illi, quam habet ignis ad comburendum, & non comburendum, non ex dominio quod habeat, ratione cuius possit comburere & non comburere ad libitum proprium, sed potius dicitur indifferens ex indigentia & necessitate, eo quod possit comburere si dentur omnia requisita ad comburendum, & ita tunc comburat, ut non possit non comburere, quia positis omnibus requisitis ad comburendum, necessario comburit, & possit non comburere, non quando comburit, sed quando non dantur omnia requisita ad comburendum, & quando indiget illis (& tunc ita non comburit, & non possit comburere) quae indifferentia, vocatur imperfectio, & necessitatis, quia illam habet ignis ex indigentia, & ex necessitate, & non ex dominio, ita similiter supposita vestra sententia voluntas habet indifferentiam solum ad operandum, & non operandum, non simul sed diuissim, eo modo quo ignis videlicet quod possit non operari quando deficit physica praedeterminatio, & tunc non operatur necessario, quia deficiente illa non operatur, quia non potest operari, & potest operari, quanto physica praedeterminatio, & tunc ita potest operari, ut necessario operetur, quia posita illa non potest non operari: sed haec indifferentia non est domini, & perfectionis, ac proinde non est libertas, sed potius est indifferentia indigentiae, imperfectiois & necessitatis, quae pugnat cum libertate: ergo supposita vestra sententia in voluntate, sicut in igne, neque radicalis, neque formalis libertas datur.

246 Vergetur, & argumentor sic fortiter, quia ex vna parte conceditis talem sensum compositum.

I. P. Tom. II.

situm esse necessarium ad libertatem, & ex alia parte dicitis talem sensum compositum destruere, & impedire libertatem: ergo euidenter sequitur vos ipsos vobismetipsis clarissime contradicere, atque pugnantia loqui; consequentia haec sic demonstratur, quia pugnantia loqui est asserere id quod est necessarium ad aliquid, destruere ipsum ad quod dicitur esse necessarium, verbi gratia, si ego assererem vniorem animae, & corporis esse necessarium ad constitutionem hominis, & iterum assererem ipsam vniorem, inter animam, & corpus destruere hominem, nomen in hoc casu pugnantia loqueretur: & ratio est manifestata, quia id quod est necessarium ad constitutionem alicuius dat esse illi quod constituit, & id quod destruit, non dat esse villo modo, sed potius tollit: atqui idem dare esse & non esse idem sunt opposita contradictoria: ergo tu qui asseris sensum compositum esse necessarium ad libertatem, & simul asseris destruere libertatem vel cum illo non posse consistere illam, asseras simul talem compositum sensum simul esse necessarium ad illam, & non esse necessarium, & sic opposita contradictoria simul asseras, ac proinde pugnantia loqueris.

Prima pars antecedentis in qua est difficultas sic demonstratur, quia nihil aliud est sensus compositus, nisi quod simul sit concursus in voluntate creata, & voluntas creata simul excitetur, & moueatur a concursu diuino, hoc est compositio ex voluntate creata, & concursu diuino, quia enim dum concurrunt Deus, & existit concursus diuinus in voluntate, resultat hoc compositum voluntas creata adiuta, mota, excitata, completa, & determinata a concursu diuino, ideo voluntas dum habet concursum diuinum dicitur esse in sensu composito seu in statu compositionis, & coniunctionis cum concursu diuino.

Sed ad libertatem voluntatis requiritur sine dubio, ut simul sint concursus diuinus, & voluntas creata, quia certissimum est quod nec voluntas sola sine concursu Dei possit operari quod est necessarium ad libertatem, nec solum concursus diuinus sine libertate est sufficiens ut homo libere operetur, quia libere operari est hominem indifferenter operari: sed concursus diuinus solus, est operari solum Deum, & minime operari hominem: ergo ad libertatem creatam nec sufficit concursus seu actio Dei in sensu diuiso a voluntate, siue diuisa ab illa, nec voluntas, in sensu diuiso a concursu Dei, hoc est separata a tali concursu & sine illo, sed necessarius est sensus compositus ex voluntate & concursu diuino.

Secunda autem pars, antecedentis est vestra sententia & solutio, vos enim dicitis in sensu diuiso esse libertatem, & non in sensu composito.

Secundo contra illam solutionem aduersarium de sensu composito, & diuiso sic argumentor, quia ut bene aduertit P. Suarez, haec responsio ab usu voluntatis libere ad facultatem liberam diuertit, & recte quidem diceretur necessitatem illam operandi, quae a tali determinatione provenit non tollere a voluntate ipsa facultatem radicalem libertatis (ut sic dicam) si necessitas illius determinationis non esset ex hypotensia, & indigentia intrinseca voluntatis; nam hoc sensum

M Mm 2

su etiam si Deus necessitatem inferat voluntati in aliquo actu prout est, non ideo destruet facultatem liberam, sed impedit solum usum: sed hoc neque in presenti dicere possunt hi Doctores, quia ponunt hanc prædeterminationem ut necessariam ex indigentis, & impotentia voluntatis ad operandum, ex quo plane sequitur, ut etiam facultas eius libera destruat, quia si nunquam talis facultas potest libere operari: ergo non datur illa, quia quotiescumque aliqua potentia non potest operari non datur, ut de se patet.

251 Neque etiam si de facultate libera admittamus, quidquam iuvat, quia satis nobis est usum liberum prorsus auferri demonstramus.

252 Quod enim pertinet facultatem habere liberam, si ita illam extrinsecus præventam & impeditam ponamus ut liber usus nullomodo illi sit permissus; hoc autem evidenter sequitur, si alterutra pars potestatis in omni actu, & in omni usu est omnino ligata, & impedita, quod ex prædicta positione evidenter sequitur.

253 Tercio contra, quia hæc solutio est contra Concilium Tridentinum, quod adhuc in sensu composito ut videmus asserit dari indifferentiam libertatis, nam definiuit etiam insuper naturalibus actibus posse liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum (ecce sensus compositus ex motione, seu excitatione diuina voluntate creata) & consentire, & resistere si velit ut supra late diximus.

254 Quarro contra, quia ut ex notabili secundo constat, cum hæc suppositio motionis diuinæ, ex qua & ex voluntate sit sensus compositus sit omnino antecedens si ex illa sequitur necessario actus, talis suppositio tollit libertatem iuxta doctrinam Anselmi in notabili enucleatam, & iuxta dicta supra de vera indifferentia libertati; imo iuxta doctrinam Tridentini, ut ex dictis supra patet.

255 Sed hæc suppositio motionis diuinæ efficacis ponitur omnino antecedenter ad voluntatem humanam, eiusque consensum, & ex illa sequitur necessario opus, ita ut nulla creatura possit illi resistere: ergo nulla est libertas.

256 Minor propositio quoad priorem partem est ipsa assertio contrariæ sententiæ, & dicenti Deum præuenire nostram voluntatem efficaci præmotione physica prædeterminante suæ voluntatis absolute.

257 Quoad posteriorem vero partem est de fide, quia voluntati Dei nemo potest resistere; unde quod Deus absolute fieri vult physice prædeterminando, tam necesse est fieri, ut simpliciter contradictionem non fieri.

258 Major vero propositio quoad auctoritatem. Anselmi constat ex ipso, ut diximus in libro de concordia à principio, ubi non loquitur de suppositione aliqua inhzrente, sed simpliciter, & uniuersè; immo potissimum loquitur de scientia & voluntate Dei, & cum illis concordat nostram libertatem per hoc quod non sunt suppositiones omnino antecedentes usum nostræ libertatis, sed illam potius supponentes aliquomodo vel concomitantes.

Altera vero pars, definitionem libertatis constat ex his quæ diximus supra notabili primo; demonstratum enim est libertatem quoad exercitium requirere indifferentiam ad non agendum secundum proximam, & expeditam potestatem po-

tentia liberæ; at in presenti non relinquatur tantis potestas, nam voluntas humana ita applicatur ad operandum cum tali concursu, & motione Dei præuia ad talem actum, ut non sit in potestate eius suspendere suum influxum, sed necessario debet influere, & operari: ergo reuera in usu talis operationis non regnet indifferentia libertatis.

Confirmatur hoc ac declaratur amplius ex illa communi sententia Theologorum, scilicet posse Deum manente eodem iudicio intellectus ex se sufficiente ad liberam operationem impedire usum liberum, & necessitatem inferre creatæ voluntati, quod satis clare demonstrat P. Suarez lib. 1. de concursu Dei cum voluntate, cap. 2. ex hac enim doctrina sic colligo, argumentorque: non potest Deus efficaciter vim inferre creatæ voluntati, quam per suam efficaciam, & absolutam volitionem, quia non habet ipsemet Deus aliquid in seipso, quo efficacius, & fortius operetur quicquid potest operari; nam operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, ita ut mensura operationis sit voluntas eius; nulla autem est voluntas Dei potentior ad operandum, quam sit voluntas efficax, & absoluta: ergo si secundum hanc mouet, & determinat voluntatem, non relinquatur alius modus, quo illi possit necessitatem inferre, inuicem nec intelligi potest, quæ maior possit esse necessitas quam quod independentem à me Deus statuat quid ego facturus sim, & ex vi illius voluntatis instigat voluntati creatæ entitatem suæ modalem, suæ realem physice prædeterminantem voluntatem, qua posita non possum aliter velle quam Deus me determinauerit.

259 Secunda principalis ratio sit, quia ex his omnibus manifeste patet sensum compositum ex auxilio diuino efficacem, & ex voluntate creatæ ita esse necessarium, ut non possit voluntas sine eo esse libera, quia sine eo non potest voluntas operari: ergo si ex alio capite probauero talem sensum compositum destrui voluntatis libertatem, sine dubio demonstrabo vestram sententiam omnino destrui libertatem; quod autem talis sensus compositus destruat, sic patet evidenter quia ut necessitas, quæ est in sensu composito, non tollat libertatem, requiritur ut id quod componitur cum mea voluntate sit in potestate voluntatis, ut sunt actus eiusdem voluntatis, vel aliquomodo pendeat ab eo quod est in potestate voluntatis, vel aliquid supponat, quod à tali pendeat, tunc enim locum habet distinctio illa sensu compositi, & diuisi v.g. qui currit necessario mouetur non absolute, sed in sensu composito, quia impossibile est ut non moueatur quamdiu cursus cum illo componitur, seu illi inest absolute tamen, sen in sensu diuiso libere mouetur, quia in potestate ipsius est cursum inhibere; sic etiam, præscitus necessario damnabitur non absolute, sed in sensu composito; hæc enim est particula diminuens, quia fieri nequit, ut non damnetur composita cum eo illa præscientia, est enim necessaria connexio inter præscientiam, & rem præscitam; absolute tamen potest non damnari: quia in eius potestate est se ita viuere vsque ad ultimum spiritum, ut non moriatur in peccato mortali, supposita diuina gratia, quæ nulli negatur, quod si fecerit, sequetur talem præscientiam nunquam fuisse, & ipsum nunquam fuisse præscitum nõquid potest præ-

Quaest. vlt. De concursu Dei cum creaturis. 46 I

scientia semel est posita possit non esse, sed quia si obiectum non fuerit positum, ut potest non poni, sequitur praescientiam illam nunquam fuisse, nam obiectum esse in aliqua temporis differentia, prius est ratione, quam esse eius praescientiam obiective quidem, ut ex Patribus & omnibus Theologis aperte colligitur, dum dicunt ideo rem praesciri futuram, quia futura est, non e contra ideo futura est, quia praescitur.

262. Addo, quando aliquid dicitur solum necessarium fieri in sensu composito, quod absolute libere sit, solum significari necessariam connexionem inter rem a qua componitur cum voluntate, & inter actum voluntatis, verbi gratia, inter praescientiam diuinam, & opus praescitum cum inter voluntatem, & opus nulla talis conexio fit.

263. Atqui dum quis habet impressionem praedeterminantem ad velle, non solum est necessaria conexio inter impressionem illam, & volitionem, sed etiam inter potentiam voluntatis & volitionem ipsam; nam potentia ad illam ab alio determinatur; item inter potentiam voluntatis, & illam impressionem; nam haec conexio non est in potestate voluntatis, ut sit vel non sit; est ergo in hoc casu absoluta necessitas absolutam voco, cui voluntas non potest resistere.

264. Ratio autem a priori huius argumenti, & totius doctrinae est, quia ut homo possit libere dissentire debet habere assensum, & dissensum in sua potestate proxime, vel saltem remote; homo autem praedeterminatus ad consensum neutro modo habet in sua potestate dissensum, non quidem proxime, quia desit illi aliquid requisitum ex parte principij proximi, nempe praedeterminatio ad consensum, non etiam remote, quia non est in sua potestate dissensus; item nec consensus potest esse in eius libera potestate, quia non est in eius potestate quod consensus sequatur, vel non sequatur posita praedeterminatione; hic enim necessarius sequitur ex suppositione determinationis ad illum, & fuit in eius potestate quod poneretur praedeterminatio ad consensum seu suppositio illa: ergo non potest ei imputari moraliter, quod ponatur, vel non ponatur consensus; ergo non manet libertas si solum potest dissentire, vel consentire in sensu diuiso.

265. Haec ratio maximam habet vim, si res moraliter, & sincero animo consideretur, videtur enim tolli de medio utilitas correctionis, precum, supplicij, suasionis, &c. Pone enim me non esse praedeterminatum ad dandum tibi librum, quem petis, quid mecum praecibus agis, praeces enim non praedeterminant, nec causant praedeterminationem; Respondebo tibi impune, quid obicere faciam, ut praedeterminer ad dandum librum, da mihi medium obtinendi praedeterminationem, dabo tibi librum, alioqui frustra laboras sicut si peteres ab igne niuem, vel ab aqua ignem.

266. Refert D. Didacus Lopes Episcopus Turia de Zonenfis, libro secundo, Historia Anglica, cap. 8. Latronem quendam hereticum fuisse captum in Anglia ab haereticis eiusdem sectae, & furti accusatum, excusabat ille suum crimen ex doctrina inrer ipsos iam receptas quia praedeterminatus esset ad furandum, quid enim facerem inquit, ut non furarer si praedeterminatus eram, ut furtum committerem, tunc iudex subridens, quia nullam fidem adhibebat tali doctrinae, ego etiam, inquit, praedeterminatus sum ad te occidendum, sicut tu praedeterminatus fuisti ad furtum committendum, & sic praedeterminaberis ad suspendiū, sic prudens

iudex excusationem ridiculam, & falsam latronis labefactauit.

267. Alio modo formari solet haec ratio in hunc modum, quia si voluntas praedeterminata habet potentiam ad dissensum in sensu solo diuiso: ergo non habet potentiam proximam ad dissensum, sed remotam, sicut homo ligatis pedibus non habet potentiam proximam seu proxime expeditam ab ambulandum, sed remotam, quia potentia proxima includit omnia requisita, quorum vnum est non habere impedimentum ad operationem ambulatuiam: ergo nunquam habet voluntas potentiam proximam ad consensum, & dissensum: ergo neque habet propriam indifferentiam, & libertatem; demonstratur hoc exemplis manifestis, ignis enim, ita calefacit quando adiunt omnia requisita, ut tamen possit non calefacere in sensu diuiso, hoc est si desit aliquod requisitum; item oculus quando videt potest non videre, si desit species, intellectus, quando assentitur, potest non assentire si desit motuum, Beatus, diligens Deum potest non diligere ipsum, in sensu diuiso, hoc est si desit visio beatifica, & tamen haec omnia non operantur libere, sed necessario, quia nimirum non est in eorum potestate ponere, vel non ponere suppositionem illam, ut quod illa posita non sequatur effectus; ergo ex hac potentia quam voluntas praedeterminata retinet ad dissensum in sensu diuiso, non saluatur bene eius libertas, hoc enim commune est causis necessariis.

268. Vergetur ex Patribus, qui semper docent voluntatem nostram ideo esse liberam, non quia potest in sensu diuiso dissentire, sed quia potest in sensu composito auxilij dissensum facere coniungendo dissensum cum praemotione, & ceteris causis antecedentibus, ita loquitur Augustinus lib. 3. de libero arbitrio, tomo 1. his praeclaris verbis: [sed laboriosum est omnia mandare memoriae, hoc breuissimum tene quaecumque ista causa est voluntatis, si non potest ei resisti sine peccato ei cedatur: si autem potest non ei cedatur, & non peccabitur.] Augustinus ad libertatem arbitrij exigit quod possit resistere omnibus causis, quaecumque illae sint: ergo quod si possit coniungere dissensum cum his causis ea est, ut non possit resistere, & sic voluntas libera non relinquitur.

269. Constat etiam ex Anselmo, necessitate, quae non obstat libertati esse illam solam, quae non facit seu quae non est causa rei; ita loquitur lib. 2. cur Deus homo, capite 18. ibi: [est namque necessitas praecedens quae causa est ut sit res, & necessitas consequens, quam res fecit: ergo ex mente Anselmi necessitas orta ex praedeterminatione, non est consequens, sed antecedens, quia haec necessitas facit consensum, non sit a consensu.] eodem modo loquitur Sanctus Thomas, libro secundo, physicae, lect. 15. text. 88. ubi dicit, quod necessitas, quae dependet ex causis prioribus, est necessitas absoluta; addit postea text. 89. quod autem habet necessitatem ab eo, quod est posterius in esse est necessarium ex suppositione, vel ex conditione.

270. Vides aperte apud Sanctum Thomam necessitatem, quae non oritur ex ipso effectu, sed ex causa antecedenti non esse necessitatem secundum quid, sed necessitatem simpliciter, & per consequens simpliciter opponi libertati; sic etiam loquitur quodlibet. 1. artic. 7. ad 2. ubi probat naturam rationalem moueri a Deo cum libertate, quia sic Deus mouet mentem humanam ad bonum, quod tamen potest huic motioni resistere;

si ergo non posset resistere, seu dissentiri in sensu composito motionis cum voluntate, non moueretur libere.

271 Accedat idem Sanctus Thomas *quest. 6. de malo, artic. 1. ad quindecimum argumentum*, explicans, quomodo arbitrium non necessitetur, dum mouetur à deo, hanc vnicam rationem reddit his verbis: sic ergo illa causa, quæ facit voluntatem aliquid velle, non oportet quod ex necessitate hoc faciat, quia patet per ipsam voluntatem impedimentum præstari, vel remouendo talem considerationem quæ inducit eam ad volendum, vel considerando oppositum, &c. ergo si voluntas neutrum posset, neque aliter posset impedire illam causam priorem à sua operatione, non maneret libera.

272 Responder Albelda q. 19. art. 8. *disp. 57. §. Respondetur*; in primis hic locum habere vulgata illam distinctionem de sensu diuiso, & composito recte intellectam, iuxta mentem Aristotelis & D. Thomæ, pro cuius luce inquit, aduertere oportet quod sicut in hac materia distinguimus duplicem necessitatem, antecedentem alteram, quæ est necessitas causæ per modum naturæ ab intrinseco determinatæ; alteram vero consequentem, quæ nihil aliud est, quam infallibilitas effectus sequentis, itavt non contingat, talem effectum impediri, quamvis possit, sic eodem modo proportionaliter oportet distinguere duplicem possibilitatem, alteram antecedentem, quæ est indifferentia intrinseca causæ non determinatæ ad vnum; alteram consequentem, quæ nihil est aliud, quam quod de facto aliquando sequatur oppositum eius, ad quod causa erat inclinata.

273 Quo posito sensus diuisus nihil aliud est in propositione affirmatiua de ly *potest*, quam quod possit non sequi effectus possibilitate antecedenti, quatenus causa non præsupponitur intrinsece determinatæ per modum naturæ, sed potius intrinsece indifferentis ad vtrumlibet. Sensus autem compositus in propositione affirmatiua de ly *potest*, nihil est aliud, quam quod aliquando fiat oppositus effectus; vnde in præsentis hæc propositio, stante prædeterminatione physica in Petro de futura pœnitentia eiusdem, sine dubio Petrus potest non pœnitere in sensu diuiso, vera est, falsa autem in sensu composito, quia quamvis stante illa dei prædeterminatione ab intrinseca indifferentia ad vtrumlibet, sic Petrus potest possibilitate causæ proxime non pœnitere, tamen nunquam ita continget stante illa suppositione, & ideo quod nunquam ita contingit, quodam lato sensu dicitur impossibile, id est impossibilitate conditionata, seu consequentia, & hoc appellatur non posse in sensu composito: quod tamen nullatenus impedit libertatem quantum ad vsum, quia libertas quantum ad vsum non consistit in hoc, quod est facere oppositum eius, quod aliquis facit; sed in hoc quod est posse proxime ex intrinseca indifferentia non impedita facere oppositum eius, quod aliquis facit. de quo videndus est D. Th. 1. *contra Gent. cap. 67. & 2. 2. quest. 24. art. 11. ubi ait*: [charitas ex parte Spiritus sancti mouentis animam ad diligendum deum impeccabilitatem habet ex virtute Spiritus sancti, qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit; vnde impossibile est, hæc duo esse simul vera; quod Spiritus sanctus velit aliquem mouere ad actum charitatis, & quod ipse charitatem amittat peccando;] vbi impossibilitatem in sensu composito explicuit simul cum vera, & expedita possibilitate in sensu diuiso, & prima parte. a.

ad 2. licet sit possibile, inquit, eum, qui est prædestinatus mori in peccato mortali, secundum se consideratum, id est ab intrinseca indifferentia causæ proximæ, etiam stante illa suppositione, tamen hoc est impossibile, posito pro vbi scilicet ponitur eum esse prædestinatum; vnde non sequitur, quod prædestinatio falli possit.

Sed contra: ergo stante prædeterminatione ad pœnitentiam, est indifferens voluntas ad pœnitendum, & non pœnitendum; itavt possit voluntas, si velit non pœnitere, sed peccare; & tamen ipsa voluntas infallibiliter quia vult, non peccabit, sed potius pœnitebit; vt exigit prædeterminatio illa physica; primam enim partem vocat Albelda sensum diuisum, & sic ait in sensu diuiso posse operari, quia in eius sententia sensus diuisus non est quod voluntas sit separata, & diuisa à concursu diuino physice prædeterminante, id est sine physica prædeterminatione, sed quod non sit determinata per modum naturæ ab ipsa prædeterminatione; secundam partem vocat sensum compositum, quia nihil aliud est sensus compositus secundum hunc Authorem, quam quod aliquando fiat effectus oppositus prædeterminationi.

Sed primo, hæc explicatio sensus compositi, & diuisi inaudita est apud Thomistas, quia omnes ante Albeldam, vt patet ex verbis citatis supra Bannez, Nauarrete, &c. sensum compositum, & diuisum assererebant esse, quos supra retulimus, & impugnauimus, imo & ex ipso vocabulo, & terminis sensus compositi, & diuisi patet melius Thomistas antiquiores loquutos fuisse, quam Albeldam; quis enim qui vel solum Latinitatis limina saluauerit, significationem horum vocabulorum, *compono*, & *diuido*, calluerit leuiter, non iudicabit, toto cælo aberrare Albeldam; sed non mirum, quod sic abutatur hic author terminis antiquis, cum solum intendat hac palliatione verborum fugere fortissima argumenta, quæ contra illam solutionem à Doctoribus Societatis inuenta sunt. Deinde sequitur secundo in sententia Albeldæ illam prædeterminationem non esse illo modo prædeterminationem, ac proinde sibi ipsi verbis apertis contradicere; patet hæc sequela, quia illa prædeterminatio non determinat, necessitat autem cogit voluntatem ad operandum; siquidem adhuc posita & existente prædeterminatione in voluntate, illa potest absolute & simpliciter non operari id ad quod prædeterminatur, sed potius potest operari oppositum prædeterminationi, itavt in actu primo, non sit minus indifferens, & potest non operari id ad quod prædeterminatur voluntas, quam si non haberet illam prædeterminationem.

Sed id quod non determinat necessario, itavt 276 posito illo non possit voluntas resistere illi, nullo modo dici potest prædeterminatio, vt patet ex supradictis, & videre est in habitu, verbi gratia, inhonestatis, qui etiam si ita peccatorem, ad peccatum fornicationis inclinet, vt videatur quasi impossibile posito illo habitu non fornicare (sic refertur de Diuo Augustino, dum Manichæus elser) nihilominus non dicitur prædeterminatio vere & realiter, sed potius liberam relinquit voluntatem ad fornicandum, & non fornicandum, ab effectu enim formali colligimus esse formam huius vel illius conditionis: ergo si ille concursus diuinus non habet pro effectu formali prædeterminare voluntatem, & cogere illam ad vnum

unum ut antiquiores Thomistae asseriebant, certe non erit praedeterminatio, quare in sententia Albeldae erit & non erit praedeterminatio, & melius loquar ex una parte convinctus Albeldae argumentorum pondere Societatis & ex alia parte oppressus timore discedendi a tam innumerato modo loquendi Thomistarum, & ut solet dici propter timores nocturnos praedeterminationem verbis affirmat, & explicatione negat & destruit.

277 Dices ideo dici praedeterminationem, non quia determinet ad unum voluntatem, ita ut non possit voluntas non operari, oppositum illius cum simpliciter possit resistere tali praedeterminationi, sed quia infallibiliter operabitur voluntas id ad quod praedeterminatur.

278 Sed contra primo, quia ex hac solutione sequitur Albeldam destruere omnia principia Thomistarum; primum enim principium Thomistarum, erat quod voluntas non possit resistere praedeterminationi, ut patet ex verbis supracitatis, & infra afferendis Thomistarum, in quo nulla dabatur dubitatio ante adventum Albeldae ad mundum, qui potius Antithomista quam Thomista Albeldae autem ait voluntatem posse resistere illi; ecce ex diametro opponitur illis.

Thomistae asseriebant, ideo dari praedeterminationem ad unum, quia nulla potentia indifferens & indeterminata potest operari aliquid opus determinatum, nisi prius determinetur & ab indifferenti ad determinatum educatur. Albeldae autem asserit adhuc posita praedeterminatione manere indifferentem voluntatem ad utrumlibet, & potentem operari & non operari, & sic indifferentem determinatum opus conversionis efficere, imo ita operatur ait stante praedeterminatione, ut indifferens & indeterminata operetur, quia ipsa vult & non quia cogitur a praedeterminatione; unde Albeldae in re Societatis veritatem defendit & inde oppugnat Thomistas licet hypochrissi verborum eorum vestigijs insistere videatur.

279 Secundo contra, & interrogo an haec infallibilitas sit ab ipso auxilio faciente quod operetur, ita ut non possit voluntas non operari vel resistere & sic iam haec erit praedeterminatio physica, ut antiquiores Thomistae asseriebant, contra quam insurgunt omnia argumenta supra facta, quae eludere intendens Albeldae solutionem illam confictam proposuit.

280 Vel illa infallibilitas ita sit a scientia cognoscente ab aeterno quod si tali auxilio adiuvetur voluntas operabitur illa certissime, & sic est concedere scientiam mediam seu conditionatam, deinde est ligatis manibus & pedibus ad nostram sententiam procumbere illiusque veritatem venerari & infallibilitatem aut efficaciam auxilij non in physica praedeterminatione, sed incongruitate mortali proveniente a scientia media, & terminatur a voluntate creata ponere & collocare, unde est incidere in id quod ipsi Thomistae tantum abhorrent, & de quo ita blasphemant.

281 Deinde si non constiterit Albeldae infallibilitatem & efficaciam auxilij eo modo esse quod nos ponimus illam, sed alio modo ut supra contra illam insurgit argumentum tertium principale cum omnibus suis confirmationibus, quibus utimur ad talem infallibilitatem infringendam, videte illud validissime hanc solutionem in principijs Thomistarum oppugnant.

Præterea, quia in vestra sententia nulla est haec infallibilitas, in casu posito, nam Deus per vos non potest sua scientia divina cognoscere infallibiliter in voluntate & potentia creata aliquid opus futurum; ex quod voluntas creata sit indifferens ad utrumlibet, & in esse indifferenti, & determinato non potest aliquid determinatum cognosci: atqui per te adhuc posito illo auxilio manet voluntas indifferens ad hoc ut operetur & non operetur cum illo, quia tale auxilium est huiusmodi, ut voluntas possit uti & non uti illo: ergo scientia divina & terminata ad voluntatem vel ad illud auxilium in voluntate existens, non dum infallibiliter cognoscit tale opus futurum: ergo tale auxilium nullam habere potest infallibilitatem; si ex vno capite negas scientiam conditionatam, & ex alio capite negas ita physice praedeterminare, ut necessiter voluntatem & cogat illam determinate ad operandum, ita ut non possit voluntas tali auxilio resistere.

Tandem, quia cum illa infallibilitas non proveniat ex suppositione usus ipsius liberi arbitrij, ac proinde non sit fundata in impossibilitate consequente necessario est absoluta, & antecedens, & sic erit physica praedeterminatio eo modo quod creabant Thomistae antiquiores, & non eo modo quo tu contra illos asserebas.

284 Confirmatur, quia infallibile est quod est de hominatio a cognitione infallibili supponit in obiecto impotentiam aliquam aliter se habendi; nam si aliter se potest habere cognito circa illud obiectum, erit infallibilis, ac proinde supponere debet in obiecto aliquam necessitatem ita se habendi, quae cum non fundetur in ipso usu liberi arbitrij ante praesens, per vos est necessitas absoluta & antecedens, ac proinde pugnat aperte cum libertate.

285 Vigetur, & admitto quod asserunt adversarij, nimirum cum physica praedeterminatione posse compati potentiam ad dissentiendum.

Sed contra argumentor, quia vel physica praedeterminatio repugnat cum indifferentia voluntatis ad dissentiendum, & sic repugnat cum libertate, ac proinde expellenda erit secundum Concilium Tridentinum & secundum totam fidem catholicam, quia indifferentia est ipsa libertas formalissime, vel non repugnat, si non repugnat habemus intentum, quia cum negamus physicam praedeterminationem, hoc solum negamus, nimirum quod posita formali determinatione in voluntate non possit una simul cum illa poni dissensus, circa obiectum circa quod physica praedeterminatio ponit consensum.

286 Quod autem simul sint consensus & dissensus plane repugnat, quo circa non solum non ponet dissensum stante physica praedeterminatione ponente consensum, sed nec potest ponere, quia homo non solum non facit contradictoria, sed nec potest facere, est autem contradictio, quod simul assentiatur & dissentiat, quia est non assentiri; si ergo necessario consentit ex tali suppositione non habet potentiam ad coniungendum dissensum simul cum tali auxilio ex vi talis suppositionis posito, quia tale auxilium necessario inducit consensum qui omnino pugnat cum dissensu.

287 Tertio principaliter sic argumentor confirmando amplius dicta, quia necessario ex sententia adversariorum unum ex duobus necessario debet sequi, aut quod physica praedeterminatio subdatur voluntati, aut quod non subdatur, sed

sed potius rapiat illam ad opus ex necessitate ad operandum, sed quodcumque sequatur est maximum inconueniens contra vos, & maximum absurdum in vestra sententia: ergo maxime absurda est conclusio illa, ex qua lequitur tale absurdum, & inconueniens.

288 Maior est evidens, quia duo illa subdi videlicet, & non subdi opponuntur contradictorie: sed inter opposita contradictoria necessario debet vnum ex illis euenire, quia non datur medium inter illa secundum illud evidentissimum, axioma, nimirum quodlibet necessario aut est aut non est: ergo necessario, physica prædeterminatione debet subdi voluntati, aut non subdi, debet rapere illam aut non rapere.

289 Minor quoad primam partem, videlicet quod ex eo quod physica prædeterminatio subdatur voluntati, sequatur absurdum &c. sic patet, quia si concursus subditur voluntati, voluntas ex sua liberalitate poterit, suspendere suum influxum nonobstante tali motione & prædeterminatione & resistere illi, ex quo sequitur manifeste talem concursum, motionem seu prædeterminationem non esse talem, nec posse dici determinationem physicam quod est aperte contra aduersarios; unde ipsi sibi ipsis contradicunt, quod nullum aliud maius absurdum potest erui contra ipsos. Sequela hæc sic demonstratur quia illa est prædeterminatio physica, quæ formaliter & intrinsece prædeterminat, cogit & necessitat voluntatem: sed ille concursus non prædeterminat voluntatem cum indifferentem relinquit illam ut possit operari, vel non operari, suspendere aut non suspendere suam operationem adhuc posito diuino concursu: ergo talis concursus non est prædeterminatio physica.

290 Explicatur, quia ideo auxilium sufficiens non est physica prædeterminatio, & idem est de habituali charitate supernaturali, quia licet auxilium sufficiens, & habitualis charitas inclinent ad suum actum, & ex se formaliter libera non sint, tamen habitualis charitas & auxilium sufficiens subdantur voluntati: ita ut licet existat habitus, & auxilium in voluntate, potest voluntas suum influxum suspendere, etiam si sine sufficiente auxilio, & habituali charitate, non possit operari voluntas actum supernaturalem: ergo supposito concursu diuino & auxilio efficaci potest voluntas operari, & non operari, & subditur tale auxilium efficax illi, minime poterit cum veritate dici illud auxilium efficax esse prædeterminationem physicam, quia si talis esset physice prædeterminaret voluntatem, & si physice prædeterminaret illam, non subderetur voluntati tale auxilium, sed potius ipsam raperet secum ad operandum necessario, & ipsi concursui subderetur voluntas.

291 Quod si totum hoc concesserint contrarij, maximo gaudio perfundemur quod ipsi aduersarij tollant à medio prædeterminationem physicam voluntatis ad vnum; nam ipsa præmotio diuina ut in actum secundum exeat à nostra libertate, pendet ut illius liberum vnum expectare dicatur.

292 Tamen si hæc vera sunt secundum rem, falsum erit appellare auxilium efficax prædeterminationem physicam, ut patet exemplo habitus, & auxilij sufficientis.

Item falsum erit principium illud quo hi authores vociferantes, & manus ad cælum tol-lentes vniuntur, scilicet à voluntate creata in-differenti nullum determinatum affectum posse prodire, nisi prius determinetur, quia voluntas etiam illa præmotione affecta adhuc est in-determinata, quandoquidem potest adhuc posito illo auxilio operari, vel non operari, & tamen potest exire in actum secundum, cum solo concursu concomitante, & cum auxilio relin-quente voluntatem indeterminatam sine alio prædeterminante, neque enim potest aliud præ-determinans auxilium postulari supposita præ-dicta responsione, quia de illo vique in infinitum procedit simi-is ratio, ut de se patet.

Falsum denique est hanc motionem esse ita actualem ut sit quasi inclinatio ipsius actus secundi, & inseparabilis ab actuali concursu primæ causæ, & opere seu conuersione actuali quam ipse peccator facit medio auxilio efficaci, quod etiam ipsi Authores aiebant, nam res vera est solus actus primus & separabilis in re ipsa à secundo per vsum libertatis nolentis operari: non ergo potest ipso modo in ea sententia responderi nisi ab illa plene recedatur.

Supposito quod illi Authores asserunt tale auxilium infallibile esse, inquiri potest unde sciant, aut unde sit certum & infallibile voluntatem semper operari posito concursu si talis concursus subdatur ipsi, & potest non operari, & suspendere suum influxum posito tali concursu, aut enim id est infallibile in sola præscientia Dei cognoscentis ex sua æternitate futuros esse effectus, ut præsentis, & hoc non est ad rem; tum quia talis præscientia non requirit prædeterminationem in causa, tum etiam quia si talis forma ex se non habet necessariam coniunctionem, cum actu secundo; unde constat, aut qua reuelatione ostensum est Deum præsciuisse semper intercedere hanc coniunctionem; esseque necessariam illationem, & consequentiam inter hanc prædeterminationem & actum secundum; quod si connexio non est infallibilis in tali præscientia, necessarium est quod illa infallibilitas, quæ absoluta esse dicitur; & simpliciter oriatur ex intrinseca natura talis forme, & ex modo operandi eius, ac denique ex intrinseca repugnancia, quæ sit in hoc quod voluntas determinetur à Deo, & non operetur, & sic non solum sequitur voluntatem operari semper cum illa motione, sed etiam non posse non operari, quia illa repugnancia oritur ex necessaria connexionem, inter determinationem, & actum, & maxima efficacia illius determinationis cui non potest voluntas resistere: nam si possit non erit repugnancia quod posita determinatione, non sequatur actio, ac proinde non erit infallibilis effectus supposito tali auxilio efficaci.

Nisi fortasse dicant illud posse solum consistere in hoc quod ablata illa prædeterminatione potest voluntas non operari, quod esset ludere verbis, & transire de sensu composito ad diuisum, quia id non esset posse resistere aut abijcere motionem, sed esset retinere solum radicalem potentiam ad non operandum si Deus ipse cesset à motione, quæ potentia semper manet in voluntate etiam si maxime cesset typus à Deo: nullus ergo apparet modus, quo hæc determinatio cum libera arbitrij in ipso viro, & cum doctrina Concilij Tridentini in concordiam redigatur.

Deinde

Deinde idem euidentius vrgo, quia vel Deus cognouit ab aeterno antequam decerneret mouere voluntatem tali motione ipsum liberum arbitrium posita illa motione se determinaturum ad operandum ex sua voluntate, & quia vult solum, & non quia determinauit, nec rapier, aut necessitabit ipsam voluntatem ad operandum talis motio, vel non cognouit antequam tale decretum faceret, si cognouit, & ideo est infallibilis illa motio: ergo in mente diuina exiit pro tunc haec veritas, si ego Petrum moueam tali motione ipse quia vult, & non quia rapier ab illa determinabit se ad operandum, sed haec est scientia conditionata, & media futurorum vt de se patet: ergo conceditis in Deo scientiam conditionatam futurorum, quam abhorretis maxime.

298 Deinde (vt supra dixi breuiter) efficaciam auxilij ponitis sine dubio non in physica praedeterminatione, sed in congruitate proueniente ex scientia conditionata, tanquam a dirigente ex Decreto Diuino, tanquam ab imperante ex omnipotentia, tanquam ab influente ex voluntate creata, tanquam a causa concurrente, &c. & sic nostram sententiam quam verbis inceptis, & reprehenditis coadi veritate, & vi argumentorum nostrorum mente, & responsione sequimini, hoc est in re. Patet haec consequentia, quia nos ideo in congruitate illa ponimus efficaciam auxilij, quia asserimus opus illud a voluntate creata faciendum, vt infallibile dependere ab omnibus illis nam si ponatur a Deo talis motio de qua cognoscit sua scientia, quod si moueatur homo per illam operaturum esse sine dubio, ac proinde ad hoc vt de facto operetur voluntas, debet Deus decernere mouere voluntatem motione vt sic cognita a scientia, & post decretum illud mouere in tempore qua posita voluntas cooperabitur sine dubio. Ecce quomodo operatio illa dependet ab illis omnibus: ergo si eodem modo ponitis efficaciam auxilij, & infallibilitatem, sine dubio in congruitate, & non in physica praedeterminatione ponitis, quia ad illa congruitate non est necessaria physica praedeterminatio ad mouendam voluntatem.

299 Si autem non cognouit antequam decerneret mouere illam: ergo nec cognouit postquam decreuit, quia tale decretum nihil posuit efficaciam in tali motione, imo si postquam decreuit, ex eo solum quod decreuerit cognouit esse efficaciam ad mouendam voluntatem, vel cognouit esse efficaciam, quia decreuit mouere voluntatem illa motione, ita vt ex se non haberet talem efficaciam, nisi per decretum illam accipiat, & ideo decreuit vt tribueret efficaciam Decreto suo tali motioni, vel cognouit motionem illam ex se, & ante Decretum esse efficaciam, & ideo decreuit potius hac, quam alia mouere, quia potius hac quam alia habebat hanc efficaciam, si dicatur hoc secundum: ergo cognouit antequam decerneret, quod si ipse vellent mouere voluntatem illa motione ipsa voluntas, quia vult se determinare libere se determinaturum, sed hoc est cognoscere futurum sub conditione: ergo iam Deus habet scientiam de illo obiecto, vnde habebit sine dubio scientiam conditionalem, quod est contra vos.

300 Declaratur amplius hoc, quia in sententia praedeterminantium Physice euidentissimum est Deum ante omne decretum praedefinire, aut actum bonum, aut gloriam praenouisse medium

determinatum, quo posito sine contingentia foret gloria, foretque actus bonus, quia physice praedeterminationes non habent contingentem solum connexionem, sed necessariam cum actibus bonis, & gloria quae ab eis dependet, quod probat latissime P. Herize 1 p. tractatu de scientia Dei, disp. 6. cap. 2. atqui haec scientia non est futuri contingentis, sed futuri necessarii, vt haec verbi gratia si sol existat in nostro Hemispherio dies erit, itaque nulla sententia cui placent haec decreta praedefinitiva, aut praedeterminatiua potest non admittere scientiam aliquam conditionalium vt necessariam ad praedestinationem: ergo.

Præterea, quia decreta Dei in negotio praedestinationis hominum ita ordinata, & statuta sunt, vt nihil obstat libertati in adquirenda, aut amittenda gloria, & in exercitio cuiuscunque actus boni, vel mali, sed si constituantur decreta praedeterminatiua, aut gloria aut actum liberorum sine scientia conditionata ea decreta de medio tollunt libertatem in adquirenda, & amittenda gloria, & in exercitio actus voluntatis: ergo necessaria est scientia conditionata ad praedestinationem si datur decretum praedeterminans & Physica praedeterminatio.

Maiores huius discursus quoad vtramque partem de fide est, vt de se patet, consequentia est manifesta. Minorem in qua tota consistit difficultas sic proba, si ponitur praedeterminatio, aut voluntas praedeterminans physice ad gloriam, aut ad amorem Dei (absque praescientia medij, quo infallibiliter, & indifferenter futura sit gloria aut actus amoris si ponatur tale medium) exponit se Deus periculo frustrandi suum decretum, nisi voluntatem ita adigat, & impellat ad amorem, & ad actus bonos, vt impossibile sit, & coactioni, & impulsui resistere; at si ita adigitur voluntas, & impellitur, non manet libertas ad amittendam, & adquirendam gloriam, neque indifferentia ad actum, & negationem eius: ergo ablata scientia media si ponuntur haec decreta praedefinitiva & praedeterminatiua in praedestinatione perit praefata libertas Maiorem hanc sic proba, etenim nisi voluntas ita impellatur ad actum vt impossibilis sit resistentia, manet resistentia possibilis: ergo etiam possibile erit irritum reddi, & casum decretum efficax praedeterminatum Dei, etenim vt posita de facto resistentia de facto frustratur decretum, ita posita possibilitate resistentiae ponetur possibilis frustratio ita vero impossibile esse frustrari decretum efficax Dei, vt implicet contradictionem apud omnes Theologos in confesso est: ergo Minorem vero nimirum posita ea coactione, & impulsu cui impossibile sit resisti a voluntate in differentiam, & libertatem euerit, nostri Doctores variis in locis tam manifeste demonstrarunt, vt doctrinam oppositam ab omni schola bona Theologia relegarint.

Confirmatur, nisi Deus habeat scientiam conditionatam metaphysice certam futurationis conditionate actus boni, vel gloriae in certo gradu imprudenter praedefinitet, & decerneret praedeterminando, tum actum tum gloriam, sed repugnat Deo omnis imprudens praedefinitio: ergo scientia conditionata necessaria est in opinione, quae ad stipulatur his decretis, quae infallibiliter operi mandanda sunt sine determinatione physica cogente, & necessitante voluntatem ad opus.

304 Probo hanc consequentiam, quia in omni sententia ordo prædestinationis prudentibus decretis constat. Probo maiorem, imprudentia est præstare ut sit infallibiliter, & absolute finis nulla relicta contingentia ut non sit ante præscientiam metaphysice certam de medio, quo infallibiliter erit si applicetur; etenim circumscripta hac præscientia, solum cognoscitur medium quo possibile est finem poni in rerum natura, non vero medium, quo infallibiliter erit, & adhibito medio quo possibile sit consequi finem, adhuc contingens est ipsum poni, aut non poni; nam possibile indifferens est ad existendum, & non existendum: ergo cum ex intentione prædefiniente prædecreta fuerit efficaciter existentia suis sic prædefinienti imprudenter se gerit, cum periclitum non habeat quo medio finis ille consequendus sit; sed solum quo medio possibilis sit, & proculdubio sic procedens exponit suam efficacem voluntatem periculo frustrandi, quod si hoc vitium est in quocunque gubernatore, à fortiori erit in Deo cuius decreta omnia absoluta propter eorum efficaciam, & potentissimam virtutem subire non possunt periculum frustrandi: ergo si Deus non decernit ita præmonere voluntatem physica entitate ita necessitante voluntatem, ut impediat indifferenciam, & libertatem illius necessario debet habere scientiam mediam ut infallibile sit decretum illius.

305 Si autem dicatur primum, primo sequitur etiam habere Deum scientiam conditionalem, quia Deus hanc veritatem cognoscit sine dubio si ego decrevero motum hanc motionem, sine dubio redetur efficax ut voluntas libere operetur opus, & sic libere operabitur quod nihil aliud est nisi habere scientiam conditionalem de futuro libero.

306 Secundo sequitur absolute falsum esse id quod adversarij all'unt; nam decretum Divinum est actus immanens & non transiens; ergo nihil operatur ad extra in creaturis immediate: ergo decretum illud non potest facere efficacem motionem, quia efficacia est perfectio creata in motionem ac per consequens extra Deum, sed Decretum illud quatenus distinguitur ab omnipotentia non est extra Deum operativum; ergo tale Decretum non potest immediate tribuere efficaciam motioni quæ extra Deum est.

307 Deinde, quia nihil aliud est actus ille divinæ voluntatis efficax, seu Decretum, quam volitio Divina, sed ex volitione in re volita non resultat aliquid intrinsecum: sed solum denominatio extrinseca, quia esse volitum nihil aliud est quam terminare actum voluntatis, & terminare illum est denominatio extrinseca, sicut terminare intellectionem, hoc est esse intellectum & terminare visionem esseque visum; ergo ex tali Decreto non resultat, nec derivatur efficacia à motionem, quæ in vestra sententia est intrinseca perfectio.

308 Dices ex eo quod Deus vult efficaciter sequi influxum omnipotentia in motionem esse efficacem illam, saltem mediate.

309 Sed contra, & interrogo an illa efficacia sit ita in motionem, ut determinet voluntatem & rapiat illam, seu necessitet ipsam sine eo quod possit resistere voluntas, vel non; si hoc primum asserant, iam est concedere quod negabant, & negare quod concedebant; de quo postea vide-

bimus, immo iam vidimus talem motionem ratione talis efficacis destruere libertatem; si secundum: ergo iam non est physica prædeterminatio; siquidem, ut iam dixi non determinat, & necessitat voluntatem ad operandum sed potius subditur voluntati, & relinquit indifferenciam illam; unde ut supra diximus, sicut habemus non est physica prædeterminatio, ita neque motio illa.

Secundo argumentor, & urgetur manifeste, quia hic actus voluntatis procedit à deabus causis, seu voluntatibus, quarum inferior incipit moveri à superiori, quando superior vult, & non est in inferioris potestate, ne illa motio inchoetur, sed in sola potestate voluntatis superioris, neque etiam potest inferior voluntas non sequi motionem superioris, ergo nullo modo est in potestate voluntatis inferioris illam actionem impedire, nec antecedenter sciendo ut motio Dei non ponatur, nec consequenter impediendo ne habeat effectum: ergo nullo modo est in voluntate, & in potestate voluntatis inferioris illam actionem impedire: ergo nunquam habet indifferenciam dominativam.

Deinde sequitur quod etiam ipsi adversarij fatentur, hanc præmotionem esse inseparabilem ab actu secundo ex natura sua, & actum secundum naturali necessitate ab illa manare: egeritur ergo omnino non solum usus libertatis, sed etiam ipsa libertas in actu primo, quod sic patet; nam dicunt hanc determinationem esse necessariam extrinsecam naturæ creatæ voluntatis indigentis illa: ergo sine illa non est voluntas apta proxime ad aliquid volendum indifferenter, ac proinde neque libere: ergo non solum impeditur usus libere operandi, sed etiam sequitur potentiam ipsam non postulare ex natura sua illum liberum operandi vium, quia non potest in sua operatione, & natura duas condiciones repugnantes simul postulare. Præterea, quia ubi non est actus secundus, non est primus, sed in voluntate quæ petit ex natura sua non habere vium liberum, non datur, nec potest dari actus secundus libere operandi; ergo nec datur actus primus indifferenciam, & libertatis si ponatur talem prædeterminationem physicam necessariam esse ad operandum, quia posita illa, est falsum dicere, voluntatem posse non operari, quod est necessarium ad libertatem; quod sic patet, quia voluntas sic præmotata, & prædeterminata non poterit non operari, nisi possit etiam facere ut ipsa motio seu entitas illa prædeterminans non operetur, quia non potest virtus prædeterminans efficere actum sine voluntate: ergo si ipsa voluntas stante prædeterminatione potest non efficere, potest etiam facere ut determinatio non efficiat ex defectu concusæ (ut ita dicam) necessaria: ergo è contrario, si voluntas humana non potest efficaciam necessariam illius determinationis impedire, neque etiam poterit non operari illa determinatione posita, & consequenter talis prædeterminatio tollit libertatem, & potestatem quam Concilium Tridentinum docet in nobis manere posita præmotione Dei. Prima vero consequentia evidens est ex antecedenti, quia illa determinatio ex se non habet liberam connexionem cum actu, sed necessariam & non subest in sua actione usui libero voluntatis, ut asseritur; ergo naturali necessitate procedit actus à voluntate sic mota, & determinata tali motionem.

Dices

Quaest. ult. De concursu Dei cum creaturis. 467

312 Dices etiam si sequatur actionem illam voluntatis necessario fluere à voluntate praedeterminata manere libertatem, quia manet indifferens iudicium rationis ut possit iudicare indifferenteriam obiecti.

313 Sed contra primo; nam ut bene notat Pater Lessius haeretici huius temporis, qui tollunt veram libertatem in actibus bonis & malis, & dicunt nos necessario peccare & necessario bonum operari, facile admittunt libertatem huiusmodi; si nihil aliud ad eam requiratur, nisi iudicium non perturbatum, admittunt enim non perturbari iudicium rationis per gratiae efficaciam, vel diuinam providentiam omnino in nobis operantem, neque tolli iudicij aut obiecti iudicati indifferenciam, qui enim vult dare eleemosynam, vel furari facile videt id quod vult non esse necessarium ad finem, & tamen illud ita vult, ipsorum sententia, ut non possit velle quando voluntas à Deo ad hoc impeditur; at secundum Doctrinam Ecclesiae amplius requiritur ad libertatem, quam quod ab haeticis conceditur, alioquin non esset nisi discrepantia in nomine Ecclesia vocante libertatem, illud idem quod haetici vocant necessitatem.

314 Secundo contra, quia certum est motus gratiae praeventis, & tentationum impulsus non esse liberos (non enim in nostra potestate est, ut haec in nobis non excitentur,) atque experientia constat haec saepe in nobis excitari, & perseverare manente iudicio rationis indifferente circa illud obiectum, potest enim ratio in illo considerare rationem cur possit appeti, & non appeti, haec ergo iudicij indifferencia non sufficit.

315 Dices illos motus non provenire immediate ex illa rationis indifferencia, sed ex apprehensione quadam intellectus, vel phantasiae ad vnum determinatam; unde mirum non est si non sint liberi.

316 Sed contra, quia etiam operationes voluntatis iuxta alteram sententiam non sequuntur immediate ex indifferencia iudicij, sed ex iudicio practico ad vnum determinatum, vel potius ex determinatione diuinitus impressa, ac proinde hac in re est paritas; unde si illi motus non sunt liberi eo quod sequantur immediate ex iudicio determinato, & ex voluntatis applicatione diuinitus facta, neque etiam operationes voluntatis liberae erunt, quia immediate sequuntur ex iudicio practico, & ex intrinseca determinatione potentiae voluntatis.

317 Tertio contra, nam haec indifferencia iudicij in altera sententia non videtur quidquam iuvare ad libertatem actuum voluntatis, nam praeter illud iudicium, quo iudicatur medium esse indifferens, requiritur actus intellectus, videlicet efficax imperium quo intellectus imperet voluntati, ut accipiat obiectum propositum, qui actus efficaciter rapit voluntatem, ita ut illo stante in intellectu nulla restet libertas in voluntate ad contradicendum, ut docet Medina 1. 2. quaest. 9. art. 1. & insinuat auctor quidam Thomista, qui contra nos edidit tractatum quemdam de hac materia his verbis: [Quod iudicium, nempe, quo medium iudicatur ordinandum ad finem practicum est, & cum electione voluntatis necessario coniungitur tanquam radix efficax actualis libertatis.] Haec autem verba non possunt intelligi de iudicio, quo medium iudicatur indifferens; hoc enim non est practicum,

L. P. Tom. II.

neque efficax actus voluntatis, sed intelligenda sunt necessario de iudicio ultimo practico, vel imperio quod est radix efficax actus, nempe quia cum illo stare non potest, ut voluntas non velit, ut ipsi docent, quod si ad singulos actus voluntatis requiritur tale iudicium, vel imperium, quod secundum se est efficax actus, & quo stante voluntas non potest contradicere, quid obsecro ad libertatem voluntatis in agendo facit quod praecedat iudicium de indifferencia medij, &c. si enim intellectus iudicet medium esse indifferens, tamen hic & nunc iudicat esse eligendum, & illo iudicio posito, voluntas determinatur ad electionem, neque est in eius potestate contradicere. unde illud iudicium de indifferencia medij est impertinens plane ad libertatem voluntatis, cum voluntas ab eo non dirigatur, utrum autem reuera tale iudicium, vel imperium intellectus requiratur, quo stante voluntas non possit contradicere, infra dicetur.

Quarto impugnatur illa solutio ex verbis Tridentini sess. 6. qua probatur contra haeticos esse libertatem arbitrij, non quidem ex eo quod praecedat iudicium indifferens, sed quia arbitrium potest abicere, potest non recipere, potest resistere, & dissentire gratiae diuinae, potest non consentire, &c. ergo sentit Concilium non sufficere indifferenciam iudicij ad libertatem, si non adsit haec potentia ad resistendum, & non resistendum, alioquin facilius conuinceretur, & probaretur libertas arbitrij ex iudicio indifferenti, quod haetici ipsi non negant: fatendum ergo est contra mentem Concilij non saluari libertatem arbitrij per solum iudicium indifferens si non adsit potestas arbitrij ad dissentiendum, quam videtur praedeterminatio destruere.

Dices posse arbitrium dissentire quantum est ex parte iudicij indifferens, quod non determinat.

Sed contra hoc non est posse simpliciter dissentire, sed secundum quid, id est, quantum est ex parte iudicij, sicut si dicas hominem, qui apertis oculis videt perfecte viam: sed habet pedes vinculis alligatos, posse quidem ambulare quantum est ex parte luminis, & oculorum hoc certe non est posse simpliciter ambulare, neque ideo potest dici talem hominem alligatum habere indifferenciam, libertatem, & potestatem proximam ad ambulandum, & non ambulandum, sed solum posse non ambulare quia determinatus est ratione vinculorum ad non ambulandum, etiam si habeat sufficientia lumina, tum oculorum, tum solis ad ambulandum: ergo similiter, si voluntas, & libetum arbitrium determinatur physica praedeterminatione ad propriam operationem consensum, licet ex parte luminis, & oculorum, seu iudicij non determinetur non poterit simpliciter dici, quod potest dissentire, vel non consentire, aut habere libertatem ad consensum, vel dissensum.

Vergetur à priori, quia potestas dissentendi non solum includit iudicium rationis indifferens, sed etiam concursum in actu primo praeparatum à Deo ad actum dissensus, si ergo enim hominem habere iudicium illud indifferens de bonitate obiecti, sed tamen Deum negare omnem concursum ad amorem, & odium, nunquid homo ille erit liber vel rationabiliter poterit dici posse amare, & odio habere? nihil minus. Cum ergo praedeterminatio ad consensum tollat concursum Dei in actu primo ad dissensum,

NN 2 (repugnans

(repugnat enim Deum velle in actu primo concurrere ad dissenfum cum arbitrio prædeterminato ad consensum) consequens est nihil prodesset indifferentiam iudicii ad libertatem arbitrij, si cum illo iudicio ponatur prædeterminatio physica ad consensum.

§21 Dices in eo casu adesse concursum Dei in actu primo ad dissenfum, non quidem ad dissenfum cum prædeterminatione ad consensum, sed ad dissenfum in sensu diuiso ab illa prædeterminatione.

§22 Sed contra, etiam homo ligatis pedibus habet concursum Dei in actu primo ad ambulandum casu quo soluantur pedes, sed tamen simpliciter, & absolute non potest ambulare hic & nunc, nec habet libertatem ad ambulandum, quia hic & nunc non debetur ille concursus ratione illius impediendi, sic etiam licet Deus offerat homini prædeterminato ad consensum concursum ad dissenfum, non tamen potest homo hic, & nunc dissentire etiam cum iudicio indifferenti, quia ille concursus ad dissenfum, non debetur hic, & nunc, quandiu non tollitur prædeterminatio ad consensum.

§23 Fateor libertatis radicem oriri ex indifferentia iudicii, quatenus ratione illius iudicii indifferentis debetur arbitrio concursus Dei in actu primo ad vtrumque actum, & per consequens debetur negotio totius prædeterminationis, vel necessitatis ad consensum determinate.

§24 Fateor etiam esse satis probabile, quod aliqui ex nostris opinantur, non posse stante iudicio indifferenti prædeterminari physice voluntatem ad consensum, adeo enim censent repugnare prædeterminationem cum indifferentia, vt neque etiam cum iudicio indifferenti possit dari prædeterminatio voluntatis, quod docet P. Vazquez 1. part. disput. 90. cap. 2. num. 8. & disput. 98. num. 32. & disput. 99. num. 51. & probabile censet Pater Suarez tomo 1. de gratia Prologomeno 1. cap. 5. num. 7. licet ipse verius existimet posse dari de potentia absoluta prædeterminationem physicam cum iudicio indifferenti, sed quidquid de hoc sit, negamus tamen saluari quod requiritur ad libertatem arbitrij, si per possibile, vel impossibile ponatur prædeterminatio voluntatis cum iudicio indifferenti, quia iam non maneret potestas simpliciter ad dissenfum, vt vidimus.

SUBSECTIO XI.

Solutio quorundam Recentiorum impugnatur.

§25 Quidam Theologi Dominicani Salmanticenses post tentatas alias vias ad consiliandam libertatem arbitrij cum auxilio prædeterminante, hunc modum excogitarunt, ut fugerent argumenta supra facta. Dicunt enim auxilium prædeterminans dari à Deo dependenter ab ipsa operatione arbitrij ad quam datur non solum in genere causæ finalis, sed in genere quasi causæ, vel dispositionis moralis, non enim datur prædeterminatio, ut homo operetur; sed etiam datur, quia homo se disponit per ipsam operationem ad recipiendam prædeterminationem, sicut dicunt multi, actum contritionis præcedere, vt dispositionem ad habitum Charitatis, à quo tamen

habitu ipsa contritio procedit efficienter, & sicut opinantur Thomistæ ultimam dispositionem disponere ad formam, & tamen fieri ab ipsa forma. Hoc ergo supposito facile videtur consiliare prædeterminationem cum libertate, nam licet in sensu composito auxilium prædeterminantis non possit homo non conuerti, libere tamen conuertitur, quia ipsa prædeterminatio datur dependenter ab operatione libera, qua homo se disponit ad prædeterminationem, primum hac ratione explicatur; quomodo qui non conuertitur habeat auxilium sufficiens, quia per ipsum stat quod non habeat prædeterminationem, si enim se dispo-neret per conuersionem actualem, eo ipso haberet prædeterminationem ad ipsam conuersionem, sicut qui non conuertitur habet auxilium sufficiens ad contritionem quia per actualem contritionem potuit se disponere ad recipiendum habitum charitatis, quo eliceret ipsam contritionem.

Hanc sententiam multi graues Doctores appellant sententiam mediam, quia reuera longissime distat à sententia quam antea defendebant Thomistæ, & quam adhuc modo maior eorum pars defendit, & contra quam nostra Societas tandem disputauit, & licet hanc etiam secundam sententiam improbabilem existimemus, non tamen sentio tam acriter contra eam dimicandum, quippe cuius absurdum totum fere deducitur ad principia philosophica de mutua prioritate inter dispositionem, & formam, quæ qui semel deuorauerit, iam videtur vtrunque saluare libertatem arbitrij, & indifferentiam, quæ ad meritum requiritur in aliis actibus pijs spectantibus ad salutem. Nostris vero Doctores, vsque adhuc disputant contra prædeterminationem physicam datam à Deo independentem à libero arbitrio, qualem Augustus Dominicani eam ponebant vt apud ipsos facile poterit videri, & constabit ex eorum verbis; si enim inquiras à Magistro Báñez quid præcesserit ex parte huius hominis, vt prædeterminaretur potius, quam ille; Respondet nihil prorsus præcedere; sic ille 1. p. quæst. 23. art. 3. dub. 3. consequentia vltima his verbis: [si quis quærat quare quibundam in singulari hæc dona conferat Deus, aliis vero denegat? Respondetur cum D. Thoma non esse rationem quærendam, hoc enim ex simplici Dei voluntate dependet.]

Facilius certe, sed longe aliter responderent hi recentiores rationem esse, quia hic se disposuit, ille non se disposuit ad prædeterminationem recipiendam? vbi ergo est altitudo illa diuitiarum & inscrutabilitas iudiciorum Dei ad quam nos frequenter remittebant? vbi est illud non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, iam enim iuxta hanc sententiam volentis est, & currentis, & disponentis se ad gratiam efficacem recipiendam, sed quid moramur in hoc? ipsi metagnoscunt diuersitatem huius sententiæ, & eam ut contrariam antiquæ, & hereditariæ suæ doctrinæ fere omnes reiciunt.

Nec mirum, quia ipsimet Romæ dum suam sententiam coram illustrissimis Cardinalibus proferrentur ita explicitis verbis dixerunt in secunda assertionem exhibita die 23. Maij. anno 1599. efficacia hæc pendet ab æterno & absoluto voluntatis Dei prædeterminantis decreto in particulari ante præuisionem boni vsus liberi arbitrij futuri actus illos, quibus homo ad Deum conuertitur. Ecce fatentur prædeterminationem dari ante præuisionem nostræ operationis.

Retentio

329 Retentiores vero è contra concedunt dari ex praevisione consensus, quo se homo disponet ad eius receptionem. videat Lector an hoc sit permanere, an discedere à priori sententia, quam Roma defendebat: nobis sufficiat argumenta proposita contra praedeterminationem adeo esse valida, ut robustissimos proceres aduersae partis coegerint per aliam viam longe diuersam redire ad cognitionem veritatis, & praedeterminationis rigorem adeo lenire, ut faciat iam illam dependentem à libero arbitrio, sed quidquid sit de hoc adhuc nobis non placet, quia ex sententia sic explicata, non videtur vitari satis omnia inconuenientia in hac materia.

330 Primo quia non satis consulitur libertati arbitrii, ponit enim praedeterminationem antecedenter requisitam in genere causae efficientis ad consensum: ergo consensus non fit libere. Probatur consequentia, quia actus liber est, qui positus omnibus requisitis ex parte principij potest esse, & non esse, ut in superioribus probatum est: sed consensus iste non potest non esse positus praerequisitis ex parte principij, non enim potest non esse posita praedeterminatione, quae requiritur ex parte principij: ergo consensus non est liber, quomodo enim est liber si non procedit à principio indifferenti ad utrumlibet.

331 Dices voluntatem esse indifferentem, quia potest dissentire in sensu diuiso casu quo crearet praedeterminatione.

332 Sed hæc solutio iam supra impugnata est, & nunc iterum impugnata est, & nunc iterum impugnari potest specialiter, quia Concilia non solum exigunt libertatem in sensu diuiso, sed etiam in sensu composito, ut supra ex eorum verbis ostendimus, petunt enim libertatem, qua possit homo motus, & excitatus resistere, dissentire & abdicere vocationem illam qua mouetur adhuc quando mouetur per illam, quæ omnia euidenter sonant aperte sensum compositum, ut ibi probavi, in hac vero sententia non potest homo resistere auxilio praedeterminanti, nec illud abdicere, nec ei dissentire, quia non potest homo coniungere dissensum cum auxilio praedeterminante: ergo adhuc non saluatur libertas, quam Patres, & Concilia exigunt.

333 Secundo displicet hæc sententia, quia dum curat ab altero extremo recedere, & saluare indemnem libertatem, videtur in alterum extremum adeo inclinare, ut tribuat arbitrio plus quam par est in negotio nostrae salutis, ponit enim primam gratiam efficacem dari intuitu nostrae dispositionis, & per consequens initium nostrae iustificationis non provenire omnino ex gratuita largitate Dei, sed ex dispositione arbitrii; nam prima vocatio efficax ad fidem v. g. datur huic homini, quia ipse se disposuit ad illam vocationem recipiendam: ergo iam Deus non antecedit, sed subsequitur nostros conatus: ergo solum aperit pulsanti, & manifestatur soli querenti, & petenti, qui modus loquendi fugiendus omnino est, ne videamur approbare argumenta, & sententiam Semipelagianorum, & Massiliensium, qui hoc pacto explicabant quomodo ex nobis esset initium nostrae salutis, ac proinde nos mereri de congruo primam gratiam, nam congruum est, aiebant, ut ex vi talis dispositionis compararet homo primam gratiam, quæ datur ex intuitu illius libere dispositionis.

334 Dices Massilienses posuisse initium salutis ex viribus naturæ per actus non ortos ex gratia; at vero hos auctores ponere initium salutis in acti-

bus ortis ex ipsa gratia, & ideo totum hoc reducit ad gratiam.

Sed contra, quia Massilienses non solum videntur errasse in eo quod ponerent ex viribus naturæ initium iustificationis, sed etiam in eo quod posuerint gratiam pedissequam nostrorum operum, & subsequi ad ea, ex hoc enim fieri videtur contra Apostolum dicentem gratiam non esse gratiam cum iam esset ex operibus, quo Apostoli testimonio frequenter utebantur Patres aduersus semipelagianos, quare Tridentinum sess. 6. cap. 8. docet. [ideo hominem iustificari gratis, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera ipsam iustificationis gratiam promeretur.] Ecce omnia opera in uniuersum exclusit ne aliquis diceret per opera supernaturalia disponere se, hominem ad primam gratiam obtinendam, & subiungit rationem: [Si enim gratia, iam non ex operibus, alioquin ut idem Apostolus inquit, gratia iam non est gratia.] Ergo si præcedit aliquod opus, cuius intuitu datur prima gratia, & illud opus sit supernaturale, gratia non erit gratia: ergo stante firmo hoc fundamento, quo Ecclesia vitur contra Massilienses non videtur dicendum dari primam gratiam ex dispositione etiam supernaturali, qua homo se disponit ad primam gratiam.

Dices iterum Massilienses posuisse initium iustificationis ex meritis arbitrii, saltem de congruo, & ideo errasse, quia quod datur ex meritis non datur omnino gratis; at vero hos auctores non docere consensum præcedere per modum meriti, sed solum per modum dispositionis ad recipiendum auxilium praedeterminans seu primam gratiam efficacem, ex quo non sequitur gratiam non esse gratiam, cum non datur villo modo ex meritis.

Sed contra, quia in primis Massilienses, non ita contendisse videntur de ratione meriti, ut non videantur contenti, si daretur illis præcedere usum liberi arbitrii, per modum dispositionis, vel conditionis; imò ipsi fugere videntur saepe vocabulum meriti, & ideo vocabant nostros conatus anfulam, occasionemque quam Deus inueniret in nobis ad largiendam gratiam; ita loquitur Cassianus lib. 12. de spiritu superbia cap. 14. his verbis dicimus secundum Salvatoris sententiam dari quidem petentibus, & aperiri pulsantibus, & à querentibus inueniri, sed petitionem, & inquisitionem, & pulsationem nostram non esse condignam, nisi misericordia Dei id, quod petimus dederit, vel aperuerit cum pulsamus, vel illud quod querimus fecerit inueniri, præsto est enim, occasione sibi tantummodo à nobis bonæ voluntatis oblata ad hæc omnia conferenda, & idem docet collatione 3. capite 3. & 6. ex quo apparet quam facile contenti essent si daretur illis bonum usum liberi arbitrii esse dispositionem & conditionem ad gratiam, quantumvis omnis ratio meriti tolleretur.

Cæterum in Concilio Atraciano secundo, Canone 4. verba generalia passim sunt, quæ videntur excludere omnem præcedentiam, damnantur enim dicentes Deum expectare voluntatem nostram, ut à peccato purgemur, & adducitur ad hoc probandum testimonium illud Scripturæ: præparatur voluntas à Domino; quæ verba de preparatione, quam solus Deus facit intelligit Augustinus quaest. 2. ad Simplicianum tom. 4. & libro de prædestinatione sanctorum cap. 5. & 16. & contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. 8.

et 9. *tomo 7.* & alibi sepe: non ergo videtur iuxta mentem Concilij admittere posse hominem se disponere, & præparare ad primam gratiam habendam, quia iam tunc expectaret Deus nostram voluntatem; siquidem pro illo priori prævideret Deus nostram dispositionem antecedenter ad gratiam, tunc ex tali prævisione monetur Deus ad dandum auxilium prædeterminans in hac sententia, & per consequens non solum Deus præpararet voluntatem humanam, sed etiam ipse homo.

339 Quod vero illa dispositio non sit per modum meriti non videtur tollere multa ex inconuenientibus, & intentum Massiliensium magna ex parte monere, iam enim verum videtur primam gratiam dari pulsantibus, quærentibus, petentibus, & negari non pulsantibus, non quærentibus, non petentibus.

340 Item arbitrium præcedere, & gratiam subsequi, item primam nostram discretionem provenire à nobismetipsis, non per modum meriti, sed tamen per modum dispositionis; item in nostra potestate esse quod nobis detur gratia efficax, & alia huiusmodi, quæ si Massiliensibus darentur, suspicor illos parum curaturos de nomine meriti, & quæ Doctores Societatis nunquam concederent, quare mirum est eos ipsos, qui nos nuper arguebant, quasi nimirum essemus fautores arbitrij, iam tandem ita suscepisse arbitrij partes, ut tribuant in negotio salutis longe pluriquam vilius vnquam ex Societate tibiudare.

341 Deinde immerito negat talem dispositionem, quam concedunt esse meritum de congruo, nam Massilienses nunquam aliud concesserunt nisi talem dispositionem ex cuius intuitu dicebant dari primam gratiam à Deo, & quia dicebant congruum esse, ut posita illa dispositione daretur prima gratia, erunt Doctores omnes ex eorum sententia sequi manifeste talem dispositionem esse meritum de congruo ad primam gratiam recipiendam.

342 Tum sic vos dicitis præcedere talem dispositionem ad primam gratiam, & congruum esse ut prima gratia detur homini ita disposito: ergo dicendum est talem dispositionem esse meritum de congruo, ut Massilienses, & Semipelagiani asseriebant, nam sicut ipsi solum concedebant dispositionem congruentem ad primam gratiam recipiendam, ita & vos; ergo sicut illorum dispositionem dicunt omnes esse meritum de congruo ad primam gratiam, ratione cuius damnatur à Concilio Arausicano eorum sententia, ita similiter (etiam vobis renuentibus, quia quod in re conceditis, negatis verbis:) debet vestra dispositio vocari meritum de congruo ad primam gratiam, quod maxime periculolum est.

343 Dicat aliquis huiusmodi dispositionem non habere aliquod inconueniens, quia non est in genere causæ efficientis, sed in genere causæ materialis, in quo genere non est libertas, nec moralitas, sed videtur esse conditio mere physica, quam non videtur excludere Concilium, nec Patres; hi enim solum videntur curasse de dispositionibus moralibus, quas Massilienses volebant præcedere.

344 Sed contra, quia licet hi auctores solum dicant præcedere illam dispositionem in genere causæ materialis, re tamen vera vtuntur illa tanquam si præcederet libere, & moraliter, ponunt enim illam ut explicent quomodo sit in potestate

arbitrij habere auxilium prædeterminans, nimirum quatenus potuit homo disponere se per consensum ad prædeterminationem quæ esset principium ipsius consensus: ergo licet verbis videantur negare, se tamen ipsa ponunt consensum, ut dispositionem moralem, quia ponunt illum ut dispositionem, media qua causa libera se disponit, vel indisponit libere ad habendum auxilium efficax, quare licet videatur distare hæc sententia à Massiliensium sententia, quia Massilienses ponebant vsum liberi arbitrij ut dispositionem præcedentem, pendente ab utraque causa efficienti, & materiali ante aduentum gratiæ. Hi vero Doctores solum videntur ponere illam dispositionem præcedere gratiam in subiecto dependentem à subiecto, non tamen præcedere cum dependentia à causa efficienti. Item Massilienses ponebant actum illum bonum disponere ad gratiam, quæ quidem non esset principium eiusdem actus, sed alterius actus boni ulterioris. Hi vero Doctores ponunt actum bonum disponere ad gratiam, qua fiat idem actus bonus, in quo ad minus differunt à Massiliensibus.

Nihilominus ex modo ipso quo docent actum bonum disponere ad gratiam prædeterminantem, ut hoc pacto defendant esse in nostra libertate habere, vel carere gratia prædeterminante, videntur re ipsa concedere contra sui ipsorum verba dispositionem illam præcedere, non solum in genere causæ materialis, sed cum dependentia à libero arbitrio, ut causa efficienti, alioquin non præcedit ut dispositio libera, & per consequens non adstruit ut ratione illius sit in nostra libertate habere gratiam efficacem.

Quod vero attinet ad secundum, licet Massilienses non ponerent actum bonum, ut dispositionem ad gratiam, qua fieret idem actus, sed alium diversum; hoc tamen ideo erat, quia ipsi existimarent esse omnino impossibile illud genus dispositionis, propterea vera impossibile est, quare Massilienses quod attinet ad Philosophiam factis consequenter loquebantur, si aliunde non errassent in principiis fidei; a vero hi auctores, licet discedant à Massiliensibus in hoc puncto, involunt tamen contradictionem in terminis, dum ponunt dispositionem moralem ad gratiam qua fiat ipsa dispositio, & aliunde non videntur fugere aliqua illorum inconuenientia, ut supra vidimus.

Denique displicet hæc sententia, quia contra commune Theologorum axioma videtur supponere posse principium meriti cadere sub ipsum meritum, quatenus concedit per actum bonum se disponere hominem ad gratiam efficacem, qua fiat idem actus bonus, & licet non appelletur illud meritum sed dispositio ad gratiam efficacem, quoad hoc tamen parum refert, cum eadem sit repugnantia in utroque, quis enim credat posse Deum homini cæco ita promittere; si videris parietem dabo tibi oculos quibus eum videris certe modo visio exigatur ut meritum, modo ut dispositio ad oculos utroque modo videtur in terminis repugnare illa promissio: ergo & hæc, qua dicitur, si habueris actum contritionis dabo tibi auxilium efficax ad ipsum actum habendum, hoc pactum impossibile est quocunque modo explicetur.

Sed quia hæc sententia fundatur principio quodam philosophico, quod ab omnibus Societatis Doctoribus falsum appellatur, nimirum posse dari mutuum prioritatem inter causam efficien-

tem, & effectum eiusdem causae, ideo operæ premium duxi data opera destruere hoc fundamentum, quo labefactato rueret funditus sine dubio ædificium huius sententiæ, quia illi innititur apparenter.

349 Primo enim sic argumentor, nam actus ille, qui est dispositio ad gratiam efficacem prædeterminantem, præcedit ut dispositio cum tota sua entitate reali, quia in tantum disponit ad auxilium prædeterminans in quantum est actus supernaturalis huius vel illius speciei; sed implicat quod talis actus secundum suam realitatem villo modo præcedat, aut prior sit prioritate aliqua reali respectu gratiæ efficaciæ, & prædeterminantis, quæ per vos est vera causa efficiens, quæ producit & efficit realiter talem actum bonum; ergo falsum est illud fundamentum, quo innititur tota sententia aduersariorum ac proinde falsa erit omnino sententia ipsa.

350 Maior est evidens, minor in qua est tota difficultas sic demonstratur, quia illud, quod est prius, & præcedit aliqua prioritate reali, id quod est posterius secundum suam veram, & propriam entitatem est certissimum in illo priori habere illam entitatem secundum quam præcedit id quod est posterius; sed non potest habere effectus veram entitatem in priori ante suam causam; ergo.

351 Minor sic probatur, quia si talis entitas præcederet in illo priori effectus haberet suam entitatem à se, & non à causa; sed hoc est falsum, cum entitatem, quam habet effectus fecerit causa efficiens: ergo effectus non præcedit cum propria entitate in aliquo priori ante suam causam. Maior est certissima, quia effectus ille in illo priori est ante causam; ergo in illo priori non habet esse à causa: ergo effectus habet entitatem in illo priori sine influxu causæ: ergo nunquam habebit per influxum causæ, quia si ad aliquid esset necessarius talis influxus, maxime ad dandum esse effectui; quod non habet effectus; sed in illo priori ante causam effectus habet esse; ergo influxus causæ non est necessarius ut tribuat esse effectui.

352 Dices duas res simul esse posse vnam priorem altera in vno genere, & posteriorem eadem in diverso, unde effectus, qui in uno genere est prior, in altero genere est posterior & in eo genere in quo est posterior accipit esse à causa, & in genere in quo est prior disponit ad entitatem causæ; sed contra manifeste, quia causa efficiens v. g. est prior in genere causæ efficientis suo effectui; ergo minime est posterior.

353 Probatur consequentia, quia quod est prior simpliciter in vno genere causæ scilicet efficientis non potest esse posterius secundum suam entitatem effectui, quem causat: sed causa efficiens est prior in genere causæ efficientis secundum suam entitatem effectui: ergo secundum suam entitatem non potest esse posterius in genere causæ dispositiue, vel materialiæ.

354 Maior demonstratur exemplo, nam si forma rationalis, vel forma equina produceret materiam primam per creationem quoad entitatem materiæ primæ non posset iterum ipsa anima equi educi ex potentia materiæ primæ, & ratio manifesta est, quia id quod creat aliud, & producit de novo, præsupponitur cum sua entitate ad id quod creat & ad entitatem effectus creati, & effectus creatus habet esse post causam creatorem: sed illud quod habet esse post aliud non potest dare esse illi à quo habet esse; ergo si forma equi crearet materiam primam non posset iterum secundum suum esse educi ex materia prima, quia iam daret esse illi, à quo ipsa materia acciperet esse per creationem, quod est impossibile etiam si sit in diverso genere causæ; sed effectus causæ efficientis, scilicet actus bonus & meritorius accipit esse à physica prædeterminatione: ergo iterum non potest actus bonus dispositiue dare esse in genere causæ materialiæ, alias materia prima, quæ crearetur à forma equi in genere causæ efficientis posset in genere causæ materialiæ tribuere esse formæ equinæ, quod est falsissimum, etiam si sit in diverso genere causæ; ergo similiter, etiam si sit in diverso genere causæ non poterit actus bonus dare esse dispositiue physica prædeterminationi à qua accipit esse in genere causæ efficientis.

Secundo probatur eadem maior, quia id quod præsupponitur, præsupponitur ut existens, & consequenter præsupponuntur omnes causæ à quibus pendet in existendo, quia enim ratione effectus præsupponitur existens nisi causæ talis existentia præsupponatur: si enim non præsupponuntur existentes causæ quomodo intelliguntur causasse aut ab illis effectum fluxisse? at inter causas efficientis causæ non præsupponitur effectus à tali causa procedens, alioquin ut eius causa esset prior in genere causæ efficientis ipso effectui, ita ipsemet effectus deberet præsupponi, quod nequit intelligi; ergo effectus causæ non præsupponitur in serie causarum ipsius causæ, quia talis effectus præsupponeretur existens à causa efficienti; hæc autem est ipsamet res, ad cuius productionem ipse supponitur, exempli gratia si albedo esset causa entitatis parietis, paries antequam materialiter causet albedinem actu intelligitur existens extra omnes suas causas, quarum una est albedo; ergo præsupponitur albedo: ergo præsupponuntur omnes causæ albedinis extra quas intelligitur albedo; sed una ex his causis est paries ipse: ergo paries supponitur ante albedinem, ergo paries supponitur ante se ipsum, quod repugnat.

Confirmatur v. g. si calor est causa productiva formæ ignis, & hæc est subiectum caloris, non potest calor intelligi produciens formam ignis, nisi ipse intelligatur productus esse, quia debet intelligi ut existens; sed non intelligitur tunc in illo priori quo præsupponitur nisi ut existens in subiecto, quia est accidens, utque tale concipitur. Rogo antequam intelligatur agere, cui subiecto intelligatur inherere non formæ quam producit, quia cum hæc nondum intelligatur producta, non potest intelligi ut afflata calore: ergo implicat intelligere vnam rem priorem alia in vno genere causæ, & eam non intelligere ut simpliciter priorem, nulloque pacto posteriorem suo effectui.

Deinde calor ille simpliciter est natura prior actione qua ignem producit; ergo simpliciter est prior ipso igne: antecedens patet, quia actio à calore dependet, & calor non pendet ab ea actione, neque per eam; ergo calor simpliciter est prior illa actione. Hæc consequentia patet ex terminis, & ex iam supradictis, primam consequentiam proba, quia ignis non est prior illa actione sed simul re natura absoluta & ratione; ergo quidquid est præsuppositum illi actioni, præsupponitur illius termino.

Vergetur, quia causa prius saltem ratione, aut natura ponitur ad causalitatem per quam causat: sed si mutuo se præcedunt causaturque non potest ita poni: ergo. Maior probatur, quia entitas creata prius intelligitur habere suum esse

esse in se, quam illud alteri communicare, & prius intelligitur proxime potens, quam actu causans, quia potentia proxima est ratio ob quam causat actus, quod adeo verum est, ut inde sit ortum commune ad agendum actiones suppositorum, quia supposititas est ultima natura perfectio, quae donec naturae adueniat non intelligitur natura operans, quia prius res in se perficitur quam ab ea aliquid fluat; denominationes autem tribuuntur ultimae formae, quae ad eas requiruntur, ea de causa actiones tribuuntur suppositis, quia sunt ultimae formae complentes naturas requisitas ad operandum. Minor probatur, quia si mutuo causantur: ergo causa verbi gratia, A, non est prior causalitate per quam causatur à causa B, quia effectus non est prior causalitate quia fit: ergo neque est prior causalitate sua, quia haec non est prior quam causa B, sed causa A, non est absolute posterior quam B, in hac sententia: ergo neque causalitas causae A; est absolute posterior quam ipsa causa A.

359 Secundo principaliter sic probatur, quia physica praedeterminatio infunditur homini, quia est contritus, verbi gratia, vel quia toto corde per dilectionem super omnia in Deum conuertitur, & tali modo disponitur ad physicam praedeterminationem: ergo talis contritio, vel dilectio non potest esse ab ipsa physica praedeterminatione, tanquam à principio efficiente proxime: antecedens est ipsa sententia aduersariorum; hi autem auctores cum quibus pugnamus asserunt contritionem, & dilectionem super omnia esse ultimam dispositionem ad physicam praedeterminationem: ergo in illo genere causae non potest haec propositio causalis negari, homini infunditur physica praedeterminatio, quia est contritus.

360 Consequentia vero probatur primo, quia si contritio, verbi gratia, eliceretur à physica praedeterminatione, sequeretur manifeste hanc causalem esse veram, homini infunditur physica praedeterminatio, ut conteratur, hoc autem repugnat priori propositioni causali: ergo admitti non potest. Sequela probatur, quia si actus elicitur à physica praedeterminatione, physica praedeterminatio est quae dat vires proximas, & efficaces voluntati ad eliciendum talem actum: ergo infunditur physica praedeterminatio voluntati, ut per illam tales actus elicere valeat, sicut datur animae beatae lumen gloriae, ut videre Deum possit, vel sicut datur homini auditus ut audiat, & potentia motiua ut moueatur.

361 Ex quibus exemplis facile probatur minor; nam lumen gloriae, eo ipso quod datur animae ut videre possit non potest illi infundi, quia videt, idemque est de auditu; nam quia datur homini, ut audire possit non potest ei dari, quia audit, & in vniuersum nulla potestas fit in subiecto eo quod eliciat actum eius solum, quia datur ut possit subiectum cum actum elicere: ergo si physica praedeterminatio datur ut homo eliciat actum charitatis, fieri non potest ut homini infundatur talis physica praedeterminatio, quia eius actum elicit. Idem ergo optime declarat exemplum de habitu gratiae, si daretur homini ut principium quo possit conuerteri, seu ut conuertatur, vel è contratio si habitus datur homini ut eliciat actum per quem conuertitur, & nihilominus per conuersionem disponitur ad habitum.

362 Et confirmatur haec Doctrina ex modo argumentandi Sactorum Hieronymi ad Ephesios primo, & Augustini libro primo, de praedestinatione Sanctorum, cap. 17. nam ex eo quod Apostolus in dicto loco ad Ephesios 1. ait: elegit nos in ipso ante

mundi constitutionem, ut essemus sancti, inferunt non elegisse nos Deum quia eramus sancti, nimirum, quia illae duae causales non possunt simul in eundem actum conuenire, & eodem modo Concilium Araucanum, Canone 25. ex eo quod Paulus de se dicit, primo Corinthiorum 7. tanquam misericordiam consequutus à Domino ut sim fidelis, ponderat, & colligit non esse misericordiam consequutum, quia fidelis erat sentiens illas duas causales repugnare eidem actioni, seu respectu eiusdem effectus. Sic ergo in praesenti, si homini physica praedeterminatio infunditur ut conteratur, non ei infunditur quia contritus est.

Et ratio est manifesta, quia particula, ut, de 363 notat causam finalem, quae in intentione est prior, & in executione posterior, & solet esse effectus in genere causae efficientis illius praedeterminationis, quae per talem finem datur, particula autem, quia, denotat causam priorem in ordine executionis, quae sit aliquomodo medium, seu principium respectu talis effectus, siue per modum principij efficientis, vel physice, vel moraliter, siue impetrando, siue aliquomodo merendo; nullo autem ex his modis fieri potest, ut medium sit effectus finis: si ergo contritio est medium ad obtinendam praedeterminationem physicam, non est finis propter quem physica praedeterminatio infunditur, & consequenter neque physica praedeterminatio est principium, quod ad eliciendam contritionem infunditur.

Tertio sic argumentor principaliter, quia effectus 364 causae efficientis non potest esse realis causa suae causae, neque in genere efficientis, neque in alio genere causae, quae existentiam realem ad causandum in ipsa causa requirat, sed solum in genere causae finalis quae ad causalitatem suam non requirit existentiam in re, sed tantum in apprehensione: at vero actus contritionis, verbi gratia, est talis causa dispositiua physice praedeterminationis, ut ad causandum requirat existentiam realem priorem suo effectui: ergo impossibile est hanc eandem dispositionem esse effectum eiusdem physice praedeterminationis in genere efficientis, seu è conuerso impossibile est physicam praedeterminationem, esse causam efficientem actus disponentis proxime subiectum ad infusionem eiusdem praedeterminationis.

Maiores videtur per se nota ex terminis, quia causa efficiens ideo non potest immediate efficere, quia ut efficiat supponitur actu, & simpliciter existens, agit enim in quantum est in actu: ergo eadem ratione non potest efficere aliquam causam realem sui esse, quae debeat supponi realiter existens. Patet consequentia, tum quia si non potest efficere suum esse, quia supponit illud, multo minus potest efficere esse suae causae, quod in illa ante suum proprium esse supponit. Tum etiam quia alias saltem mediate esset causa realis sui esse; nam efficiendo, verbi gratia, dispositionem necessariam ad suum esse effectiue pararet viam ad sui productionem: quod non minorem repugnantiam inuoluit.

Sicut non minus repugnat aliquem generare 366 patrem aut anum suum, quam immediate generare seipsum: similiter ergo non magis repugnat fore mater inducere seipsam in materiam, quam effectiue disponere, & preparare materiam ad sui receptionem; nam quod in illa causa media mutetur causae salitas efficiens in dispositiua parum refert, cum in causa etiam disponente praerequiratur existentia quae dicitur esse effectiue ab ipsa forma.

Secus vero est in causa finali, quia ut causet non

non supponitur facta, neque existens, & ideo Aristoteles solum inter finem, & efficiens posuit mutuum habitum prioris, & posterioris in illis diversis generibus causarum & ad summum extenditur ad causalitatem materialem & formalem ut infra explicabo, & specialem rationem reddam, non tamen potest habere locum inter actum, qui sit realis dispositio præparans subiectum ad introductionem physice prædeterminantis, & hanc quæ sit vera causa efficiens talis dispositionis, quia talis dispositio supponitur actu disponens, non disponit autem nisi ut realiter existens & producta in subiecto, illudque informans, & ideo non potest in illo fieri à forma, ad quam disponit alias vel fieret à forma, quæ nondum est, vel forma effectus præpararet subiectum ad sui introductionem, & sic vel præpararet illud antequam in illo esset, & consequenter antequam esset, quia accidens non potest esse nisi in subiecto, quod est contra rationem efficientiæ vel postquam in illo existeret quod est contra rationem dispositionis præparantis materiam, nam iam supponeretur forma inducta in materia nondum præparata.

368 Dicunt vero aliqui non necessario supponi existentiam actualem in causa disponente, ut sic, quia causa disponens materialis est, materia autem potest causare antequam intelligatur esse, ut quidam Thomistæ dicunt, quia materia non causat ut est in actu, sed ut est in potentia.

369 Sed contra, quia falsum est assumptum etiam in causa materiali maxime propria, quæ est materia prima, nam etiam illa non potest intelligi causans, nisi intelligatur existens, & producta ab aliqua efficiente causa, nam licet dicatur causare, ut est in potentia ad formam, non tamen potest causare nisi ut est actu secundum actum, quem entitativum vocant.

370 Quidquid vero sit de propria, & pura materiali causa, de dispositione reali est id evidentissimum, nam licet dispositio dicatur reduci ad propriam causam materialem, quatenus præparat subiectum & ex parte illius se tenet, in re tamen ipsa disponit subiectum actuando illud, & dando illi aliquid esse, sicut calor v.g. disponit lignum calefaciendo illud formaliter disponit: ergo actuando in suo genere: ergo non potest intelligi causa sic disponens nisi intelligatur existens, & consequenter producta, seu iam educta de potentia subiecti, quod in præsentia est evidenter, quia dispositio non solum est actus actuans, & informans potentiam, sed etiam est actus secundus, & ultimus, qui maximam actualitatem requirit, est etiam actus vitalis, & liber qui intime includit efficientiam hominis disponentis se ad prædeterminationem, & ita talis dispositio non solum requirit actualem existentiam, & realem productionem, sed etiam supponit principium effectuum sui ipsius iam præexistens, & in actu primo constitutum, unde impossibile est ut sit, vel præintelligatur constitutum per ipsamque habitum ad quem talis actus disponit: ergo talis dispositio ut sit, & fiat supponit principium effectuum talis actus in quo prædeterminatio non includatur, & à qua actus disponens sufficiens, & actualiter procedat & consequenter prædeterminatio postea indita ratione talis actus illa amplius efficere non potest.

371 Quarto sic argumentor principaliter, quia si due res se possent causare in diverso genere entis: ergo etiam in eodem consequens est absurdum, tum quia in Philosophia est omnino in-

I. P. Tom. II.

auditum, & ab omni Philosopho negatum; tum quia nulla interveniret naturæ prioritas inter causam, & effectum; nam inter causas caloris, exempli gratia numeratur efficiens quæ est ignis, & inter causas ignis numeratur calor illum efficiens: vel ergo nulla esset prioritas, vel idem esset prius se ipso in eodem genere: sequela probatur, quia si materia penderet à forma, v. g. ergo forma vere influit, & quæque vera causa materiam: ergo materia, ut existat, requirit formam existentem, ad quam existentiam sufficit formam simul esse cum materia, licet aliquomodo sit forma posterior quam materia; sicut ergo forma potest vere causare materiam à qua ipsa forma causatur, cur due cause efficientes non se mutuo causabunt: solum enim dicendum est formam, & materiam posse ad invicem causari hoc modo ut materia causet entitativum formam; forma autem non causet entitativum materiam quoad intrinsecam esse substantiale ipsius materiam, sed solum quoad esse informatum, animatum, vel humanatum: unde impossibile est ut forma causet intrinsecam entitativum materiam, & materia intrinsecam entitativum formam, ratione cuius solum potest concedi mutua causalitas iam dicta, alias etiam in genere causa materialis & formalis sequentur incommoda iam relata, quia autem causa efficiens producit entitativum effectus intrinsecam, & substantialem; ideo in hoc casu dicimus filium non posse producere entitativum substantialem sui patris à quo productus est filius quoad propriam entitativum propter inconuenientiam iam supra demonstratam, unde asserendum est in nullo genere causæ, præter causam finalis & efficientis, ut iam dixi posse verificari quod una causa sit causa sui effectus quoad intrinsecam substantiam talis effectus, & quod iterum talis effectus causet intrinsecam substantiam suæ causæ in alio genere causæ ab eo in quo productus est effectus à causa.

Ultimo sic argumentor contra hanc opinionem ex communi illo axioma, quod principium meriti non potest cadere sub idem meritum; cum ergo physica prædeterminatio sit principium contritionis in opposita sententia, non potest eadem physica prædeterminatio dari propter contritionem tanquam propter dispositionem moralem, aut meritum de congruo.

Scio aliquos negare esse meritum de congruo contritionem ad infusionem physice prædeterminationis, quia non præcedit, nisi in genere causæ materialis, meritum vero debet esse in genere causæ efficientis, & quidè commode ad suam doctrinam, sed falsò, quia alioquin infusio physice prædeterminationis, & donorum non esset voluntaria homini, quod est falsum, in tantum enim est voluntaria in quantum disponit se homo voluntarie, & libere ad prædeterminationem, ut ipsi asserunt: ergo contritio propter dispositionem intelligitur libera homini; ergo habet quidquid requiritur ad meritum de congruo in esse dispositionis, alioquin nõ magis exigeretur ad communicationem actualis prædeterminationis actus liber contritionis, quam actus necessarius.

Confirmatur, quia actus contritionis propter hanc rationem secundum Concilium Tridentinum est meritoria de congruo respectu gratiæ habitualis, quia est dispositio supernaturalis meritoria, & libera ad gratiam habitalem, sed etiam talis contritio est dispositio supernaturalis, moralis, & libera respectu physice prædeterminationis: ergo est meritoria de congruo respectu illius.

ooo

Sde

375 Sed iam concedamus dari mutua causalitatem inter habitum gratiae, & actum contritionis, ratione cuius affertunt isti auctores posse etiam dari mutua causalitatem inter praedeterminationem, & actum contritionis ab illa factum: sed re vera licet detur talis mutua causalitas inter gratiam habitualement, & contritionem, nihilominus ostendamus non esse eandem rationem in mutua causalitate inter gratiam habitualement, & amorem Dei, & inter praedeterminationem, & actum, quod sic demonstro.

376 Praedeterminatio ex intrinseco suo conceptu habet repugnantiam, ut componatur cum actu, & eius carentia, quia determinate respicit actum, sine quo non potest existere: sed in hac sententia de mutua causalitate charitatis, & gratia ex intrinseco suo conceptu, & secundum se non habet determinationem ad actum, sed possunt componi cum eius carentia: ergo non est eadem ratio, utriusque consequentia patet, quia argumentum sumitur à principio indifferenti secundum se ad determinationem secundum se. Minor datur ab auctoribus mutuae causalitatis, ad quos non potest argui ad hominem, quia ipsi negant gratiae determinationem in actu primo ad operandum, & eam admittunt in praedeterminatione. Deinde, quia si gratia non habet eam indifferentiam, iam non est fugere difficultates praedeterminationis, sed eas trajicere ad gratiam habitualement, unde si ipse sentit sententiam suorum esse dignam aliqua censura, haec etiam sententia mutuae causalitatis est digna eadem, quod nullus potest recte admittere.

377 Tertio, quia habitus ex natura sua infundi potest sine illa dispositione ut patet in pueris baptizatis, & in adultis iustificatis in Sacramento per attritionem; item potest existere ille habitus tam in pueris, quam in adultis quin operetur; quamvis in actu primo sint in adultis omnia requisita ad operandum: ergo habitus secundum se est independens ab operatione, & ita operatur, ut possit non operari; nam quando operatur in casu, in quo disputo, operatur cum eadem indifferentia, cum qua in adulto iam iusto, in quo multi actus exercentur sine mutua dependentia, & sine determinatione ipsius actus in actu primo, quia iustus omittit libere multos actus charitatis, quos posset libere facere. Maior autem est ipsorum, & probatur, quia praedeterminatio, vel potest componi ex modo suo agendi cum actu, & eius carentia, vel non potest: Si non potest, est maior propositio primi syllogismi; si potest: ergo iam ex natura sua auxilium efficax potest esse inefficax, quia potest carere effectu; item iam illa qualitas esset qualis à nobis constituitur nempe sine efficacia physica ex se.

378 Explico, etiam est mutua causalitas per vos inter formam ignis, & calorem; nec tamen propterea calor producit libere ab igne: ergo non sufficit quavis mutua causalitas; sed requiritur ut actio ita oriatur ab agente ut ex conceptu ipsius possit non oriri: nam ut effectus sit liber opus est ut habeat indifferentiam respectu alicuius principij, sed etiam non habet comparisonem principij passivi, unde actus praedeterminatus non habet libertatem ut praecise recipitur in voluntate: ergo praecise ut praecedit in genere dispositionis passivae non concipimus illum esse liberum: ergo ex hoc conceptu mutuae causalitatis non iuvat libertas magis quam si non esset haec causalitas. Patet consequentia, quia haec praeter influxum actuum non includit, nisi concursus dispositivum materialiter: sed in hoc ut distin-

guatur ab activo nulla cernitur ratio libertatis: ergo haec mutua causalitas non iuvat libertatem: ergo tota libertas sumitur praecise in ordine ad principium actuum: sed principium actuum non operatur libere, sed necessario quia operatur cum praedeterminatione ad unum: ergo hoc genus operandi cum mutua causalitate habet eandem difficultatem, quam praedeterminatio sine causalitate mutua.

379 Confirmatur, quia non est in nostra potestate habere praedeterminationem; quia ut sit in nostra potestate debet esse libera nobis dispositio ad illam: sed dispositio, ut est dispositio non est nobis formaliter libera, quia ut dispositio non habet influxum actuum à nobis sed passivum, item illam debemus habere per influxum praedeterminationis; sed hunc influxum non possumus cohibere ex suppositione praedeterminationis, quia non possumus cum illa componere dissensum: ergo illa dispositio, ut dispositio non est in nostra potestate: ergo praedeterminatio non est in nostra potestate, quod si est: ergo potuimus efficere ne praedeterminaremur. Rogo, illa actio ut libere potuit efficere ne praedeterminaremur à quo principio id habuit actine: Nam ab aliquo id habuit necessario, quia libertas est in ordine ad agens, non potuit autem eam libertatem habere à praedeterminatione, quia haec non intelligitur in illo priori, quia in illo priori intelliguntur causae dispositionis ad praedeterminationem inter quas non est ipsa: ergo illa libertas sumitur ab alio principio activo non praedeterminante: ergo vel dispositio ad praedeterminationem non est nobis libera vel est ab alio principio non praedeterminante, in hac sententia damus dispositionem illam oriri à principio, à quo potuit simpliciter non oriri quod componi potuit cum actu, & eius carentia: ergo non est eadem ratio mutuae causalitatis inter actum & habitum charitatis, ac inter praedeterminationem, & actum, quia actus praedeterminatus non oritur à suo principio cum indifferentia, ut cum illo principio componatur ipsius actus carentia, ut oritur actus ab habitu residui: ergo haec sententia in eadem difficultates in quas praedeterminatio sine causalitate mutua. Ex quibus manifeste concluditur minime enervare solutio horum recentiorum argumenta validissima pro Societate.

SVBSECTIO III.

Aliud argumentum ponitur.

380 Secundo, principaliter sic argumentor, quia si concursus praevie determinans est ad operandum necessarius: ergo sine illo influxu, seu concursu non potest moveri voluntas tanquam potentia proxima & expedita ad opus, sicut non potest calefacere ignis sine concursu Dei, nec manus potest movere calamina nisi à voluntate vel appetitu moveatur; nam intimius, & essentialius dicitur pendere voluntas ab hac motione & determinatione Dei in operatione sua, quam dependeat motio manus à voluntate: ergo quando Deus non dat hanc determinationem, etiam si omnia necessaria ad volendum adsint, adhuc non est in voluntatis potestate positum velle, vel operari. Probatur consequentia, quia si non est in potestate voluntatis velle sine tali determinatione, neque est in potestate eius habere ta-

lem determinationem, vt velit: ergo nequaquam ipsam velle est in potestate eius nisi prius Deus huiusmodi determinationem tribuat, quod solum est in eius potestate, & arbitrio. Vnde ipsi Deo libera esse poterit hominis morio, & determinatione, non autem ipsi homini sicut morio manus libera est voluntati non autem manui.

381 Dices cum Alvarez, libro tertio, de auxiliis, disputat. 2. 3. m. 29. concursum illum seu influxum, physice prædeterminantem non esse necessarium vt homo absolute, & simpliciter possit operari, sed solum requiritur vt actu operetur; vnde ex eo quod homo non recipiat huiusmodi concursum, non inferitur quod non possit operari, sed solum quod non operabitur, nec sequitur quod non sit liber, sed tantum sequitur quod homo non sit simpliciter primum liberum, neque exemplum adductum de manu mota à voluntate est ad propositum; nam manus à voluntate ita mouetur ad actum liberum, quod non se mouet per actum principium liberum sibi intrinsecum, ceterum voluntas creata ita mouetur, & prædeterminatur à Deo prævia motione ad actum liberum, quod in eodem instanti temporis seipsam libere mouet per actum principium sibi intrinsecum.

382 Sed contra, quia hæc responsio neque constare potest in sententia dictorum Auctorum, neque simpliciter satisfacere, primum enim dicti auctores docent influxum hunc esse motionem quamdam voluntati impressam, eique inhaerentem, quæ est veluti complementum vltimum virtutis necessariæ ad agendum: ergo non solum est necessarius hic influxus vt voluntas operetur, sed etiam vt velle, & operari possit, quæ sine illo virtus voluntatis, imo vt ipsi aiunt virtus etiam charitatis habitualiter infusæ est incooperata, & insufficientis ad actum eliciendum: ergo sine illo influxu non solum non ager voluntas, sed nec poterit agere, cum aut talis influxus, qui physica prædeterminatio dicitur sit auxilium efficax.

383 Sequitur euidenter sine auxilio efficaci non posse voluntatem operari actum virtutis supernaturalis, sed auxilium sufficiens: ergo cum auxilio sufficienti non poterit voluntas conuertere; ex quo euidenter sequitur nullum dari auxilium sufficiens quod est contra omnes Doctores & Patres Ecclesiæ qui diuidunt auxilium vt sit in sufficiens, & efficax, quod autem secundum principia huius sententiæ non datur auxilium sufficiens, patet euidenter, quia vt probatum est, sine auxilio efficaci non potest homo conuertere: ergo si auxilium sufficiens non est efficax vt probatum est cum illo, vt dixi non poterit conuertere, sed auxilium cum quo non potest homo conuertere non est sufficiens, quia sufficiens dicitur illud cum quo voluntas sufficienter potest conuertere: ergo nullum datur sufficiens, nisi efficax.

384 Iterum sequitur omnibus illis qui de facto non conuertuntur, & quibus negat Deus auxilium efficax physice prædeterminans negare Deum auxilia sufficientia, quod etiam est maxime periculosum in fide, quia in hac vita nulli negat Deus auxilia sufficientia, vt possit conuertere: alias nulli imputaretur peccatum quod committit quando non obseruat præceptum de dilectione Dei, aut de contritione, siquidem non habet sufficientes vires ad eliciendum actum illum, quo facto adimplet præceptum, tunc enim imputatur ad culpam omissio actus præcepti quando omittens talem actum ita omittit libere, vt posset facere actum præceptum: sed qui non habet auxilium sufficiens ad actum præceptum non po-

I. P. Tom. II.

test facere illum, neque habet vires sufficientes ad eius effectum: ergo talis omissio non imputabitur ei ad culpam, quia est carentia necessaria, & non libera.

Confirmatur tota hæc ratio principalis, quia aut hic influxus physice prædeterminans est necessarius per modum principij, aut per modum concursus immediati in effectum ipsum; si dicatur primum, vt necessario dicere debent Auctores illius sententiæ, quia non ponunt hunc influxum esse immediate in effectum aut actum, sed in causam, id est in voluntatem, vt eliciat actum, si hoc inquam dicatur, sequitur hanc influxum esse necessarium ad posse velle, & non tantum ad velle; nam cum dicitur influxum esse ad posse, non est intelligendum ipsum posse, esse terminatum, vel finem, ad quem ordinatur auxilium, sed esse quasi effectum formalem, qui confertur per influxum necessarium, quod datur per modum principij, & confert posse agere, quia cum datur vt principium ad agendum cum voluntate constituit integrum principium agendi, & hoc ipsum est dare voluntati vt possit agere: ergo non tantum ad velle, sed etiam ad posse est necessarium hoc auxilium, quia sine illo nondum est constitutum sufficiens principium, nec sufficiens potentia ad agendum: ergo implicat intelligere sufficiens posse & solum esse ad agere tale auxilium: ergo sine tali auxilio non potest operari voluntas, ac proinde nullum aliud dabitur auxilium sufficiens, nisi efficax, quod est contra communem sensum Conciliorum, & Patrum, siquidem in omnibus conceditur, etiam peccantibus auxilium sufficiens ad non peccandum, quibus non conceditur auxilium efficax, alias illi, qui peccant non peccarent, quia nullus peccat excitatus, & adiutus efficaci auxilio.

Confirmatur secundo in ordine supernaturali, quia auxilium sufficiens datur per modum principij cum datur absque actu, vt possit facere illum & consequenter vt in ordine sit sufficiens vere debet aliquomodo includere omne id, quod est necessarium per modum principij, quia non potest dici principium sufficiens illud quod non includit quidquid est necessarium in ratione principij: ergo si hoc auxilium efficax, quod est physice prædeterminans, est necessarium in ratione principij, sine illo, nullum est auxilium sufficiens quoniam totius si aliquid auxilium interdum dicitur sufficiens ad actum, quæ efficere non potest sine alio maiori auxilio, quod sit etiam principium actus, illud tale auxilium non potest vere esse sufficiens proxime, cum per se non sufficiat, sed remote seu per aliud ad hoc ostenditur ergo necessarium esse, vt sit in hominis potestate, aliquid facere per prius auxilium, quo posterius, & maius obtineat ad efficiendum alium actum: sic ergo in præsentia, si hoc auxilium efficax est necessarium ita per modum principij, vt sine illo non possit voluntas operari, nullum aliud poterit esse sufficiens proxime, & immediate, sed neque esse potest sufficiens mediate, quia per illud nihil potest facere homo, quo obtineat auxilium efficax, vt ipsimet Auctores illius opinionis frequentius dicunt, ponentes hoc auxilium efficax in sola Dei voluntate sine villo respectu ad nostram libertatem, vel eius usum vt antecedentem, vel concomitantem, sed tantum vt subsequentem, in quo sane consequenter loquuntur. Si vero influxus efficax dicatur tantum necessarius per modum concursus, verum quidem est talem influxum, vt actu collatum, & exhibitum esse necessarium ad agendum, vel volendum, & non ad posse, quia talis influxus hoc modo consideratus, non est aliud quam actio vt modo consideratus.

ooo

Nihil

387 Nihilominus tamen, ut homo ante exhibitum hunc influxum in actu secundo sit simpliciter potens ad talem actum eliciendum, necessarium est ut habeat alium influxum ita præparatum seu oblatum, ex parte Dei, ut sit in manu & potestate hominis habere illum si voluerit; nam si concursus est necessarius ad volendum, & voluntas neque actu illum habet, neque potestate, quia neque illi offertur, neque ipsa quidquam facere potest, ut illum obtineat, nullo modo dici potest voluntas moraliter, & proxime potens ad volendum; at vero si hic influxus, etiam si dicatur esse per modum concursus datur per physicam præmotionem ad arbitrium Diuinæ voluntatis, hic, qui non habet talem motionem, non solum non habet actu concursum, sed neque etiam potens est habere, igitur non solum non agere, sed neque potens est agere.

388 Vergetur tertio, quia quamvis gratis demus aliquid esse necessarium ad actionem, quod non est necessarium ad potentiam, (hoc quidem est verum in concursu actuali non est in actu primo) tamen ad potentiam simpliciter, scilicet proxime expeditam ad agendum cum omnibus prærequisitis, necessarium est ut homo, saltem in actu primo, seu in potestate habeat quiddam in actionem est necessarium, quia alias potentia non erit proxima, & præsertim moralis, sed tantum remota, & insufficientis: ergo si influxus physice prædeterminans est necessarius ad velle, oportet ut saltem sit in potestate hominis habere illum, alioqui nullo modo dici potest homo habere auxilium sufficiens & morale potentiam ad eliciendos hos actus, & consequenter nec voluntati eius poterit imputari, quod illos non eliciat.

389 Præterea hic nullo probabilioris colore accommodari potest solutio aduersariorum, quia præcipuum fundamentum contrariæ sententiæ est voluntatem non determinatam ab alio, quia indifferens est insufficientem esse & non posse per se se determinare: ergo sine illa determinatione, voluntas non solum non vult, sed etiam, nec velle poterit. Adde quod hæc determinatio dicitur esse necessaria, ut ultimo compleat virtutem agendi causæ proximæ: ergo sine illa non potest agere.

390 Tandem utcumque sit necessaria, si non habetur nec haberi potest omnis potestas quæ voluntati attribuitur, erit mere physica, & remota, non autem proxima, & moralis, quæ ad vsum liberum, & culpam, aut actum virtuosum necessaria est.

391 In illo autem discrimine, quod reddit aduersarius inter manum, & voluntatem committit petitionem manifestam principij, nos enim asserimus ex sententia aduersariorum sequi, nullum dari in voluntate principium liberum, nullamque in ea reperiri libertatem, quia ideo colligimus in manu nullam dari huiusmodi libertatem, quia mouetur, & determinatur ad vnum sine aliqua indifferentia à voluntate, sed voluntas mouetur à Deo & determinatur ad vnum opus sine aliqua indifferentia illius ad operandum, & non operandum, cum necessario ex suppositione prædeterminationis operetur voluntas id ad quod prædeterminatur: ergo non habet principium liberum à quo in eodem instanti moueatur. Ecce argumentum nostrum.

392 Ad quod responderi Aluarez, manifesta petitione principij dum ait; nam manus à voluntate ita mouetur, quod non se moueat per principium li-

berum sibi intrinsecum, ceterum voluntas creata ita prædeterminatur à Deo, quod in eodem instanti seipsam libere moueat. Ecce Aluarez manifeste conuictus nullam tribuit solutionem, quia pro ratione conclusionis tribuit ipsam conclusionem, ac proinde committit petitionem principij.

Deinde videtur supponere non posse necessitari voluntatem, etiam si sit libera per aliquam entitatem impressam de foris; nam tota ratio quare Aluarez asserit voluntatem non necessitari à physica prædeterminatione, ut necessitatur manus, est quia in voluntate datur principium intrinsecum liberum, in manu vero non; Hoc autem esse falsum patet clarissime; nam in patria licet intrinsece, & essentialiter sit libera, necessitatur media visione beatifica, & lumine gloriæ existentibus in intellectu beatorum, & sine dubio potest Deus per aliquam entitatem, vel modalem, vel realem existentem in voluntate necessitare illam ad vnum, stante adhuc integro iudicio rationis de obiecto ex se indifferenti, & non necessario; nam ut ait Augustinus, in *Enchiridione*, capite 98. Deus qui omnipotens est potest mutare voluntatem hominis quando voluerit, & ubi voluerit; sed ad eandem omnipotentiam spectat posse illam mutare quomodo voluerit si in modo nulla apparet implicatio contradictionis: ergo non solum Deus potest mutare voluntatem seruando eius libertatem, sed etiam necessitando illam & liberum vsum impediendo. Probat hæc vltima consequentia, quia nulla maior repugnancia in vno, quam in altero modo inuenitur, imo difficilius videtur voluntatem mutare efficaciter salua eius libertate, quam eam necessitando, quæ in priori modo oportet in eadem actione coniungere potestatem non agendi cum infallibilitate agendi, quod videtur difficilissimum; in modo autem posteriori cessat difficultas, quia si motio inducit necessitatem, consequenter habebit infallibilem effectum; aliunde vero ex parte ipsius voluntatis creatæ nulla est specialis repugnancia, quia licet habeat duplicem potestatem agendi scilicet & non agendi, potest per omnipotentiam dei secundum alteram fini operari, & secundum alteram impediri ne suammet operationem possit suspendere, tunc autem operatio erit necessaria, & non libera quoad exercitium, quia libertas in operatione non est sola entitas actus, vel modus intrinsecus eius: sed est denominatio à potestate agendi, & non agendi vtrique ad vtrumque expedita, seu non impedita: ergo tunc actus carebit tali denominatione, & consequenter erit necessarius, neque in eo quod Deus impediatur vsum illius potestatis in voluntate creatæ, aliqua repugnancia cogitari, vel inferri potest, quia cum omnis potestas causæ secundæ sit subdita potestati causæ primæ, facile potest per illam impediri, ne suammet potestatem vitetur, & oppositum videtur multum derogare omnipotentia dei, & eius eminentia super omnem potestatem creatam; unde hac ratione potest efficacissime impedire ne voluntas velit negando illi suum concursum, & consequenter necessitando illam ad non volendum, seu ut necessario exerceat potestatem non volendi; ergo etiam potest impedire vsum potestatis ad suspendendum actum, & sic illam necessitare ad agendum, & exercendam potentiam agendi.

Deinde

394 Deinde, quia maius dominium habet Deus in voluntatem creatam & magis potens est circa illam, quam vnus homo circa corpus alterius hominis: sed vnus homo potest necessitate alterum hominem vt actionem aliquam necessario faciat, vt deambulare sursum, ascendere, descendere, quæ alias essent actiones liberæ infligendo aliquam entitatem homini; ergo à fortiori poterit Deus necessitate voluntatem infligendo entitatem determinantem talem potentiam illi, vt necessario operetur, quæ alias libere operatura erat, illa autem entitas deberet esse necessario antecedens vsum liberum voluntatis, illiusque potestati non subiaceret quantum ad vsum, sed potius illam sibi subiiceret, & obsequentem faceret, ita vt non posset voluntas illi impressioni resistere, nec se continere quin velistat tali impressione, seu præuia motione.

395 Exemplo evidentissimo probatur hoc, nam ideo motio seu impetus impressus uni homini ab alio pollente maioribus viribus necessitat illum ad mouendum, id est, vt moveatur, ita vt in tali motu nulla exerceatur libertas, quia talis impetus non dependet à voluntate hominis moti, sed à solo mouente, & respectu illius merè passive se habeat motus, licet postea supposito illo impetu moveatur & actiue se habeat, talisque impetus, seu motio est prædeterminatio ad motum, ita vt non subiaceat moti potestati, seu potius motus subiaceat illi, & non possit tali impressioni resistere: ergo similiter eveniret in casu dicto, vbi omnia, quæ hic concurrunt concurrerent sine dubio.

396 Sed dum Deus influit in voluntatem physica prædeterminatione, talis physica prædeterminatio, seu influxus antecedit omnem vsum liberum voluntatis, & respectu illius merè passive se habet voluntas, nullumque dominium habet supra illum; nec illi resistere potest, quominus talis voluntas determinetur ac necessario rapiatur ad opus illud ad quod prædeterminatur per talem influxum: ergo necessitat per illum voluntas ad operandum, & supposita illa motione licet in se in actu primo sit libera, minime libere operatur, vt male asserit Alvarez, cum non in potestate hominis sit moti, & prædeterminatio, aut habere illam determinationem, aut abdicere illam postquam habet, aut non operari posita illa.

397 Dices esse in potestate hominis habere hanc determinationem, & ideo ei, ut liberæ causæ attribui carentiam eius, & actus, qui ex illa sequeretur.

398 Sed in primis Auctores contrariæ sententiæ non possunt hoc modo respondere: dicunt enim Deum suo arbitrio dare vel negare hanc efficacem motionem quibus vult, & quando vult absque vlla dependentia ab vfu, vel consensu libero humanæ voluntatis, ut antecedente vel concomitanti, solumque respicere illum, vt effectum subsequenter.

399 Deinde non potest quidquam aliud consequenter dici, prosequendo enim exemplum propositum, quid, quæso, faciet ille homo vt adeo determinetur ad eam voluntatem vacandi virtuti? nam si eius potestate positum est habere determinationem illam: ergo erit positum hoc in eius voluntate, nam vt Augustinus alias dixit, nihil magis est in nostra potestate quam quod est in nostra voluntate, præsertim quia oportet hanc potestatem esse moralem,

vt homini imputetur vfu eius, vel non vfu, potestas autem moralis non est in homine nisi media voluntate; quomodo ergo erit in potestate illius hominis habere illam determinationem, adeo ut virtuti vacare velit? aut enim aliquid potest facere voluntas quo obtineat adeo illam determinationem, vel nihil agere potest? si nihil potest facere: ergo non est in potestate eius habere illam determinationem, quia si esset in eius potestate, saltem efficere posset volitionem, vel desiderium habendi illam determinationem, quia non sunt aliter in potestate voluntatis nostræ, nisi quatenus possumus illas velle, & volendo, aut recipere, aut efficere; si autem aliquid potest libere facere voluntas, quo illam determinationem recipiat; interrogo ulterius an ad illud ipsum libere volendum determinationem requirat, necne? si requiritur, vel procedetur in infinitum vel sistendum erit in aliqua determinatione, quæ omnino ab extrinseco veniat, & non sit in potestate voluntatis, & in illa procedit totus discursus factus, quia tunc nullo modo intelligi potest, quomodo operatio ab illa determinatione procedens fuerit in potestate libera, & morali voluntatis. Si vero non requiritur illa determinatio ad illud opus primum, quod voluntas libere operari potest evidenter concluditur voluntatem indifferentem & nondum determinatam ab extrinseco agente posse se libere determinare ad aliquid volendum.

Dices non oportere, vt voluntas aliquid efficiat ante hanc determinationem, vt illam recipiat, sed satis esse, vt non efficiat, sed se moueri sinat & non impediat determinationem Dei.

Sed hæc fuga vt recte notat Pater Suarez quæ 404 in operibus gratiæ à nonnullis inuenta est, hic nullum habere potest locum, nam si hoc consideretur voluntas humana in exemplo supra posito prius natura, quam hoc, vel illud velit, necesse est vt omnino negative se habeat, quia nihil potest ex se incipere: ergo omnino se finit ad hanc, vel illam partem determinare, neque ex se magis ad vnum confert quidquam, quam ad aliam, si vero consideretur, vt iam aliquid agens quo resistat alteri parti, & non se finat ad illam determinari illud ipsum erit ex alia prædeterminatione Dei, de illa ergo priori determinatione redibit argumentum, quod esse non poterit in voluntatis potestate, vel habere illam, vel carere, ac ita tandem eodem revoluiamur, nimirum, quod carentia primæ determinationis necessitat ad volendum non sit in potestate nostra, sed in solo Dei arbitrio, & ideo nec libera esse possit, nec nobis imputari.

Tandem declaratur, & confirmatur hæc ratio, nam hæc determinatio dicitur esse à solo Deo; voluntas autem dicitur solum concurrere passive recipiendo illam; Neque enim eam efficere potest iuxta principia contrariæ sententiæ, quia ante illam voluntas est indeterminata, & vt sic operari non potest; & ideo determinari dicitur vt operetur: ergo ad hanc determinationem solum est voluntas in potestate passive: ergo non est talis determinatio in potestate libera, & morali voluntatis, quia vt supra dixi, potentia passiva non satis est ad liberam potestatem, & est per se evidens, nam quod minus possit determinari ad motum in hanc, vel illam partem non ponit ipsa liberam potestatem.

potestatem aliquam, sed illa esse poterit in motore: illa ergo determinatio per se, & immediate non est in libera potestate voluntatis, neque etiam dici potest esse in potestate eius mediate, id est, media aliqua dispositione quam si adhibeat recipiet illam determinationem, sicut receptio primæ gratiæ habitualis dici potest esse in libera potestate nostra media dispositione libera quæ in nostra est potestate cum Divino auxilio; non potest, inquam, hoc dici, tum propter discursum factum, quia de illamet dispositione inquiremus quomodo determinatio ad illam sit in potestate nostra; tum etiam quia ex eodem discursu impossibile est requiri in causa secunda dispositionem ab illa ad recipiendum primum, & essentialem influxum primæ causæ, cum nihil possit ipsa sine hoc influxu operari. Tum denique, quia ridiculum est ad omnem naturalem concursum primæ causæ, & ad actus omnes volendi etiam circa res minimas, ad ambulandum scilicet, loquendum &c. dispositionem ex parte hominis requirere propter ipsammet cooperationem liberam, quæ non est dispositio ad concursum, sed potius actio elicitæ cum ipso concursu.

403 Relinquitur ergo si determinatio hæc necessaria est illam non posse esse in libera, & morali potestate nostra, sed in sola libera Dei voluntate, ex quo ulterius fit quodcumque illa caremus, etiam operationem illam, quæ à tali determinatione essentialiter pendet, non esse in nostra libera voluntate, quia si deest nobis essentialia principium operationis, & illud habere non possumus, neque operationem ipsam habere possumus quodcumque autem voluntas non vult, aut non impedit, etiam positus alijs requisitis caret ista determinatione, & non est in potestate eius habere illam: ergo non potest illi moraliter tribui quod non velit, aut quod non impedimentum ponat; nunquam ergo carentia actus volendi, & carentia positionis impedimenti est nobis libera, nec moraliter potest nobis attribui, quia semper oritur ex carentia determinationis, quia non est in nostra potestate, & ob eius defectum etiam actus oppositus, & impedimentum ponere non est in nostra potestate.

404 Denique totus hic discursus fundari potest in quadam communi Sanctorum doctrina, qui Pelagio interroganti quomodo finis liberi ad opera supernaturalia præstanda si ad illa est gratia Dei necessaria, & nobis non datur, vel quomodo nobis imputetur horum operum omissio, Respondent, quia in potestate nostra est habere hanc gratiam, quam Deus nemini denegat; supponant ergo Patres non posse nos libere omittere, nisi vel habemus omne id, quod ad operandum necessarium est, vel saltem in nostra potestate sit illud habere; Cum ergo illa determinatio nec nobis detur, nec sit in potestate nostra, ut ostendi, si illa est ad operandum necessaria aperte concluditur omissionem operis nobis non esse liberam, nec posse nobis imputari, quod in fide erroneum esse manifestum est.

405 Deinde sic arguuntur, & hanc veritatem magis confirmo, quia habere auxilium sufficiens est habere quiddam requiritur ad conversionem, sed prædeterminatio requiritur necessario ad conversionem, ita ut sine illa, nec de potentia absoluta possit poni conversio: ergo qui non habet prædeterminationem non habet auxilium sufficiens ad conversionem. Item eos omnes, qui non implent præcepta non potuisse ea implere, sequi-

tur manifeste ex illa sententia quod est maxime erroneum.

Magister Ioannes Vincentius inter Dominicos insignis apud Salmanticenses Theologos dixit ingenue hoc argumentum esse insolubile, teste Ledesma in lib. de auxil. artic. 14. paulo ante conclusionem, & in ultima probatione suæ conclusionis ad finem, & propter hoc argumentum non posse defendi necessitatem physicæ prædeterminationis ad actus liberos, alij tamen tentarunt sæpe illud solvere tum Romæ, dum hæc controversia ageretur, tum in libris, & disputationibus occurrentibus.

Prima solutio est auxilium sufficiens non dare quod sufficit, ut homo convertatur, dare tamen quod sufficit ut possit converti, dat enim posse operari, non vero dat actu operari, quia ad actu operandum necessaria est prædeterminatio. Hæc est solutio apud ipsos communis, recipiturque à Ledesma, & Alvarez, & hoc explicat exemplo albedinis, quæ necessaria est ut Petrus sit albus, non tamen ut Petrus possit esse albus, sic inquit, prædeterminatio necessaria est ut homo convertatur, non vero ut possit converti.

Hanc solutionem impugno primo, quia videtur esse contra doctrinam ipsorum, dum explicant naturam prædeterminationis, dicunt enim sæpe cum auxilio non prædeterminante non posse hominem converti; sic loquitur Bañez 1. parte quest. 14. art. 13. in editione Salmantica, anno 1584. pagina 675. nulla, inquit, causa secunda potest operari, nisi sit efficaciter à prima determinata: ecce negat non solum operationem, sed ipsum posse sine prædeterminatione. Item Naharrete tomo. 2. controvers. 5. §. 1. vers. & in his principijs, & alibi sæpe: ergo contra ipsorum sententiam est dicere, quod cum auxilio sufficienti possit homo converti.

Secundo impugno ratione, quia concursus prædeterminans non est ipsa operatio causæ secundæ; ut supponimus, sed aliquid ad ipsam operationem prærequiritum; ergo pertinet ad actum primum, modo pertineat ut virtus, modo ut complementum, modo ut applicatio causæ secundæ, de quo non constat inter ipsos, sed quidquid pertinet ad actum primum pertinet ad ipsum posse, loquendo de posse proximo, & completo: ergo qui non habet prædeterminationem, non habet posse proximum, & completum, imo habet impotentiam respectu consensus, quia habet prædeterminationem ad dissensum, quæ ex se essentialiter impedit consensum, quomodo ergo habet posse consentire?

Tertio, demus prædeterminationem non pertinere ad actum primum sed ad actum secundum, adhuc qui non habet prædeterminationem non habet posse, quia hic homo, qui non consentit, in tantum potest consentire in quantum est in eius potestate ponere consensum, seu actum secundum quem non habet; sed hic homo non habet in sua potestate ponere prædeterminationem, quæ non est actus secundus: ergo non est in sua potestate ponere actum secundum.

Item non habet in sua potestate ponere prædeterminationem à qua pendet essentialiter consensus, & aliunde non potest ponere consensum sine prædeterminatione: ergo absolute non potest ponere illum. Pone Petrum non posse iter agere sine equo Pauli, neque esse in eius potestate quod Paulus det equum, quis dicat Petrum simpliciter posse iter agere, si velit, & per ipsum stare quod non agat iter.

412 In quo obiter apparet exemplum supra positum ex albedine non esse ad rem, nam licet albedo non requiratur ut Petrus possit esse albus, sed solum ut sit albus, requiritur tamen quod Petrus habeat in sua potestate ponere albedinem ad hoc ut Petrus habeat in sua potestate esse album. Ex quo retorquetur exemplum contra ipsos, quia si non esset in potestate Petri ponere albedinem, sine qua non potest de facto esse albus, non esset in potestate Petri fieri album: ergo si non est in potestate Petri ponere praedeterminationem sine qua non potest actu conuertere, non est in potestate Petri conuertere, hoc enim probat exemplum.

413 Quarto implicat in terminis auxilium aliquod sufficere ut possit homo operari, non tamen sufficere ut operetur, si enim sufficit ut possit, ideo erit quia ponit in potestate hominis saltem remote quicquid requiritur ut operetur: ergo sufficit saltem remote ut operetur. Explico contradictionem per terminos summulisticos, haec enim propositiones sunt contradictoriae. Petrus cum hoc auxilio conuertere est possibile, Petrus cum hoc auxilio conuertere non est possibile, utraque autem videtur vera: robor primum, quia per te auxilium sufficiens dat posse conuertere: ergo denominat hominem potentem conuertere: ergo homo ex vi illius auxilij est potens conuertere: ergo illum conuertere est possibile, nam haec omnes, sunt aequipollentes propositiones.

414 Probo deinde hanc ipsam esse falsam, & per consequens secundam esse veram, quia illa prima modalis resolui debet iuxta regulam summulisticam per viam modalem v. g. Petrus cum hoc auxilio conuertere est contingens, & alteram propositionem de in esse hoc modo, haec est in materia contingenti, Petrus cum hoc auxilio conuerteretur, haec autem est falsa, quia propositio quae est in materia contingenti, aliquando est vera, aliquando est falsa, ut dicitur in Summulis; haec autem per te nunquam potest esse vera, Petrus cum hoc auxilio conuerteretur: ergo non est in materia contingenti; repugnat ergo cum dicis auxilium sufficiens dare quod sufficit, ut possit homo conuertere, non tamen quod sufficit ut conuertatur, omnis enim potentia est in ordine ad actum secundum; si ergo repugnat illi actus secundum, quomodo habet potentiam ad illud, aut si habet potentiam ad actum secundum, quomodo semper infallibiliter est non habiturum actum secundum; Hoc enim spectat illud Aristotelis 9. metaphysicae, text. 8. [manifestum est (inquit) quod non potest verum esse dicere, quod possibile quidem est, hoc enim non tamen erit, alioquin quoniam impossibilia sunt, hoc modo fugiunt nos.]

415 Secundo ergo Respondent auxilium sufficiens dare quidem posse incompletum, seu posse quantum attinet ad virtutem operandi, non tamen dare posse completum quantum attinet ad alia complementa, & requisita, quibus virtus indiget, ut exeat in actum secundum sicut potentia visiva dat homini posse videre, licet sine lumine non possit elicere actum visionis, ita Alvarez disp. 69. & alibi saepe.

416 Hanc solutionem facit e impugno, quia siue praedeterminatio sit virtus, siue sit complementum, siue conditio, adhuc tamen necesse est hominem habere in sua potestate haec omnia complementa & requisita, ut sit in eius potestate conuertere, & ut per ipsum stet non conuertere, quando de facto non conuertitur, si enim deest aliquid requisitum, quid mea refert quod deest oculus, vel quod deest lumen; si tamen utrumque requiri-

tur ad videndum, sane tam non stabit per me, nec imputabitur mihi non videre, quando deficit lumen, quam si deficeret oculus, quia habere utrumque non est in mea potestate: ergo quandiu non stat per me carere praedeterminatione, non stat per me non conuertere.

417 Ideo tertio tandem respondent homini imputari carentiam praedeterminationis ad conuersionem, quatenus suis peccatis impedit auxilium praedeterminans quod Deus daret ad conuersionem; inde imputatur etiam illi, quod non conuertatur, sicut si homo prouocetur à Deo ad volandum oblatris alis, & concursu, si homo respuat alas ipsi imputabitur: quod non vult, ita Alvarez disp. 28. num. 20.

418 Haec solutio in primis destruit iam commune illud axioma in eorum schola receptum, scilicet auxilium praedeterminans dari ex solo beneplacito Diuinae voluntatis; haec enim est illa vox Dominici Bañez relati supra, non esse rationem reddendam, neque querendam cur his detur praedeterminatio, & illis negetur, hoc enim ex simplici Dei voluntate pendet, ideo enim recurrunt ad altitudinem diuitiarum sapientiae, & scientiae Dei, quia non apparet ratio ex parte nostra, sed iam nescio quomodo apparuit aliqua scilicet, quia hic homo peccatis suis clausit fenestras arbitrii, ideo enim non affulsit ei lux praedeterminationis; non ergo videntur stare in sententia illa, qualem à Dominico Bañez acceperunt.

419 Secundo impugnatur solutio, quia vel homo se disposuit ad praedeterminationem per opera bona priora, vel solum per carentiam peccatorum; si per opera bona, ad haec etiam necessaria fuit praedeterminatio ad quam debuit se disponere per alia opera priora, & sic procederetur in infinitum, vel sistendum est in aliqua praedeterminatione data sine intuitu ad alia opera; si vero se disposuit per meram carentiam liberam peccatorum, ad hanc etiam necesse habuit, vel habere praedeterminationem positivam, si iuxta sententiam probabilem non possit dari pura omisso libera, vel saltem necesse habuit carere praedeterminatione, quia moueretur ad ea peccata pro materiali; si enim praedeterminaretur ad ea opera pro materia peccaret infallibiliter, & impediret praedeterminationem ad conuersionem. Reddit autem idem argumentum de praedeterminatione ad opus malum pro materiali, quomodo potuerit homo eam impedire, an per alia etiam opera praecedentia.

420 Tertio impugnatur, quia non est infallibilis connexio inter negationem peccati praecedentis, & inter praedeterminationem ad bene operandum, nam licet facienti quod in se est Deus conferat lucem, & auxilium ad perseverandum, non tamen semper conferat auxilium efficax, sed sufficiens; ergo neque hoc modo fuit in potestate hominis habere auxilium praedeterminans ad perseverandum. Item ponamus hominem, qui nunquam adhuc peccauit, quid faciet hic homo, ut praedeterminetur ad obediendum Deo per accipientem actum charitatis? certe non demeruerat praedeterminationem ad obediendum praecepto Diuino per priora peccata, nulla enim prius praecesserant, certe Angeli omnes non demeruerant praedeterminationem secundi instantis per aliquod peccatum prioris instantis; nam in primo instanti omnes dilexerunt Deum super omnia; quomodo ergo caruerunt sua culpa auxilio praedeterminante, ut ipsis imputetur haec carentia.

Dicunt

421 Dicunt aliqui præcedere posse ex parte hominis, vel Angeli aliquam non resistantiam, qua se aliquomodo disponat ad prædeterminationem.

422 Sed contra & interrogo quid sit hæc non resistantia: si est actus positivus, redeunt argumenta supra facta, quia ad hunc etiam actum prærequiritur prædeterminatio; si est negatio alicuius actus reflexi, quo dicat homo nolo converti, redeunt etiam argumenta facta, quia multi non habent actum reflexum, & tamen non datur illis prædeterminatio.

423 Item ad omittendum hunc actum reflexum, necesse est non prædeterminari ad ipsum; ad carentium autem hac prædeterminatione rursus prærequiritur alia non resistantia, & sic in infinitum, vel venire debes ad aliquam prædeterminationem, vel carentiam prædeterminationis, quæ nullo modo fuerit in hominis potestate.

424 Denique contra has omnes solutiones hoc modo argui potest, quod si tota carentia auxilij efficacis imputatur homini, quatenus per priora peccata vel omissionis, vel commissionis, indisposuit se ad prædeterminationem: ergo tunc solum formaliter peccavit homo, quando apposuit illud impedimentum auxilio efficaci, non postea quando elicit actum odij, verbi gratia, sicut qui proicit brevium in mare, tunc peccat formaliter quando ponit impedimentum precibus crastinis, & licet on illo crastina imputetur etiam ei, quia dedit causam, sed tamen eras non addit novam malitiam formalem, sed solum denominationem ex causa præcedenti iuxta communem, & veram Theologorum sententiam, quia posita illa causa iam non potest impedire effectum; si ergo qui resistit, seu impedit prædeterminationem per aliquam omissionem antecedentem, tunc peccavit formaliter quando apposuit illud impedimentum; postea vero, quando ex defectu prædeterminationis omittit Sacrum verbi gratia, non peccavit, nisi denominatione quia posito illo impedimento præcedenti iam, non potest vitare effectum.

425 Propter hæc alii ex adversariis iam tandem dixerunt auxilium physice prædeterminans posse obtineri ab homine per actum ipsum ad quem datur prædeterminatio, ita ut detur mutua prioritas inter prædeterminationem, & actum, sicut aliqui dicunt dari inter habitum charitatis, & actum contritionis: sed hæc solutio iam satis reiecta manet, ac funditus labefacta.

SVBSECTIO XIV.

Aliud argumentum ponitur.

426 Probatur sic, quia licet omnis amor charitatis Dei sit supernaturalis, & maximæ perfectionis, omnemque actum meritum in excellentia superet, nihilominus, quia procedit ab homine physice prædeterminato ad illum per lumen gloriæ & per visionem Beatificam, sine eo quod situm sit in sua potestate non facere illum, nec possit suspendere talem actum minime est meritorius: sed per vos omnis actus charitatis, fidei, spei, & aliarum virtutum, quæ in via sunt, fluuntque ab homine physice prædeterminato ad unum sine eo quod possit talis homo

resistere tali prædeterminationi, aut non facere id ad quod prædeterminatur non est meritorius: ergo nullum datur opus virtutis meritum vitæ æternæ in via secundum vestram opinionem, quia non est maior ratio in his operibus quam in amore Charitatis Beatifico, ut sit meritorius vitæ æternæ, ut patet ex paritate rationis inter hunc actum & illum, inter hanc prædeterminationem, & illam.

Dices cum Albelda tom. 1. prima partis, disp. 427 § 7. sect. 3. art. 8. dari duplicem prædeterminationem, prima est quam vocat naturalem seu per modum naturæ, & hanc ait tollere vsum voluntatis. Secundus modus prædeterminationis est, ut denotet promotionem intrinsecè inherentem voluntati habentem intrinsecam virtutem realem ad inclinandum illam, ut infallibiliter Deo vocanti consentiat, & hic modus non tollit libertatem, & comparitur cum vsum meritorio, & primus modus potest dici convenire prædeterminationi Beatorum, ac proinde non esse meritorium actum amoris elicitum à tali physica prædeterminatione. Secundus autem modus poterit accommodari physice prædeterminationi, qua prædeterminatur homo eliciens actus virtutum in via, ac proinde esse liberos, & meritorios.

Sed contra primo, & interrogo quid significet illa vox prædeterminatio naturalis, vel per modum naturæ, quia hæc vox naturalis hic, vel sumitur prout opponitur supernaturali, & in hoc sensu est falsa solutio adversariorum, quia auxilium efficax est ad eliciendum actum charitatis supernaturalem, & physica prædeterminatio voluntatis ad talem actum, & nihilominus est supernaturalis; ergo vox illa naturalis non sumitur eo sensu, quo naturale opponitur supernaturali. Vel sumitur naturale prout opponitur præternaturali, & in hoc sensu etiam secundus modus prædeterminationis dicitur naturalis, quia non est præternaturalis; unde in hoc sensu non potest dici naturalis prædeterminatio illa principia, siquidem per illam particulam intendunt adversarii discriminare primum modum prædeterminationis à secundo, aliis eadem esset ratio convenientiæ & differentiæ respectu eiusdem quod est impossibile, vel sumitur naturale prout opponitur libero, ac per consequens conuertitur cum necessario, ita ut idem sit naturalis prædeterminatio, ac prædeterminatio necessario inducens actum, sine eo quod possit homo non operari, supposita physica prædeterminatione, & in hoc solo sensu videntur loqui adversarii, sed sine dubio, si in hoc sensu loquuntur committunt evidentissimam petitionem principij, quia nos asserimus per physicam prædeterminationem, secundum ordinem necessariam actionem prædeterminatam ad quam dirigitur talis prædeterminatio, quod ex omnibus argumentis supra positis patet. Ex quo colligimus talem prædeterminationem esse necessariam, & non liberam his, ac proinde dicimus non distinguere à prima, quia sicut posita prima necessaria sequitur actus, ita posita secunda.

Respondent adversarii dicentes, primam prædeterminationem esse necessariam, & non secundam, quia prima est naturalis, & per modum naturæ. Secunda autem non. Dum autem interrogamus quid sit naturale, Respondent esse necessarium; unde idem est ac si responderent, ideo esse necessariam prædeterminationem, quia necessaria est, sicut si ego interrogarem, quare gladius

est ferreus, & responderes, quia est gladius, & ensis, & sic est idem per idem respondere, & reddere pro ratione tuae conclusionis tuam ipsam conclusionem, quod nihil est aliud, quam petere manifeste principium.

430 Amplius virgo, ideo prima tollit libertatem, quia est naturalis & per modum naturae, & ideo est talis, quia secum rapit voluntatem, ita ut non possit ei resistere voluntas ratione cuius operatio sequitur à tali praedeterminatione, sed secunda etiam rapit voluntatem ita ut ei non possit resistere voluntas, ac per consequens sequitur necessario operatio ab ea; ergo est naturalis, & per modum naturae, ac proinde sine dubio destruit libertatem.

431 Minorem sic proba Aduersariorum verbis, & primo verbis Bañez 1. par. q. 14. art. 13. dub. ultimo, versus autem explicamus, ubi de causa prima sic ait: quia ita determinat omnes causas secundas ad suos effectus producendos, quod nulla causa secunda potest exire, & discedere ab eius determinatione, & quest. 23. art. 5. ad septim. sic dicit. Itaque suauiter quidem sed efficaciter Deus mouet voluntatem, nec effectus Diuinae voluntatis impediri potest à voluntate nostra; nostra enim voluntas non potest praedeterminationi Diuinae resistere, & art. 3. dub. 3. in solutione ad sextum, sic ait: ipsamet concurrentia liberi arbitrij effectus est necessario consequens necessitate dicta ex Diuino auxilio efficaci.

432 Secundo probatur verbis Nauarrete *tom. 2. controuers. 19. §. 10. & controuers. 21. §. 3. non longe à fine*, supposita (inquit) praemotione physica, necesse est quod voluntas operetur actum, ad quem praemouetur, & non potest contingere quod voluntas non operetur talem actum: ecce praedeterminantes Thomistae concedunt, tum voluntatem non posse abjicere praemotionem; tum non posse dissentire Deo physice praedeterminanti &c.

433 Deinde Ledesma multis in locis asserit necessario coniunctam esse operationem causae secundae cum physica praedeterminatione. Alvarez item asserit necessario sequi actum secundum ex positione physice praedeterminationis.

434 Id autem quod asserit Albelda, nempe auxilium illud habere infallibilitatem certum est; sed cum hac infallibilitas, ut supra late demonstrauimus non supponat usum liberi arbitrij, sed potius antecedar illud quia rapit voluntatem, absolute tollit libertatem illius: unde tota hac solutio, potius est elusio vocabulorum, quam vera eualio & sic nullo modo soluit argumentum.

435 Confirmatur, quia si huiusmodi praedeterminatio est necessaria nobis ad amandum Deum amore supernaturali charitatis, non est in nostra voluntate, nisi id tantum velle, quod Deus vult nos velle, quod si hoc ita est, sequitur ulterius, nos necessario simpliciter amare Deum, ac proinde non mereri vitam aeternam cum tali amore.

436 Haec vltima consequentia certissima est, quia necessarijs nec meremur, nec demeremur. Secunda autem illatio patet, quia quando aliquid determinatum operatur voluntas, ita necessario dependenter ab aliena voluntate, non libere, sed necessario, & sine libertate operatur, ut patet in amore supra posito Patriae qui non procedit libere, quia voluntas determinata operatur illum, ita dependenter à voluntate Diuina infundente lumen gloriae, & visionem beatificam, ut non possit non operari illum, sed voluntas supposita physica praedeterminatione ita operatur determinate illum amorem charitatis, ut non possit non operari il-

I. P. Tom. II.

lum, propter dependentiam necessariam nostrae voluntatis à voluntate diuina praedeterminante voluntatem nostram: ergo operatur illum amorem necessario absolute.

Vltima sequela est manifesta, quia tota moralitas meriti ita fundatur in indifferentia opposita necessitati, ut cum necessitate, & sine indifferentia non possit reperiri moralitas meriti in actibus humanis, ideo enim nutritione, & augmentatione non meremur, quia nutritio & augmentatio sunt actiones necessariae; item nec visione, & amore beatificis possumus mereri, quia necessitatem habent, & non gaudent libertate: ergo.

Prima sequela est clara, quia nos non praedeterminamur, nisi ex voluntate Diuina, & solum ex illa; item post praedeterminationem non possumus operari, nisi id, ad quod praedeterminamur ex sola voluntate Diuina: ergo de primo ad vltimum si praedeterminamur ad amorem Dei, non possumus, neque est in nostra potestate, nisi id tantum velle quod Deus vult nos velle necessario, hoc est amorem Dei producere.

Aliud incommodum maximum sequitur ex sententia praedeterminantium, videlicet hominem peccare etiam damnabiliter in eo quod vitare non potest, quae sententia à Pio quinto, & Gregorio decimo tertio damnata est. Hoc sequi probatur, quia si virgente pracepto Diuino ad sui obseruationem, illud non seruet, vel impellente tentatione consentiat in malum peccat damnabiliter, ut optime docet Pater Lessius, & tamē si tunc gratiam illam ex se efficacem, quae illum determinat ad obseruandum praceptum, & ad resistendum tentationi non habeat, non potest vitare, quin praceptum violet, & tentationi succumbat.

Confirmatur primo, quia impossibile est ut seruet praceptum, vel ut resistat tentationi sine auxilio determinante, cum vtrumque sit opus bonum, quare cum auxilium tale non habeat, nec in potestate eius sit tunc habere, vitare non potest quin à tentatione vincatur, & praceptum frangat.

Secundo confirmatur, quia nisi Deus determinet me ad praceptum seruandum, & ad tentationi resistendum, infallibiliter deficiam, & peccabo, adeo ut ex eo solo, quod Deus scit se non decreuisse voluntatem meam ad haec determinare certo praesciat me tali tempore, & momento, tali peccato peccaturum, ut ipsi docent, quod sane iuxta illos certo scire ego absente illa determinatione in hoc euentu deprehensus ita fin ad peccatum determinatus, ut illud vitare nequeam, si enim vitare possent, iam non certo ex sola denegatione auxilij determinantis sciri posset me in hac peristati rerum tali momento peccaturum.

Addo omnes actus posituios, quibus tentatio non consentitur, & pracepta negativa violantur, iam ab aeterno fuisse praedeterminatos, ut fierent cum omnibus suis circumstantiis, & ne forte aliquo casu omitterentur, fuisse etiam praedeterminatos impulsus, seu motiones physice praedeterminantes ad illos, ut ipsi tradunt, quomodo igitur vitari possunt? quod si illi positui actus vitari non possunt etiam peccatum, & malitia moralis necessario in iis resultans, dum sunt ab homine rationis compote vitari nequit, uti igitur homo in his non peccabit, vel peccabit in eo quod vitare nequiuit, unde ulterius colligitur iniquam & immeritam fore hominum damnationem, & Deum crudelem, qui hominem aeternis addicat supplicijs ob ea quae vitare non potuit.

Deinde sequitur Deum deserere hominem ini-

PPP sum,

Actum, antequam deferatur, deferit enim qui in tentatione, & pugna hominem relinquit, auxilium necessarium non suppeditans, nam cum physica prædeterminatio sit necessaria ad non peccandum, & ea sola dependeat ex voluntate Dei, si Deus non tribuit illam signum evidens est hominem deferere Deum, ut peccet, qui antequam peccaret iustus erat.

SVBSECTIO XV.

Alio argumento nostra conclusio probatur.

444 **S**upponimus Deum non esse proprie causam nostri peccati, quod late demonstravimus anno superiori materia de peccatis ex mille Scripturæ locis, & Patrum testimoniis, ultimo denique ex definitione Tridentini, *sess. 6. can. 6. ibi*: [Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ut bona Deum operari, non permissive solum, sed etiam proprie, & per se, adeo ut sit proprium opus eius, non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli anathema sit.] Quibus accesserunt rationes theologice, & naturales, quibus hoc manifeste probatur.

445 **H**oc supposito impugno prævium concursum Dei prædeterminantem efficacissime, etiam ex hoc capite, quia si nostra voluntas non potest aliquid operari nisi prædeterminata à Deo: ergo quoties peccat, non peccat, nisi prædeterminata à Deo ad illum actum eliciendum, concedunt consequentiam aduersarij, licet aliqui eorum Sectatores in hoc puncto ab illis discedant, malunt enim minus consequenter loqui, concedentes prædeterminationes ad actus bonos, & negantes ad actus malos, quam concedere in utrisque; & merito, vident enim egrè posse hoc explicari, quin sequatur Deum prædeterminantem ad actum odij esse causam peccati, & peccatum esse proprium Dei opus, neque esse in potestate hominis vias suas malas facere, ac proinde non sit minus proprium opus Dei proditio Iudæ, quam vocatio Pauli, quæ omnia non solum sunt contra Tridentinum, sed contra manifestissimum lumen nostræ rationis. Quare quidem Blasius Verden. & ipse Dominicus in relectione de efficacia Divini auxilij parte 1. fol. 54. *conclus. 13.* habet hæc verba: [Ad opera moraliter mala Deus non prædeterminat nostram voluntatem, & oppositum, asserere impium est, & blasphemum.] Et postea fol. 55. *conclus. ultima*, explicat se etiam loqui de peccato pro materiali, his verbis: [Nec prædeterminat nos Deus ad actum peccati, etiam si consideres substantiam actus pure materialiter, nam est mouere saltem indirecte, & per accidens ad peccandum, quod Deo repugnat.] Hæc ille, sed tamen fere alij omnes communiter concedunt hominem non posse elicere actum odij liberi, nisi ex prædeterminatione Dei, contra quos procedit hoc argumentum.

446 **C**ommanis solutio huic difficultati hæc est, in peccato distingui debere materiale, & formale, ad materiale pertinet entitas physica ipsius actus; formale vero est malitia, seu deviatio à regula rationis & à lege, quæ est in actu malo; Deus itaque prædeterminat ad materiale, causat materiale, vult materiale, non prædeterminat ad formale, non causat, non vult: Aduerte tamen nomine materialis, non intelligi ab his auctoribus actum nostrum secundum aliquam rationem communem volitionis ut sic, sed decretum natam, & indiuiduam ad esse

huius volitionis, alioquin non prædeterminatur voluntas ad talem actum, & per consequens ipsa sola voluntas se determinaret ad talem actum, in quantum talem, quod esset contra principia eorum auctorum, qui acriter negant posse prodire à principio indifferenti aliquid determinatum, sed debere ipsum principium æque determinatum ad effectum præsupponi.

Dicent itaque Deum prædeterminare ad actum odij, & Deum determinate velle quod fiat actus odij, non tamen velle quod sit malus ille actus; imo sub nomine materialis non solum intelligitur actus ille, propterea hic actus odij, sed etiam propterea est actus liber, & prædeterminat Deus ad actum liberum odij, dicunt enim Deum esse causam, quod homo eliciat hunc actum cum omnibus suis circumstantiis, ita Albelda *diff. 24. n. 21*. His verbis: [Ad quantum negamus ex nostra sententia legi quod Deus sit author peccati, nam licet sit prima radix, & causa, quod homo hic, & nunc cum tali aduerteria rationis, habeat volitionem circa hoc obiectum contrarium rationi, in quantum volitio est actio, non tamen est causa, quod homo deicienter velit illud obiectum; sed eiusmodi deficientia in creatam dumtaxat voluntatem referenda est, concedunt ergo Deum prædeterminare ad hunc actum, ut liber est, hoc enim est fieri cum aduerteria rationis, & merito, quia Deus vult, & causat quod nunc homo aduerterat ad præceptum, & ad malitiam obiecti, & Deus vult hic, & nunc, quod homo velit hoc obiectum; ergo Deus vult, quod homo velit nunc hoc obiectum, quia velle nunc libere non est aliud, quam velle obiectum, & aduertere ad præceptum, vel ad malitiam, seu velle cum aduerteria: ergo si Deus vult aduerterentiam, & volitionem, vult etiam Deus quod homo velit libere, sed tamen dicunt non vult Deus quod volitio obiecti sit mala, & peccaminosa, ideo non prædeterminat, non causat peccatum formaliter loquendo.

Hæc solutio ex ipsis terminis, quibus proponitur, 448 impugnari potest, Repugnat enim Deum velle quod actus odij fiat hic, & nunc libere à Petro, & prædeterminare ad hoc, & tamen nolle quod ille actus sit malus, vel quod Petrus peccet in eo actu; Deus enim malitiam esse aliquid consequentum ad entitatem positivam illius actus ut liber est, quod tamen falsum existimant aduersarij, quid enim est, inquit, illum actum esse malum, nisi esse actum liberum elicitum repugnante ratione, adhuc tamen, prædeterminat ad illum actum liberum odij, & qui vult illum, vult etiam fieri peccatum, & causat illud.

Nec enim homo alio modo causat malitiam for- 449 malem odij, nisi ponendo entitatem positivam, & actum liberum determinate quoad materiale, imo ipse homo non vult formalem malitiam, sed potius vult poni fornicationem, & furtum sine malitia formali, sed tamen quia posito materiali sequitur necessario malitia; inde est quod homini volenti materiale imputetur etiam malitia odij, vel furti, & homo dicatur auctor malitiae, neque malitia potest non materialiter, sed formaliter causari, nisi ponendo materiale, ad quod necessario malitia consequitur; cum ergo Deus causet, & velit totum materiale, & totum actum liberum furti determinate volendo, & prædeterminando voluntatem ad hanc entitatem actus furti hic, & nunc, merito dicetur author malitiae, quæ ad illum actum illud commune axioma, qui est causa causæ, est causa causati, quando scilicet causa volita talis est, ut ad eam necessario consequatur effectus, tunc enim qui

vult causam, vult etiam effectum ad eam necessario consequutum, nec potest esse causa vnius quin sit etiam causa alterius.

450 Confirmatur, quia vnus homo dicitur causa peccati alterius hominis, eo quod impellat illum ad materiale, scilicet ad actum furti libere faciendum, non enim suadet illi formalitatem malitiæ, quod potius acceptionem rei alienæ; imo velle, si fieri posset, vt fieret sine malitia: sed quia malitia consequitur necessario ad eum actum, ad quem mouet, ideo dicitur proprie mouere, & impellere ad peccatum: ergo similiter Deus prædeterminat si physice, & præmouet ad eum actum liberum, dicitur mouere ad malitiam, quæ necessario consequitur.

451 Secundo impugnatur solutio, quia Deus non solum prohibet formale peccati, sed eius materiale; imo non potest prohibere formale, nisi prohibendo materiale, prohibet ne Deus libere elicitum actum perijurij, & furti? equidem prohibet dum ait, ne furaberis, quia si liceret mihi libere materiale, non imputaretur malitia, quæ necessario consequitur ad illum materiale; quomodo ergo stabit deum ex vno capite prohibere mihi hoc materiale dissuadere deterrere, & ex alio capite prædeterminare me & impellere ad illud, velle illud, desiderare, procurare? sicut si tu suaderes Petro, & moueres illum ad occidendum Paulum, vel ad actum luxuriæ, & simul ab eo enixe peteres ne peccaret in illa occasione, vel in illa copula ridicula sane esse hæc suasio, & petitio.

452 Videtur item posse peccatorem iuste conqueri aduersus Deum ipsum punientem, & dicere tu Domine, ex proprio motu me alioquin non peccatum impulisti, & antecederet prædeterminationasti ad occidendum inimicum, quem ego non potui occidere sine peccato, quid ergo debui tunc facere? non enim potui non recipere prædeterminationem, nec illa posita potui non occidere inimicum, nec occidendo potui impedire malitiam culpæ, & formalitatem illius, quid ergo facerem, vt non essem reprehensibilis? Huc sane spectat regula illa Augustini supra posita quæcunque illa causa est voluntatis, cui resisti non potest sine peccato ei ceditur, si ergo homo non potest prædeterminationi resistere, non peccat cedendo prædeterminationi ad peccatum.

453 Tercio impugnatur, quia hæc connexio inter actum liberum odij Dei, verbi gratia, & inter malitiam formalem tanta est tamque essentialis, & necessaria, vt ratione illius non possit homo sibi, vel alteri desiderare licite actum liberum odij; ergo nec Deus poterit illum desiderare, magis enim debet distare, vt ita dicam voluntas Dei ab hoc affectu, quam voluntas humana. Antecedens vero constat, quia si liceret desiderare, liceret velle efficaciter & procurare, sicut Deus per te procurat illum actum liberum odij esse in homine, & ponit medium efficax ad illum finem, quia potest desiderare, & velle illum, non voluit, & amata malitia formalis.

454 Quarto impugnatur, quia ex doctrina huius solutionis videtur sequi tota causalitas Dei in peccatum, quam re ipsa concedunt hæretici nostri temporis, aduersus quos editus fuit ille canon Tridentini supra posuit. Hæretici enim non intendunt Deum esse auctorem malitiæ formalis proprie, & rigoroso modo, sed potius entitatis materialis determinatæ voluntate ad illam, ad quam necessario consequitur malitia formalis, quod si aliquando eorum verba aliud sonant, ipsinet ex-

plicant suam mentem in hoc sensu, & negant milles Deum esse auctorem peccati, ita Caluinus de aeterna Dei prædeterminatione, in fine libri, vbi sic ait: [Turpi quidem, & illiberali calumnia nos gravant, qui Deum peccati auctorem fieri obtendunt, si omnium quæ aguntur causa est eius voluntas.] Et in Anthidoto impio Concilij super illum Canonem esse contrarium suæ doctrinæ; si Patres voluerint Deum non solum malitiam, sed etiam ipsa opera non operari, nisi permissiue quod si voluerit respectu malitiæ se habere Deum solum permissiue libenter consentit, & postea adducit Augustinum dicentem, Deum tradidisse filium suum, Iudam fecisse peccatum, ac denique concludit hæc omnia vera esse siquidem addatur exceptio, malitiam non esse ipsius opus; sic etiā explicuit Caluini mentem Theodorus Beza eius discipulus in responsione ad Castalionem, vbi purgat Caluinum ab hac calumnia & in aphorismo 8. sic ait. [Non consequitur ex istis vlla istarum blasphemiarum, nempe vel Deum esse auctorem peccati, siue delectari in iniquitate, aut etiam velle iniquitatem, vel satanam, aut homines male agendo obedire Deo, aut quatenus male agunt facere quod Deus vult, ac proinde esse extra culpam, absint vero quam longissime omnes eiusmodi blasphemiarum non solum à linguis, sed etiam à cogitationibus nostris.] Nam potuit clarius distinguere causalitatem respectu materialis, & formalis; cum ergo Concilium id quod hæretici docebant condemnauerit, consequens videtur damnare voluisse non solum prædeterminationem ad formale quam hæretici non ponebant, sed etiam ad materiale, cum quo malitia esset necessario connexa; omitto alia loca hæreticorum, quæ videntur posita apud Bellatminum rom. 4. contro. 2. lib. 2. & apud Valentiam, 1. part. disp. 2. quæst. 19. puncto 3. & 1. 2. disput. 6. quæst. 9. puncto. 1.

455 Dices Deum non esse auctorem peccati licet prædeterminet ad materiale, quia non suadet actum furti, v. g. nec consulit, sicut suadet & consulit opus bonum: sed contra, quia in hoc etiam non videntur dissentire hæretici, vt constat ex eorum verbis apud Valentiam vbi supra; deinde licet Deus non suadeat furtum, sed tamen prædeterminat per te ad illum actum, Deus autem non tã dicitur causa boni operis ratione suasionis, & consilij, quam ratione prædeterminationis per te, ideo enim cogere nos vis ad prædeterminationem concedendam, vt Deus sit causa nostri boni operis non solum moralis, sed physica, & propria: ergo loquendo de causalitate propria, non minus erit Deus causa operis mali, quam boni, licet desit suasio.

456 Dices iterum hæreticos ita ponere prædeterminationem ad actum odij vt non relinquunt libertatem arbitrij, quam tamen libertatem hi auctores catholici fatentur, & in hoc differre ab hæreticis fateor, sed in primis iam supra vidimus hæc differentiam solum videri de vocibus, non de re ipsa, vtrique enim ponunt talem prædeterminationem ad actum odij; cui voluntas non possit resistere, sed cum quâ maneat potentia ad amandum in sensu diuino. Deinde hæc differentia non facit ad hoc propositum, quia quod maneat libertas non tollit Deum ratione prædeterminationis, esse veram & propriam causam, vt constat in opere bono, in quo manet etiam libertas, & tamen Deus est vera, & propria causa illius, eo quod prædeterminat ad ipsum in sententia horum auctorum: ergo hæc differentia non tollit Deum esse veram causam operis prauis.

SVBSECTIO XVI.

Alio argumento probatur nostra conclusio.

457 **P** Rincipio ergo cum Patre Suarez ex generali ratione causæ secundæ ostendendū à nobis est voluntatem liberam ad suum actum liberum efficiendum, non indigere speciali influxu Dei distincto ab ipso actu, seu actione sua quo ei aliquid ad actionem prærium conferatur distinctum etiam ab eius virtute actiua permanente naturali vel infusa, & quidem hanc esse sententiam graviorum Theologorum patet ex ijs quos Pater Suarez adducit lib. 1. de concursu Dei in opusculis, cap. 6. num. 1. & 2. Nunc autem probatur ratione, quia concursus, qui sit idem cum actione causæ secundæ sufficit, ut omnis effectus creaturæ, omnisque actio eius à Deo ut à causa prima essentialiter pendeat ille etiam, satis est, ut causa secunda sit subordinata primæ, non per accidens, sed per se, & essentialiter ex vi proprietatis imperfectæ, & participatæ, quæ est: ergo necessitas alterius adminiculi, vel motionis prævia in causa secunda receptæ, nulla equidem; ergo non est danda.

458 **D** eclaratur, & virgetur amplius, nam si præter hanc alia Divina actio necessaria est, interrogo an immediate, & per se attingat effectum creaturæ, vel solum mediate & per accidens, seu ut conditio prævia? at neutrum dici potest; de primo patet, quia per priorem concursum à nobis explicatum influit Deus per se & immediate in effectum creaturæ; ergo superfluum & sine fundamento fingereetur alius influxus distinctus manans ab eadem prima causa, ut talis est, & eundem effectum immediate, ac per se attingens, imo vix posset concipi distinctio inter vnum influxum, & alium, quare in hoc etiam nulla est opinionum diversitas, neque vllus hæc nus Theologorum, aut Philosophorum hoc modo finxit duplicem concursum primæ causæ in effectus creaturæ, & cum ipsimet causis secundis, nam licet aliqui sinxerint omnes effectus causarum secundarum fieri dupliciter à Deo per se, & immediate scilicet, & cum causis secundis, & sola virtute Dei, ac duabus actionibus ex natura rei distinctis, vtrique per se sufficiente, & totali, altera à solo Deo, altera à Deo cum causa secunda, tamen hæc opinio, nec est eorum Doctorum, cum quibus nunc disputamus, neque est probabilis, cum nulla ratione vel auctoritate nitatur, & per se se afferat superfluitatem, & absurditatem; nec denique ad præsentem causam quidquam refert, & ideo in ea improbanda nunc immorari non est necesse.

459 **D** e secundo membro, in quo est difficultas dicendum superest, qui enim ponunt alium actua-lem influxum, & generalem primæ causæ in ipsam causam secundam, præter illum, qui est in effectum ipsius causæ secundæ consequenter dicunt per illum influxum non influere Deum immediate ac per se in effectum causæ secundæ, sed in ipsa causa efficere aliquid prærium, & necessarium ut ipsa agat: Hoc autem prærium quidam eorum applicationem causæ secundæ ad agendum, alij motionem, alij complementum virtutis, quo in actu primo consumatur &c. alij denique determinationem eiusdem causæ ad suam actionem vocant.

Si ergo hanc ultimam determinationem detruxero rationibus, destructæ manebunt reliquæ explanationes, quod sic facio, & primo in causis naturalibus est evidens, quia huiusmodi res ex vi suarum formarum, seu proprietatum naturalium sunt determinate ad vnum, & nullam habent intrinsecam indifferentiam; ergo non indigent nova forma, aut novo impulsu, quo determinentur ad suos effectus, quia enim determinatione superaddita indiget calor, ut calefaciat potius, quam frige faciat, vel aliquid aliud efficiat, cum ex se sit ita determinatus, ut ad illum effectum sit potens, & non ad alium.

461 **D** ices, interdum has virtutes esse indifferentes, vel potius eminentes ad plura, & indigere determinatione, ut vnum potius, quam aliud efficiant, ut sol, & si quæ sunt aliæ similes causæ.

461 **S** ed contra, quia hoc in primis non pertinet ad subordinationem causæ secundæ respectu primæ, quam nunc inquirimus, sed ad speciales alias causarum conditiones.

461 **D** einde dicitur huiusmodi eminentiam convenire aliquibus causis superioribus, seu universilibus, quæ nunquam possunt facere huiusmodi effectus sine adminiculo aliarum causarum, quibus ad hos potius effectus quam ad illos determinatur, sive aliæ causæ efficientes etiam sint, sive tantum materiales, hoc enim modo determinatur sol, vel aliquid aliud astrum, ut cum altero coniunctum efficiat talem effectum, & coniunctum cum alio efficiat alium, sic etiam sol exsiccatur, & liquefacit ceram, & ad eas actiones determinatur ex diversa materie dispositione.

461 **N** eque in his effectibus naturalium causarum invenitur maior indifferentia, neque contingit unquam (physice loquendo) indifferentiam vnius causæ non satis determinari ad vnum ex consortio aliarum, dico autem physice loquendo, quia cogitatione fingi potest occasio, in qua causa naturaliter agens, sit quodam modo suspensa, ut neque possit simul omnes, aut plures effectus facere, quibus æque accommodatur, nec possit ad vnum potius, quam ad alium determinari; vulgare exemplum esse solet de lapide perfecte plano æque perpendiculariter cadente super vitrum perfecte planum, & de particula ignis perfecte circulari posita in centro terre; sed hæc relinquamus philosophis, nihil enim ad rem præsentem refert, aut gratis concedere in his eventibus nullum effectum sequi, propter impedimentum, & indeterminationem causæ, aut certe dicere tunc determinari causam secundam à prima non ex vi generalis subiectionis causæ secundæ, sed ex peculiari indigentia talis causæ, pertinet enim ad generalem providentiam causæ primæ, ut secundis indigentibus subveniat, & adhuc in eo casu licet non repugnet determinatione fieri per aliquid prærium superadditum causæ (nam facili negotio potest Deus maiorem impetum in hac parte imprimere, quam in alia, vel vi agendi intendere respectu huius effectus determinati) non tamen est hic modus necessarius, nam sola determinatio Divini concursus ad hunc effectum, potius quam ad alium, est sufficiens, ut statim in simili exemplo declarabo.

461 **D** ici enim iterum potest, licet non indigeant causæ secundæ determinatione prævia primæ causæ ad talem effectum, in specie, tamen indigere illa ad hoc individuum potiusquam aliud producendum, calor enim, ignis v.g. licet sit determinatus ex se ad producendum calorem, non tamen hunc calorem, vel hunc ignem, & ideo indiget

diget prædeterminari à Deo, vt hunc determinate producat, & hæc necessitas generalis est in omnibus causis secundis, etiam in voluntate libera quia etiam si possit nostra voluntas proposito aliquo obiecto, se ad amandum vel odio habendum illud determinate tamen si amat quod hoc actu in individuo potius quam alio amet, non est positum in eius libertate, sed aliunde prouenit, scilicet ex prædeterminatione Di-

466 ^{vina.} Respondemus tamen in primis, difficultatem hanc obijci nobis non posse ab his auctoribus, qui Sancti Thomæ doctrinam nobiscum profitentur; nam solent huius scholæ magistri docere hos effectus indiuidui, vel à materia signata quantitate, vel à quantitate ipsa, vel à subiecto, in quo & à quo fit actio cum his circumstantiis scilicet hoc tempore loco &c. iuxta quam doctrinam in præsentī difficultate non oportebit confugere ad determinationem primæ causæ; sed sicut dicebamus causam, quæ habet virtutem eminentem ad plures effectus specie distinctos solere interdum determinari ad vnum potius, quam ad aliud ex dispositione passī, ita in præsentī dicitur causam ex se indifferentem ad indiuidua vnius speciei determinari ad hoc indiuiduum producendum ex eo quod in subiecto, his dispositionibus affecto, ac cum his conditionibus, ac circumstantiis operatur.

467 Sed quoniam hæc responsio licet valde probabilis sit, magnas habet in Philosophia difficultates; admittimus modo (sive id verum, sive falsum sit) determinationem causæ secundæ quoad hanc partem pendere ex voluntate sola primæ causæ; negamus tamen recte inde colligi hanc determinationem fieri à causa prima per aliquam actionem præuiam circa causam secundam, aut ei aliquam rem imprimendo, per quam eius facultas actiua ad hoc indiuiduum limitatur; Primo quidem, quia sola determinatio diuini concursus sufficit ad hanc determinationem. Probat, quia causa secunda nullum indiuiduum potest producere sine consensu Dei; ergo si Deus hic, & nunc statuat concurrere cum hac causa v.g. cum hoc igne ad producendum hunc calorem in individuo, & non alium illa erit sufficiens ratio cur illa causa illum effectum singularem producat potius, quam alium: ergo ad hunc finem non est necessaria præuia effectio alicuius qualitatis vel entitatis in ipso igne seu causa secunda, vt ab illa determinetur.

468 Secundo, quia vix potest intelligi quomodo aliter hæc determinatio fiat addendo ipsi causæ rem aliquam, duobus enim modis id excogitari potest, primo per modum impedimenti, seu resistentiæ, quia nimirum id quod Deus addit causæ secundæ impedit illum, ne alia indiuidua illius speciei possit producere, & solum relinquit illam expeditam ad vnum efficiendum, & hic modus per se est incredibilis, cum quia non apparet quomodo illa qualitas, seu entitas possit ligare virtutem agendi, ne alios effectus producere valeat, quia nec potest illi resistere, cum non habeat eum illa oppositione; nec vna oporetur ad destructionem alterius, nec etiam illam diminuat, aut tollat aliquam conditionem necessariam ad agendum, tum etiam quia si res aliqua additur, & illa est vnica, & eiusdem rationis, non est cur sit illi naturale impedire potius effectum quorundam indiuiduorum vnius speciei, quam aliorum, vel (quod mirabilius est) impedire omnia præter vnum; addo hunc modum

etiam esse insufficientem in causis liberi, in opinione Doctorem, cum quibus disputamus, quia ex vi huius impedimenti non habebit causa secunda determinata quoad exercitium ad illum singularem actum efficiendum, ad quem manet libera, & expedita, cum tamen ipsi velint prædeterminationem, quoad exercitium debere fieri à causa prima.

469 Aliter enim potest hæc prædeterminatio excogitari per modum additionis, & augmenti virtutis actiue, quia nimirum illa qualitas, seu entitas, aut quouis modo appelletur addit causæ secundæ quandā speciem vim efficientem huius solius indiuidui in illa specie, quæ ita est efficax, vt trahat secum causam secundam ad efficiendum illud potius, quam aliud; nam quia ex entitate superaddita crescit virtus ad efficiendum hoc solum indiuiduum, inde fit vt virtus actiua potius se exerceat in hoc indiuiduum, quam in aliud, & quia non possunt plura fieri simul, ideo alia non efficit, sed hic modus in causis liberis habet difficultates, & grauissima incommoda statim tractanda, quia cum causa libera ex se sit indifferens non solum ad indiuidua, sed etiam ad speciem actus, quia potest velle, & nolle non potest illo modo determinari ad indiuiduum, quin etiam determinetur ad speciem; vnde necesse est, quod talis determinatio tollat libertatem quoad specificationem; quod si etiam determinet ad exercitium tollit simpliciter vnum libertatis, de causis autem naturalibus, si quis ita sentire voluerit, parum nostra refert, quamvis sine causa, aut necessitate vlla multiplicet res & actiones minime necessarias, & eligat modum intellectu difficillimum, nihilque conferentem ad efficaciam causæ primæ; nam si ipsamet potest determinare causam secundam solum limitando suum concursum ad tale indiuiduum, & nihil aliud agendo maioris potestatis, & domini hoc esse videtur, quam id facere multiplicando actiones.

470 Accedit quod nulla res, quæ vim habet actiuam intra aliquam speciem est ex natura sua determinata, vt solum possit agere vnum indiuiduum illius speciei, vt patebit discutendo per omnes virtutes actiuas, quæ nos experimur: ergo si illa qualitas quam Deus addit causæ secundæ igni v.g. est virtus actiua caloris, siue instrumentalis, siue quouis alio modo esse fingatur ex se non erit determinata ad vnum indiuiduum illius speciei, sed indifferens ad plura; quomodo ergo ipsa determinabit causam secundam, cum eademmet indigeat alia determinatione, quod si quis mordicus dicat esse speciale huic entitati, vt suam efficaciam habeat determinatam ad vnum indiuiduum, fateor non posse demonstrari hoc esse impossibile, aut implicare contradictionem, tamen cum non possimus nos Philosophari, nisi ex virtutibus actiuis, quas experimur, & aliqui nulla ratio nos cogat ad admitendum tale genus virtutis actiue, immerito, & præter omnem convenientem Philosophandi rationem fingeretur, præsertim cum necessarium consequenter sit dicere, quoties variatur actio causæ secundæ, variari etiam hanc entitatem, quam Deus in illam præfundit, itaque quoties nouum lignum adinuenitur igni toties necesse est vt Deus nouam qualitatem, aut nouam rem determinantem ignem ipsi conferat, & similia possent facile inferri, quæ sine causa quilibet Philosophus concederet; sed de naturalibus causis hæc sufficiant, quæ non erunt inutilia ad facilius intelligenda ea, quæ de liberis dicenda sunt.

471 Ex his ergo recte concluditur voluntatem nostram ex sola generali ratione causae secundae non indigere hac praedeterminatione, nisi in ea aliquid proprium, & singulare ostendatur, ob quod illam requirat; quod sane non erit facile ostendere, quia sicut in ceteris causis naturaliter agentibus; ita & in voluntate sufficienter saluatur subordinatio eiusdem voluntatis ad Deum, ut primam causam per dependentiam essentialem, quam ab illo habet non solum in esse, sed etiam in operari ratione concursus necessarij superius explicari: ergo ex vi subordinationis non est necessaria alia motio diuina praedeterminans: ergo per se loquendo non est necessaria ad actum liberum voluntatis. Probatur haec vltima consequentia, quia non est minus potens vltima consequentia, quod actus sibi connaturales, quam sint aliae causae naturales ad actiones suas, nec potest singularis aliqua ratio in voluntate inueniri, ob quam haec determinatio ad voluntatis actus necessaria sit potius, quam actus reliquarum causarum.

SUBSECTIO XVII.

*Argumenta aduersariorum ponuntur
& soluntur.*

472 Argumentum aduersariorum sic se habet, quod euidentissimum, & efficacissimum asserunt: a causa, inquit, indifferente, & indeterminata, non potest definitus prodire effectus: sed voluntas positae omnibus requisitis &c. manet omnino indifferens, & omnino indeterminata: ergo ut sic non potest aliquid opus determinatum operari; unde oportet ut ab aliquo prius saltem natura quam aliquid definitum opus eliciat, determinetur, quia implicat eandem facultatem ex se indifferentem, se ipsam determinare, quia determinatum, & indifferens contradictionem involunt.

473 Verum tamen ut bene aduertit Pater Suarez, haec ipsa ratio, in qua maxime hi auctores nituntur, eorum sententiam falsam esse aperte declarat, cuiusque rei declaratio nostram maxime assertionem confirmat, clarissime enim supponunt, qui ita argumentantur totam nostrae voluntatis indifferentiam passivam esse & non activam, & negativam potius, quam positivam; nam si voluntas ut est prior suo actu, ita est indifferens ut non possit se ipsam determinare etiam positae omnibus praerequisitis ad volendum, nisi ab alio extrinseco agente determinetur: ergo illa indifferentia tantum passiva est ad recipiendum nimirum hanc, vel illam determinationem pro alterius voluntate, & arbitrio.

474 Probatur consequentia, quia respectu talis determinationis voluntas solum passive se habet, & non active, ut praedicti Doctores docent, & quidem consequenter; nam existimant hanc determinationem antecedere ordine causalitatis, & naturae omnem actum voluntatis, ex quo necessario fit hanc determinationem non effici a voluntate, quia omnis efficientia voluntatis est ab hac determinatione, quia ante illam dicitur esse inepta ad agendum aliquid eo quod sit indeterminata, & indifferens; item quia si determinatio esset effectiva a voluntate; ergo esset ab illa ut indifferente; ergo eadem ratione ipsum velle licet esset determinatum posset esse a voluntate, ut indifferente, imo iuxta veram Philosophiam, voluntas nihil per se, & immediate efficit, nisi actum volendi,

vel nolendi, sicut in vniuersum haec potentia animae proxime solum efficiunt suos actus secundos: sed illa determinatio, ut antecedit in voluntate iuxta sententiam, quam impugnamus, non est actus voluntatis, sed aliquid prius; fit ergo a solo Deo, & non a voluntate: ergo indifferentia voluntatis respectu talis determinationis est tantum passiva. Et similiter sequitur esse potius negativam, quam positivam. Dicitur enim voluntas indifferens, quia est capax vtriusque determinationis, & ex se neutram habet in actu; sed ad summum in potentia receptiva; quomodo materia dicitur esse indifferens ad varias formas, non tamen erit indifferens positue per actum eminentem, seu virtuale. Est autem omnino falsum voluntatem esse indifferentem tantum hoc modo; Nam inde aperte sequitur voluntatem non esse liberam non solum quoad vsum, sed nec quoad facultatem ipsam operandi, ut in secundo puncto proposito ostendimus. Procedit ergo ratio illa ex falso principio.

Quamobrem possumus nos hunc in modum 475 rationem retorquere potentia quae de se est positiva, & active indifferens, tanquam domina sui actus potens est sua intrinseca virtute cum generali concursu primae causae se se ad suum actum determinare; imo in hoc consistit eius intrinseca vis, & perfectio: ergo non indiget extrinseca praedeterminatione praevia ad actum ut operetur. Quia potius haec vel omnino repugnat, vel certe non est consentanea intrinseco modo operandi talis facultatis consequitio per se nota est, & antecedens adeo videtur clarum ex terminis, ut non indigeat probatione, sed ut res sit euidentior explicandum amplius est facta quadam comparatione huius efficientiae voluntatis ad efficaciam causarum naturaliter agentium, quae videntur etiam habere indifferentiam quandam per eminentem vim effectivam plurimum effectuum, vel actionum qualem in sole, vel in intellectu ipso considerare licet, cum tamen haec facultates non possint proprie se se determinare ad suos actus, sed a natura sint determinatae. Est ergo notanda differentia, quod in his agentibus naturalibus non est facultas indifferens positae omnibus requisitis ad agendum, sed potius in hoc habent naturalem determinationem, ita ut sol necessario ageret tota sua eminente virtute, si simul haberet materiam susceptivam totius effectus, cuius ipse solus potest esse causa sufficiens, quod si nunc vnum determinatum effectum facit potius, quam alium: solum est quia illi applicatur subiectum aptum ad illum effectum suscipiendum, & non alium: eo tamen subiecto applicato tam necessario agit, sicut ignis calefacit; idemque contingit in qualibet alia causa naturali, siue determinatio eius proveniat ex materia, siue ex alia causa ut supra tetigi; & ideo haec causae non dicuntur proprie indifferentes, sed aequivoce, vel vniuersales.

Itemque reperitur in intellectu, aliisque animae potentijs, quae naturaliter agunt; solum est in quibusdam earum quaedam subiecta ad voluntatem in vsum, & exercitio suorum actuum, quorum ipsae non sunt Dominae, & ideo illae non possunt dici proprie ex se indifferentes, nisi passive. At voluntas est indifferens active, & tanquam Domina sui actus, quia si in illa non reperitur haec indifferentia in homine absolute non inuenitur, quia nulla est alia facultas, per quam ei conveniat, & ita non erit homo liber, nec Dominus suorum actuum, quod est contra fidem. Quia ergo voluntas non imperfecte tantum, sed perfecte

perfectissimo, & spiritali modo indifferens est, ut positus omnibus requisitis possit efficere, vel continere actum suum, aut vnum, vel alium elicere, ideo potens est quamvis sit indifferens in actu primo determinare se ad actum secundum, quo circa illa propositio potentia indifferens non potest ex se producere determinatum effectum, ut verbis praecisus respondeatur distinguenda est, est enim vera in causa indifferente ex imperfectione virtutis, vel ex defectu alicuius conditionis requisitae ad agendum, non autem in causa indifferente ex excellenti Dominio ex perfecta & eminente virtute, per quam habet veram, ac propriam potestatem dominatuum sui actus positus omnibus ad agendum requisitis.

477 Quae omnia confirmat Pater Suarez, tum aureis verbis, tum gemmeis rationibus; nam huiusmodi facultas, & modus agendi nec in se involuit repugnantiam, neque est cur requirit infinitam perfectionem, aut virtutem: ergo non est cur negemus convenire voluntati, quae domina est sui actus. Prior pars antecedentis satis probata est ex dictis, & ex illo exemplo Divinae voluntatis, & ex re ipsa, quia esse indifferenter in actu primo, & determinari per actum secundum non involuit repugnantiam, quia unus actus non includit necessario negationem alterius, sicut materiam primam esse indifferenter in potentia passiva, & actuari, seu determinari per vnum actum formalem non est repugnans sed potius consequens, & consentaneum; sic ergo voluntatem esse actiue, & perfecte indifferenter, & se se explicare in vnum actum, & per illum determinari tam agendo, quam recipiendo illum nihil inuoluit in se repugnans, sed potius est maxime consequens & consentaneum.

478 Posterior vero pars antecedentis probatur, quia huiusmodi virtus actiua sic operans, & se determinans potest esse participata à superiori virtute, & ab illius influxu pendens tam in suo esse, quam in actione sua: ergo absque infinita perfectione potest habere praedictum agendi modum, quia nulla est causa ob quam infinitas requiratur, Deus enim non solum est liber; sed etiam per se, & essentialiter liber vsum libertatis habet non solum absque dependentia ab alio, sed etiam absque vlla potentialitate, compositione, aut imperfectione, & ideo infinitam perfectionem ad illum modum libertatis requirit, quae propterea secundum illum modum nulli creaturae communicabilis est, participatio autem eius libertatis, & indifferenter cum vero Dominio sui actus communicari potest creaturae absque infinita imperfectione: sic ergo potentiam ex se indifferenter vnum actum determinate efficere potius, quam alium non ex determinatione alterius, sed sua sponte, & intrinseca vi, quamvis non sine concursu alterius non requirit infinitam perfectionem.

479 Quapropter non sequitur voluntatem liberam sic operantem esse primum liberum, nisi in hac voce sit magna equivoque: nam primum liberum, proprie dicitur quod est per essentiam liberum, vel quod libertatem habet prorsus ab alio independentem; neutrum autem horum convenit voluntati creaturae, cum non habeat libertatem, nisi participatam à libertate Dei, & ab eadem in suis determinationibus pendente; si autem primum liberum dicatur illud agens à quo in suo genere. Primo est determinatio libera, sic veram est omnem voluntatem liberam posse in suo genere dici primam radicem suae determina-

tionis, quia scilicet sine illa fieri non potest nec aliter quam ex intrinseca, & libera applicatione eius; sed haec est improprissima acceptio huius vocis, & ideo illa vitandum non est, nec voluntati creaturae attribuenda. An vero hic modus operandi satis sit ut voluntas creatura dicatur primum initium suae determinationis, in alio loco late agemus; nam in quibusdam actibus voluntatis, scilicet in malis possumus simpliciter ita loqui, in bonis autem praesertim supernaturalibus, non item, quia licet in tali determinatione libera voluntas suas partes habeat, tamen primum initium eius non est ab ipsa, sed ex Deo quia eam preparat, & adiuuat, ut se determinet, quo fit, ut loquendo de ipsa intrinseca determinatione voluntatis non ideo voluntas velit, quia aliunde est determinata, sed potius ideo velit, quia se ipsam determinat, ita tamen ut in ea causali nota indicetur causa formalis non efficiens. Nam in genere efficientis nihil aliud est voluntatem determinari, quam efficere volitionem, vel volitionem, in genere autem causae formalis determinata manet, quia manet affecta hac volitione potius, quam alia, & ita in hoc sensu non est repugnantia in illa loquutione, scilicet voluntas determinatur, quia vult, quamvis non determinetur, nisi volendo, quia ibi non importatur causa efficiens, sed formalis; propriissime autem, & sine vlla equivocatione dicitur voluntas se se determinare volendo, & velle sese determinando. Ex quo satisfactum est ultimae confirmationi obiectionis propositae, satisque probatum relinquimus voluntatem ob suam indifferenteriam, non indigere speciali determinatione extrinseca proveniente, imo ideo illam non postulare quia indifferens est indifferenteria dominij.

Deinde conitatur ex dictis, quo sensu verum sit eandem potentiam non posse esse indifferenter, & determinatam, est enim hoc verum si in eodem genere sermo sit, non autem in diversis: itaque si potentia sit ab intrinseco indifferens actiue seu ad agendum, ut est voluntas non potest in sua virtute actiua habere determinationem, in actu primo, poterit vero formaliter determinari per actum secundum, & quando est determinata in actu secundo non potest simul esse indifferens, quoad eundem statum, licet suam facultatem indifferenter retineat.

SUBSECTIO XVIII.

Authoritatibus sacrae Scripturae in contrarium positis fit satis.

Ad loca Scripturae optime respondet P. Suarez 482
Auris verbis, illa & similia testimonia nihil ad causam praesentem conferre. Primo quidem quia in eis non est sermo de generali motione, seu concursu causae primae, nec de physico influxu eius simpliciter necessario ad actum nostrae voluntatis, alioqui ex vi illorum testimoniorum dicendum esset Deum immutare corda Principum, etiam quando conestantur ad creaturas, & dirigere gressus eorum, etiam quando pravi sunt, quae quam sint falsa, & absurda in secundo libro ostendemus.

Secundo dicitur in his testimonijs nullam esse 482
verbum de physica praedeterminatione voluntatis, sed de directione eius in verbis Ieremiae, de inclinatione in verbis Salomonis, & de immutatione cordis apud Iob; longe autem est aliud dirigere & inclinare, quam physice praedeterminare, ut

ut per se notum est. Immutatio etiam fieri potest morali modo, inspirationibus, consiliis, aliisque cogitationibus ut latius *lib. 3.* explicando gratiam excitantem dicturi sumus, ubi etiam ostendimus hanc immutationem esse posse moraliter effici acem ex se, vel etiam prorsus infallibilem ex præscientia Dei absque physica prædeterminatione. Quod autem potest Deus facere in supernaturali ordine per excitationem gratiæ, potest etiam facere in actibus moralibus, & politicis per cogitationes, & motiones proportionatas, ut per se evidens est, & hoc est quod potissimum docetur in illis locis.

483 Vnde animadverto tertio in citatis testimonijs non dici illam motionem Dei esse necessariam ad singulos actus humanos, aut ex vi subordinationis, & dependentiæ causæ secundæ à prima, sed dici solum quid Deus possit, & quid etiam agere soleat ex sua ineffabili providentia, vel positive operando, vel etiam permittendo quando vel ad quorundam salutem, vel ad aliorum supplicium id indicat expedire. Quod maxime verum est in duobus primis testimonijs Iob & Prover. nam in loco Ieremiæ sermo est de operibus gratiæ, & de via salutis æternæ, ad quam divina directio, & gubernatio est simpliciter necessaria, non ex generali ratione causæ primæ, sed ex speciali difficultate illius viæ, & excellentia supernaturalium actuum; vnde in eodem loco Ieremiæ statim subditur. Corripe me Domine, veruntamen in iudicio, ut ponderavit, & exposuit August. *lib. 2. de peccat. merit. & remiss. cap. 17.* & significavit Hieronimus in *comm. Ierem.*

484 Ad alia autem loca, quæ in eodem §. in fine illius adducuntur, Respondeo primo in genere omnia similia loca esse de permissione Divina intelligenda, Chrysost. *hom. 36. in Matth. non longe ab initio.* Quamquam non ipse, sed hominum improbitas horum omnium causa futura esset, se tamen facturum omnia dicit; talis quippe est scripturarum consuetudo. Augustin. *de grat. & lib. arbit. 23.* quando auditis dicentem Dominum ego seduxi, & quem vult indurat in eo quem seduci, vel obdurari permittit mala eius merita credite. Damasc. *lib. 4. cap. 20.* scire illud attineo in Scripturæ more positum esse, ut Dei permissionem, actionem ipsius appeller, idem fere Prosper ad capitula Gallor. *cap. 11. & 12.* Ratio item hoc demonstrat ex generali regula interpretandi scripturam sumpta, quandocunque enim ex sensu verborum omnino proprio, & quasi materiali sequitur absurdum aliquod pietati; aut alijs locis eiusdem Scripturæ contrarium, tunc est signum evidens in verbis illis latere aliquam metaphoram, vel mysterium: sic ergo in prædictis locis necessarium est verbum illud agendi, seducendi, indurandi, & similia cum aliqua improprietate, & metaphora interpretari, quæ non potest esse alia, nisi quod Deo tribuitur tanquam operanti id quod solum permittit.

485 Ratio autem ob quam Spiritus Sanctus voluit ea metaphora, & loquendi modo uti, esse potest multiplex. Prima ad terrendos homines, nam licet Deus hæc positive non operetur, tamen ob eius infinitam præscientiam conditionalem actuum omnium, quos singuli homines in omnibus eventibus operaturi sunt, si in eis constituentur ob hæc (inquam) præscientiam tam infallibiliter sequitur quod permittit fieri, sicut id quod efficit, & præordinat; vnde quod ad hominem spectat, non minus malum ei provenit divina posita per-

missione, quam si positiva esset ordinatio, & efficacia Dei; ut ergo homines Divinam permissionem timeant permouendum effectum proponitur quod est tantum permittit.

Secunda ratio per hoc genus loquendi significatur, quamvis peccatum non sit à Deo, tamen effectum peccati esse ab ipso intentum, & sæpe præordinatum, vel in penam peccatum, vel in alium finem bonum; sic Assur. v.g. dicitur virga furoris Dei, quia licet Assurij peccassent affligendo populum Dei, tamen Deus illud peccatum permittit in penam sui populi, cuius afflictionem, & passionem, quæ bona erat Deus volebat, licet peccatum non vellet, sed permittere tantum. Tertia ratio est specialis in aliquibus peccatis ad denotandum non ex sola generali providentia, sed aliquo speciali Dei consilio & ratione permitti, aliquando enim Deus præter generalem concurrentem causam primam aliquid speciali, & proprio, ac peculiari consilio vult, ex quo certo scit fore, vel homo peccet ratione cuius talis permittit specialis dicitur, & illis loquutionibus explicari solet etiam nostro loquendi more. Id autem, quod Deus hoc modo vult interdum est aliquid negativum, interdum aliquid positivum.

Negativum est cum Deus prævidens fore, ut si hominem non corrigat, vel aliqua correctione affligat lapsurus sit in plura peccata, nihilominus peculiari consilio, & inscrutabili iudicio castigationem remonet, hominemque desiderijs suis tradit, hoc modo dicitur pater perdere filium, Magister discipulum, & Pedagogus alumnum; vnde *Eccles. 30.* Tunc latera filij tui ne forte induret: hunc modum attigit Orig. 3. *Periarch. c. 11.* & explicatur optime *Psalm. 72.* in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia. Deinde potest etiam esse hæc permittit, quando Deus iusto iudicio negat auxilium aliquod speciale ad vitandam culpam, quod licet non sit simpliciter necessarium, est autem moraliter necessarium, aut fere, quia considerata hominis dispositione & occasione, difficillimum est vitare culpam, nisi Deus peculiari modo adiuvet, quod tamen facere non tenetur, & ideo interdum iusto iudicio illi negat, quomodo inter homines, neque ei subvenit dicitur in manibus hostium, neque ei subvenit dicitur eum tradere, licet positive non adiuvet, quo exemplo utitur Chrysost. *hom. 3. in epistola ad Roman.* exponens verba illa; tradidit eos Deus, &c.

Positivum autem aliquid facit Deus quando non solum homini malum non infert, sed etiam beneficia confert prævidens fore, ut illi sint in scandalum, & ruinam, quod non solum de temporalibus bonis, sed etiam de spiritualibus verum est, interdum enim mittit Deus prædicatorem ad eum, quem præscit non fore corrigendum, sed obdurandum potius; sic etiam fecit miracula, & signa coram Pharaone præsciens illum fuisse obstinatorem reddendum, in quo exemplo fortasse uterque modus concurret, nimirum, & positiva signorum operatio, & denegatio abundantioris auxilij, illi homini necessarij, vel ex se moraliter loquendo, vel iuxta præscientiam Dei, aliquando etiam Deus aliquid præcipit fieri, quod sit positive futurum homini occasione ruinæ; sic præcepit filiis Israël, ut ab Aegyptiis peterent vasa aurea, & argentea, & hac occasione dicitur convertisse eorda eorum, ut odirent populum suum, non

non in eis odium operando: sed aliquid ordinando, ex quo illi erant in odium excitandi, & conuertendi. Aliquando etiam Deus liberat facit homini, vel Dæmoni facultatem malum aliquid faciendi, & ideo solet nomine actionis, vel præcepti significari, vt Damas, supra aduertit, vt cum Christus dixit Iudæ, quod facis fac citius, si formam verborum spectemus videtur esse præceptum, fuit tamen permissio, & offensio animi paratissimi ad moriendum, vt notauit Leo Papa *Serm. 7. de pass.* ac si diceret, ego libenter tradar Iudæis, & quam citissime pro hominibus moriar, tu fac quod libuerit, sic *Matth. 23.* implete mensuram Patrum vestrorum *Ioan. 3.* soluite templum hoc, & *Iob. 1.* ait Dominus dæmoni, Ecce vniuersa, quæ habet in manu tua sunt, quæ sunt verba solius permissionis, & tamen *c. 2.* ait Dominus ad Dæmonem, tu autem commouisti me, vt affligerem eum frustra.

488 Ultimo est in his omnibus obseruandum quod licet Deus faciat aliquid, vel facere committat cum certa præuisione futuri peccati, tamen nec ipsa intendit per se directe peccatum, neque etiam indirecte potest ei peccatum imputari, non quidem illud per se intendit, quia malum est alienum à diuina bonitate, quod non solum de formali, sed etiam de actu ipso peccati verum est, vt latius dicam in sequenti capite, quia ille actus ratione malitiæ quam habet adiunctam, & inseparabilem est prauum, & indignum obiectum, vt in diuinam intentionem, & voluntatem directe cadat. Neque etiam indirecte ei imputari potest, quia non tenetur, vel id facere quod committit, vel id committere quod operatur, ne peccatum quod præuidetur futurum inde sequatur, vt autem ex principis moralibus constat effectus per accidens sequens ex actione, vel commissione, alicuius non imputatur ei, nisi intercedat obligatio cauendi vnum, ne aliud sequatur: Quo fit, vt huiusmodi peccata non possint Deo vere, ac proprie attribui; si ergo interdum in verborum specie Deo attribui videntur, vel est metaphorica locutio vt dixi, ad mysterium aliquod significandum, præsertim ad indicandam diuinam iram, & animaduersionem, à qua talis permissio procedit, vel certe non intelligitur de ipso peccato, sed de aliquo bono effectu quem Deus intendit per talis peccati permissionem, sic enim dixit Augustinus, *Enchirid. c. 100.* Nec sineret bonus fieri mala, nisi omnipotens etiam de malis facere posset bene.

489 Ex his facile est ad singula testimonia Scripturæ respondere. Secundo itaque *Reg. 16.* David permissionem factam Semei, vt ipsum malediceret præceptum appellauit, non proprie, sed translate, vt Augustinus dicitur *de Grat. & lib. arb. c. 20.* cognoscebat enim David ex speciali Dei ordinatione iduissse permissum in penam sui delicti, & exercitium patientiæ suæ, illam ergo, quæ respectu Semei erat permissio, respectu sui æstimauit præceptum, similiter *2. Reg. 24.* verbum illud commouit permissione exponendum est, id est, in supplicium populi permississe Deum, vt David commoueretur vano, & superbo affectu ad numerandum populum. Similiter explicanda sunt illa verba *Psal. 104.* Declinasti semitas nostras, id est, permisisti & sciuisti nos declinare; idem denique est sensus cæterorum verborum indurandi, excæcandi, quæ ita esse intelligenda in aliis Scripturæ locis satis explicatur *Serm. 5.* Percussisti eos, & non doluerunt, attriuisisti eos, & reuerunt accipere disciplinam indurauerunt facies suas, & noluerunt reuerti, vnde *Psal. 91.* Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare

I. P. Tom. II.

corda vestra, & *Rom. 2.* Tu autem secundum duritiam tuam, &c. ita late Aug. *lib. 1. q. ad simp. q. 2.* D. Th. *ad Rom. 9. scilicet. 3.* vnde recte dixit Augustinus *lib. 1. c. 18. de Grat. & lib. arb.* Non vtrique violentia compellentis, sed clementia relaxantis obdurationis occasio est.

Ad alias generales locutiones Scripturæ respondetur esse, vel iuxta subiectam materiam, vel cum distributione accommodata intelligenda in *c. ergo 12.* *1. Cor.* aperte est sermo de operibus gratiæ. Diuisiones (ait) gratiarum sunt, idem autem spiritus diuisiones operationum sunt, idem vero dominus quia operatur omnia in omnibus extendendo verò illa verba ad omnia, quæ simpliciter sunt, verum est Deum omnia operari, vel specialiter, vel generaliter ad ea concurrendo ad vnuquodque; quatenus ens est, & ita etiam operatur entitatem actus peccati concurrendo ad illam, non tamen prædeterminando, eodem modo exponuntur verba *Rom. 11.* ex quo omnia. Locus autem Hieronimi non est contra nos aperte enim ibi est sermo de via motum, quam non potest homo facere rectam, nisi à Deo dirigatur & hoc modo dicitur non esse in homine, vt ibidem statim declaratur. Locum autem *ad Ephes. 1.* ibidem optime exponit per distributionem accommodatam Hieronimus, dicens. Non quo omnia, quæ in mundo fiunt, Dei voluntate, & consilio peragantur, alioqui & mala Deo poterunt imputari, sed quo vniuersa quæ facit, consilio facit, ac voluntate; si ergo peccatum voluntate etiam, & consilio permittit, & ad actum peccati voluntate, & consilio concurret, quomodo etiam Augustinus in *Enchirid. cap. 100.* ait peccatum ipsum quod est contra Dei voluntatem non est præter Dei voluntatem.

Ad locum Pauli *Ex epist. ad Philip.* Respondeo, 491 quia hoc testimonium sapientissime, tanquam palmarium in *disp. de Grat. efficaci*, adfertur, tum ab hæreticis ad probandum gratiam ita omnia facere vt ei non libere cooperemur, vt patet apud Caluin. *lib. 2. inst. c. 2. in fine & c. 3. n. 6. & n. 11. c. 5. n. 11. & lib. 3. c. 2. n. 23. & c. 11. n. 12.* cuius verba prolixitatis vitandæ causa committo. Tum à quibuldam catholicis ad probandam gratiam prædeterminantem; (quæ quomodo ab illa re ipsa differat nunquam, cogitatione assuequirit ostendam hunc locum eorum sententiæ aduersari potius, quam suffragari, Apostolus eo loco hortatur Philippenses ad humilitatem, & obedientiam. Primo exemplo Christi, cum ait, hoc enim sentite in vobis, &c. vbi Christi humilitatem & obedientiam ponit ob oculos, vt ipsi eodem affectu s, & sensu induant, vnde concludit. Itaque fratres mei, sicut semper obedistis, non vt in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu, & tremore vestram salutem opetamini, quasi dicat si Christus se humiliavit & obediens fuit vsque ad mortem, & vos debetis obedire Deo, Præpositisque vestris operando salutem vestram, idque non cum præsumptione, & iactantia præferendo vos alijs, vel existimando vos esse aliquid, sed cum timore & tremore, sicut Christus cum humilitate, & reuerentia Patri obediens fuit.

Deinde subdit alteram rationem, Deus enim 492 est, qui in vobis &c. quasi dicat debetis cum timore, & tremore salutem vestram operari quia non vestris viribus, eam potestis operari, sed Deus est qui illam operatur, nempe vt causa principalis, vires assidue suppeditans, & inspirans; itaque ne Deus suo auxilio vos de-

Q 99 seraz

betis cum timore, & tremore illam operari, hoc si feceritis, ipse quoque operabitur perficere; id est perseverantiam sicut operatus est velle, id est, propositum bonæ vitæ, hoc est quod alibi dicit; qui capit bonum opus, ipse perficiet. Hinc sequitur esse in potestate illorum facere ut Deus in ipsis operetur perficere, & consequenter non requiri motiones prædeterminantes, hæ enim nullo modo sunt in nostra potestate, ut supra ostensum est, si enim Deus eas mihi præparavit, non est quod multum timeam, aut sollicitus sim. Deus sollicitus erit, ut decretum suum impleat, mihi que eas suis temporibus inferat; si vero non præparavit, non potero eas mihi arcescere: quid ergo mihi proderit timor, & anxietas? Denique est in potestate nostra operari nostram salutem, & non operari, unde Apostolus hortatur nos ut eam operemur: ergo ad singula opera non requiritur illud auxilium prædeterminans, quod non est in potestate cuiusque habere, vel non habere, & dum habetur non potest homo operari. Ex quibus constat, vel ex hoc loco, quo maxime, fulcire conantur gratiam prædeterminantem eam everti.

493 Similis plane est locus ille Concilij Tridentini, (utpote ex verbis Apostoli desumptus,) *scilicet, capite decimotercio*. Nemo sibi certi aliquid absolute certitudine polliceatur tamen in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debeant, Deus enim nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cæpit opus bonum, ita perficiet, operans velle, & perficere, veritatem, quam diximus, declarat, quid enim aliud est gratiæ non deesse quam salutem suam cum metu, & tremore operari? Porro dicitur Deus operari in nobis velle, (id est, propositum bonæ vitæ, quod concipit homo dum iustificatur,) quia dat vires ad illud concipiendum, suadet, & allicit ad illud, & cum illud concipimus per dona sua cooperatur vobiscum; deinde quia infundit virtutem charitatis, per quam illud velle cessante actu in nobis perseveret habitu perficere operatur, partim per dona habitualia, quæ cum dedit velle infudit, partim per quotidiana auxilia, quæ largitur, per hæc enim iuncta ipsius protectione accipit homo potestatem perseverandi, & perficit id quod in prima iustificatione proposuerat, nempe custodiam mandatorum usque in finem. Hæc tamen omnia dona, & auxilia talia sunt, ut in singulis operibus prius natura quam eis vitæmur possimus non uti, non acquiescere, & resistere.

494 Dices, quare Deus dicitur operari potius velle, & perficere, quam homo cum homo sit qui libere hos actus elicit? Respondeo etiam homo dicitur hæc operari, dicitur enim homo seipsum convertere *Joël 2.* sibi facere cor novum *Ezechielis 18.* se mundare à peccatis *2. ad Thimoteum 2.* perseverare in finem & similia peculiari tamen modo hæc tribuuntur Deo, tum quia deus hominem ad hæc excitat, & sollicitat antequam ipse de illis cogitet, tum quia ad hæc vires præbet, sine quibus homo non potest in his quidquam; is autem qui vires ad aliquid præbet, quibus id conficiatur peculiari modo tanquam auctor principalis dicitur esse causa rei, eamque operari, & conficere, sic Regem dicimus expugnasse urbem, consequutum victoriam, subiugasse nova regna, quia

militem, & sumptus suis ducibus suppeditavit, sic *Matth. 10.* dicitur non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis, nempe quia non sapientia, & industria humana loquebantur, sed dono Spiritus sancti, qui omnia opportuna suggererat, hic tamen spiritus quo ad usum doni illius erat illis subiectus iuxta illud Apostoli *1. Cor. 14.* Spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt, itaque non determinabat eos ad loquendum, simile quoque est illud *1. Cor. 15.* plus omnibus laboravi, non ego sed gratia Dei mecum, vel ut Græca habent, *ἐν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ*, id est, non ego sed gratia Dei, quæ mecum est, de qua ante dixerat, gratia Dei sum id quod sum, dicit gratiam laboralem, quia ipse per vires gratiæ laborem præstitit, unde Hieronymus, *Dial. 1. contra Pelagianos* dicit, inquit se plus omnibus laborasse, statimque laborem suum ad Dei refert auxilium, Non ego inquit, sed gratia Dei, quæ mecum est.

Ad locum ex *Cant. 1.* in hunc modum respondit 495 deo, si tantum illi trahuntur, qui efficaci motione præparantur: ergo nemo trahitur à deo, nisi qui sequitur, & consentit, atqui nemo sine tractu Dei potest sequi iuxta illud Domini *Joan. 6.* Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum; ergo nemo potest consentire deo, nisi qui consentit, consequens est contra sanam Doctrinam: ergo & antecedens. Deinde quomodo libera voluntate sequimur si tractati illi non possumus resistere? quomodo libera voluntate sequimur cum ipse prius natura operetur, & influat in nostrum consensum, quam nostra voluntas in eundem influat itaque liberum hic, & alibi, vel idem valet quod libens & libertas, quod libentia, vel est sine mente sonus. Nec obstat locus ille Cantici, Ecclesia enim desiderans imitari Christum flagitat gratiam, ut id possit perficere & recte Haymo, & alij, itaque tractum petit quo præstentur vires exequendi sui propositi, ex tali tractu sequitur cursum, quia desiderium currendi iam supponitur. Potest etiam dici non esse necesse ut omnes in particulari curant, Ecclesia enim cum sit unum corpus politicum, ut ipsa dicatur imitari Christum, sufficit ut perfectiores in ipsa id præstent, sic ad *Ephes. 5.* Christus dicitur Ecclesiam suam mundare lavacro aquæ, cum tamen non omnes mundenntur, baptizantur, & apud *Ezech. capite 36.* effundam super vos aquam mundam, & mundabimini, &c. tamen non omnes mundenntur super quos hæc aqua effunditur, solum enim significatur huiusmodi locutionibus rem habere eam vim, ut omnes per eam sint sanctificandi, si per ipsos non steterit; si gratiæ divinæ non defuerint, & plurimos non defuturos reipsa. Simili modo illis verbis; Trahe me, &c. significatur plurimos per illum tractum imituros Christum, & omnes per illum posse si velint. Posset etiam exponi de tractu, quem vocant congruum, sed non videtur ad mentem Scripturæ, neque ex eo, quod gratia dicitur non prædeterminare voluntatem, scilicet dicitur non Deum bene operando prævenire, aut quirit nos Deum bene operando prævenire, aut nos deum proprie trahere ad operandum, non ab eo trahi; nam bene operari non possumus nisi à deo præveniri, id est, attracti, & allecti divina inspiratione, quia volūtas nostra præparetur, ut iam bonum opus sit in ipsius potestate, sed neque volūtas sic præparata prævenit Deum in efficiendo opere bono, quia non nisi per vires gratiæ illud efficere potest. Ffatemur tamen liberum arbitriū directæ esse causam

causam, cur hic & nunc Deus influat opus, tum per dona sua, tum per se ipsum, non autem Deum, aut gratiam, cur liberum arbitrium hic, & nunc influat. Non enim ideo hic, & nunc fit hoc opus, quia Deus absolute vult illud hic, & nunc fieri, aut gratia ex se determinat voluntatem, ut hic, & nunc illud faciat: sed quia voluntas diuinitus preparata vult hic, & nunc illud facere, non tamen solis naturæ viribus liberum arbitrium est illius causa, sed vna cum viribus gratiæ, sicut vicium gratia est causa cur opus sit supernaturale fuisse ostensum est. Hinc tamen non sequitur nos proprie trahere Deum ad operandum, quia Deus nos ante traxit quamuis id sensu quodam admitti possit, quatenus liberum arbitrium est causa cur hic, & nunc Deus influat in opus, ut dictum est. Vnde Gregor. Arimin. dicit Deum sequi determinationem voluntatis. Ad alium locum Pauli patet ex dictis supra §. Superiori.

SVBSEG TIO XIX.

Loca Augustini explicantur.

496 **A**D Augustinum priusquam respondeam suppono certum esse eum nunquam sensisse Deum directe, & proprie inclinare voluntatem ad malum actum, sicut de Iudeis ipse ait *trist. 53. in Ioan.* fecerunt peccatum quod eos non compulsi facere, cui peccatum non placet, sed facturos esse præsciuit, similem Doctrinam frequenter repetit Augustinus, semperque exponit similes locutiones sacre Scripturæ de permissione ut videre licet *epist. 105. & 106. & de prædest. & grat. cap. 4. & seq. ad Simplic. quæst. 2. ad artic. sibi falso impositos sæpe*, ubi notatu dignum est, nec Augustinum, nec Prosperum respondendo ad obiectiones dixisse Deum esse autorem peccati pro materiali, non pro formali, sed simpliciter negasse à Deo nos moueri ad malas voluntates, vel actiones: in locis ergo in obiectione citatis nihil habet Augustinus huic doctrinæ contrarium, sed in primo loco merito distinguit inter patientiam, & potentiam Dei; nam Paulus, quem ipse citat illa distinguit, sensus autem distinctionis est, quod Deus quosdam expectat per patientiam tantum, ut eorum misereatur, alios deserit etiam per potentiam, quia supposita eorum malitia, vult eos acriter punire; itaque per patientiam expectare Deum, nihil aliud est, quam non statim punire, quod præcise sumptum potius est opus misericordiæ quam iustitiæ, iuxta illud: ignorans quia benignitas Dei ad penitentiam te adducit, vnde hoc modo per patientiam expectare non est desistere, nam proprie desistere est opus iustitiæ; vnde constat quid sit per potentiam tradere hominem desideriis suis, est enim illum desistere, hoc autem non est per potentiam inclinare voluntatem hominis ad malum actum; sed est Deum potentia sua hominem accerrime punire, primum non agendo sed relinquendo, & postea efficiendo ut homo suam propriam voluntatem implens ea maxime torqueatur, quod est signum maxime potentiæ Dei, & ideo dicitur in hoc potentiam suam manifestare deserendo hominem, & vitiis ac desideriis suis illum tradendo, ut tandem in illo diuina ira, & iusti-

I. P. Tom. II.

tia manifestetur, iuxta illud in hoc ipsum excitauit te, ut ostendam in te virtutem meam; & illud, quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam. Rursus quod Augustinus ait, vel deserendo, vel alio quouis modo, ideo dixit, quia ut declarauit, Deus non solum non agendo, sed etiam aliquid exterius, vel interius operando id facit, vel offert homini, quod illi est occasio ruinæ, quam licet Deus non intendat, nec ad illam directe inclinet, tamen admirabili potentia, & iudicio occultissimo vititur, dum id operatur in homine, & in corde etiam hominis, quod licet de se bonum, & sanctum sit, & ad id, quod honestum est inclinans, tamen ipsi homini futurum est in scandalum, & occasionem ruinæ, ita exponit Divus Thom. *lect. 3. ad Rom. 9.*

Ad alium locum Augustini primum responderi 497 potest eodem modo ex generalibus principiis positis, sed ut clarius in speciemens August. intelligatur, aduertendum est in principio capitis, in particulari loqui de voluntatibus Angelicis, has enim videtur intelligere cum ait: verum etiam cas, scilicet voluntates, quæ conseruant seculi creaturam, quamuis extendi id possit ad quascumque voluntates Principum, & Potentium, has ergo voluntates ait Augustinus inclinare Deum, vel ad beneficia præstanda, vel ad pœnas ingerendas, utrumque autem fieri potest sine malitia voluntatis, & ita ex hoc capite non sequitur inclinare Deum voluntatem ad actum malum.

Quia vero interdum punit Deus quosdam per 498 malas voluntates aliorum, addit Augustinus mirabilem quendam modum dicens: interdum Deum voluntatem iam vitio suo malam inclinare in hoc peccatum potius, quam in aliud, ut talem hominem puniat, vel affligat, vel interdum etiam, ut à tanto malo eum liberet, vel alios fines providentiæ suæ, v. g. cum Dæmon paratissimus sit ad tentandos, vel affligendos homines, inclinat eum Deus, ut hunc potius, quam illum affligat, & de Semel ait Aug. fuisse hoc modo inclinatam à Deo ad maledicendum Dauid, quia iam suo arbitrio odium Dauid conceperat, & voluntatem ei nocendi habebat, optimum exemplum est in fratribus Ioseph, qui iam decreuerant eum interficere, Ruben eis persuasit, ut non effunderent eius sanguinem, sed in cisternam viuum immitterent, & postea transeuntibus Madianitis, Iudas fratres induxit ut eum venderent potius, quam ibi mori fierent; Hæc ergo inclinatio illarum voluntatum in tale obiectum recte potuit esse ex speciali Dei providentia, & excitatione, de qua Augustinus loquitur, non de prædeterminatione physica, & ratio est, quia hoc modo voluntatem iam per se malam ex suo libero decreto inclinare ad hoc, vel illud obiectum, non est per se malum, imo potest esse honestum si ad minus malum inclinatur, ut in exemplo dato apparet, vel interdum etiam satis erit, ut malum sit eiusdem rationis, & gravitatis, solumque materialiter diuersum, ut si voluntas Principis decreuit inferre bellum, & depraedari quicquam possit, non est malum inclinare illam ad hanc gentem potius, quam ad illam, etiam si in eo non cernatur minus malum, satis enim est quod non cernatur maius, in his ergo casibus potest Deus iuxta infinitam suam sapientiam & iustitiam inclinare voluntates, vel directe interius consulendo per Angelos bonos hoc potius quam illud opus eligere, vel per Angelos malos eis facultatem præbendo limitatam, & definitam ad talem personam, vel actionem quomodo legimus se gessisse cum Dauid *Iob. 1.* ut notavit etiam Aug. *lib. 1. ad Sim-*

QQ 9 2 plie.

pro. q. 2. vel certe præbendo occasiones, ut talia obiecta repræsententur vel excitetur memoria talis personæ, aut quid simile, quo pacto statim homo pravam voluntatem prius conceptam ad talē actionem, vel personam applicat. His ergo modis intelligendus est Augustinus, cum sæpe ibi ait, agere Deum in cordibus hominum etiam motus voluntatis eorum, scilicet, cum motus est bonus, directe illum intendendo, cum vero est malus vel permittendo solum, vel intendendo etiā, ut voluntas iam ex se prava, & ad malum determinata, in hac re potius, quam in alia se exerceat; ita fere rem hanc explicuit Aug. Victor. lib. 1. de sacram. p. 5. c. 29.

499 In tertia obiecto ne proposita duo petuntur, quæ breviter explicanda sunt, primum quomodo voluntas Dei se habeat ad actum peccati, seu quomodo ad illum præbeat concursus. Secundum quæ sit differentia inter concursus, & prædeterminationem.

500 Prima pars huius difficultatis manifeste declaratur aduertendo Deum non concurrere ad actum malum creatæ voluntatis medio aliquo actu voluntatis suæ, quo absolute, & efficaciter velit talem actum esse aut fieri in rerum natura, sed medio actu quasi conditionato quo vult talem actum fieri, & in eum influere si voluntas creata in illum etiam influxerit, unde ex vi talis decreti, seu actus voluntatis suæ Deus non determinat concursus ad actum malum solum, sed indifferenter applicat potentiam suam executivam ad hunc, vel illum actum, ad quem voluntas creata sese applicuerit, & postea in tempore ex vi illius applicationis, & voluntatis, dum illi sese adiungit causa secunda influit in actum malum divina voluntas, humana simul sese determinante; hunc modum concurrendi indicavit Epiphanius hæres. 66. ubi ad vindicandum Deum à calumniis auctoris, & causæ peccati inquit iuxta permissionem liberi arbitrij omnibus propria voluntate, ut concedit, ut quisque quod voluerit faciat, itaque Deus confert generalem concursus creaturæ, non voluntate præmouente, nec voluntate absoluta, qua velit talem actum esse, sed voluntate quasi generali qua vult ad illum actum concurrere, & qua vult illum actum esse non absolute, sed subintellecta conditione, si liberum arbitrium ad illum efficiendum sese applicuerit, seu determinauerit, cum autem voluntatem illam generalem appello, non est sensus, ut quidam interpretati sunt, voluntatem Dei solum confusè versari circa actus voluntatis creatæ, volentem generatim concurrere ad actus eius, quæ interpretatio est in rigore falsa; nam in Deum non cadit confusa cognitio, unde sicut distinctissime omnia intuetur, ita sua voluntate uniuersa in particulari vel disponit vel permittit, atque ita in præfenti ad hunc actum in particulari, etiam si malus futurus sit, vult Deus concurrere volente homine.

501 Vocatur autem illa voluntas generalis, quia Deus quantum est ex se non limitat concursus suum ad illum actum, sed offert illum ad alios bonos, vel malos etiam in particulari, quos in eodem momento posset voluntas hominis habere, si vellet. Neque enim probo quod quidam aiunt, Deum de facto non habere voluntatem concurrendi in hoc instanti cum hoc libero agere creato, nisi ad hunc actum, quem præscit, voluntatem creatam operaturam. Aiunt enim Deum scientia conditionata præscire, quid voluntas creata effectura sit, si ipse præbeat ei consensum

& præuidens effecturam hunc malum actum, ad illum solum velle concurrere, quia superfluum est velle concurrere ad alios quos præscit hominis voluntatem non esse facturam. Hoc inquam mihi non probatur, quia si Deus de facto non offerret suum concursus ad alios actus absolute non esset in potestate proxima hominis illos efficere, & ita non esset liber ad illos efficiendos. Nec illa præscientia conditionata obstat, quia illam supponit ex parte obiecti hanc conditionem, scilicet si Deus det concursus accomodatam voluntati humanam, ipsa libere hunc actum eliciet potius, quam alium; ergo ut effectus postea libere fiat, oportet ut hæc conditio impleatur; ergo Deus non tantum ad illum actum, sed etiam ad alios debet offerre concursus, alias non implebitur conditio, & actus non erit liber saltem quoad specificationem; unde non est otiosa, aut superflua illa voluntas Dei, quandoquidem ad hoc tendit ut voluntas humana, re ipsa sit expedita ad actum cuiuscunque speciei, quem in eo instanti posset efficere. Cum autem illa voluntas sit conditionata non oportet, ut aliquid ponat in effectu non adhibita conditione, sed quod sit tantum in affectu, seu preparatione ex parte Dei.

Dices, ergo ponitur in rerum natura aliquis effectus positivus, & realis sine absoluta & efficaci voluntate qua velit Deus illum esse contra illud, omnia quæcumque voluit fecit, & illud operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, & illud Augustin. 3. de Doctor. capite 4. voluntas Dei est prima causa, & summa omnium specierum corporalium, atque motionum, & libro 85. questionum, quasi 3. Hoc est aliquid fieri Deo agente quod Deo volente, & super id Psalm. 144. Iustus dominus in omnibus viis suis. Apud Deum hoc est velle quod facere, quia ex eius voluntate res habent esse; Nec videtur sufficere res conditionata, quia non solum necesse est ut Deus velit concurrere si creatura agat, sed necesse est ut Deus illam agere velit, & ita necesse est ut ipsa conditio cadat in voluntatem Dei, & ita voluntas conditionata transit in absolutam. Assumptum ostendo, quia sicut non potest creatura esse, nisi Deus velit illam esse, ita nec potest agere nisi Deus velit illam agere, tantum enim in agendo, quantum in esse à Deo pendet.

Respondetur concedendo aliquem realem effectum à voluntate creatâ fieri, quem Deus absoluta voluntate beneplaciti non vult esse.

Neque hoc est mirum, quia nec talis voluntas absoluta Dei necessaria est, ut ille effectus fiat, sicut declaratum est, nec ille effectus propter in re fit, est obiectum decens diuinam voluntatem. Neque hoc est alienum à doctrina Concilij Tridentini dicentis Deum hos actus malos operari tantum permittendo; non igitur simpliciter volendo illos. Idemque fere est, quod Augustinus, & alij Sancti dicunt Deum esse Auctorem omnium potestatum, non autem omnium voluntatum, scilicet actualium, seu volitionum; si ergo illarum auctor non esset, neque illas simpliciter vult. Denique idem est, quod Diuus Thomas dixit hos actus non esse ex voluntate Dei consequente, & beneplaciti, neque contra illam, sed præter illam, & idem est sensus aliorum Theologorum, quos retuli. Quamuis ergo Deus omnia, quæ voluit fecit, quæ tamen simpliciter non facit, non oportet ut ea simpliciter velit, huiusmodi autem sunt peccata, ut vero

in actus illorum influat. & suo modo illos efficiat, satis est ut in eos etiam velit influere, non per se solum neque absolute, sed concurrente causa secunda; unde eo modo, quo hunc effectum operatur illum facit secundum consilium voluntatis suæ accommodatum tali modo concurrendi; nam æterno suo consilio prudentissime decrevit suum concursum ad hos actus præstare, & id exequitur media voluntate modo supra declarato. Et ita etiam veræ sunt omnes locutiones Augustini sumptæ cum distributione accommodata, nam voluntas Dei est principium huius effectus propter Deo est, non tamen voluntas absoluta de tali actu secundum se, sed voluntas concurrendi ad illum modo prædicto.

505 Neque oportet ut Deus absoluta & efficaci voluntate velit nostram voluntatem agere ad hoc; ut ipsa agat, sed satis est, quod eam agere permittat, aut sinat, atque adeo ut velit eam agere non simpliciter, sed sub intellecta conditione si ipsa velit.

506 Neque est in hoc exacta similitudo inter esse à solo Deo, & ideo necessaria est absoluta voluntas Dei, qua velit ei dare esse, seu creare illam; voluntatem vero agere non est à solo Deo, sed est etiam ab ipsa voluntate, & ita est ab illa, ut possit non esse ex intrinseca vi, & facultate eius, & ideo non est necesse quod Deus simpliciter velit illam agere, sed quod velit præbere concursum illamque sinere, ut sua facultate volendi, aut agendi, utatur.

Differentia inter prædeterminationem, & concursum.

507 Atque ex his facile est intelligere differentiam inter hanc voluntatem concurrendi, & voluntatem prædeterminantem: est enim multiplex. Prima, quod in voluntate concurrendi modo prædicto Deus nihil efficit se solo circa actum peccati, & ex hac parte non potest ei tribui, ut auctori. At vero per voluntatem prædeterminantem Deus se solo efficeret in voluntate nostra determinationem ad actum peccati præiudicium ad illud, ratione cuius merito tribueretur Deo, & actus peccati, & quidquid cum illo coniunctum est, nam si illa prædeterminatio est aliquid physicum, & reate voluntati inhærens, illud est tanquam gravitas quædam pertrahens voluntatem ad profundum peccati; merito ergo tribueretur peccatum Deo danti talem impetum multo magis, quam motus gravis tribuatur generanti, vel quæ consequuntur formam ei, qui dat illam, vel motus projectorum imprimendi impetum. Si vero illa determinatio non est præiudicium aliquid inhærens, sed efficiat motio Dei immediatus tribuendum erit Deo quidquid ex illa morione consequitur, sicut tribuitur voluntati quidquid ex brachii morione sequitur, quamvis nihil præiudicium imprimat, sed ex naturali subiectione efficaciter moveat.

508 Secunda differentia est, quod voluntas concurrendi non est de se determinata ad malum actum, sed indifferens, ut explicatum est; at vero voluntas prædeterminans est ex se definita ad actum malum, & ideo ex vi eius cadit in Dei voluntatem actus malus & virtualiter saltem, & implicite malicia eius quandoquidem Deus ex solo arbitrio suo ad illum potius, quam ad bonum suum velleo definiuit, & per illud voluntatem humanam

I. P. Tom. II.

nam determinavit, ex vi autem prioris concursus non cadit in Dei voluntatem absolutam actus malus; sed sola permissio eius.

Tertium discrimen est, quo voluntas concurrendi, de se & absolute non est efficax, sed sufficiens, & cum cooperatione humane voluntatis habet effectum, voluntas autem prædeterminans, esset efficax ex se, & ideo ratione illius, vere diceretur Deus facere, ut faciamus malos actus, quod nullatenus dicendum est.

SUBSECTIO XX.

Divi Thomæ verba explicantur.

Circa loca Divi Thomæ, aduertit optime Suarez in primis nunquam reperiri apud sanctum Thomam in citatis locis causam primam determinare secundas ad omnes actiones earum, multoque minus reperiri apud eum mentionem physicæ prædeterminationis, præsertim respectu voluntatis liberæ; solum ergo reperitur hæc verba apud sanctum Thomam. Causa prima movet causam secundam, applicat illam, præbet illi concursum, vel auxilium tanquam primum movens; hæc autem voces recte intelligi, & exponi possunt absque illa actione prævia in causam secundam, ut supra tetigi, & nunc latius dicam.

Deinde aduertendum est sanctum Thomam ponere varios modos, quibus causa prima operatur effectus causarum secundarum. Primus est dando causis secundis virtutes ad agendum, seu formas per quas agant. Secundus est conservando eas in esse. Tertius quasi applicando virtutes, & formas causarum secundarum ad operationes, quos tres modos posuit 1. parte, questione 105. art. 5. addit etiam quartum genus movendi per modum finis, qui ad rem præsentem non spectat, & in tertio modo notanda est illa particula, quasi, quæ videtur esse conditio diminuens, non enim dicit simpliciter applicans, sed quasi applicans, & ratione huius applicationis, dicit primam causam movere secundam ad agendum, & secundam agere in virtute primæ, in toto autem illo corpore articuli nullam facit Divus Thomas mentionem illius concursus, quo Deus ut prima causa immediate concurrat ad actionem creaturæ in ipsum effectum proxime, & immediate influendo, & in solutione ad tertium in summam redigit totam doctrinam articuli his verbis; Dicendum, quod Deus non solum dat formas rebus; sed etiam conservat illas in esse, & applicat eas ad agendum, & est finis omnium actionum, ut dictum est, solum hoc posteriori loco effectum, & conservationem virtutis activæ ad unum caput reduxit, & quod ibi vocavit auxilium Dei movens, hic vocat applicationem. Neque enim dubitari potest quin per hanc applicationem Divus Thomas intellexerit aliquid distinctum ab effectione, & conservatione virtutis causæ secundæ, ut ex verbis adductis constat: ergo vel asserendum est Divum Thomam ignorasse illum concursum per immediatum influxum in ipsum effectum, vel per illam quasi applicationem hanc concursum intellexisse. Primum dici non potest, tum quia esset imponere Divo Thomæ intolerabilem errorem, tum etiam quia ibidem in solutione ad

Q 99 3

secundum

secundum ex doctrina articuli colligit vnam, & eandem actionem esse à primo, & secundo agente, quod non esset verum, nisi primum agens immediate influeret in effectum secundi agentis: ergo per illam applicationem nihil aliud potuit illo loco Dñus Thomas intelligere nisi concursum illum, quem aliis locis auxilium Dei mouentis vocauit.

§12 Quibus verbis vsus est, vt significaret hunc concursum, licet sit per modum simultaneæ cooperationis, tamen à prima causa dari, vt à superiori, à qua inferior pendet, & non è conuerso. Item, vt indicaret dari ex vi illius providentiæ, qua ad primam causam pertinet gubernare secundas, easque ad suos fines suasque operationes perducere, hoc enim est quoddam applicationis genus. Tandem vt ostenderet influere Deum in actionem causæ secundæ intimæ, & secundum omnem rationem eius.

§13 Quod ita potest amplius declarari; nam duplex applicatio causæ ad agendum, distingui potest. Vna est præuia ad actionem tanquam conditio requisita quæ non habet locum in præsentia; nam vt dixi loquimur de causa secunda habente iam omnem dispositionem intrinsecam, permanentem, necessariam ad agendum, & materiam, siue passum, siue obiectum sufficienter applicatum, & propositum, quam applicationem supponimus factam esse, & conseruatam à Deo, vel per se, vel concurrentem cum aliqua causa secunda. Causa autem secunda iam sic proposita & applicata, non indiget noua applicatione per nouum influxum solius primæ causæ, vt in superioribus late probatum est.

§14 Alia ergo potest intelligi applicatio formalis, quæ ipsamet actione fit, quomodo potest quis dici applicari ad opus dum operatur, & voluntas applicari ad amandum, dum amat, quæ applicatio non est aliud ab ipso amore, vel alia simili actione, sed applicatio vocari potest, quia dum agens operari incipit, coniungitur quodammodo actioni suæ, vel per illam coniungitur materiæ, circa quam operatur; & hæc applicatio ita fit à causa secunda, sicut & ipsa actio, & eodem modo fit à causa prima non sola, nec per actionem præuiam, sed cum ipsa causa secunda, & per concursum concomitantem quocum illa concurrat. Hoc ergo modo vere dicitur causa secunda applicari ad agendum à causa prima non sola: sed concurrente cum ipsa se applicante: quia ergo sub hac ratione, & denominatione applicationis significatur actio, vt primo egrediens ab ipso agente; ideo ad significandum Deum concurrere ad illam actionem secundam primæuiam, & radicalem emanationem à suo proprio agente, dicitur Deus concurrere applicando causam secundam. Et hæc satis, superque sunt ad reddendam vocis rationem; nam de re vix potest dubitari suppositis quæ diximus, quæ non esse aliena à sensu Dñi Thomæ, satis verisimile fit discursu facto.

§15 Nec obstat quod Dñus Thomas vsus fuerit exemplo motionis, & applicationis instrumentorum artis, quia non affertur exemplum, vt omnino simile, sed vt manuducens ad rem explicandam, & ibi præsertim adducitur ad declarandum, non concurrere Deum cum causis secundis, supponendo in eis virtutem agendi, sed dando, & conseruando illam.

§16 Ultra hos autem tres modos agendi non tribuit Dñus Thomas primæ causæ alium, quo ef-

fectus, & operationes causarum secundarum efficiat, qui sit vniuersalis, & quasi essentialis causis secundis, sicut sunt tres supradicti, alias Dñus Thomas illum non prætermisisset, vbi ex professo hanc materiam tractauit, ex quo mihi fit valde credibile tacite Dñum Thomam, retractasse quod in questione illa de potent. dixerat, vbi eandem questionem, quam prima parte versans præter illos tres modos ponit quartum, quo causa secunda per virtutem instrumentalem fluentem agit, vt instrumentum primæ causæ. Ex quo loco in primis calligo apud D. Th. aliud significari per illam applicationem, aliud per impressionem virtutis fluentis; nam expresse hos modos illo loco distinguit; vnde vel dicendum est, causam primam duas res imprimere secundæ, vnam ad applicandam illam, aliam vt illi det virtutem instrumentalem, quod est plane absurdum, vel fatendum est per illam applicationem nihil imprimi causæ secundæ, quod intendimus. Secundo colligo Dñum Thomam doctiorem factum commisisse, & retractasse, in prima parte, sententiam illam de virtute fluenti; nam certe, si in illa sententia permansisset, eam in prima parte non prætermisisset, ne diminutam, sed maxime completam & exactam nobis traderet in proprio loco, & præcipuo, in quo rem ex professo tractabat: vidit ergo modum illum non esse verum, & ideo merito illum prætermisit.

Nec discursus, quo in illa questione de potent. vtitur Dñus Thomas est efficax, sic enim colligit. Causa secunda non potest esse principalis causa existentia, nec potest illam propria virtute conferre; quia ipsum esse est vniuersalissimum effectus, & est quoddam esse alio quocumque existente in omnibus rebus intimius, & actualius, & ideo à sola causa prima, & vniuersalissima fieri potest, vt à causa propria & principali; causa ergo secunda solum vt instrumentum primæ potest dare esse, & ideo requirit virtutem instrumentalem præuiam, per quam efficiat; hæc enim ratio eodem modo applicari potest ad illam virtutem instrumentalem, seu transeuntem, quæ dicitur addi causis secundis; nam illa non est perfectior, quam virtus earum permanens.

Respondetur ergo illa ratione recte probari, causam secundam non posse agere sine influxu primæ principalis, & intimius, vt ita loquar, influentis in effectum quatenus esse existentia participat, quod est veluti ad quantum obiectum solius diuinæ efficacitatis, non tamen probari non esse in causis secundis virtutem propriam & sufficientem in suo genere ad communicandum esse quod habet cum concursu, & dependentia à prima causa, sicut ipse illud esse possident, sique possunt illud esse aliis communicare, non quidem sub generali ratione existentia, sed sub tali particulari, ac determinata ratione. Quamobrem non est necessaria alia virtus superaddita, neque alius causandi modus & ideo Dñus Thomas in Summa merito illum modum prætermisit, & tacite retractauit.

Cuius f. & non leue signum est, quod in 3. §19 contra Gent. c. 70. (qui liber simul cum Summa censetur, quasi vltimum Dñi Thomæ testamentum) tres supradictos modos attingens, quartum prætermisit, quem immerito Ferrar adiunxit.

xit, cum ibidem Diuus Thomas consulo illum omiserit, qui eo loco nullam aliam virtutem agendi agnoscit impressam causae secundae, praeter facultates ipsas naturales, vt est calor in igne & similes, seu proportionales, vt sunt habitus infusi in ordine supernaturali.

520 N-que in tota Diui Thomae doctrina aliquid aliud reperio, quod generaliter ad omnes causas secundas pertineat, specialiter autem de voluntate, & intellectu disputans solet Deo Tribuere vim peculiarem ad mouendum has potentias, & praesertim illi attribuit primos actus harum potentiarum, de hac motione diuina tractat 1. p. *quest. 104. articulo 3. & 4.* vbi (legenti euidenter constabit,) non agit de motione Dei, vt causae primae concurrentis cum voluntate, & intellectu vt causis secundis, sed de illa actione, qua Deus dedit his facultatibus virtutes intelligendi, & volendi, & inclinationem in proprios actus, & obiecta, rationem cuius ad illa feruntur. Tractat etiam de motione ex parte obiecti, quam Deus facere potest, vel imprimendo species in intellectu, vel per modum obiecti summe boni mouendo voluntatem, quod tunc solum facit omnino efficaciter, quando est clare visus, vt ipse docuerat, eadem prima parte, *questione 82. articulo secundo*. De hac etiam motione voluntatis agit *prima secunda* & *tertia* *questione 9. & 10. & questione 109. & sequentibus*, sed in his locis interdum loquitur de motione per inclinationem naturalem inditam voluntati ad volendum bonum, vt cum ait, voluntatem moueri a suo auctore ad volendum bonum in communi, vel finem. Interdum loquitur de motione per concursum generalem, quia cum voluntas per suum velle moueatur Deo concurrente ad illud, vere dicitur moueri voluntas a Deo, quamuis non a solo, sed cum ipsa, & ita etiam potest intelligi quod dicit in *articulo 4. quest. 109. 1. parte*, Deum intime inclinare voluntatem efficiendo in ea ipsum velle, quia velle est inclinari.

521 Interdum vero, & saepius loquitur de motione morali, vel antecedente, quae est vel ex parte obiecti, vel per sanctas inclinationes, quomodo loquitur aperte *prima secunda questione 109. articulo 6. ad tertium*, & in tota materia de gratia. Nunquam tamen in eo reperies (quod iterum animaduertere non grauabor) Deum praedeterminare voluntatem nedum physice praedeterminare, imo in eisdem citatis locis semper obsertat, Deum ita mouere voluntatem, vt illam se mouere sinat, imo vt eam ad vnum non determinet praevia determinatione vt satis significauit *prima secunda, questione 10. articulo 4.*

522 Ad tertium praeter propositionem ibi allatam sunt aliae similes in eo libro, quas Diuus Thomas ex parte refert dicta *questione 3. de potentia, articulo 7.* Prima est, [virtus causae primae prius agit in causatum, & vehementius ingreditur in ipsum.] Nona in ordine est, [Intelligentia non dat esse, nisi prout est in ea virtus diuina.] Sed haec 9. & 16. quae in obiectione citantur, optime exponuntur verbis Diui Thomae 3. *contra Gent. cap. 70.* vbi sic scribit, [Virtus inferioris agentis pendet ex virtute superioris agentis, in quantum superius agens dat virtutem ipsam inferiori agentis, per quam agit, vel conseruat eam.] Vnde inferius sic colligit, [Oportet igitur, quod actio inferioris agentis non solum sit ab eo per virtutem propriam, sed per virtutem omnium su-

periorum agentium, agit enim in virtute omnium.] Igitur ex Diui Thomae interpretatione causam secundam agere in virtute primae, nihil aliud est, quam agere per virtutem ab illa participatam, & ita dependentem ab illa in agendo, vt omnis actio eius magis, principaliusque nitatur in virtute causae primae, quam in propria, & hac etiam ratione subdit idem Diuus Thomas eodem loco virtutem primi agentis esse ex se productam, virtutes autem inferiores, non nisi ex virtute superioris, id est, vt in illa nixae, & ab illa adiutae.

523 Ex hac ergo Doctrina facile intelligitur verus sensus illarum propositionum libri de causis, & similium, in prima enim dicitur causa prima prius agere, quia ex se, & independentem agit. Dicitur tiam vehementius ingredi effectum, quia intimius est in illo, magisque in illum influit, & ipse essentialius ab illa pendet. In nona dicitur causa secunda dare esse, prout est in ea virtus diuina, vel participative per ipsammet facultatem, & virtutem intrinsecam a Deo participatam, quomodo dicitur charitas diuina esse in nobis, & diuinum lumen in Beatis, vel causaliter, id est, quatenus ipsamet virtus Dei est in causa secunda adiuuans illam, & cum illa concurrens. Atque hoc etiam modo dicitur in propria 16. virtute diuinam esse virtutem omnium causarum, vel quia omnes ab illa habent virtutem, vel quia illa omnes iuuat, & cum omnibus agit, & concurret, quo sensu etiam dici potest coniungere omnes causas suis effectibus & applicare illas, vt dictum est.

524 Ad reliqua loca Diui Thomae Respondeo ex eodem Angelico Doctore, primo contra *Genes cap. 82.* duplicem esse indifferentiam ad vtrumlibet, Alteram ortam ex defectu virtutis, seu indigentia, sic videmus materiam primam esse indifferentem ad plures formas, & libram ex se esse indifferentem ad vtramque lancem ex defectu virtutis scilicet; adueniente autem pondere, & grauitate determinatur, & inclinatur in vnam lancem potius quam in aliam; Hanc etiam influentiam habet voluntas quandiu non apparet bonitas in hoc, vel illo obiecto, & tunc indiget aliqua inclinatione, vel cognitione vt operetur. Altera est indifferentia orta ex imperfectione obiecti, quod non apparet necessarium & tunc non indiget principium aliqua alia inclinatione antecedenti, vt operetur. Sanctus Thomas igitur, quoties petit in voluntate creata aliquam inclinationem praeuiam, vt operetur propter indifferentiam, quam habet ad vtrumlibet, loquitur de prima indifferentia orta ex defectu cognitionis, quam cognitionem dicit debere provenire a Deo, ipsum vero Deum, quia est actus purus, & ex se habet cognitionem non indigere aliqua inclinatione, vel motione ab extrinseco. Sic loquitur dicta *questione 9. articulo 4.* & clarius in 2. *distinctione 25. questione 1. articulo 1. in corpore*, vbi adducto testimonio Commentatoris dicit determinationem, quam voluntas praerequirat ad operandum esse cognitionem aliquam de fine, & primo contra *Genes cap. 82. ratione ultima*, Respondet Deum non indigere eiusmodi determinatione, quia habet ex se intellectionem, & cognitionem obiecti: ergo determinatio quam Sanctus Thomas praerequirat in nostra voluntate, nihil aliud est quam cognitio obiecti quam nostra voluntas non habet, quando est sub illa priora indifferentia.

525 Neque obstat, quod Sanctus Thomas aliquando hanc cognitionem appellat inclinationem, aliquando determinationem, non enim intelligit nomine determinationis aliquid necessitans, vel tollens indifferentiam secundi generis, sed appellat determinationem, quia auferit indifferentiam prioris generis, & quia cognitio bonitatis, quantum est ex se inclinatur, & determinatur magis ad amorem, quam ad odium, sed adhuc manet voluntas indifferens, quia habet aliam cognitionem alterius boni contrarii, quæ etiam quantum est ex se inclinatur, & determinatur ad amorem contrarium, & per consequens habet, ut ita dicam quasi determinationes contrarias duas improprie dictas, per quas tollitur prima indifferentia, quam habebat & tribuitur alia, ut voluntas secundam indifferentiam exerceat quomodo voluerit.

526 Deinde quando Sanctus Thomas vniuersaliter ait causam creatam posse operari, nisi prius determinetur à Deo, ibi loquitur de causis naturalibus, & necessarijs, non autem de liberis, ac si diceret Diuus Thomas non posse lapidem moueri ad centrum, nisi Deus prius determinet illum tribuendo illi grauitatem, quæ determinat lapidem ad centrum, quod expresse docuit Diuus Thomas 1. parte, questione 105. articulo 5. His verbis, Deus non solum dat formas rebus, & conseruat eas in esse, sed etiam tribuit virtutem media qua applicat agens ad operandum.

SVBSECTIO XXI.

Modi loquendi communes explicantur.

527 AD primum modum loquendi, qui contra nos obijcitur de applicatione causæ secundæ à Prima; suppono quod verissimum est, videlicet omnes causas creatas aliquam applicationem præuiam requirere (ut optime notauit Pater Suarez) ad actiones suas, siue fiat ex parte ipsarum, siue ex parte subiecti, siue materiæ circa quam operaturæ sunt, quæ applicatio in corporalibus agentibus, semper fit per motum localem, aut aliam actionem, qua agens, & passum loco coniungantur, seu propinqua fiant; in potentijs autem, seu viribus animæ, præcipue in intellectu & voluntate fit per sufficientem propositionem obiecti, aut per imperium vnius potentie in aliam, vel aliam motionem, vel eiusdem potentie in se ipsam secundum actus diuersos, quando subordinationem inter se habent, ut late Sanctus Thomas prima secunda questione 9. docet, unde in genere omnis hæc applicationum varietas ad duo capita reduci potest, & ut breues habeamus terminos, quibus utamur, alteram materialem, seu localem, alteram animalem, seu intentionalem appellemus.

528 Deinde suppono, omnem hanc applicationem præuiam fieri à Deo, vel per causas secundas, vel interdum per se solum si causæ secundæ defint. Ratio generalis est evidens, quia hæc applicatio est aliquid in rerum natura, est enim, vel motus localis, aut alia loci adquisitio, vel cognitio, appetitio, aliquidve simile: ergo necesse est à Deo fieri; item ex hac applicatione diversimode facta in diuersis agentibus, & patientibus exoritur fere omnis varietas effectuum,

quæ in vniuerso contingit, tam in naturalibus, quam in moralibus; imo perpetua conseruatio vniuersi per continuas generationes & corruptiones, ex hac applicatione maxime pendet: sed Deus est qui providentia sua, & maxima efficacia hæc omnia gubernat, & continet: ergo necesse est ut ipse sit causa prima omnis huiusmodi applicationis, quia vero Deus suauiter omnia disponit regulariter hanc actionem non facit, nisi per causas secundas, & tunc non aliter ipse concurret quam dando priorem concursum generalem illi causæ secundæ, quæ per se, & immediate efficit hanc applicationem, ut si Angelus exempli causa sit causa applicans ignem Sodome, ut comburatur, Deus concurret cum Angelo ad efficientiam illius motus per generalem concursum supra explicatum, & simili modo cum alijs. Potest autem Deus facere interdum hanc applicationem sua sola efficacia: sed id (ut creditur) ordinarie non facit, nisi vel in operibus aliquibus miraculosis, vel interdum in operibus gratiæ, quando intellectum, aut voluntatem hominis in se ipsis immutat illuminando, vel inspirando aliquem motum, quo ipsa voluntas ad alium actum applicetur. Hic enim modus applicationis maxime pertinet ad ordinem gratiæ, omnia vero hæc applicationum genera, sunt omnino extra causam, & rem de qua disputamus, quamvis nonnulli Doctores circa hanc applicationem mirabiliter allucinentur, ob vocis æquiuocationem, etenim præsens questio de necessitate Diuini concursus solum versatur suppositis alijs omnibus requisitis conditionibus ad operandum, ex parte ipsius causæ secundæ, verbi gratia, postquam sol præsens est huic Hemisphærio, & omnia impedimenta ablata sunt, quo Dei concursus indigeat ad illuminandum, & in re circa quam versamur postquam voluntas habet præsens obiectum per iudicium rationis, & ipsa quantum est de se apta est ad operandum circa tale obiectum, inquiritur quid sit necessarium ex parte Dei, & hoc sensu dicimus illam applicationem præuiam nullam esse.

Nam in primis inquiri, quis sit terminus huius applicationis; cum enim hæc applicatio, actio aliqua esse dicatur, & non sit tantum immanens in Deo; sed transiens in causam secundam terminum aliquem habere necesse est; imo iuxta opinionem asserentem actionem Dei non transire proprie in extrinsecam materiam, nisi quoad effectum suum hæc applicatio cum sit à solo Deo, prout recipitur in causa secundæ, non erit actio Dei, sed terminus aliquis, vel effectus Diuinæ voluntatis; at nullus talis terminus fingi, vel excogitari potest.

Dices terminum esse actionem causæ secundæ, hæc enim applicatio ad hoc fit, ut causa secundæ suam actionem exerceat, sed hoc non recte dicitur, hæc enim applicatio dicitur esse aliquid in causa secundæ præuiam ad actionem: unde actio talis causæ ad summum dici poterit finis ad quem ordinatur talis applicatio; sicut illuminatio solis dici potest terminus, seu finis extrinsecus applicationis eius, quæ per motum localem fit. At hic inquirimus intrinsecum terminum huius applicationis, qui vel formaliter sit ipsa applicatio, vel per illum proxime fiat, nam sicut per applicationem solis immediate

immediate sit existentia eius in hoc loco ad quam deinde sequitur illuminatio, ita oportere dare aliquid simile in hac applicatione. At vero nihil tale fingi potest; nam ponimus omnem applicationem localem si necessaria sit esse factam similiter omnem obiecti applicationem intentionalem; quid igitur esse potest illa alia applicatio, aut per eam fieri quid potest?

331 Dices per eam actionem fieri maiorem, quandam conjunctionem agentis ad passum, vel potentiam ad obiectum, conjunctionem inquam non localem, sed virtutem, aut secundum propensionem maiorem unius ad alterum.

332 Sed hoc etiam nihil esse potest, quod ratione fundetur, aut satis percipi possit; nam si illa conjunctio sit in actu secundo, hæc non fit nisi per actionem ipsius causæ secundæ, & non per aliquid prævium ad actionem; si vero sit in actu primo, non fit nisi per ipsam virtutem agendi quæ per se est propensa ad dictam actionem, & ita suppositis alijs extrinsecis conditionibus requisitis per se ipsam, est satis applicata, seu potius inclinata ad actionem suam.

333 Nec potest hæc applicatio, propensio aut inclinatio augeri nisi aucta virtute ipsa agendi, quod per se loquendo necessarium non est ad concursum causæ primæ ut sit, ut circa aliud membrum de illis locutionibus dicitur, ergo talis applicatio prævia, quæ per se necessaria sit ex vi concursus primæ causæ præter conditiones omnes requisitas ex parte causarum secundarum, & quæ à sola prima causa fiat est ficta, & impossibilis, quia nihil omnino est.

334 Deinde quando dicunt talem applicationem causæ secundæ ad opus esse aliquid creatum distinctum à virtute operativa talis causæ, & distinctum etiam à Deo, ac proinde esse factum à Deo, imo necesse esse ita factum à solo Deo sine ipsa causâ secundâ, cum illa applicatio antecedit actionem talis causæ. Respondetur æquiuocationem committi posse in illa voce applicationis; nam si sit sermo de vera applicatione prævia, externa, & locali, vel interna, seu animali; sic omnis applicatio fit à Deo, vel solo si extraordinario modo fiat, vel cum causis secundis, non quidem cum illammet causâ; vel facultate, quæ applicatur, quia ut recte dicitur in objectionibus, illa non efficit applicationem suam, sed cum alijs causis concurrente, quæ illam efficiunt; nam per actionem quarundam rerum aliæ applicantur ad opus, ut mouente Angelo applicatur sol, & agente sole eleuantur vapores, & applicantur mediæ Regioni aëris, & sunt pluviae, & sic de alijs, quæ omnis applicatio fit iuxta ordinem causarum, & rerum à Deo institutum, conseruatum & gubernatum iuxta finem ab ipso intentum, & in hoc sensu videtur procedere hæc obiectio, quapropter non procedit contra nos, ut ex dictis patet; si autem per applicationem intelligatur quippiam aliud requisitum in agente secundo præter virtutem agendi permanentem in suo genere sufficientem, & præter alias conditiones, scilicet quod ha beat passum, vel obiectum, & alia requisita satis applicata eo modo, quo illis indiget; sic

negamus illam applicationem esse aliud quid præter actionem, quod satis à nobis probatum est. Vnde fit talem applicationem neque esse propter finem à Deo intentum, nec propter alium, quia omnino non est. Quod si ipsamet actio vocetur applicatio formalis in sensu à nobis exposito, hæc fit à Deo & ut sic ordinatur in finem à Deo intentum, quamuis probe est à causâ secundâ, non semper tendit in finem à Deo intentum, ut de actione peccaminosa infra dicitur.

Denique potest applicationis nomine significari ipsamet inclinatio, & propensio, quam causa secunda habet ad agendum, & hæc sicut non est aliud à virtute eius, ita fit, & conseruatur à Deo, & dante, & conseruante virtutem, & ita etiam non est propter finem à Deo intentum, atque hac ratione sæpe dicitur Deus, & non improprie applicare omnes causas secundas ad actiones influendo actum in eis virtutes, quæ natura sua in eas actiones propensæ sunt, & ad eas propterea applicantur; sed ex his nullo modo potest colligi physica prædeterminatio, neque aliquid contra veritatem nostram.

Quoad secundum modum loquendi de nomine excitationis virtutis actiue, Respondeo sane ad rem de qua agimus, & ad declarandum concursum necessarium causæ primæ & subordinationem causæ secundæ non magis conferre, quam applicationem; nam excitatio proprie locum habet in potentijs animæ, quatenus vna per actum alterius ad operandum mouetur ob sympathiam naturalem, quam habent quatenus in eadem anima radicantur. Solet etiam applicari hæc vox aliquibus virtutibus naturalibus, quæ interdum aliquam alterationem prærequirunt, ut suam actionem exercent, ut vis odorifera quæ non diffundit odorem nisi calefiat, ita piper & sinapi non calefaciunt, nisi conterantur, & sic de alijs, sed omnis hæc excitatio fit, aut quia virtus actiua per illam alterationem completur vel quia disponitur dum rare fit, aut alio modo simili afficitur, ut melius ad agendum applicetur, nihil autem horum est necessarium in causâ secundâ ex præcisa subordinatione eius ad primam, & quando aliquid simile necessarium est ex peculiari natura, vel defectu alicuius rei conferri, seu fieri potest per aliam causam concurrentem prima suo generali concursu, dummodo actio aliunde non sit miraculosa, vel ad ordinem supernaturalem pertineat; ergo hæc excitatio à causâ primâ, quæ propria eius fingitur, & necessaria in omni actione causæ secundæ, solum quia causa secunda est, etiam sine fundamento ad inuenta, nec maiorem probabilitatem habet hæc declaratio huius præviæ actionis, quam reliquæ; omitto vix posse ab his explicari, quæ & qualis sit hæc entitas aut qualitas, aut quouis alio nomine appelleretur, & cur fluens esse dicatur cum ostensum sit non esse actionem, vel motionem veram, neque etiam ratio reddi potest, cur statim corrumpatur transacta actione, cum neque ab actione pendeat, neque actio ab ipsa, nec sit violenta subiecto, aut repugnans naturæ illius, de subiecto item illius quis dicat an ut compleat vim agendi caloris in se ipsi, vel satis sit, ut simul eidem subiecto inhæreat, & quando virtus actiua

Actiua causa proximè ex multis rebus constat, ut efficacia ad videndum consurgit ex potentia, & specie, an vnaquæque harum rerum indigeat sua virtute fluente qua compleatur in sua actiuitate, vel cur potius vna quam alia, in his enim, & similibus multa dici possent, quæ sufficiat attingere ut aliis occasionem discurrendi præbeamus, & considerandi, quorū difficultates ex prædicta Doctrina oriantur.

337 Ad alterum modum loquendi respondeo quod est de præmotione, nullam maiorem difficultatem habere, quam præcedentes, nihilominus eius æquiuocationem explicabo in hunc modum, eodem enim modo inquirendum est quem intrinsecum terminum habeat hæc motio, omne enim quod mouetur ad aliquid moueri necesse est; hæc autem motio non est intrinseca, & immediate ad actionem causæ secundæ, sed ad summum dici potest ad illam, ut ad extrinsecum finem ordinari, tum quia dicitur esse hæc motio præuia ad illam actionem, & re distincta ab illa, tum etiam quia actio non est terminus productus per aliam actionem, seu motionem; Tum denique, quia in causis secundis naturalibus, quæ agunt actione transeunte, hæc motio dicitur esse in ipsa causâ secundâ, actio vero causæ secundæ est in passo: quomodo ergo vna erit proxima, & intrinsecus terminus alterius? in voluntate vero hæc mutatio tantum dicitur fieri à Deo, & voluntatem solum passive se habere respectu illius: ergo non potest hæc motio terminari ad ipsam actionem vitalem, & liberam voluntatis, ut ad terminum intrinsecum, aliâ à quo fit illa motio, fieret etiam hæc actio quia terminus intrinsecus motionis ab eo tantum fit à quo fit ipsa motio ex quo fieret, actionem ipsius voluntatis, ad quam hæc motio terminari dicitur à solo Deo fieri, & voluntatem solum passive ad ipsam concurrere quod est Hereticum in actionibus liberis, de quibus tractamus, seclusa autem causâ secundâ actionem nullus alius terminus intrinsecus talis actionis fingi, aut excogitari potest, quia neque est aliquod ubi, neque aliquid quantum, & sic de reliquis solum dici potest hanc motionem terminari ad aliquam qualitatem, quæ (ut aiunt) detur per modum transeuntis, seu fluentis, sed quæ est necessitas, quod munus, quis usus, aut formalis effectus huius qualitatis? denique nihil dici potest nisi fortasse quod sit virtus actiua fluens, quod in tertio membro refutandum est.

338 Accedit quod agens non mutatur teste Aristotele 3. *Physicorum*. Respondent aliqui agentia creata agendo mutari, quia perficiuntur dum vim suam quodammodo ad alia extendunt; illa enim virtutis extensio, perfectio quædam est. At hoc falsum est, & non solum communi doctrinæ Aristotelis & aliorum Philosophorum parum consentaneum, verum etiam per se incredibile, quid enim perfectionis soli accrescet in hoc præcisè, quod aciem illuminet illa enim extensio virtutis nihil est aliud, quam ipsa actio illuminandi, quæ non illuminantem, sed illuminatum perficit. Communicatio item perfectionis, signum quidem est præexistentis perfectionis, non vero intrinseca perfectio. Quod si ea quæ agunt actione immanente agendo perficiuntur non in quantum agentia sunt, hoc eis accedit, sed quatenus in se recipiunt id, quod agunt, quæ mutatio non est præuia ad actionem,

sed consequens vel concomitans: sed esto demum agentia creata agendo perfici vel mutari, hoc tamen posito ad summum id fiet ipsamet actione si fortasse in ipsis recipitur, aut aliquid inde in eis resultat: tamen prius quam agant non mutantur ut agant.

Dicent, imo agens creatum non agere nisi prius motum; hoc enim modo Aristoteles reduxit vniuersam naturam ad vnum primum mouens immobile. Quo discursu etiam Theologi vtuntur ad probandum esse vnum deum; respondetur axioma illud in hoc habere verum, quod agens creatum non agit, nisi virtutem agendi ab alio accipiat, quæ per continuum influxum in eo conseruatur. Rursus in eo etiam verum habet, quod supra dicebam agentia creata fere nunquam inchoare actionem sine noua aliqua applicatione vel locali, si actio sit extrinseca, & corporalis, quæ applicatio interdum fit per motum agentis, interdum per motum passi; vel sine applicatione mentali aut interna si sit intellectualis, vel intentionalis. At vero quod post receptam virtutem, & factam applicationem passi, vel materiæ sufficientem sit necessaria noua motio in ipso agente ut agat, neque est verum, neque ab Aristotele alicubi in hoc sensu traditum. Nec fieri potest aliqua ratione verisimile, quia nullus terminus talis motionis, nullaue necessitas illius inueniri potest.

Discursus autem ille de reductione totius nature ad primum mouens immobile non fundatur in tam occulta, & incognita motione: Aristoteles enim ex sensibilibus processit, non ex his, quæ nec mente percipiuntur nedum sensu, igitur si fiat progressus ille physice fundatur in reductione totius inferioris nature ad motum cæli à quo suo modo pendet ut experientia, & Philosophia docent, cælum autem ipsum non creditur moueri à se; (nam ut Philosophus sumit,) omne quod mouetur ab alio mouetur; & ita inuestigando motorem eius peruenit Aristoteles ad vnum primum motorem immobilem, si autem illa reductio fiat metaphysice fundatur in dependentia, quam omnis res creata habet ab illo tam in se quam in agendo: sic enim longe certius est, omne quod non est à se reducendum esse ad aliquid quod non fit ab alio, & quod à se non agit reducendum esse ad aliud in quo nitatur in agendo, & ita necessario est perueniendum esse ab aliquod per se ens & per se agens, & hoc modo discursus hic longe certius fundari potest in concursu generali primæ causæ, quem explicauimus, quam in alia occulta motione; nam ille concursus licet sensu non percipiatur, tamen ratione constare potest; nam tamen motio, nec sensu, nec ratione ostenditur. Si denique velimus reductionem illam facere quodammodo moraliter fundari potest in illamet sensibili applicatione agentium, & patientium, quam constat esse ad actiones physicas necessarias; hæc enim tali ordine, ac modo fit in vniuerso in ordine ad conseruationem eius per continuas generationes, & corruptiones, ut certum signum sit vnius primi mouentis, seu gubernantis, & ordinantis hæc omnia ad hunc finem: illa ergo alia motio occulta est prorsus inutilis, & conficta.

Ex quibus patet quid dicendum sit ad deterta 541 minationem illam, quæ requiritur ab aduersariis in causâ secundâ à primâ, de qua late tractauimus

Quæst. vlt. De concursu Dei cum creat. 499

vinus supra; item dum dicitur causam secundam esse instrumentum Dei, & agere in virtute Dei non stricte hoc, sed late sumpto nomine instrumenti intelligendum esse quatenus causa secunda omnem suam virtutem operativam non habet à se, sed acceptam à Deo; à quo habet quidquid habet, & quidquid est, quibus explicatis tota ruet argumenti primi vis atque robur.

§42 Ad secundum argumentum concedo, maiorem, & distingo minorem quin compleantur causæ secundæ per prædeterminationem antecedentem ad actionem nego; per concursum divinum identificatum cum actione creata concedo, eo modo quo supra late explicuimus.

§43 Ad tertium argumentum distingo, est actus universalissimus, & proprius eff. ctus Dei &c. dum creatur ens concedo, dum producit ex præiacente subiecto, ita ut non possit produci à creatura, nego.

§44 Ad quartum argumentum iam supra late responsum est *speciali sectione* in qua præcipuum aduersariorum argumentum labefacimus.

§45 Ad quintam rationem satis superque responsum est, dum de applicatione egimus.

§46 Ad sextam rationem respondetur, primo hanc determinationem præuiam non solum à nobis rejici propter impedimentum libertatis, sed etiam quia nihil est, neque habet in natura minus aliquid quando alioqui virtus actiua est proportionata ad effectum; nam si sit improporcionata, ut est voluntas nostra ad actus supernaturales, tunc indigere poterit aliqua re indita, vel sibi coniuncta, non ut applicante tantum, sed ut adiuvante vel cooperante; si autem virtus sit inn. su ordine sufficiens, nec necessarium, nec verisimile credimus ei superaddi oportere aliam applicationem, seu determinationem præuiam ex parte ipsiusmet facultatis actiue etiam seclusa determinatione libertati contraria. Secundo dicitur hanc applicationem physicæ prædeterminantem ad vnum esse videri contra vsum libertatis, & in hoc sensu non solum repugnare cum principiis Philosophiæ, sed etiam fidei ut late probatum est.

§47 Ad primam vero probationem respondetur ad omnipotentiam Dei non pertinere contradictoria facere, qualia essent manere potentiam indifferentem, & determinatum ad vnum, seu (quod perinde est) motionem, seu entitatem illam præinstitam voluntati subdi in sua effectiōne actuali libero vsui voluntatis & necessario prodire in actum, & secum rapere voluntatem. Primum enim horum est necessarium, ut voluntas maneat libera. Secundum autem, ut illa entitas determinet voluntatem; sicut ergo repugnat fieri formam habentem ex natura sua proprietates oppositas, ita & fieri entitatem physicæ determinantem potentiam, & se subijcientem libero vsui eius. Quamvis ergo ad omnipotentiam Dei pertineat ut quod vult, & quale, ac quomodo vult fiat, & ad eius providentiam spectet ita fortiter, & suaviter ea disponere, quæ ad liberum arbitrium pertinent, ut & diuinæ voluntati seruiat, quando ipsa vult, & nihilominus ipsum etiam suam volitionem liberè faciat, tamen non est necesse ut hoc faciat Deus prædicto modo repugnantiam involuente, sed alio quem iam explicuimus.

Sed aiunt non esse repugnantiam, quod forma aliqua voluntati impressa possit non agere, & tamen infallibiliter agat: ergo non repugnant quod hæc forma relinquat voluntatem liberam, id est, potentem non agere; & determinatam physice ut infallibiliter agat. Sed hæc responsio virtute impugnata & supra tractando locum Concilij Tridentini; nam formam aliquam infallibiliter agere non morali infallibilitate, sed physica & omni modo, neque ex suppositione actionis (quomodo id, quod agit quando agit necesse est agere) sed ex se, & ut præsupponitur actioni formam in quam (hoc modo agere non potest oriri nisi extrinseca eius natura, quæ omnino est determinata ad agendum, neque potest impediri ab actione per subiectum, vel voluntatem, cui inest; si enim potest, unde erit infallibilis actio? cum infallibile licet referatur ad mentem supponat tamen in re fundamentum. Nam sicut ex eo, quod res est, vel non est præpositio vera vel falsa est; ita ex aliqua rei necessitate provenit infallibilis illa coniunctio actionis cum illo principio; est enim infallibile quod falsum esse non potest, quod autem falsum esse non potest, est necessarium verum, ad quod necessarium est verum in aliqua necessitate rei, vel actionis fundatur; si ergo hæc necessitas non sit ex suppositione ipsius actionis, oportet ut sit ex natura ipsius principij, ita nimirum ex se determinati ad agendum, ut à subiecto vel causa non possit impediri, sed illam potius secum ad agendum ex necessitate trahat.

Nisi forte dicatur illam infallibilitatem fundari in extrinseca Dei scientia, vel voluntate aut motione. Sed in sententia, quam tractamus, hoc non habet locum, quia si infallibilitas oritur ex scientia ut sic seclusa omni causalitate; ergo supponitur præsentia futuri eventus ante hanc prædeterminationem: ergo non est prædeterminatio, de qua loquitur, quia hæc dicit anteceffionem ad scientiam futurorum, ut sæpe iam diximus; imo talis scientia supponit causam determinatam ad agendum in præsentia æternitatis, vel in priori aliqua voluntate Dei; ergo supponit iam infallibilitatem in obiecto. Si autem infallibilitas oritur ex sola Dei voluntate efficaci, & extrinseca motione, iam forma illa non determinat physice, & intrinsece voluntatem; sed voluntas eff. ctu illa forma adhuc manet indifferens, & diuina voluntas extrinsece illam determinat; & hoc sensu incidemus in sententiam Scoto attributam. Nunc vero ex toto hoc discursu concludimus quod intendimus scilicet, non posse vllam entitatem præuiam ad actionem, & principium eius voluntati in hærentem illam physicæ determinare, ut infallibiliter efficiat actionem talis formæ vel entitatis extrinseca vi, & natura talis entitatis; & tamen quod simul relinquat voluntatem liberam, ad non efficiendam actionem, ad quem talis forma inclinatur.

Ad aliam partem illius obiectionis responde- tur ex doctrina Anselmi superius posita & communiter recepta, necessitatem ex suppositione actionis, quæ dicitur necessitas consequens, non tollere libertatem; necessitatem vero ex suppositione antecedenti, quæ sit causa actionis tollere libertatem, ut ibi & in discursu totius libri satis probatum est. Ad exemplum primum

de

de iudicio rationis respondetur ex Bernardo *lib. de grat. & libero arbitrio* (ut alios scholasticos omittam) iudicium rationis vi sua non posse determinare voluntatem si obiectum illam non determinet; vel quod specificationem, ut cum iudicatur bonum esse amandum vel quoad exercitium ut in sola clara visione Dei; nam si iudicium ex se voluntatem determinaret necessitatem illi imponeret, qui ipsum iudicium sine libertate profertur: si ergo voluntas omnino esse adstricta ad illud sequendum periret libertas; unde in exemplis positus sicut determinatur voluntas, ita necessitatem patitur in altero quoad specificationem in altero, quoad exercitium. Hinc Bernardus: [est (inquit) ratio data voluntati ut instruat illam non ut destruat, destrueret autem si necessitatem ullam imponeret quominus libere pro arbitrio sese volueret.]

Dixi autem iudicium vi sua hoc non posse, quia ex vi prioris voluntatis potest interveniens iudicium omnino determinare voluntatem, ut velit id; quod priori voluntatis actui annexum est: ut si voluntas efficaciter interdixit finem, & medium indicatur necessarium ad illud volendum ad quod necessario determinatur, nisi a priori intentioni recedat: & idem est de vi respectu prioris electionis: hæc tamen sicut est determinatio ita & necessitas, scilicet ex suppositione, quia vero illa suppositio libera est; ideo ex hac parte actio libera etiam. Atque ita in omnibus, ac semper necessitas, & determinatio ad unum, pari passu currunt vel certe idem sunt. Unde si supponunt usum liberum, & in eo fundantur sunt tantum secundum quid, & non tollunt libertatem simpliciter, quam simpliciter destruant, & libertati repugnant si supponantur ad usum, & exercitium libertatis. Quomodo autem omnes, qui voluntate male eligunt, in iudicio, vel consideratione deficiant, & an sit hoc moraliter, vel metaphysice intelligendum: item an voluntas ut resistat iudicio opus habeat illud divertere, seu suspendere, & intellectum ad alia consideranda trans-

ferre; an vero persistente iudicio etiam præstare, & vitio possit illa non consentire non sp. At ad hunc locum hæc discutere: satis nobis est iudicium per se non esse efficax ad determinandam voluntatem si ipsa velit resistere, sine aduertendo illius siue ipsi palam renitendo.

Secundum exemplum divina scientia non est ad rem quia scientia futurorum absoluta & simpliciter, de qua procedit argumentum, includit suppositionem futuri effectus, quomodo Sancti dicunt res non esse futuras, quia præsciuntur futuræ, sed potius ideo præcisci, quia futuræ sunt, & ita illa necessitas est ex suppositione consequenti.

Tertium exemplum latum offerebat campum dicendi de Christi Domini libertate in suis actionibus; sed hæc disputatio ad alium locum spectat, ubi pro viribus, licet non pro dignitate declarata est. Quod ergo ad rem præsentem spectat, dicimus voluntatem Christi Domini sicut ex vi unionis determinata est ad non peccandum, seu facta est impeccabilis, ita non mansisse liberam ad peccandum; mansit tamen simpliciter libera ad operandum, non solum quoad circumstantias actionum suarum, verum quoad substantiam etiam in ea voluntate, quæ pro nobis mori voluit; imo in ea maxime; nam libertas ad peccandum neque est necessaria ad libertatem simpliciter, neque ad illius perfectionem attinet. At sicut Christus Dominus liber fuit in his, quæ ex Deo dare visum voluit, & amavit; ita non habuit voluntatem suam physice prædeterminatam ad aliquem actum per extrinsecam actionem, vel motionem; sed ipse se libere determinavit concurrente Deo, vel generali concursu, vel per auxilia gratiæ iuxta rationem actuum, quos exercebat, & ita ex hoc exemplo nihil contra doctrinam traditam sumi non potest, quomodo autem hæc omnia simul in Christo, inuenta fuerint, alibi, ut dixi, declaratum est. Hæc igitur de hac physica prædeterminatione in hærente in voluntate dixisse sufficiat.